Afgørelser – Reg. nr.: 02987.01

Fredningen vedrører: Fanø Syd

Bemærkninger:

Bemærkning om formål og bestemmelser:
I dokumentet er fredningens formål og bestemmelser fremhævet som hjælp til læseren. Fremhævningerne er vejledende. Fredningens formål og bestemmelser kan også optræde uden for de markerede områder. Et fuldstændigt billede af formål og bestemmelser forudsætter, at hele afgørelsen fra fredningsnævn og Overfredningsnævnet/klagenævn læses.

Tryk her for at komme direkte til den vejledende fremhævning af af fredningens formål
Tryk her for at komme direkte til den vejledende fremhævning af bestemmelserne

Domme:

Taksationskommissionen: 19-06-1986

Overfredningsnævnet: 29-11-1985

Fredningsnævnet: 01-06-1983

Forslag:

Dispensationer: sidst i filen med nyeste til sidst

TAKSATIONSKOMMISSIONEN>

TAKSATIONSKOMMISSIONEN
VEDRØRENDE NATURFREDNING
ADRESSE:
AMALIEGADE 13, 1256 KØBENHAVN K
TLF. 01-11 95 65

REG. NR. 2987.010

Sag nr. 217. Fredning af arealer på den sydlige del af Fanø.

Kendelse:

(Meddelt den 19. juni 1986)

Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om erstatning i anledning af fredningen af arealer på den sydlige del af Fanø, Ribe amt er påklaget til taksationskommissionen vedrørende naturfredning af sagens løbenr. 1, Willy Østergaard Vejvad, løbenr. 2, Hans Rosinke, løbenr. 44 a (tidl. løbenr. 131), Karl Nørby Sørensen, løbenr. 68, C.H. Engsted, løbenr. 78, Jelva Seebach og løbenr. 131, Viggo Nørby Sørensen.

Klagen er senere frafaldet af C.H. Engsted (ved skrivelse af 3. februar 1986 til overfredningsnævnet) og af Karl Nørby Sørensen (ved påtegning på den af taksationskommissionen udsendte mødeindkaldelse).

Taksationskommissionen har den 23. maj 1986 besigtiget de ejendomme, for hvilke erstatningerne herefter skal fastsæt-

tes ved taksation, og forhandlet med ejerne, af hvilke kun Hans Rosinke og Jelva Seebach havde givet møde.

Hans Rosinke har påstået den tilkendte erstatning forhøjet til et beløb, som sætter ham i stand til at købe en sommerhusgrund, der kan bebygges. Willy Østergaard Vejvad har i sin skriftlige henvendelse til taksationskommissionen henvist til, at der, hvis fredning ikke var sket, havde været begrundet håb om, at hans ejendom kunne være blevet henlagt i sommerhusområdet.

Viggo Nørby Sørensen har i sin skriftlige klage henvist til, at matr.nr. 45 y Sønderho grænser op til eksisterende sommerhusområde og i 197o'erne var tilsagnsområde for udvidelse af sommerhusområdet. Ved fredningen er muligheden for at bebygge ejendommen udelukket.

Jelva Seebach har påstået erstatningen forhøjet til 1.ooo kr. pr. ha svarende til den erstatning, fredningsnævnet tilkendte. Hun har henvist til, at den foretagne nedsættelse er urimelig, når henses til de begrænsninger i udnyttelsesmulighederne, der følger af fredningen.

Taksationskommissionens bemærkninger:

Som det fremgår af overfredningsnævnets to afgørelser, ligger de fredede arealer i landzone. I regionplanen 198o-91 for Ribe amtskommune er hele den sydlige del af Fanø med randarealer udpeget som særligt naturområde. Ifølge regionplanens retningslinjer har varetagelse af naturbeskyttelsen i sådanne områder højere prioritet end arealernes anvendelse til andre formål, bortset fra anvendelse til vej-, sti- og forsyningsanlæg. Taksationskommissionen er derfor enig med

overfredningsnævnet i, at ingen del af området - også selv om der ikke var sket fredning - havde kunnet ventes overført til sommerhusområde, og at der ikke havde kunnet forventes tilladelse fra amtsrådet i henhold til by- og landzonelovens dispensationsbestemmelse til udstykning og/eller bebyggelse med sommerhuse. Når arealerne ikke kan anvendes til sommerhusbebyggelse, beror det således ikke på den fredningsafgørelse, overfredningsnævnet har truffet, men på den nævnte anden lovgivning, og der påhviler derfor ikke fredningsmyndighederne erstatningspligt i anledning af denne begrænsning i adgangen til at udnytte arealerne.

Da lovgivningens almindelige bestemmelser også i øvrigt i væsentlig grad begrænser udnyttelsesmulighederne, jfr. herom overfredningsnævnets erstatningsafgørelse side 2 om betydningen af klitfredning, strandbeskyttelseslinje samt bestemmelserne i naturfredningslovens §§ 43, 43 a og 43 b om moser, heder og strandenge m.v., er taksationskommissionen enig med overfredningsnævnet i, at selve fredningsafgørelsen ikke er i særlig grad tyngende for ejerne. Der er efter kommissionens opfattelse derfor ikke grundlag for at forhøje de erstatninger, overfredningsnævnet har tilkendt, og kommissionen stadfæster derfor de påklagede erstatningsfastsættelser.

Herefter bestemmes:

Der fastsættes følgende erstatninger til de under denne taksationssag omhandlede ejere:

Løbenr. 1,	Willy Østergaard Vejvad	1.ooo kr.
Løbenr. 2,	Hans Rosinke	1.ooo kr.
Løbenr. 78,	Jelva Seebach	1.7oo kr.
Løbenr.131,	Viggo Nørby Sørensen	1.ooo kr.

Beløbene forrentes som bestemt ved overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985.

J. Lunøe

Karl Nielsen

Gunnar Madsen

OVERFREDNINGSNÆVNET>

Kort. 1112 IV NØ
1113 III SØ

2987.010

Overfredningsnævnets afgørelse

af 29. november 1985

om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø
(sag nr. 2573/83).

Fredningsnævnet for Ribe amts fredningskreds har den 1. juni 1983 truffet afgørelse om fredning af arealer på ca. 1.200 ha på den sydlige del af Fanø. Fredningen har ifølge nævnets afgørelse til formål at fastholde et samlet naturområde af national betydning, herunder at bevare og beskytte de rigt varierede landskabsformer, disses vegetationstyper og det dertil knyttede dyre- og planteliv, samt at muliggøre pleje af arealerne. Fredningen omfatter 165 ejendomme (løbenumre), hvoraf 3 ejendomme på ialt ca. 715 ha ejes af henholdsvis staten v/miljøministeriet, Fanø kommune og Esbjerg kommune. Fredningssagen er rejst i 1982 af Danmarks Naturfredningsforening.

Fredningsnævnets afgørelse er i medfør af naturfredningslovens § 25 forelagt overfredningsnævnet til efterprøvelse. Afgørelsen er endvidere for så vidt angår fredningens gennemførelse og indhold påklaget til overfredningsnævnet af 42 private ejere, Fanø kommunalbestyrelse og Ribe amtsråd.

Fredningsområdet er beliggende i den nordligste del af det samlede Vadehav, der strækker sig til Holland og i international målestok hører til de mest værdifulde vådområder.

Den danske del af Vadehavet er ved landbrugsministeriets bekendtgørelse af 5. juli 1984 udlagt som vildtreservat i henhold til jagtloven og ved miljø-

ministeriets bekendtgørelse af 21. april 1982 tillige fredet som naturreservat efter naturfredningsloven.

Fredningsområdet ligger inden for et område, som miljøministeriet v/fredningsstyrelsen i maj 1983 har udpeget foreløbigt som fuglebeskyttelsesområde i henhold til De europæiske Fællesskabers Råds direktiv af 2. april 1979 om beskyttelse af vilde fugle.

Hele fredningsområdet ligger i landzone, og i området findes kun enkelte landbrugsbebyggelser, helårsbeboelser og sommerhuse. Størstedelen af området ligger udyrket hen, og store dele er omfattet af naturfredningslovens §§ 43, 43 a og 43 b om beskyttelse af henholdsvis moser, heder og strandenge. Efter disse bestemmelser må sådanne arealer kun med amtsrådets godkendelse opdyrkes, tilplantes eller på anden måde ændres, herunder ved skæring af græstørv. De vestlige og sydvestlige dele af fredningsområdet er fredet i henhold til lov om sandflugtens bekæmpelse, og de østvendte kystområder er pålagt strandbeskyttelseslinie, jfr. naturfredningslovens § 46. Enkelte arealer er undergivet fredskovspligt.

Et henved 200 ha stort område ved Albuebugten er tidligere fredet ved overfredningsnævnets kendelse af 10. december 1964. Dette område er ikke omfattet af den aktuelle fredningssag.

I regionplanen 1980-91 for Ribe amtskommune er hele den sydlige del af Fanø med randarealer udpeget som særligt naturområde. Ifølge regionplanens retningslinier har varetagelse af naturbeskyttelsen i sådanne områder højere prioritet end arealernes anvendelse til andre formål bortset fra anvendelse til vej-, sti- og forsyningsanlæg.

En stor del af de ankende private ejere har ønsket fredningen opgivet eller arealmæssigt indskrænket bl.a. under henvisning til, at fredningen må anses for overflødig, eller at den er for restriktiv. En række ejere har dog i den forbindelse peget på, at hvis fredningen fastholdes, er den ikke omfattende nok, idet eventuelle uønskede aktiviteter vil blive koncentreret på ikke-fredede arealer, der er af lige så stor naturmæssig værdi som de fredede arealer. Ejerne har i øvrigt ønsket forskellige ændringer af fredningsbestemmelserne, herunder især ret til gødskning, sprøjtning med pesti-

cider, opdyrkning og skæring af græstørv. Enkelte ejere har ønsket ret til at opføre sommerhuse. Andre ejere har ønsket bestemmelserne om færdsel på Høneengvejen og sydstranden skærpet. Der er tillige fremsat ønske om en ændring af bestemmelsen om udførelse af naturpleje, således at det offentlige ikke skal kunne fjerne træer og buske, og således at udførelse af plejearbejder altid skal kræve ejerens samtykke.

Ribe amtsråd har anbefalet fredningens gennemførelse, men ønsket forskellige ændringer af og tilføjelser til fredningsbestemmelserne. Amtsrådet har således ønsket, at fredningen ikke skal være til hinder for udnyttelse af eventuelle oppumpningsmuligheder for vand til vandværksformål eller for etablering af nødvendige afvandingsanlæg i de eksisterende sommerhusområder. Amtsrådet har endvidere henstillet, at den eksisterende flyveplads (landingsbane) på stranden vest for Sønderho tillades benyttet som hidtil, og ønsket bestemmelserne om offentlighedens adgang til området ændret bl.a. således, at motorkørsel på Høneengen forbydes, mens det delvise færdselsforbud på Høneengvejen ophæves. Endelig har amtsrådet anset det for uhensigtsmæssigt, at fredningen indeholder et forbud mod havneanlæg.

Fanø kommunalbestyrelse har ligeledes støttet fredningen. Kommunalbestyrelsen har dog ligesom amtsrådet ønsket det i fredningsbestemmelserne indeholdte forbud mod uvedkommende færdsel på Høneengvejen udeladt, idet et sådant forbud ikke vil kunne håndhæves. Kommunalbestyrelsen har endvidere tilsluttet sig amtsrådets ønske om, at fredningen ikke må hindre en hensigtsmæssig drikkevandsforsyning på Fanø.

Fredningsstyrelsen har anbefalet fredningen og herved bl.a. henvist til fredningens nære sammenhæng med den allerede gennemførte Vadehavsfredning. Styrelsen har givet udtryk for store betænkeligheder ved, at der som ønsket af amtsrådet gives mulighed for yderligere vandindvinding. Det er anført, at en yderligere vandindvinding må befrygtes at ville påvirke fredningsområdet i betydelig grad, eftersom størstedelen af de fredede områder er særdeles følsomme over for ændringer i grundvandsstanden. I en international rapport om naturfredning, naturforvaltning og fysisk planlægning i Vadehavsområdet er det fremhævet, at drikkevandsindvinding på øerne i Vadehavet udgør en af de væsentligste trusler mod naturværdierne på øerne, og fle-

re tyske og hollandske vadehavsøer er da også drikkevandsforsynet gennem ledning fra fastlandet. Fredningsstyrelsen har endvidere under sagens behandling for overfredningsnævnet tilkendegivet, at der på en del af de arealer ved Albuebugten, som ligger inden for vildtreservatet, bør tillægges amtsrådet ret til af hensyn til fuglelivet at udføre naturpleje uden hensyn til de erhvervsmæssige rørskæringsinteresser, der måtte være knyttet til arealerne. De berørte lodsejere har protesteret mod en sådan indskrænkning i deres erhvervsudøvelse bl.a. under henvisning til, at indgrebet ikke er nødvendigt for at bevare fuglelivet ved Vadehavet.

I sagens behandling har deltaget samtlige overfredningsnævnets 10 medlemmer, for enkelte spørgsmåls vedkommende dog kun 8 medlemmer.

Overfredningsnævnet skal enstemmigt udtale:

Den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og international betydning. Store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over for indgreb. Endvidere har dele af området stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. På denne baggrund tiltrædes det, at der gennemføres en fredning af området med den geografiske udstrækning, der er fastlagt af fredningsnævnet.

Endvidere tiltrædes realiteten i de fredningsbestemmelser, der er fastsat af fredningsnævnet, med følgende bemærkninger og ændringer:

Efter det oplyste kan det blive aktuelt at øge vandindvindingen i en klitplantage uden for fredningsområdet til erstatning for eller supplering af dårlige eller utilstrækkelige drikkevandsforsyninger på den nordlige del af Fanø. Denne mulighed indgår i amtskommunens igangværende vandindvindingsplanlægning i henhold til vandforsyningslovens kapitel 3. En forøget vandindvinding kan imidlertid sænke grundvandstanden i store dele af fredningsområdet og dermed være til betydelig skade for de naturværdier af endog international interesse, som fredningen tilsigter at sikre. Da konsekvenserne for fredningsområdet af en øget vandindvinding først agtes undersøgt nøjere i forbindelse med amtsrådets behandling af en konkret ansøgning efter vandforsyningsloven, er det nødvendige grundlag for overfredningsnæv-

nets afvejning af fredningshensynet over for hensynet til en hensigtsmæssig vandforsyning ikke nu til stede. Det tiltrædes på denne baggrund, at fredningsbestemmelserne indeholder et forbud mod afvanding i fredningsområdet, og det må tydeliggøres, at forbudet også er til hinder for yderligere vandindvinding uden for fredningsområdet til brug for almene vandforsyningsanlæg, såfremt der derved er risiko for en sænkning af grundvandstanden i fredningsområdet. Der findes imidlertid tillige at burde åbnes mulighed for, at forbudet kan fraviges, når de modstående hensyn kan afvejes af overfredningsnævnet på et forsvarligt og alsidigt grundlag.

Spørgsmålet, om der kan foretages afvanding i forbindelse med bebyggelse i sommerhusområder, må henskydes til konkrete afgørelser efter naturfredningslovens § 34.

Under hensyn til de betydelige interesser, der er knyttet til det fredede område, bør myndighederne have pligt til at foretage naturpleje på arealerne i fornødent omfang. Der findes ikke tilstrækkelig anledning til at fravige de almindeligt gældende regler i bekendtgørelse af 6. december 1983, hvorefter plejen foretages af miljøministeriet på de statsejede arealer og af Ribe amtskommune på de øvrige arealer.

Fredningsstyrelsen har fremsat ønske om, at amtsrådet som led i plejen af de privatejede arealer skal kunne fjerne rør på kyststrækningen inden for jagtforbudsområdet i henhold til vildtreservatbekendtgørelsen uden hensyn til de erhvervsmæssige rørskæringsinteresser, der måtte foreligge. Omkring halvdelen af kyststrækningen inden for jagtforbudsområdet er imidlertid alene omfattet af fredningskendelsen af 10. december 1964, som ikke tillægges det offentlige en sådan ret. Spørgsmålet findes derfor at måtte henvises til en eventuel supplerende fredningssag om fastsættelse af plejebestemmelser for hele kyststrækningen.

Det må antages, at de udyrkede arealer i fredningsområdet kun har været gødsket i beskedent omfang. Efter de almindeligt gældende regler i naturfredningslovens §§ 43 a og 43 b, der trådte i kraft den 1. januar 1984, kan strandengs- og hedearealer gødskes i samme omfang som før bestemmelsernes ikrafttræden, hvorimod en yderligere gødskning kræver amtsrådets tilladelse. Da en vis gødskning kan være påkrævet for at muliggøre arealernes af-

grænsning, findes der herefter ikke tilstrækkeligt grundlag for, at fredningen skal forbyde gødskning på nogen del af det fredede område.

Forbudet mod sprøjtning med pesticider på de arealer, der ikke må oppløjes eller tilsås, findes derimod af hensyn til den sårbare plantevækst navnlig på strandengene at burde opretholdes, dog således at forbudet ikke skal gælde ved akutte insektangreb på husdyr. Denne beslutning er truffet med 7 stemmer mod 3. Mindretallet fandt, at forbudet burde helt ophæves.

Uanset forbudet mod terrænændringer bør skrælning af græstørv være tilladt på de arealer, der må oppløjes og tilsås. Der findes heller ikke tilstrækkeligt grundlag for at forbyde skrælning af græstørv på udyrkede arealer, som ikke er omfattet af naturfredningslovens §§ 43, 43 a eller 43 b, når det blot bestemmes, at et afskrællet areal skal retableres ved naturlig tilgroning. Hensynet til at bevare den særlige lokale byggestil tilsiger, at skrælning af mønningstørv til lokalt brug tillige kan ske på strandengs- og rørsumparealer, men det må også her være en forudsætning, at et afskrællet areal ikke tilsås.

Albue Fuglekøje på matr.nr. 28l, Rindby By, Nordby, bør kunne drives som hidtil, og fredningen må suppleres med bestemmelser, der muliggør dette.

Efter de almindeligt gældende regler vil etablering og udvidelse af havne kræve tilladelse fra ministeriet for offentlige arbejder, og efter § 8, stk. 3, i miljøministeriets bekendtgørelse af 21. april 1982 om fredning af Vadehavet kan tilladelse først meddeles efter forhandling med fredningsstyrelsen. Der findes herefter ikke tilstrækkelig anledning til mod amtsrådets protest at opretholde det af fredningsnævnet fastsatte forbud mod etablering og udvidelse af havne.

Den eksisterende flyveplads (landingsbane) på Sønderho Strand bør kunne benyttes som hidtil indtil udgangen af 1986. Spørgsmålet om en eventuel yderligere fortsættelse af turistrundflyvningen må henskydes til fredningsnævnets stillingtagen efter modtaget ansøgning derom, jfr. naturfredningslovens § 34.

Bestemmelsen om forbud mod at benytte arealerne til bl.a. go-cartbane bør suppleres med et påbud til Fanø kommunalbestyrelse om at lade den eksisterende go-cartbane på matr.nr. 8 a, Sønderho By, Sønderho, fjerne.

Forbudet mod motorkørsel på den sydlige strand bør udvides til at omfatte hele sydstranden fra Sønderho Strandvej i nord til sydspidsen af Fanø. Endvidere findes forbudet mod uvedkommende motorkørsel på Høneengvejen at burde opretholdes, og på passende steder skal der opsættes skilte herom.

For hele det fredede område bør gælde, at hunde kun må medtages, hvis de føres i snor.

Idet fredningsnævnets afgørelse af 1. juni 1983 ophæves, fastsættes herefter følgende fredningsbestemmelser for det ca. 1.200 ha store område, der er afgrænset på kortene, der hører til overfredningsnævnets afgørelse (fredningskortene):

Formål

§ 1. Fredningens formål.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

Bestemmelser

§ 2. Arealernes drift.

a. De arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "opdyrkning", kan anvendes til almindelig landbrugsdrift uden hensyn til fredningen. For den del af arealerne, der er omfattet af naturfredningslovens § 43 om vådområder, § 43 a om heder eller 43 b om strandenge, er det dog en forudsætning, at amtsrådet har meddelt tilladelse efter disse bestemmelser.

b. De øvrige arealer i fredningsområdet må ikke opdyrkes. Arealerne må således ikke pløjes, fræses, tilsås eller udsættes for anden form for jordbehandling, jfr. dog § 3 om skrælning af tørv. Der må heller ikke anvendes kemiske bekæmpelsesmidler (pesticider) bortset fra insektbekæmpende midler ved akutte insektangreb på husdyr.

c. Der må ikke oprettes pelsdyrfarme, fjerkræfarme eller fasanerier i fredningsområdet.

d. Der må ikke plantes træer og buske i fredningsområdet, heller

ikke selv om dette ville være lovligt efter landbrugsloven. Dette forbud gælder ikke beplantning i haver eller i tilknytning til eksisterende beboelser. Forbudet gælder heller ikke beplantning, som klitmyndighederne udfører eller påbyder udført med henblik på bekæmpelse af sandflugt.

e. Der må ikke graves planter op, medmindre det sker som led i en lovlig landbrugs- eller skovbrugsdrift eller som led i en af amtsrådet eller miljøministeriet iværksat eller godkendt naturpleje.

f. Fredningen er ikke til hinder for rørskæring.

§ 3. Terrænændringer.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden, og der må ikke foretages opfyldning, planering eller afgravning.

Uanset forbudet mod terrænændringer må der skrælles græstørv på de arealer, der er vist på fredningskortene med signatur for "opdyrkning". I fredningsområdet iøvrigt må der endvidere skrælles græstørv på arealer, som ikke er omfattet af naturfredningslovens §§ 43, 43 a eller 43 b, men de afskrællede arealer må ikke tilsås, idet de skal retableres ved naturlig tilgroning.

Uanset forbudet må der tillige skrælles mønningstørv til lokalt brug på strandengs- og rørsumparealer. Ved "lokalt brug" forstås til brug på Fanø og i beskedent omfang i Jylland. De arealer, der herved blottes for græsvækst, må ikke tilsås, men skal retableres ved naturlig tilgroning.

§ 4. Afvanding og vandindvinding m.v.

a. Der må ikke foretages yderligere afvanding af arealerne. Eksisterende dræn og grøfter må vedligeholdes, og de må oprenses til oprindelig kapacitet og dybde. Endvidere kan vandstanden i Albue Fuglekøje på matr.nr. 281, Rindby By, Nordby, reguleres til konstant højde.

b. Der må ikke foretages yderligere indvinding af grundvand i og uden for fredningsområdet til brug for almene vandforsyningsanlæg, hvis indvindingen kan medføre en sænkning af grundvandsstanden inden for fredningsområdet. Hvis hensynet til en forbedring af drikkevandsforsyningen på Fanø fører til ønske om en sådan vandindvinding i overensstemmelse med den amtskommunale vandindvindingsplan og den kommunale vandforsyningsplan, kan overfredningsnævnet dog give dispensation efter en afvejning af fredningshensynet over for en organisering af vandforsyningen på anden måde.

§ 5. Hegning.

Arealerne må ikke indhegnes, medmindre det er nødvendigt af hensyn til arealernes udnyttelse til græsning. Indhegning kan endvidere ske som led i driften af Albue Fuglekøje, i udførelsen af naturpleje eller af sikkerhedsmæssige årsager, herunder som led i sandflugtsbekæmpelse.

§ 6. Bebyggelse m.v. og andre anlæg.

a. Der må ikke opføres ny bebyggelse, herunder skure, boder og tilbygninger til eksisterende bebyggelse. Der må heller ikke ske ombygning af en eksisterende bygning, hvis der herved sker ændring i bygningens ydre fremtræden.

Forbudet gælder dog ikke opstilling af sædvanlige læskure for kreaturer, når disse opføres i træ og fremtræder i mørke, afdæmpede farver.

b. Der må ikke anbringes campingvogne o.lign., og der må ikke teltes.

c. Der må heller ikke etableres andre faste konstruktioner og anlæg end bygninger. Eksempelvis må der ikke opstilles vindmøller eller etableres flyvepladser, motorbaner, skydebaner, oplagspladser eller lossepladser. Der må ikke anbringes plankeværker, mure, tårne o.lign. eller master, herunder master for luftledninger til

strømforsyning. Der må heller ikke anlægges nye veje eller foretages vejreguleringer, medmindre de er nødvendige for land- og skovbrugsdriften og under forudsætning af, at de følger det naturlige terræn. Af hensyn til offentlighedens færdsel og ophold i området kan der dog anlægges mindre, offentlige parkeringspladser i tilslutning til eksisterende veje samt etableres stisystemer.

d. Den eksisterende flyveplads (landingsbane) på Sønderho Strand må kun benyttes til kommerciel beflyvning indtil udgangen af 1986.

e. Det pålægges Fanø kommunalbestyrelse at foranledige den eksisterende go-cartbane på matr.nr. 8 a, Sønderho By, Sønderho, med tilhørende bygninger og installationer fjernet snarest muligt og inden udgangen af 1986.

§ 7. Albue Fuglekøje.

Fredningen er ikke til hinder for, at Albue Fuglekøje på matr. nr. 281, Rindby By, Nordby, kan drives som hidtil og eventuelt føres tilbage til dens oprindelige skikkelse, se også § 4, a, og § 5.

§ 8. Naturpleje.

Til opfyldelse af fredningens formål skal der udføres naturpleje. På arealer, der ejes af staten, foretages plejen af miljøministeriet. På de øvrige arealer foretages plejen af Ribe kommune, medmindre vedkommende ejer foretrækker selv at udføre arbejdet i overensstemmelse med amtsrådets anvisninger.

De plejeforanstaltninger, som amtsrådet har ret til at lade udføre på arealer i privat eje, omfatter fjernelse af selvsåede træer og buske, fjernelse af rør på kyststrækningen, afgræsning, slåning og eventuelt afbrænding af hedearealer. Amtsrådets ret til at lade foretage afgræsning, slåning og afbrænding kræver dog fredningsnævnets godkendelse, hvis ejeren af det pågældende areal modsætter sig foranstaltningen. Også amtsrådets ret til at fjer-

ne rør på den østlige kyststrækning kræver fredningsnævnets godkendelse, hvis ejeren af det pågældende areal eller den, ejeren har overladt rørskæringsretten til, modsætter sig fjernelsen, og fredningsnævnet kan ikke give godkendelse, hvis rørene agtes anvendt erhvervsmæssigt.

Enhver plejeforanstaltning, som amtsrådet lader foretage på arealer i privat eje, skal udføres uden udgift for ejeren, og foranstaltningen må først iværksættes, når der er givet ejeren lejlighed til selv at udføre den.

§ 9. Offentlighedens adgang.

a. Den adgang til færdsel og ophold, der tilkommer offentligheden i henhold til naturfredningslovens §§ 54-56, udvides således, at offentligheden tillige har ret til at færdes på cykel (ikke knallert) og til at ride ad eksisterende veje og stier.

b. Inden for hele fredningsområdet må hunde kun medtages, hvis de føres i snor.

c. Motorkørsel er ikke tilladt i det område mellem Sønderho Strandvej og sydspidsen af Fanø, som er vist på fredningskortet med særlig signatur.

Motorkørsel er heller ikke tilladt på Høneengvejen. Dette forbud gælder dog ikke for ejere og lejere af sommerhuse langs vejen, som ikke har anden tilkørselsvej. Der skal på passende steder foretages skiltning om forbudet.

§ 10. Dispensationer.

En dispensation fra bestemmelserne i §§ 2-9 kan meddeles efter reglerne i naturfredningslovens § 34, hvis det ansøgte ikke vil komme i strid med fredningens formål.

På overfredningsnævnets vegne

Bendt Andersen
overfredningsnævnets formand

ic

F O R T E G N E L S E

over arealer, der helt eller delvis er omfattet af overningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø (sag nr. 2573/83).

Rindby By, Nordby:

Matr.nr. 2 as, 3 eo, 4 e, 4 f, 5 a, 6 æ, 7 a, 7 bo, 9 aq, 9 av, 10 a, 10 g, 11 f, 12 a, 12 e, 12 h, 12 i, 12 m, 12 n, 14 a, 15 a, 15 bi, 16 a, 16 b, 16 c, 17 b, 17 n, 18 a, 18 b, 18 c, 18 h, 18 l, 18 m, 18 n, 19 a, 19 f, 20 a, 20 t, 20 u, 21 a, 22 a, 22 d, 22 h, 23 a, 23 c, 23 f, 23 g, 23 h, 24 a, 24 d, 24 t, 24 u, 25 ex, 26 bk, 26 bl, 27 a, 27 da, 28 a, 28 ey, 28 ez 28 eæ, 30 a, 30 d, 31 bq, 32 a, 32 c, 33 a, 35 ag, 41 h, 41 i, 41 k, 41 l, 42 v, 42 z, 51 a, 51 b, 51 c, 52 b, 53 e, 55 a, 57 b, 57 k, 57 l, 58 g, 58 h, 58 i, 58 k, 59 b, 59 k, 59 m, 60 a, 60 g, 61 a, 63 a, 63 g, 66 c, 66 d, 67 bg, 68 ah, 69 ax, 73 a, 124 c, 174 m, 182 c, 185 a, 190 a, 192 b, 213 a, 216 c, 230 a, 230 b, 230 c, 230 d, 230 i, 230 k, 230 l, 230 m, 232, 234, 259 a, 275 b, 276, 277, 278 a, 278 b, 280, 281, 282, 286, 287, 289, 292.

Sønderho By, Sønderho:

Matr.nr. 1, 3 b, 4 a, 4 d, 4 e, 4 m, 4 p, 4 q, 5 c, 5 e, 6 f, 6 i, 7 a, 7 e, 7 f, 7 i, 7 k, 7 n, 7 o, 8 a, 8 e, 8 t, 8 v, 8 x, 9 a, 9 ab, 9 o, 9 r, 9 v, 9 x, 9 y, 9 z, 9 æ, 10 b, 10 c, 10 i, 10 s, 10 v, 11 a, 11 i, 12 e, 17 b, 21, 23 a, 27 b, 27 o, 28 a, 28 i, 28 k, 28 n, 29 b, 31 b, 35 a, 35 b, 38 a, 42, 43, 45 h, 45 i, 45 y, 49 a, 49 f, 50 a, 52 a, 59 b, 59 d, 59 f, 59 g, 59 h, 62 a, 62 i, 62 l, 62 m, 62 t, 62 u, 62 v, 64 e, 64 g, 64 h, 64 k, 64 l, 64 n, 64 o, 64 q, 64 u, 64 z, 67 a, 67 x, 70 g, 71 f, 71 h, 73 a, 74 a, 75 b, 84, 85 a, 87 d, 87 e, 87 f, 87 h, 87 l, 89 d, 93 a, 97 a, 97 b, 100 b, 100 c, 100 k, 101 a, 101 b, 103 a, 103 d, 109 a, 113 a, 116 b, 127 a, 130 c, 131 e, 133 a, 137 d, 146 b, 147 b, 151 a, 152, 153 a, 153 d, 153 e, 153 f, 155 g, 156 q, 158 f, 160 b, 167 a, 167 c, 174 b, 175 a, 177 a, 178 b, 180 a, 183 a, 183 d, 186, 187 e, 187 f, 188 b, 197 a, 197 d, 197 f,

197 g, 201 c, 204 a, 204 b, 204 c, 206 a, 206 c, 206 d, 206 e, 206 f, 212 a, 213 a, 213 b, 213 d, 215 a, 218 a, 218 b, 220 b, 225 f, 227 a, 239 b, 242 a, 254 a, 254 i, 255 a, 257 a, 257 d, 257 e, 260, 263 a, 263 b, 268, 269 a, 270, 276, 279, 280, 281 a, 281 c 281 f, 284, 285 a, 285 b, 286 b, 287, 297, 300, 303, 304, 308 a, 308 d.

Kont 1112 IV NØ

J.NR. 2987.010

Overfredningsnævnet afgørelse

af 29. november 1985

om erstatning i anledning af fredningen af arealer på den sydlige del af Fanø (sag nr. 2573/83).

Fredningsnævnet for Ribe amts fredningskreds har den 1. juni 1983 truffet afgørelse om erstatning i anledning af den samtidig besluttede fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Erstatning er tilkendt ejerne af de 162 ejendomme (løbenumre) i privat eje, som helt eller delvis er omfattet af fredningen, samt Fanø kommunalbestyrelse og skovstyrelsen med ialt 679.500 kr. med renter fra afgørelsens dato.

Erstatning er tilkendt ejerne med 1.000 kr. pr. ha under fredningen, dog således at hver lodsejer er tilkendt 1.000 kr. som mindstebeløb. Herudover er der tilkendt ejeren af ejendommen under lb.nr. 83 en erstatning på 25.000 kr. for nedlæggelse af en go-cartbane på ejendommen og ejeren af ejendommene under lb.nr. 163 en erstatning på 5.000 kr. til dækning af advokatomkostninger. Endvidere er der tilkendt Fanø kommune en erstatning på 15.000 kr. for at udføre arbejdet med fjernelse af go-cartbanen.

Fredningsnævnets afgørelse er forelagt overfredningsnævnet til efterprøvelse i medfør af naturfredningslovens § 25. Erstatningsfastsættelsen er tillige påklaget til overfredningsnævnet af 20 private ejere.

De fleste af de ankende ejere har påstået erstatningen forhøjet væsentligt under henvisning til, at fredningen medfører betydelige indskrænkninger i

ejendommenes udnyttelsesmuligheder, herunder udelukker enhver mulighed for at bebygge ejendommene. Med samme begrundelse har ejeren af ejendommen under lb.nr. 8 nedlagt en alternativ påstand om, at disse ejendomme overtages af det offentlige mod en erstatning, der svarer til arealernes værdi i handel og vandel som sommerhusgrunde eller til normal landbrugsdrift.

Ejerne af ejendommene under lb.nr. 42 og 163 har under henvisning til indskrænkningerne i deres erhvervsmæssige interesser i at skrælle græstørv og jord m.v. anført, at erstatningen, herunder erstatning for midlertidige tab under sagen, bør være betydeligt højere end det beløb, der er fastsat af fredningsnævnet, idet der ikke ved fredningsnævnets afgørelse er taget hensyn til de specielle erhvervsmæssige tab.

Glarmester Laurits Jensen har protesteret imod, at erstatningen for nedlæggelse af go-cartbanen ikke er tilkendt ham, men ejeren af ejendommen. Laurits Jensen har anført, at det pågældende areal er udlejet til ham, ligesom bygninger og materiel tilhører ham. Under henvisning til de investeringer, der i sin tid blev foretaget i anlægget, har Laurits Jensen endvidere påstået erstatningen forhøjet.

I sagens behandling har deltaget samtlige overfredningsnævnets 10 medlemmer, for så vidt angår enkelte spørgsmål dog kun 8 medlemmer.

Overfredningsnævnet skal enstemmigt udtale:

Ved anden afgørelse af dags dato har overfredningsnævnet tiltrådt fredningen med nogle ændringer af fredningsbestemmelsernes indhold.

Fredningen medfører ikke indskrænkninger af de hidtidige muligheder for udnyttelse af de arealer, der er klitfredede i henhold til lov om sandflugtens bekæmpelse, undergivet fredskovspligt efter skovloven eller omfattet af naturfredningslovens § 46 (strandbeskyttelseslinien). Der kan derfor ikke tilkendes noget erstatningsbeløb pr. ha sådant areal.

Fredningen medfører heller ikke indskrænkninger af mulighederne for udnyttelse af arealer, der er omfattet af naturfredningslovens §§ 43, 43 a eller 43 b om tilstandsfredning af henholdsvis moser, heder og strandenge m.v. Bestemmelserne i §§ 43 a og 43 b trådte imidlertid først i kraft den 1. ja-

nuar 1984, efter at fredningssagen var rejst, og der kan ikke ganske ses bort fra, at fredningssagens rejsning har forhindret en tilstandsændring af hede- og strandengsarealer i fredningsområdet. Der findes derfor at burde tilkendes en fredningserstatning på 400 kr. pr. ha for disse arealer, og da den indbyrdes afgrænsning af arealerne, som er omfattet af de tre nævnte lovbestemmelser, er usikker, kan den samme erstatning efter omstændighederne tilkendes for arealer omfattet af § 43. Der er ikke grundlag for at bestemme arealafståelse til det offentlige, således som det er påstået af ejeren af ejendommen under lb.nr. 8.

De øvrige arealer ligger - som hele fredningsområdet - i landzone. Det må også under hensyn til regionplanens bestemmelser for den sydlige del af Fanø lægges til grund, at ingen del af området har kunnet ventes overført til byzone eller sommerhusområde, og at der ikke har kunnet ventes tilladelse fra amtsrådet i henhold til by- og landzoneloven til en ændret arealanvendelse, herunder bebyggelse. Da fredningen generelt set iøvrigt ikke kan anses for særligt tyngende for ejerne, kan erstatningen for fredningen af de heromhandlede arealer ikke overstige det beløb på 800 kr. pr. ha, som taksationskommissionen sædvanligvis tilkender i erstatning for lidet tyngende fredninger.

For enkelte arealer medfører fredningen imidlertid en indskrænkning i mulighederne for græstørvsproduktion, idet der efter afskrælning ikke må foretages tilsåning, således at der vil gå omkring dobbelt så lang tid, før arealerne igen vil have græsvækst. Denne særlige indskrænkning af udnyttelsesmulighederne foreligger for arealer, som ifølge fredningsbestemmelserne ikke må opdyrkes, men som ikke er omfattet af naturfredningslovens §§ 43, 43 a eller 43 b. For den del af disse arealer, der faktisk ikke udnyttes til græstørvsproduktion, findes der at være ydet fuld erstatning for den nedgang i ejendommenes værdi, der måtte følge af de særlige bestemmelser om skrælning af græstørv, når den almindelige erstatning på 800 kr. pr. ha forhøjes til 1.200 kr. pr. ha. For de ca. 11 ha, der imidlertid udnyttes erhvervsmæssigt i dag, og som tilhører ejerne af ejendommene under lb.nr. 42 og 163, bør der tilkendes en betydelig højere erstatning. Denne erstatning fastsættes skønsmæssigt til 30.000 kr. til deling mellem de to ejere. Sidstnævnte beslutning er truffet med 6 stemmer mod 2. Mindretallet har stemt for at tilkende ejerne en samlet erstatning på 45.000 kr.

Forbudet mod skrælning af almindelige græstørv på arealer, som er omfattet af naturfredningslovens §§ 43, 43 a eller 43 b, kan derimod ikke medføre yderligere erstatningstilkendelse, idet det må lægges til grund, at amtsrådet ikke vil meddele tilladelse hertil efter disse bestemmelser.

Fredningssagen, der indeholdt et forbud mod skrælning af græstørv, blev rejst i midten af 1982, mens bestemmelserne om beskyttelse af heder og strandenge i naturfredningslovens §§ 43 a og 43 b først trådte i kraft den 1. januar 1984. Fredningen har således hindret skrælning af græstørv i den mellemliggende periode. Fredningen har endvidere frem til datoen for denne afgørelse hindret skrælning af græstørv på de arealer, der ikke er omfattet af naturfredningslovens almindelige regler. Ejerne af ejendommene under lb.nr. 42 og 163 har haft en vis nedgang i græstørvsproduktionen, og det kan ikke helt afvises, at nedgangen til dels er forårsaget af fredningen. De to ejere tilkendes derfor skønsmæssigt hver et beløb på 5.000 kr. for tab under fredningssagen.

Erstatning for nedlæggelse af go-cartbanen på matr.nr. 8 a, Sønderho, kan ikke tilkendes ejendommens ejer, men må tilkendes Laurits Jensen som ejer af banens bygninger og materiel m.v. Erstatningen til Laurits Jensen fastsættes til 50.000 kr. Erstatningsfastsættelsen er besluttet med 8 stemmer mod 2. Mindretallet har stemt for at stadfæste den af fredningsnævnet tilkendte erstatning.

Der kan ikke tilkendes offentlige myndigheder erstatning for fredning af offentligt ejede arealer. Det tiltrædes derimod, at der efter naturfredningslovens § 19, stk. 2, tillægges Fanø kommune et beløb på 15.000 kr. for at udføre arbejdet med fjernelse af go-cartbanen, men beløbet kan ikke forrentes.

Det tiltrædes, at der for privatejet areal under fredningen er fastsat en mindsteerstatning på 1.000 kr. for hver ejendom (løbenummer).

Erstatning i anledning af fredningen tilkendes herefter således, idet de beregnede beløb afrundes, og idet der tages hensyn til stedfundne ejerskifter:

Lb.nr. 1,	Willy Østergård Vejvad,	
	1,5 ha - mindstebeløb	1.000 kr.

Lb.nr. 2,	Hans Rosinke,		
	0,4 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 3,	Johannes Madsen som tidligere ejer		
	2,6 ha á 400 kr.		1.050 kr.
Lb.nr. 4,	Jørgen Christensen,		
	2,8 ha á 400 kr.		1.150 kr.
Lb.nr. 5,	Elna Fjord Nielsen,		
	8,0 ha á 400 kr.		3.200 kr.
Lb.nr. 6,	Preben Møller Hansen, Jette Marie Hansen og Connie E. Christensen til lige deling		
	2,8 ha á 400 kr.		1.150 kr.
Lb.nr. 7	Martha Kirstine Lund,		
	6,5 ha á 400 kr.		2.600 kr.
Lb.nr. 8,	a) Roland M. Munch,		
	2,1 ha	0 kr.	
	18,9 ha á 400 kr.	7.560 kr.	
	0,3 ha á 1.200 kr.	360 kr.	
		7.950 kr.	
	b) Roland M. Munch som tidligere ejer eller Magne Lundgård Nielsen og Rosa Solveig Bendtsen til lige deling som nu-		

	værende ejere af matr. nr. 12 a, 20 a og 30 d, Rindby By.		
	0,9 ha	0 kr.	
	1,5 ha á 400 kr.	600 kr.	8.550 kr.
Lb.nr. 9,	Esbjerg kommune		0 kr.
Lb.nr. 10,	Skovstyrelsen		0 kr.
Lb.nr. 11,	Grethe S. Christiansen og Helge S. Jensen til lige deling		
	11,5 ha á 400 kr.		4.600 kr.
Lb.nr. 12,	Michael Mathiesen og Henning Mathiesen,		
	12,9 ha á 400 kr.		5.150 kr.
Lb.nr. 13,	Magnus Lauridsen,		
	0,4 ha	0 kr.	
	9,8 ha á 400 kr.	3.920 kr.	
	4,7 ha á 800 kr.	3.760 kr.	
	1,8 ha á 1.200 kr.	2.160 kr.	9.850 kr.
Lb.nr. 14,	Ingrid Magda Hansen,		
	2,7 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 15,	a) Gert B. Gregersen som eneejer af matr.nr. 24 t, 35 ag og 18 l, Rindby By, eller Gert B. Greger-		

	sen og Lars N. Jacobsen		
	til lige deling		
	0,6 ha	0 kr.	
	3,0 ha á 400 kr.	1.200 kr.	
	b) Gert B. Gregersen og		
	Lars N. Jacobsen til li-		
	ge deling som tidligere		
	ejere af matr.nr. 277, Rind-		
	by By, eller I/S Pebe v/Bent		
	Nielsen og Per Elmkvist Jen-		
	sen som nuværende ejere		
	1,0 ha á 400 kr.	400 kr.	
	0,8 ha á 1.200 kr.	960 kr.	
		1.350 kr.	2.550 kr.
Lb.nr. 16,	Harald Lauridsen,		
	2,9 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 17,	Jens Martin Christiansen,		
	2,4 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 18,	Vilfred Nielsen,		
	1,9 ha á 1.200 kr.		2.300 kr.
Lb.nr. 19,	Jens Severin Jensen,		
	2,1 ha	0 kr.	
	2,9 ha á 400 kr.	1.160 kr.	
	2,9 ha á 1.200 kr.	3.480 kr.	4.650 kr.
Lb.nr. 20,	Mathias Sørensen,		
	2,0 ha	0 kr.	
	2,2 ha á 400 kr.	880 kr.	
	2,3 ha á 1.200 kr.	2.760 kr.	3.650 kr.

Lb.nr. 21,	Ernst Brinch,		
	1,6 ha	0 kr.	
	2,8 ha á 400 kr.	1.120 kr.	
	0,6 ha á 1.200 kr.	720 kr.	1.850 kr.
Lb.nr. 22,	Axel Iversen,		
	1,9 ha	0 kr.	
	5,4 ha á 400 kr.	2.160 kr.	
	3,9 ha á 1.200 kr.	4.680 kr.	6.850 kr.
Lb.nr. 23,	Jens Harald Sørensen,		
	0,7 ha	0 kr.	
	1,4 ha á 400 kr.	560 kr.	
	0,8 ha á 1.200 kr.	960 kr.	1.550 kr.
Lb.nr. 24,	Udgået.		
Lb.nr. 25,	Peder Brinch Lauridsen,		
	2,5 ha á 1.200 kr.		3.000 kr.
Lb.nr. 26,	Ane Margit Foldager,		
	1,8 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 27,	Udgået.		
Lb.nr. 28,	Orla Sørensen,		
	1,0 ha	0 kr.	
	1,5 ha á 400 kr.	600 kr.	
	2,6 ha á 1.200 kr.	3.120 kr.	3.750 kr.
Lb.nr. 29,	Kaj Peter Rasmussen,		
	2,9 ha - mindstebeløb		1.000 kr.

Lb.nr. 30,	H.P.N. Iversen,		
	2,2 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 31,	Tage S. Jensen,		
	0,8 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 32,	Poul Henning Iversen,		
	2,0 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 33,	Per Linde Hansen som		
	tidligere ejer eller		
	Rita og Franz X. Kamber		
	som nuværende ejere		
	1,1 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 34,	Harry Nielsen,		
	1,6 ha	0 kr.	
	4,1 ha á 400 kr.	1.640 kr.	1.650 kr.
Lb.nr. 35,	Erik Nørby Sørensen,		
	2,3 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 36,	Bent Linnet,		
	7,0 ha á 400 kr.	2.800 kr.	
	1,0 ha á 1.200 kr.	1.200 kr.	4.000 kr.
Lb.nr. 37,	Udgået.		
Lb.nr. 38,	Georg Hansen som tid-		
	ligere ejer eller Ben-		
	te Baun Christensen som		
	nuværende ejer		
	3,5 ha á 400 kr.	1.400 kr.	
	3,0 ha á 1.200 kr.	3.600 kr.	5.000 kr.

Lb.nr. 39,	Claus Schmidt,		
	2,4 ha	0 kr.	
	0,6 ha á 400 kr.	240 kr.	
	0,9 ha á 1.200 kr.	1.080 kr.	1.350 kr.
Lb.nr. 40,	Peer Malbæk som tidligere ejer eller Poul Erik Hansen og Magne Lundgård Nielsen til lige deling som nuværende ejere		
	3,2 ha á 400 kr.		1.300 kr.
Lb.nr. 41,	Anna Marie Feddersen,		
	0,04 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 42,	a) Ernst Elvardt Lorenzen,		
	5,8 ha	0 kr.	
	29,4 ha á 400 kr.	11.760 kr.	
	6,4 ha á 800 kr.	5.120 kr.	
	6,1 ha indskrænkning i tørveskæringsretten	16.500 kr.	
	Midlertidigt tab	5.000 kr.	
		38.400 kr.	
	b) Ernst Elvardt Lorenzen som tidligere ejer af matr. nr. 7 e, 268, 62 i og 204 c, Sønderho By, eller Sara Anthonie Pedersen og Max Adrian Tranekær Pe-		

	tersen til lige deling som nuværende ejere		
	0,2 ha	0 kr.	
	0,5 ha á 400 kr.	200 kr.	
	0,8 ha á 800 kr.	640 kr.	
		850 kr.	39.250 kr.
Lb.nr. 43,	Jens H. Jensen, 2,1 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 44,	Jens Peder Nielsen, 3,7 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 45,	Gunnar V. Hansen, 5,1 ha á 400 kr.		2.050 kr.
Lb.nr. 46,	Poul Jørgen Nissen, Erik Botzbach og Villy Christensen til lige deling		
	0,2 ha á 400 kr.	80 kr.	
	2,2 ha á 1.200 kr.	2.640 kr.	2.750 kr.
Lb.nr. 47,	Carl Jensen,		
	1,7 ha	0 kr.	
	3,8 ha á 400 kr.	1.520 kr.	1.550 kr.
Lb.nr. 48,	I/S Albue Fuglekøje v/Fanø Jagtforening v/Per Mouritsen,		
	2,9 ha á 400 kr.	1.160 kr.	
	2,3 ha á 1.200 kr.	2.760 kr.	3.950 kr.

Lb.nr. 49,	Morten Jensen,		
	0,4 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 50,	Aksel Madsen, Jørgen Bue Madsen, Erik Madsen og Peder Madsen til lige deling		
	0,5 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 51,	H.P. Raskgaard-Nielsen,		
	1,9 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 52,	Mogens Feldberg,		
	0,8 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 53,	Arne Rasmussen,		
	1,3 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 54,	Bent Øhle, Anne-Margrethe Berendsen og Poul Jørgensen Øhle til lige deling		
	0,3 ha	0 kr.	
	6,9 ha á 400 kr.	2.760 kr.	2.750 kr.
Lb.nr. 55,	Sønderho Jagtforening v/ J. Rahbek,		
	8,6 ha á 400 kr.		3.450 kr.
Lb.nr. 56,	Nedennævnte ejere		
	0,1 ha	0 kr.	
	2,0 ha á 400 kr.	800 kr.	
	0,3 ha á 800 kr.	240 kr.	
	0,1 ha á 1.200 kr.,	120 kr.	1.150 kr.

der fordeles således i

	forhold til den enkeltes ejerandel:		
	a) Anne Kromann Jensen (1/3)	383 kr.	
	b) Gert Jensen v/Walther Niels Peter Kjøng (1/3)	383 kr.	
	c) Birgit Kromann Brinch (1/9)	128 kr.	
	d) Erik Kromann Thøgersen (1/9)	128 kr.	
	e) Helene Holse (1/18)	64 kr.	
	f) Linda Bjørnholt (1/18)	64 kr.	
Lb.nr. 57,	Magnus Jensen,		
	0,6 ha	0 kr.	
	16,8 ha á 400 kr.	6.720 kr.	
	10,3 ha á 1.200 kr.	12.360 kr.	19.100 kr.
Lb.nr. 58,	Ella Brinch som tidligere ejer eller Vagn Fischer som nuværende ejer		
	0,4 ha	0 kr.	
	2,8 ha á 400 kr.	1.120 kr.	
	0,2 ha á 800 kr.	160 kr.	
	0,1 ha á 1.200 kr.	120 kr.	1.400 kr.
Lb.nr. 59,	Nedennævnte ejere		
	18,2 ha á 400 kr.,		7.300 kr.
	der fordeles således i forhold til den enkeltes ejerandel:		
	a) Erik Nielsen (4,17 %)	304 kr.	
	b) Niels Kokkenborg (8,34 %)	609 kr.	
	c) Peter Carl Brinch Christensen (4,17 %)	304 kr.	

	d) Dorrit Kampmann (8,34 %)	609 kr.	
	e) Jens Peter Bohn-Holm (8,34 %)	609 kr.	
	f) Martha M. Frederiksen (8,34 %)	609 kr.	
	g) Margrethe Poulsen (25 %)	1.825 kr.	
	h) Knud Engsted (25 %)	1.825 kr.	
	i) Robert Peel (8,34 %)	609 kr.	
Lb.nr. 59 A,	Erik Nielsen,		
	2,2 ha á 400 kr.	880 kr.	
	2,5 ha á 800 kr.	2.000 kr.	
	1,0 ha á 1.200 kr.	1.200 kr.	4.100 kr.
Lb.nr. 60,	Margrethe M. Sonnichsen,		
	1,5 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 61,	Emil M. Jensen,		
	2,2 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 62,	Niels Brink Jensen,		
	0,2 ha	0 kr.	
	8,5 ha á 400 kr.	3.400 kr.	
	0,8 ha á 800 kr.	640 kr.	4.050 kr.
Lb.nr. 63,	Palle Fogh,		
	2,4 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 64,	a) Max Pedersen som ejer af matr.nr. 9 o, Sønderho By,		
	0,2 ha	0 kr.	
	0,1 ha á 400 kr.	50 kr.	
	b) Max Pedersen som tidligere ejer af matr.nr. 64 l og 101 a, Sønderho By,		

	eller Gustav H. Petersen		
	som nuværende ejer		
	0,3 ha á 400 kr.	120 kr.	
	0,1 ha á 800 kr.	80 kr.	
		200 kr.	
	c) Sara Anthonie Pedersen		
	og Max Pedersen som ejere		
	af matr.nr. 64 q, Sønderho		
	By, til lige deling		
	0,9 ha	0 kr.	
	2,2 ha á 400 kr.	880 kr.	
	1,4 ha á 1.200 kr.	1.680 kr.	
		2.550 kr.	2.800 kr.
Lb.nr. 65,	Villy Pedersen,		
	Jens Jørgen Hvistendahl		
	og Svend Strandsberg til		
	lige deling		
	2,2 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 66,	Nedennævnte ejere,		
	0,3 ha	0 kr.	
	7,0 ha á 400 kr.,	2.800 kr.	2.800 kr.
	der fordeles således i for-		
	hold til den enkeltes ejer-		
	andel:		
	a) Gudrun Marie Jensen (1/12)	233 kr.	
	b) Meta A.J. Tracks (1/12)	233 kr.	
	c) Erik Kromann Thøgersen (1/36)	78 kr.	
	d) Birgit Kromann Brinch (1/36)	78 kr.	
	e) Aage Thomsen (1/120)	23 kr.	
	f) Øvrige ejere ukendte		
	(Beløbet deponeres)	2.155 kr.	
Lb.nr. 67,	Martin Sørensen,		
	0,4 ha	0 kr.	
	6,1 ha á 400 kr.	2.440 kr.	2.450 kr.

Lb.nr. 68,	Carl H. Engsted,		
	0,4 ha	0 kr.	
	2,4 ha á 400 kr.	960 kr.	
	0,2 ha á 800 kr.	160 kr.	1.150 kr.
Lb.nr. 69,	Erik Nielsen,		
	0,3 ha	0 kr.	
	2,7 ha á 400 kr.	1.080 kr.	1.100 kr.
Lb.nr. 70,	Ruth Laub,		
	1,8 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 71,	Udgået.		
Lb.nr. 72,	Thomasine Hansen,		
	2,4 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 73,	Mogens Wendt,		
	1,6 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 74,	P. N. Jensen,		
	1,2 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 75,	Sigrid Pedersen,		
	0,8 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 76,	Jes Poulsen Jensen,		
	2,8 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 77,	H. Rohde,		
	1,9 ha - mindstebeløb		1.000 kr.

Lb.nr. 78,	Jelva Anita Seebach,		
	0,2 ha	0 kr.	
	4,2 ha á 400 kr.	1.680 kr.	1.700 kr.
Lb.nr. 79,	Jørgen Jensen,		
	0,6 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 80,	Krista Iversen,		
	3,4 ha á 400 kr.		1.350 kr.
Lb.nr. 81,	Bent Sørensen,		
	0,5 ha	0 kr.	
	3,0 ha á 400 kr.	1.200 kr.	1.200 kr.
Lb.nr. 82,	Axel Brinch,		
	0,9 ha	0 kr.	
	2,0 ha á 400 kr.	800 kr.	
	0,9 ha á 800 kr.	720 kr.	1.550 kr.
Lb.nr. 83,	a) Søren Larsen Brinch,		
	0,3 ha	0 kr.	
	4,3 ha á 400 kr.	1.720 kr.	
	13,7 ha á 1.200 kr.	16.440 kr.	18.150 kr.
	b) Laurits Jensen,		
	For nedlæggelse af go-cart-		
	banen på matr.nr. 8 a		50.000 kr.
Lb.nr. 84,	Niels Brinch,		
	0,5 ha - mindstebeløb		1.000 kr.

Lb.nr. 85,	Hans H. Pedersen,		
	1,6 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 86,	Peder Th. Mortensen,		
	1,6 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 87,	Niels Hansen,		
	0,9 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 88,	Agnete Møller,		
	2,2 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 89,	Robert Peel,		
	2,5 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 90,	Lisbeth Brinch og		
	Jesper Alfred Niland til		
	lige deling		
	0,2 ha	0 kr.	
	3,4 ha á 400 kr.	1.360 kr.	1.350 kr.
Lb.nr. 91,	Esther Brinch,		
	0,1 ha	0 kr.	
	3,1 ha á 400 kr.	1.240 kr.	
	0,1 ha á 800 kr.	80 kr.	1.350 kr.
Lb.nr. 92,	Frede Andersen,		
	2,1 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 93,	Christian Jensen,		
	Ove Jensen og Per C. Jensen		
	som tidligere ejere eller		

	Thorkild Droob som nuværende ejer 1,0 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 94,	a) Chresten Iversen, Agnes Henriksen og Bent C. Manich til lige deling som ejere af matr.nr. 52 a, Sønderho By, 0,8 ha á 400 kr.	350 kr.	
	b) Chresten Iversen og Bent C. Manich til lige deling som ejere af del af matr.nr. 147 b, Sønderho By, 1,3 ha	0 kr.	
	8,8 ha á 400 kr.	3.520 kr.	
		3.550 kr.	3.900 kr.
Lb.nr. 95,	Nedennævnte ejere 0,8 ha - mindstebeløb,		1.000 kr.
	der fordeles således i forhold til den enkeltes ejerandel:		
	a) Salomon Povlsen Christiansen (1/4)	250 kr.	
	b) Erna Høj (1/4)	250 kr.	
	c) Ejer ukendt (1/4) (deponeres)	250 kr.	
	d) Ebba Thomsen (1/8)	125 kr.	
	e) H.A. Jessen (1/8)	125 kr.	

Lb.nr. 96,	Poul Hansen,		
	1,6 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 97,	Nedennævnte ejere,		
	0,7 ha - mindstebeløb,		1.000 kr.
	der fordeles således i forhold til den enkeltes ejerandel:		
	a) M. Kromann Ibsen (1/2)	500 kr.	
	b) Willy Bent Duelund Christensen (1/4)	250 kr.	
	c) Emil Johannes Christensen (1/4)	250 kr.	
Lb.nr. 98,	Knud Aarre, Gunhilde Fäldner, Kirsten Aarre og Thorkild Aarre til lige deling		
	0,3 ha	0 kr.	
	3,3 ha á 400 kr.	1.320 kr.	1.350 kr.
Lb.nr. 99,	Else Nielsen, Verner Kittelmann, Viggo Kittelmann, Carl V. Kittelmann og Marie K. Øgaard til lige deling		
	0,3 ha	0 kr.	
	0,9 ha á 400 kr.	360 kr.	
	1,7 ha á 800 kr.	1.360 kr.	1.750 kr.
Lb.nr. 100,	Helle Villendrup og Jytte Helle til lige deling		
	0,3 ha	0 kr.	
	9,7 ha á 400 kr.	3.880 kr.	3.900 kr.

Lb.nr. 100 A,	Helle Villendrup,		
	0,1 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 101,	Sønderho Menighedsråd		
	v/N. Nielsen,		
	0,9 ha	0 kr.	
	9,4 ha á 400 kr.	3.760 kr.	3.750 kr.
Lb.nr. 102,	Knud Engsted		
	0,5 ha	0 kr.	
	8,4 ha á 400 kr.	3.360 kr.	3.350 kr.
Lb.nr. 103,	Fanø kommune,		0 kr.
Lb.nr. 104,	Leif Kronberg Christensen og Lis K. Corbett til lige deling		
	0,8 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 105,	Udgået.		
Lb.nr. 106,	Udgået.		
Lb.nr. 107,	Henning Jensen,		
	0,7 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 108,	Poul Hansen Øhle og Hans Hansen til lige deling		
	0,2 ha - mindstebeløb		1.000 kr.

Lb.nr. 109,	Jens Ibsen Thøgersen, 0,7 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 110,	Karen Bagger Kromann Hansen, 1,8 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 111,	Liselotte Höcker, 0,1 ha - mindstebeløb.	1.000 kr.
Lb.nr. 112,	Udgået.	
Lb.nr. 113,	Udgået.	
Lb.nr. 114,	Fanø kommune	0 kr.
Lb.nr. 115,	Jens Knudsen Kokborg, 0,4 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 116,	Asta Helene Jensen, 0,2 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 117,	Jens A. Bagger Iversen, 2,1 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 118,	Holger Brinch, 0,5 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 119,	Bodil Kromann Jørgensen, Harald Kromann, Else Kromann og Else Julie Kromann til lige deling 0,1 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 120,	Mary Jensen Schou, 0,2 ha - mindstebeløb	1.000 kr.

Lb.nr. 121,	Reimar Frandsen ApS,		
	0,1 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 122,	Steen Bomholt,		
	0,3 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 123,	Pernille Bronee,		
	1,5 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 124,	Nedennævnte ejere		
	0,6 ha - mindstebeløb,		1.000 kr.
	der fordeles således i		
	forhold til den enkel-		
	tes ejerandel:		
	a) Augusta Beck (1/4)	250 kr.	
	b) H.A. Olesen (1/4)	250 kr.	
	c) Ejere ukendte (1/2)		
	(beløbet deponeres)	500 kr.	
Lb.nr. 125,	Jørgen Gram Madsen,		
	0,8 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 126,	John Jepsen,		
	0,4 ha- mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 127,	Per Hestbek,		
	0,3 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 128,	Karen Frederiksen,		
	1,4 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 129,	Hans Jensen,		
	0,1 ha - mindstebeløb		1.000 kr.

Lb.nr. 130,	J.P. Bohn-Holm, 0,5 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 131,	Viggo Nørby Sørensen, 1,7 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 132,	Jørgna Thomsen, 0,1 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 133,	Chr. Nissen som tidligere ejer eller Sønderho Jagtforening v/J. Rahbek som nuværende ejer 0,4 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 134,	Erna Petersen, 0,2 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 135,	Erik Brandt Soergel, 0,2 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 136,	Udgået.	
Lb.nr. 137,	Frederik Engsted, 0,1 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 138,	Asmus Hansen, 1,2 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 139,	Den Danske Bank, 0,04 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 140,	Udgået.	
Lb.nr. 141,	Bent J. Anthonisen, 0,2 ha - mindstebeløb	1.000 kr.

Lb.nr. 142,	H.J. Gjerlufsen, 0,5 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 143,	Erik T. Bruhn, 0,9 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 144,	B. Werge, 0,3 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 145,	Erik Gerhøj, 0,3 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 146,	Kirsten West, 1,0 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 147,	J.D. Bitch-Larsen, 1,1 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 148,	Estrid Mark Sandorff, 2,7 ha á 400 kr.	1.100 kr.
Lb.nr. 149,	Jens Thyge Jensen, Elise Black Jensen og Asger Jensen til lige deling 1,5 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 150,	Louis Larsen, 0,8 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 151,	V. Skovgaard-Petersen og H.O. Skovgaard-Petersen til lige deling 0,4 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 152,	Harry Anthonisen Nielsen, 8,3 ha á 400 kr.	3.350 kr.

Lb.nr. 153,	G.K. Stürup, 0,7 ha mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 154,	Karen Frederiksen, Asger Peter Jørgensen, Lis Brinch Jacobsen, Ellen Kirstine Lund, Clifford Storkholm og Johannes Trabolt til lige deling 0,4 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 155,	Agnes Slot Krøyer v/Carl H. Engsted, 0,1 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 156,	Thomas Sloth Nielsen v/Den Danske Bank, 0,1 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 157,	Erik F. Roelshøj, 0,1 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 158,	Poula Johanne Tessier, 0,5 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 159,	Hans Asmussen, 0,03 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 160,	Jacob Chr. G. Lemvigh, 0,07 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 161,	Hans Chr. B. Andreasen, 0,3 ha - mindstebeløb	1.000 kr.
Lb.nr. 162,	Else Ørum Andreasen, 1,8 ha - mindstebeløb	1.000 kr.

Lb.nr. 163,	Fritz Brinch & Sønner ApS,		
	3,0 ha	0 kr.	
	9,8 ha á 400 kr.	3.920 kr.	
	5,1 ha - indskrænkning i tørveskæringsretten	13.500 kr.	
	Midlertidigt tab	5.000 kr.	22.450 kr.
Lb.nr. 164,	Søren Arne Brinch-Nielsen,		
	0,2 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 165,	G.H. Ronøe,		
	0,2 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 166,	Anna og Magnus Jensen,		
	0,4 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 167,	Arne Wohlert,		
	0,4 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 168,	Magnus Lambertsen og Inge Nielsen til lige deling		
	0,4 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 169,	Ruth Jensen,		
	1,1 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 170,	Peter Anthonisen,		
	0,1 ha - mindstebeløb		1.000 kr.
Lb.nr. 171,	Vagn T. Vejrup og Ebbe H. Sørensen til lige deling		
	5,3 ha á 400 kr.	2.120 kr.	
	1,3 ha á 1.200 kr.	1.560 kr.	3.700 kr.

Lb.nr. 172,	Eggert Coff,		
	0,3 ha á 400 kr.	120 kr.	
	3,5 ha á 1.200 kr.	4.200 kr.	4.350 kr.
Lb.nr. 173,	Mary Helle,		
	0,3 ha - mindstebeløb		1.000 kr.

De anførte erstatningsbeløb forrentes fra den 1. juni 1983 (datoen for fredningsnævnets kendelse) med en årlig rente, der er 1 % højere end den til enhver tid af Danmarks Nationalbank fastsatte diskonto.

Ud over de anførte erstatningsbeløb tilkendes der Fanø kommune et uforrentet beløb på 15.000 kr. i godtgørelse for udgifterne ved fjernelse af go-cartbanen på matr.nr. 8 a, Sønderho.

Fredningsnævnet har tillagt ejeren af ejendommene under lb.nr. 163 en godtgørelse for udgifter til sagkyndig bistand under sagens behandling for fredningsnævnet på 5.000 kr. med renter fra 1. juni 1983. I godtgørelse for udgifter til sagkyndig bistand under sagens behandling for overfredningsnævnet tillægges der ejerne af ejendommene under lb.nr. 3 og 8 og ejeren af go-cartbanen, Laurits Jensen, hver et beløb på 500 kr. og ejerne af ejendommene under lb.nr. 42 og 163 hver et beløb på 2.000 kr.

Det samlede erstatningsbeløb på 415.500 kr. med renter og de tilkendte godtgørelser på ialt 25.500 kr. med renter af 5.000 kr. udredes efter enstemmig beslutning med 90 % af staten og 10 % af Ribe amtskommune.

Overfredningsnævnets afgørelse af erstatningsspørgsmålene kan efter reglerne i naturfredningslovens § 30 påklages til taksationskommissionen vedrørende naturfredning, Amaliegade 13, 1256 København K. Afgørelsen kan påklages af de ejere, der har indbragt fredningsnævnets erstatningsfastsættelse for overfredningsnævnet, samt af de ejere, hvis erstatning er blevet nedsat i forhold til fredningsnævnets afgørelse. Afgørelsen kan endvidere i et vist omfang påklages af miljøministeriet og Ribe amtsråd. Klagefristen er 4 uger fra den dag, overfredningsnævnets afgørelse er meddelt den pågældende. Størrelsen af de tilkendte godtgørelser kan dog ikke påklages

til taksationskommissionen, jfr. naturfredningslovens § 30, stk. 1, og § 31.

På overfredningsnævnets vegne

Bendt Andersen
overfredningsnævnets formand

ic

FREDNINGSNÆVNET>

REG. NR. 02987.o1o

A F G Ø R E L S E

afsagt den 1. juni 1983

af

fredningsnævnet for Ribe amts fredningskreds

vedrørende

fredning af et ca. 1.200 ha. stort

areal på den sydlige del af Fanø

J.nr. 140/1982

REG. NR. 2987

1/6-1983

U D S K R I F T

a f

forhandlingsprotokollen for fredningsnævnet

for

Ribe amts fredningskreds

---ooOoo---

År 1983, den 1. juni blev i sag

J. nr. 14o/1982 Fredning af arealer på den sydlige del af Fanø, Fanø kommune,

afsagt sålydende

A F G Ø R E L S E :

I. Sagens rejsning.

Ved skrivelse af 4. maj 1982 rejste Danmarks Naturfredningsforening fredningssag vedrørende "arealer på den sydlige del af øen Fanø, Fanø kommune, Ribe amts kommune". Fredningsforslaget omfatter et område på ca. 12oo ha. Fredningens formål angives i forslaget som følger: "Forslaget går ud på, at ca. 12oo ha. af det sydlige Fanø pålægges en række fredningsbestemmelser med det formål ud fra ensartede retningslinier at fastholde et samlet naturområde af national betydning, herunder at bevare og beskytte det rigt varierede landskabs former, disses vegetationstyper og det dertil knyttede dyre- og planteliv, samt om nødvendigt at muliggøre pleje af arealerne. Endvidere at tilsikre, at offentlighedens adgang til området sker i overensstemmelse med dette bevaringsformål". Af forslaget fremgår endvidere, at det er hensigten, at fredningen får til følge, at området bevares i sin nuværende tilstand, idet arealerne ud fra deres usædvanlige formrig-

dom og udviklingsforløb i såvel geografisk som naturhistorisk henseende giver en enestående mulighed for iagttagelser og studier på alle niveauer af et stort, endnu ungt stykke næsten upåvirket natur"

Danmarks Naturfredningsforenings skrivelse af 4. maj 1982 var bilagt kort over de omhandlede arealer, tilligemed liste over lodsejere, hvis ejendomme er omfattet af fredningsforslaget.

11. Sagens behandling.

Fredningsnævnet indledede sagens behandling med den 14. juni 1982 på et internt møde at beslutte, at sagen ikke skulle afvises, jfr. naturfredningslovens § 14.

Efter behørig bekendtgørelse samt særskilt indkaldelse af de i sagen interesserede afholdt nævnet derefter den 25. oktober 1982 offentligt møde i sagen i Fanø Industri- og Håndværkerforenings mødesal, om hvilket fredningsnævnsprotokollen er tilført følgende, der in extenso gengives således:

"For Ribe amtsråd mødte formanden for Udvalget for Teknik og Miljø, amtsrådsmedlem E. Bech Nygaard, samt amtsrådsmedlem Frida Jensen. Endvidere mødte cand scient. Rita Büttenschøn, Teknisk Forvaltning.

For Fanø kommune mødte borgmester Tage Jensen, formanden for teknisk udvalg, P. O. Lassen, samt medlem af samme udvalg, kommunalbestyrelsesmedlem J. Gram Madsen. Endvidere mødte kommuneingeniør J. C. Müller, Teknisk Forvaltning.

For Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomité mødte ingeniør Uwe Apel.

For Danmarks Naturfredningsforening mødte cand. scient. Hanne Signe Olsen.

For Naturfredningsrådet mødte cand. scient. Hans Henrik Schierup.

For Fredningsstyrelsen mødte fuldmægtigene Susanne Stii og Poul Hald-Mortensen.

For Esbjerg kommune mødte plantør Claus Löth.

Endvidere var ca. 35 lodsejere mødt eller repræsenteret.

Nævnets formand bød velkommen og redegjorde kort for det i sagen hidtil passerede. Han oplyste herunder, at fredningsnævnet i juni 1982 har modtaget Danmarks Naturfredningsforenings fredningsforslag, som ligger til grund for sagens behandling i nævnet, samt at nævnet på et internt møde den 14. juni 1982 i medfør af naturfredningslovens § 14 har truffet bestemmelse om, at sagen skulle fremmes.

Formanden oplyste videre, at Danmarks Naturfredningsforening forud for udarbejdelsen af fredningsforslaget har foretaget omfattende undersøgelser af forholdene på stedet, samt at forskellige institutioner har bidraget til fredningsforslagets udarbejdelse.

Formanden oplyste videre, at den nu nedlagte statsinstitution Fredningsplanudvalget for Ribe og Ringkøbing amter på et tidspunkt havde under overvejelse at udarbejde forslag til fredning af det i sagen omhandlede område, samt at planerne herom blev stillet i bero, da det blev bekendt, at Danmarks Naturfredningsforening ligeledes arbejdede på tilvejebringelse af et forslag til fredning.

Formanden oplæste under sin redegørelse det væsentligste af indholdet i forslagets formålsbestemmelser og foreslåede begrænsninger i ejernes rådighedsret samt de i forslaget indeholdte plejebestemmelser.

Formanden redegjorde derpå kort for sagens videre behandling, hvorunder han særligt henledte opmærksomheden på muligheden

for appel af fredningsnævnets afgørelse om hel eller delvis fredning af det i sagen omhandlede areal.

Herefter foretoges navneopråb.

Formanden gav derpå ordet til cand. scient. Hanne Signe Olsen, Danmarks Naturfredningsforening, som redegjorde nærmere for fredningsforslaget samt omtalte dettes forhistorie. Hanne Signe Olsen foreholdt herunder de mødte de væsentligste af de i forslaget indeholdte bestemmelser, hvorunder hun særligt påpegede, at landskabet henligger i jomfruelig stand med klitformationer i vest og syd og med marskdannelser mod øst. Der knytter sig derfor stærke botaniske interesser til en fredning af området med henblik på ad denne vej at bevare landskabet i dets nuværende tilstand. Hun oplyste, at dette landskab må betragtes som et ekceptionelt område i naturmæssig henseende af en kvalitet svarende til f. eks. Hanstedreservatet og øen Saltholm, der p.t. er genstand for en fredningssag.

Hun anførte videre, at arealet ejes af henholdsvis Fanø og Esbjerg kommuner samt af et stort antal private lodsejere, og at det med en fredning er formålet at tilvejebringe et ensartet grundlag for områdets videre pleje og pasning.

Fredningsbestemmelserne er ifølge Hanne Signe Olsen udarbejdet således, at de i det væsentlige kan opretholde arealernes status quo.

Videre omtalte hun, at der i dag er tilløb til etablering af en havn ved sydspidsen "Hønen", og at det blandt andet er Danmarks Naturfredningsforenings formål med fredningen at hindre, at havneområdet udvides. Som det fremgår af forslaget, bør det dog fortsat tolereres, at der henligger både i et antal svarende til det, som i dag henligger ved havneområdet.

Hanne Signe Olsen anførte fremdeles, at fredningsforslaget må ses i sammenhæng med den netop tilvejebragte fredning af Vade-

havsområdet, og hun påpegede særligt, at arealerne stort set vil kunne anvendes som hidtil efter en evt. fredning af området. Hun anførte herunder, at de arealer, som p.t. er genstand for opdyrkning og omlægning ved Sandflod Hede og ved Vestertoft, også fremover vil kunne dyrkes/omlægges. Det nu foreliggende fredningsforslags bestemmelser herom imødekommer iflg. Hanne Signe Olsen nogle af de indsigelser, som blev fremført på det før sagens indbringelse for fredningsnævnet afholdte offentlige møde den 27. august 1981.

Når bortses fra de nævnte arealer ved Sandflod Hede og ved Vestertoft vil det ifølge fredningsforslaget for fremtiden være forbudt at gødske og at sprøjte med kemikalier på det i sagen omhandlede areal.

Grundvandspejlet i arealerne er meget højt, og med henblik på at bevare området som en god biotop skal det ifølge fredningsforslaget være forbudt at ændre vandstanden i området.

Hanne Signe Olsen anførte dernæst i sin redegørelse, at Ribe amtsråd har gjort indsigelse mod fredningsforslaget netop vedrørende vandforsyningsproblematikken, men hun bemærkede hertil som sin optattelse, at man i en force-majeure-situation må antages at kunne meddele dispensationer, som umiddelbart strider mod fredningsforslaget; med henvisning hertil fandt hun derfor ikke, at fredningsnævnet bør imødekomme de af Ribe amtsråd fremsatte indsigelser vedrørende vandforsyningsproblematikken.

I sin redegørelse oplyste Hanne Signe Olsen derpå, at der visse steder er sket selvsåning i det omhandlede område, og Danmarks Naturfredningsforening ønsker derfor, som det iøvrigt fremgår af forslaget, at hindre yderligere beplantning i området. Ifølge forslaget bør sanddæmpning ligeledes kun kunne foretages med fredningsnævnets godkendelse.

Med henblik på de fremtidige adgangsforhold anførte Hanne Signe Olsen, at det pågældende areal er genstand for et stort turist-

besøg, og for at værne klitterne vil det være nødvendigt med en regulering af adgangen til området.

Ifølge fredningsforslaget skal det derfor være forbudt at færdes i bil på Høneengvejen. Denne henligger faktisk som en bred natursti - selv om den er grusbelagt -, og et forbud mod kørsel vil derfor ikke være et særlig radikalt indgreb. De sommerhusejere, hvis ejendomme alene har adgang til offentlig vej ad Høneengvejen, vil dog også for fremtiden kunne benytte denne til kørsel med biler.

Ifølge forslaget vil motorkørsel fra Sønderho til Krogsand også blive forbudt, idet "spidsen af Fanø" bør fremtræde som et naturreservat for gående/cyklende færdsel. En sådan ordning falder ifølge Hanne Signe Olsen i tråd med den fredning, som netop er gennemført for så vidt angår Vadehavet, og er så meget mere påkrævet, som der netop er tilgået hende oplysning om, at der er konstateret tilstedeværelse af store kolonier af Præstekraver og Terner i det pågældende område.

Danmarks Naturfredningsforening erkender, at der i forbindelse med fredningen er et behov for etablering af p-pladser, og en sådan kan ifølge Danmarks Naturfredningsforenings opfattelse midlertidigt placeres oven for Høneengvejen, ligesom det herefter muligt kan indgå i amtsrådets langtidsplanlægning at etablere p-pladser også andre steder i området, evt. i forbindelse med en udbygning af stisystemet.

Formanden oplæste herefter de væsentligste punkter i Ribe amtsråds tekniske forvaltnings skrivelse af 19. oktober 1982, idet han redegjorde for de heri stillede ændringsforslag.

Formanden oplyste herunder, at den omhandlede turistrundflyvning foreløbig er tilladt frem til 1983, hvor en forlængelse af dispensationen skal behandles i fredningsnævnet, også selv om nærværende fredningsforslag ikke gennemføres.

I denne forbindelse oplyste formanden, at fredningsnævnet

er bekendt med de synspunkter, som ved tidligere lejligheder er fremført vedrørende den nytte, som beflyvningen har vist sig at gøre i forbindelse med eftersøgninger af nødstedte på havet samt ved undersøgelser af brande i plantageområdet. Også sådanne overvejelser vil til sin tid indgå i fredningsnævnets vurdering af det foreliggende fredningsforslag.

I umiddelbar fortsættelse heraf refererede formanden de væsentligste synspunkter i Landsjagtforeningens skrivelse til nævnet af 14. oktober 1982.

Ordet blev herefter givet til amtsrådsmedlem E. Bech Nygaard, der i fortsættelse af det i amtsrådets skrivelse af 19. oktober 1982 anførte oplyste, at der ikke i det i sagen omhandlede område er registreret en havn, og da reguleringen af det område, hvori der p.t. henligger både, er omhandlet af Vadehavsbekendtgørelsen, vil fredningsforslagets bestemmelser vedrørende "havneområdet" helt kunne udgå som værende overflødige.

Ifølge amtsrådsmedlem Bech Nygaard bør der meddeles permanent tilladelse til turistrundflyvning fra den eksisterende landingsbane på stranden vest for Sønderho, idet tilladelsen bør være vedvarende; amtsrådsmedlemmet oplyste herved, at der aldrig har været gener forbundet med den beflyvning, der hidtil har fundet sted i området.

For så vidt angår de fremtidige vandindvindingsmuligheder vil det ifølge amtsrådsmedlem Bech Nygaard være nødvendigt til stadighed at kunne forsyne såvel nuværende som fremtidige bebyggelser i det omhandlede område med drikkevand, hvorfor de i forslaget indeholdte restriktioner vedrørende vandindvindingsmulighederne bør udgå.

Amtsrådsmedlem Bech Nygaard gjorde sig endvidere til talsmand for, at knallertkørsel og ridning for fremtiden kun skal kunne finde sted på afmærkede stier; med hensyn til motorkørsel på

Sydstranden er der mellem amtsrådet og Fanø kommune enighed om, at sådan motorkørsel alene skal forbydes på Sydstranden fra en linie på tværs af stranden ud for matr. nr. loo e til Krogsande.

Høneengvejen bør også for fremtiden kunne befærdes med motorkøretøjer, og amtsrådsmedlemmet påpegede vanskelighederne ved at håndhæve et evt. fremtidigt forbud imod sådan kørsel, idet beboerne i området, jfr. det af Hanne Signe Olsen anførte, skal have mulighed for at kunne køre til deres huse i bil, såfremt de ikke har anden forbindelse til offentlig vej end Høneengvejen.

For så vidt angår det af Hanne Signe Olsen anførte om, at etablering af p-pladser for fremtiden bør indgå i amtsrådets trafikplanlægning, gjorde amtsrådsmedlemmet opmærksom på, at en sådan planlægning alene henhører under Fanø kommunes ressort.

Amtsrådsmedlem Bech Nygaard afsluttede sit indlæg med at påpege, at der mellem amtsrådet og Fanø kommune i det hele er enighed om de af amtsrådet foreslåede ændringer til fredningsforslaget.

Herefter fremstod borgmester Tage Jensen, som erklærede, at Fanø kommune er enig i den indstilling, som er afgivet af Ribe amtsråds udvalg for teknik og miljø. Også borgmester Tage Jensen henviste til det umulige i for fremtiden at håndhæve et forbud imod kørsel ad Høneengvejen, og han understregede, at denne vej er en privat fællesvej - og altså ikke en sti -, hvorfor det også af denne årsag ikke vil være muligt at etablere kørselsforbud.

For så vidt angår flyvepladsområdet påpegede borgmesteren, at det er nødvendigt for Fanø at have en sådan beflyvningsmulighed, men han kunne tilslutte sig forslagets intentioner om ikke at udvide adgangen til beflyvning af området.

For så vidt angår stiarealerne indstillede borgmesteren til nævnets afgørelse, at allerede planlagte stier også skal

kunne etableres efter fredningsforslagets mulige gennemførelse, for at man derved kan fuldføre det stisystem, som p.t. er under udbygning på Fanø.

For så vidt angår vandindvindingsmulighederne påpegede borgmesteren, at det netop i løbet af 1980-erne er planen at foretage nye boringer fortrinsvis i statsplantagerne men til dels også i det fredede område, og han understregede, at det vil være særdeles nødvendigt for Fanø kommune at kunne gennemføre disse planer.

Iøvrigt kunne borgmesteren på kommunens vegne tilslutte sig fredningsforslagets gennemførelse

På vegne af Statsskovvæsenet oplyste plantør Kim Christensen, at opsætning af læskure allerede på indeværende tidspunkt forudsætter dispensation fra sandflugtsloven, ligesom han ad fredningsforslagets pkt. B 1 anførte, at flyvepladsens eksistens ligeledes nødvendiggør dispensation fra sandflugtslovens § 6, stk. 1.

Fremdeles anførte han ad forslagets pkt. 5 B, at der også som følge af anden lovgivning er grænser for, i hvilket omfang terrænet kan undergå ændringer, ligesom han om stisystemet oplyste, at etablering af stier ifølge sandflugtslovens § 6, stk. 5, allerede på indeværende tidspunkt er betinget af dispensation fra sandflugtsloven, i hvert tilfælde for så vidt angår de klitfredede arealer.

Han oplyste videre, at sandflugtskommissionen på et vist tidspunkt har tilkendegivet, at motorkørsel på såvel Sydstranden som Høneengvejen af hensyn til arbejdet med dæmpning af klitterne i et vist omfang må anses for at være nødvendig.

På Statsskovvæsenets vegne kunne han iøvrigt i det store og hele tilslutte sig fredningsforslagets gennemførelse, idet han fremsatte forslag om, at der i fredningsafgørelsen gøres følgende tilføjelse:

"Fredningen medfører bortset fra de under pkt. 7 B nævnte bestemmelser ingen indskrænkninger i sandflugtslovens bestemmelser."

På foranledning af formanden bekræftede plantør Kim Christensen, at han vil tilstille fredningsnævnet dette forslag skriftligt.

På fredningsstyrelsens vegne erklærede fuldmægtig Susanne Stii sig enig i de intentioner og i de principper, som ligger til grund for fredningsforslaget. Hun oplyste, at området i Fredningsstyrelsens regi er henført til, hvad man kalder et "Nationalt Naturområde". Hun påpegede tillige fredningsforslagets nære tilknytning til den allerede gennemførte Vadehavsfredning.

For så vidt angår beflyvningsmulighederne erklærede hun sig enig i, at den måde, hvorpå beflyvningen hidtil er gennemført, næppe kan siges at have været til gene for de landskabelige værdier i området, men Fredningsstyrelsen er alligevel generelt betænkelig ved at akceptere en sådan beflyvning, hvorfor hun indstillede, at en evt. tilladelse til fremtidig beflyvning i samme omfang som hidtil gøres tidsbegrænset.

Susanne Stii afsluttede sit indlæg med at henstille, at fredningsforslagets formålsbestemmelser inkorporeres i selve fredningsbestemmelserne af hensyn til tinglysning.

Formanden erklærede sig, jfr. det tidligere anførte, enig i, at beflyvningsproblematikken er ømtålelig, og noterede sig ønsket om at gøre tilladelsen tidsbegrænset.

Fuldmægtig Hald-Mortensen, Fredningsstyrelsens økologiske kontor, oplyste vedrørende beflyvningen, at Fredningsstyrelsen ved tidligere lejligheder har krævet nedlæggelse af eksisterende flyvepladser, og han fandt det betænkeligt, hvis man i tilfælde af fredningsforslagets gennemførelse opretholdt tilladelse til

beflyvning for fremtiden. I alle tilfælde ville det ifølge fuldmægtig Hald-Mortensen være meget ønskeligt, om der i givet fald fastsættes regler om bestemte ruter for flyvning og om flyvehøjder.

Med hensyn til vandindvindingsmulighederne anførte fuldmægtigen, at mange af de i sagen omhandlede arealer ikke vil kunne tåle en vandstandssænkning.

Han anførte videre, at der bør nedlægges forbud imod motorkørsel fra Sdr. Ho Strandvej og sydpå, og han påpegede særligt, at der i området er konstateret kolonier af de relativt sjældent forekommende hvidbrystede Præstekraver og af Terner.

Med hensyn til stier anførte han det ønskelige i, at sådanne kun etableres, når der er konstateret et særligt publikumsbehov, der tilsiger en sådan etablering.

Amtsrådsmedlem Bech Nygaard bemærkede vedrørende grundvandsforholdene, at fremtidige oversvømmelser vil kunne medføre en ændring i grundvandsspejlet, og han fremhævede, at man i en given situation skal muliggøre vandforsyning til såvel eksisterende som fremtidige bebyggelser i området.

Han anførte videre, at beflyvning kun finder sted i begrænset omfang, hvorfor den ikke bør forbydes.

Plantør Löth, Esbjerg kommune, erklærede sig enig i fredningsforslaget, idet han særligt påpegede vedrørende punkt D 1o, at en ændring i grundvandstanden i et bestemt område sædvanligvis medfører ændringer også i en stor del af de omkringliggende områder.

Han anførte videre, at ridning og knallertkørsel i området medfører et betydeligt slid på landskabet, og at sådan færdsel derfor kun bør tillades på stierne.

Han kunne tilslutte sig, at terrænændringer kun bør kunne finde sted i force-majeure-situationer.

Cand. scient. Hans Henrik Schierup, Naturfredningsrådet, erklærede sig enig i fredningspåstanden, idet han anførte, at arealerne repræsenterer mange landskabs- og vegetationstyper.

Han afsluttede sit indlæg med at tilkendegive, at det er af stor national betydning for landet, at fredningen gennemføres i det foreslåede omfang.

Danmarks Naturfredningsforenings lokale formand, Uwe Apel, anførte herefter i sit indlæg, at befolkningen vil blive fattigere, såfremt fredningen ikke gennemføres, idet store naturværdier i så fald må antages at gå tabt på længere sigt. Særligt fremhævede han, at "Hønen" fremtræder som en naturmæssig "Perle", som bør bevares.

Iver Christiansen, Fanø Jagtforening, forespurgte, om man for fremtiden vil kunne færdes ad Klingebjergvej, hvortil Hanne Signe Olsen oplyste, at der ikke ifølge forslaget foreslås indført nogen restriktioner vedrørende denne vej.

På foranledning af Iver Christensen, Fanø Jagtforening, lovede formanden, at fredningsnævnets medlemmer vil besigtige "Fuglekøjen" forinden eller i forbindelse med afholdelsen af næste møde i sagen.

Roland Munk erklærede sig principielt enig i det ønskelige i at bevare naturen, som den er, men han fandt, at en fredning af det omhandlede område er en uhensigtsmæssig foranstaltning. Han ønskede i givet fald i stedet at afhænde sine arealer til de respektive myndigheder, "således at disse selv kan passe arealerne". Endvidere ønskede han sig tilkendt erstatning, og han forespurgte, hvem der iøvrigt skal påse, at vegetationen forbliver uforandret.

Endelig efterlyste han flere stier til ridning.

På foranledning af det af Roland Munk anførte oplyste formanden, at fredningen ikke har til formål at genere borgerne, men at det alene er hensigten at bevare store naturmæssige værdier. For så vidt angår det om erstatningen anførte oplyste formanden, at mulige erstatningskrav skal fremsættes skriftligt over for fredningsnævnet, inden sagen optages til kendelse.

Formanden havde iøvrigt bemærket sig det af Roland Munk fremførte ønske om etablering af flere stier.

Ernst Lorentzen fandt det rimeligt, om lodsejerne havde været involveret i sagen på et tidligere tidspunkt, og han påpegede forskellige steder i det nuværende forslag, hvori der er foretaget ændringer i forhold til det tidligere fredningsforslag.

Han anførte, at disse ændringer i stort omfang umuliggør fortsat drift af hans ejendom, og han fandt, at den skete ændring var en kraftig stramning i forhold til det tidligere oplæg.

Han anførte særligt, at der i fredningsforslagets pkt. 5 B nu står mønningstørv i stedet for græstørv, ligesom han med henvisning til pkt. 5 B anførte, at rørhøst var tilladt ifølge det oprindelige forslag.

Han forudsatte, at lyngslagning fortsat vil være mulig, og han oplyste iøvrigt, at hvis fredningen gennemføres, må staten overtage al hans jord, bygninger og maskiner til en rimelig pris, idet fortsat drift af hans ejendom vil blive umuliggjort ved fredningen.

Endelig forespurgte han, hvorledes han kan få fri proces, og om en sådan kan bevilges på indeværende tidspunkt.

Jørgen Christensen oplyste, at han den 24. august 1981 tilskrev Danmarks Naturfredningsforening, men at han ikke har fået svar endnu.

Han anførte videre, at en del af hans ejendom er klitfredet allerede på indeværende tidspunkt, hvorfor yderligere fredning ikke kan være nødvendig.

Han forespurgte, hvorledes han skal forholde sig med henblik på at få erstatning, og han gav udtryk for at føle afmagt over for "etaten", ligesom han beklagede, at fremmødet i dag ikke var større. Såfremt mødet var blevet afholdt i week-enden, ville fremmødet formentlig have været væsentligt større.

På foranledning af det af Jørgen Christensen oplyste, meddelte Hanne Signe Olsen, at Danmarks Naturfredningsforening har besvaret hans henvendelse ved skrivelse af 11. december 1982.

Formanden oplyste, at det ikke vil være muligt at afholde møde i week-enden, idet en lang række institutioner i så fald ikke vil kunne lade sig repræsentere.

Formanden redegjorde endnu engang for den måde, hvorpå lodsejerne vil kunne fremsætte skriftlige erstatningskrav over for nævnet.

På anledning oplyste formanden endelig, at sådanne erstatningskrav bør beregnes på grundlag af indholdet af det nu foreliggende fredningsforslag.

Mogens Feldberg oplyste, at han har drevet campingplads i 2o år, samt at han er medlem af Danmarks Naturfredningsforening. Han ønskede, at der i fredningsforslaget inkorporeres en bestemmelse om, at der ikke i området må etableres primitive campingpladser.

Jens Thyge Jensen erklærede sig enig i, at fredningsforslaget

forslaget gennemføres, idet han samtidig henstillede, at der i forslaget medtages bestemmelser, der har til formål at værne om de gamle veje i området. Han er ejer af ejendommen matr. nr. 281 a Sdr. Ho by, og han redegjorde nærmere for, hvilke veje der efter hans opfattelse bør medtages i fredningsforslaget. Endelig udtrykte han ønske om, at der ved fredningsforslagets gennemførelse tillige skabes grundlag for, at en gammel losseplads i umiddelbar nærhed af matr. nr. 281 a Sdr. Ho by, fjernes.

Nævnsmedlem Vagn Fischer bemærkede, at der er kørt muld på lossepladsen, således at denne ikke på nogen måde skæmmer og er fuldstændig skjult.

Formanden henstillede til Jens Thyge Jensen skriftligt at fremføre sine synspunkter over for fredningsnævnet inden næste møde.

Maria Asmussen havde herefter ordet, hvorunder hun gav udtryk for, at hun ikke vil "stå model" til en ny stormflod "for gratister".

Såfremt fredningen gennemføres, ønskede hun, at hendes hus måtte blive overtaget af det offentlige.

Formanden oplyste Maria Asmussen om, at hendes henvendelse for så vidt angår stormflodsrisikoen bør stiles til Skovstyrelsen og til Klitvæsenet.

Mary Skov oplyste, at hun har skrevet til Danmarks Naturfredningsforening og forespurgt, hvilke indskrænkninger en evt. fredning vil få for hendes ejendom.

Hanne Signe Olsen oplyste på foranledning af Mary Skovs forespørgsel, at ejendommen er beliggende i Vestertoft, hvor den er omgivet af lyng til alle sider. Ejendommen er derfor medtaget i fredningsforslaget, men anvendelse af ejendommen i hidtidigt omfang vil være mulig også efter fredningens gennemførelse.

I tilslutning til det af Hanne Signe Olsen oplyste meddelte formanden supplerende, at lodsejeren, såvidt han kunne se, vil kunne anvende ejendommen i ganske samme udstrækning som hidtil, selv om fredningen gennemføres i overensstemmelse med fredningsforslaget.

Agnethe Møller henstillede, at fredningsnævnets medlemmer på næste møde vil være "smidigere", end de har været i dag.

Efter en kort afbrydelse af mødet, hvorunder fredningsnævnets medlemmer drøftede sagen internt, oplyste formanden, at der vil blive afholdt nyt møde i sagen den lo. januar 1983 kl. 11,oo, på Fanø Industri- og Håndværkerforening, hvorunder det er meningen, at lodsejerne skal have adgang til at fremføre deres synspunkter over for nævnet, for så vidt disse endnu ikke måtte være blevet gjort gældende.

Formanden oplyste endvidere, at der ikke vil tilgå de enkelte lodsejere anden særlig underretning om tidspunktet for næste mødes afholdelse, men at der i Fanø Ugeblad vil blive indrykket annonce herom."

Derefter blev der den lo. januar 1983 kl. 11,oo på Fanø Industri- og Håndværkerforening pånyafholdt offentligt møde i sagen, og fredningsnævnets protokol er vedrørende dette møde tilført følgende, der in extenso gengives således:

"For Ribe Amtsråd mødte formanden for udvalget for teknik og miljø, amtsrådsmedlem E. Bech Nygaard, samt afdelingsleder, landinspektør H. Præstholm.

For Fanø kommune mødte borgmester Tage Jensen, formanden for teknisk udvalg P. O. Lassen, samt kommuneingeniør J. C. Müller, teknisk forvaltning.

For Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomité mødte formanden, ingeniør Uwe Apel samt Søren Vinding.

For Danmarks Naturfredningsforening mødte cand. scient. Hanne Signe Olsen.

For Fredningsstyrelsen mødte fuldmægtig Susanne Stii.

For Statsskovvæsenet mødte overklitfoged A. Feilberg, samt plantør Kim Christensen, Fanø Klitplantage.

Endvidere var ca. 3o lodsejere mødt eller repræsenteret.

Nævnets formand bød velkommen og redegjorde kort for det siden sidste møde passerede. Han gennemgik herunder de til fredningsnævnet fremsendte skrivelser, fremlagt som bilag 24, 25, 27, 3o, 32, 33, 37, 38.

Dernæst oplæste formanden de af lodsejerne skriftligt fremsatte erstatningskrav, fremlagt som bilag 39 - 52.

Formanden redegjorde derefter kort for sagens videre behandling, hvorunder han bemærkede, at sagen højst sandsynligt vil blive optaget til kendelse efter mødet i dag, ligesom han påny som i sidste møde oplyst fremhævede muligheden for appel af fredningsnævnets eventuelle afgørelse om hel eller delvis fredning af det i sagen omhandlede areal.

Navneopråb undlodes, idet de fremmødte underskrev sig på en rundsendt deltagerliste.

Formanden gav derpå ordet til advokat Koch, Esbjerg, der gav møde for Frits Brinch & Sønner ApS. Advokaten nedlagde principalt påstand om, at det af Ribe amtsråd stillede ændringsforslag til det af Danmarks Naturfredningsforening fremsendte forslag til fredning vedrørende punkterne B2 og B9 følges, samt at punkt B5, stk. 2, bringes til at indeholde en tilladelse til at skære tørv.

Subsidiært nedlagdes påstand om en erstatning på 1 mill. kr. samt tilkendelse af sagsomkostninger.

Vedrørende punkt B2 oplyste advokat Koch, at Ribe amts forslag sikrer, at status quo består, men dette ændres i det endelige forslag, og i punkt B9 tillodes oprindelig rørhøst, men dette

ændres ligeledes i Danmarks Naturfredningsforenings forslag. Han beklagede, at Danmarks Naturfredningsforenings forslag ikke tillader tørveskæring samt rørhøst, som oprindeligt foreslået af Ribe amtsråd. Mønningstørv findes kun meget få steder, hvorfor det ikke kan være rimeligt, at det nu skal forbydes at skære tørvene på de steder, hvor de findes.

Endvidere oplyste advokaten, at hans klient lægger afgørende vægt på den principale påstand og meget nødigt vil lade sig nøje med en erstatning, idet selskabet, der driver en entreprenørvirksomhed, har fået rørene under kultur. Rørhøstningen foregår i perioden 1. januar til 15. marts. I denne periode vil høstningen ikke genere rugende fugle og lign. Hvis fredningsnævnet følger det fremsatte fredningsforslag, vil man sætte egnen tilbage til et kulturstade fra før, der boede mennesker.

Desuden gøres det gældende, at det har kulturel betydning, at der fortsat kan skæres mønnings- og græstørv samt høstes rør, idet egnen jo er kendt for sine stråtækte huse med tørv på mønningen.

Til støtte for sin erstatningspåstand anførte advokaten, at hans klient vil lide et indtægtstab på kr. 644.652,oo kr., hvis Danmarks Naturfredningsforenings fredningspåstand følges, idet rørhøstning og skæring af mønningstørv udgør 35 - 4o % af forretningens årlige omsætning. Endvidere vil en del af selskabets maskinpark til en værdi af kr. 8oo.ooo blive værdiløs.

Cand scient. Hanne Signe Olsen, Danmarks Naturfredningsforening, oplyste, at der fra Danmarks Naturfredningsforenings side har været en meget nær kontakt med Ribe amtsråd og Fanø kommune for at få justeret fredningsforslaget, idet det har været Naturfredningsforeningens ønske at finde frem til det helt rigtige forslag.

Angående rørhøstning oplyste hun, at der ikke indeholdes

noget i forslaget, der hindrer rørhøstning på de fredede arealer. Det er sædvanlig praksis, som blandt andet følges af Overfredningsnævnet, at man i fredningsafgørelser af praktiske grunde ikke omtaler alt, hvad der er tilladt. Det vil derfor også fortsat være tilladt at høste rør i samme omfang som før.

Vedrørende tørveskæring oplyste hun, at der fortsat vil være tilladelse til at skære tørv til anvendelse til husenes mønninger, idet den kulturhistoriske baggrund herfor selvfølgelig må respekteres. Skæringen af tørvene bliver under fredningsnævnets tilsyn, idet tilladelse skal indhentes herfra. Bestemmelsen i forslaget er blot ment som en sikkerhed mod, at de fredede arealer ødelægges.

Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomiteś formand, ingeniør Uwe Apel redegjorde herefter for, at det fremsatte fredningsforslag ikke vil hindre den landbrugs- og skovbrugsmæssige udnyttelse af arealerne. Man har således ikke tænkt sig at forbyde at skære rør, idet det ikke har været tilsigtet at lave en ændring af arealerne, men netop at bevare dem, som de findes i dag.

Gårdejer Ernst Lorentzen påpegede, at den som bilag 25 fremlagte skrivelse af 5. november 1982 fra cand. scient. Hans Henrik Schierup, Botanisk Institut, Århus Universitet, efter hans opfattelse er farlig i sit indhold, idet den omtaler eventuel afgræsning af strandengene. En afgræsning vil nemlig medføre, at der ikke kan gro tækkerør, og hvis ordene "f. eks. græsning" fjernes fra plejebestemmelsen, vil man i givet fald fra tilsynsmyndigheden kunne forlange, at lodsejerne får foretaget en afgræsning af arealerne.

På anledning af gårdejer Lorentzen gav nævnsformanden vejledning om den praktiske fremgangsmåde ved ansøgning om fri proces og om principperne herfor.

Advokat Koch efterlyste et konkret svar på sit spørgsmål om, hvorvidt gravning af græstørv skal forbydes. Det endelige fredningsforslag vil nemlig medføre, at lodsejerne skal undergives fredningsnævnets skøn i det enkelte tilfælde.

Formanden orienterede herefter om fredningsnævnets adgang til at give dispensationer fra en kendelse, samt om muligheden for at indbringe nævnets afgørelse i de enkelte tilfælde for Overfredningsnævnet. En pligt for lodsejerne til at foretage indberetning for fredningsnævnet kan næppe være til særlig gene for lodsejerne. Formanden henviste herunder til, at til eksempel rundflyvningen over Fanø netop sker i henhold til en tidsbegrænset dispensation fra fredningsnævnet, og dette er alle tilsyneladende tilfredse med.

Cand. scient Hanne Signe Olsen oplyste herefter, at Danmarks Naturfredningsforening ikke er særligt interesseret i, at det øverste jordlag inden for fredet område graves væk, idet formålet med fredningen blandt andet er at bevare plantelivet på arealerne. Danmarks Naturfredningsforening vil på den anden side være ubetænkelig ved at lade fredningsnævnet afgøre, hvor der må graves tørv.

Gårdejer Ernst Lorentzen forespurgte, om man via plejebestemmelser vil kunne forbyde rørhøst på nogle arealer, idet han har opkøbt arealer med henblik på at udlægge disse med rørvækst.

Hertil svarede Hanne Signe Olsen, at der skal være en mulighed for at pleje de fredede områder, hvis disse gror til, hvorfor medtagelse i kendelsen af plejebestemmelser ikke kan undlades; Ernst Lorentzen må ved opkøb af en del af sin jord have haft kendskab til fredningsforslaget, således at forslaget om plejebestemmelser ikke kan komme som nogen overraskelse for ham.

Advokat Koch bemærkede, at det fremsatte forslag i sin udformning går imod at bevare arealerne i den stand, hvori de findes i dag, og han kunne ikke forstå, hvorfor man er bange for

at præcisere bestemmelsen i forslagets punkt 8.

Formanden bemærkede, at nævnet naturligvis vil overveje alle fremkomne synspunkter, og han mente, at det måtte være en betryggelse for lodsejerne, at det er fredningsnævnet, der skal føre tilsyn med det fredede område, idet han erindrede om, at nævnet er sammensat af to folkevalgte og een jurist, samt, at der ikke har været fremsat klager i dagspresse eller lignende over fredningsnævnets behandling af spørgsmål om pleje af fredede områder og om dispensationer fra fredninger, hvilket vel er tegn på, at nævnet forvalter disse forhold tilbørligt.

Husmand Ernst Brink oplyste, at han er interesseret i at købe nogle af de i sagen omhandlede arealer og derfor gerne vil have oplyst, om plejebestemmelsen betyder, at man vil stille krav om, at udnyttelsen af arealerne skal være som i dag, eller om der er mulighed for at lade arealerne ligge hen med f. eks. hø, hvis dette er det mest rentable.

Hertil svarede Uwe Apel, at Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomité, når fredningen først er en realitet, vil fremkomme med forslag til pleje af arealerne i samråd med lodsejerne.

Niels Brink Jensen anførte, at han var ubetænkelig ved, at enkelte planter fuldstændig forsvinder fra øen, idet det primære må være, at man kan fortsætte landbrugsdriften som hidtil, og han tilføjede, at det ikke kan have sin rigtighed, at Fanø kommune først pålægger ejerne at tække husene, hvorefter en gennemførelse af fredningen efterfølgende forbyder rørhøst.

Hertil svarede Hanne Signe Olsen pány, at rørhøstning og skæring af mønningstørv efter fredningsforslaget er tilladt, idet det eneste, man vil hindre, er, at store arealer afskrælles for græs og lignende.

Landinspektør Præstholm oplyste, at amtets økonomiske formåen sætter en begrænsning for, hvor meget der kan afses til pleje af de fredede arealer, idet en aktiv pleje er temmelig

bekostelig. Han forklarede endvidere, at rørvækst er en bedre niotop sammen med de afgræssede engarealer, end den tilstand, der vil fremkomme, hvis arealerne gror til.

Ernst Lorentzen ønskede tilkendegivet "sort på hvidt", hvad der er tilladt, idet han ikke ønsker at underkaste sig et skøn.

Jens Anton Iversen fik dernæst ordet og oplyste, at han har købt et areal, der er omfattet af fredningsforslaget. Han ønsker at have bistader på dette areal og vil høre, om dette er tilladt; i benægtende fald ønsker han erstatning.

Hanne Signe Olsen bemærkede, at der ikke i fredningsforslaget er forbud mod bistader.

Dernæst forespurgte Knud V. Knudsen, hvad der ville ske, hvis lodsejerne undlod at slå engene, og om man evt. så kunne blive tvunget hertil.

Hertil svarede Hanne Signe Olsen, at plejebestemmelsen netop går ud på at sikre, at arealerne holdes i den tilstand, de er i nu, idet en tilgroning blandt andet vil medføre en hel anden plantevækst end den, der nu findes. Hvis arealerne ligger brak i et år eller to, er det selvfølgelig beklageligt, men hun henviste herefter til fredningsnævnets mulighed for at indberette dette til amtsrådet, der derefter eventuelt kan sætte ind med en pleje af arealerne.

Formanden redegjorde herefter for den praktiske fremgangsmåde, hvis nævnet konstaterer, at fredede arealer ikke holdes i den stand, hvori de ifølge en fredningskendelse skal holdes. Han oplyste herunder, at amtet inden for grænserne af amtets økonomiske formåen blandt andet ved brug af langtidsledige har praktiseret at bringe sådanne arealer tilbage til den ønskelige stand.

Advokat Koch henledte herefter opmærksomheden på, at nogle lodsejere netop har opkøbt arealer, for at disse skal have

en anden vækst end de har nu, idet arealerne skal gro til med rør.

Formanden påpegede endnu engang, at det ikke på noget tidspunkt er blevet tilkendegivet, at man vil hindre lodsejerne i at høste rør.

Ernst Brink gav herefter udtryk for, at han havde forstået det før omtalte angående pleje af arealerne således, at plejen ikke ville blive en økonomisk byrde for lodsejerne.

Landinspektør Præstholm forklarede herefter, at det ifølge naturfredningsloven er amtsrådet, der skal sørge for pleje af de fredede arealer, og at amtet, hvis ejerne ikke har nogen økonomisk interesse i at pleje arealerne, har mulighed for at yde støtte hertil. Han foreslog dernæst, at man tog fredningsforslagets plejebestemmelser op til overvejelse af konkrete årsager således, at bestemmelserne eventuelt formuleres på en anden måde end nu foreslået.

Dernæst forespurgte Uwe Apel Ernst Lorentzen om, hvornår denne havde købt sin jord, hvortil Lorentzen svarede, at han blandt andet har købt en gård ved juletid 1982. Han ejer 32 ha. af det areal, der nu foreslås fredet, og herudover 2o ha., der tidligere er fredet. Han oplyste, at han ønsker at leve af blandt andet biodynamisk landbrug, dyrkning af rødgran, rørhøstning og skæring af mønningstørv og græstørv, og han mener, at fredningen vil sætte en hindring herfor.

Ingen flere ønskede ordet.

Efter en kort afbrydelse af mødet, hvorunder fredningsnævnets medlemmer havde interne drøftelser med cand. scient. Hanne Signe Olsen og landinspektør Præstholm, meddelte formanden, at sagen nu er klar til optagelse til kendelse, men at der er detailspørgsmål, der skal drøftes med Danmarks Naturfredningsforening og Ribe amtsråd; blandt andet vil man overveje, om plejeforanstaltningerne kan tydeliggøres.

Sagen optaget til kendelse, der afsiges på Varde dommerkontor, mandag den 2. kaj 1983.

Formanden oplyste, at alle, der berøres af kendelsen, vil få tilsendt et eksemplar af denne."

Af skriftlige indlæg fra forskellig side fremgår det, at adskillige lodsejere har protesteret mod fredningsforslaget.

I skrivelse ultimo august 1982 fra Albue Fuglekøje ved Iver Christiansen og H. Georg Olesen til fredningsnævnet for Ribe amt hedder det bl.a. :

".....

Når vi protesterer, skyldes dette, at vi ved frednings gennemførelse efter det foreliggende forslag ikke længere vil være i stand til drive Albue Fuglekøje efter dens formålsparagraffer, (som i det væsentligste går ud på at bevare fuglekøjen uændret for eftertiden).

Gennem et vederlagsfrit arbejde har medlemmer af jagtforeningen gennem de sidste to år udført store anstrengelser for at bringe fuglekøjen tilbage til sin delvise oprindelige form, som da den blev anlagt i årene 1888 - 1889. - Udgåede og vindfældede træer opskåret og fjernede, - nyt holdbar hegn - såvel ud- som indvendig (sidste omkring dammen) er blevet opsat. Det lille opholds- (Fanøhus) og foderhus er blevet restaureret, - m.v.

Dette arbejde har ikke kunnet udføres uden betragtelige økonomisk tilskud fra forskellig side. Efter ansøgninger er det således lykkedes Fanø Jagtforening at opnå tilskud i en størrelsesorden af ca. kr. 60.000. Det virker ejendommeligt for ikke at sige absurd, at fredningsstyrelsen som en af de "meget pæne" tilskudsydere, nu gennem fredningen ses at medvirke til, at hele beløbet må betragtes som værende spildt - og det udførte arbejde værende omsonst.

Når vi således mener, at vi - eller for den sags skyld

ej heller nogen anden - fortsat ikke længere ville kunne drive fuglekøjen, (der iøvrigt er et yndet turistmål, og hvert år besøges af flere tusinde personer), må grunden ses i forslagets bestemmelser under punkt A 1, da det i fuglekøjen gennem de sidste tredive år ulønsomme, drevne anderi - med opdræt af grå-ænder (vildænder) formodes at kunne stilles analog med ordene "fjerkræfarme - fasanerier" og ikke vil kunne bibeholdes, - ligeledes med bestemmelserne under punkterne B2 - 3- 4 - 7 - 8 og 9, der fremover vil umuliggøre, at dammens vandstand fortsat vil kunne reguleres til samme konstante højde, og at den på stedet righoldige flora ikke vil kunne plejes på forsvarlig vis, men hurtigt tilgro på en sådan måde, at selv færdsel til fods umuliggøres.

Det fremsendte forslag forekommer os stærkt vildledende, da der på det medsendte kort er angivet signatur for foreslået fredningsgrænse, og denne grænse er - omrammende den foreslåede fredning - indtegnet på kortet, men herudover er der i den "berørte" areal - og lodsejerfortegnelsen medtaget adskillige arealer beliggende udenfor det på kortet viste fredningsområde. - Dette er således også tilfældet for begge vore arealer, matr. nr. 294 Sønderho og matr. nr. 281 Rindby by, Nordby, og det giver anledning til spørgsmål: "Er disse to arealer berørt af fredningen - eller ej?" Om muligt ser vi gerne et skriftligt svar på spørgsmålet, da det ved tidligere mundtlig forespørgsel desangående ikke har været os muligt at få et klart og entydigt svar.

Vi ser meget gerne, at såvel matr. nr. 294 (hvor vi tidligere har dyrket, men ikke høstet, vildfoder, og hvor der i år er græs) som især matr. nr. 281 bliver udtaget af fredningen - eller bestemmelserne herfor lempede. Vi gør opmærksom på, at fuglekøjen i forvejen er omfattet af fredningen ved siden 1930 at have udgjort en del af vildreservat. - Ved de nugældende bestemmelser for vildtreservatet er der færdselsforbud - også til fods -

omkring Albue Fuglekøje, og færdslen dertil må alene ske af den dertil førende, eksisterende vej. - En nedlæggelse af fuglekøjen - som en direkte følge af fredningen - vil formentlig bevirke, at færdselsforbudet fremover også vil komme til at omfatte vejen, og offentligheden vil blive afskåret fra at komme til og ind på området.

Gennemføres fredningen gældende for Albue Fuglekøje, forbeholder vi os krav om passende erstatning.

....."

I skrivelse af 1. september 1982 fra hr. Freddy Petersen til Fredningsnævnet for Ribe amts fredningskreds hedder det bl.a. angående matr. nr. 242 A:

".....

I de sidste lo år har jeg brugt jordarealet i Simoens Toft, som kolonihave med dyrkning af grøntsager, blomster og træer m.m. Afgrøderne har vi taget med os hjem.

Stedet har for os været et yndet fristed og til tider har vi opstillet vor week-end telt.

Mit ønske er, at jeg sammen med min hustru til stadighed må benytte jorden i henhold til ovenstående.

Skulle vort ønske gå os imod, imødeses Deres erstatningstilbud.....

Bliver den totale fredning en realitet, vil det være kedeligt for mig, at putte næven i lommen og kun gå rundt og kigge, det er bare ikke mig....."

I skrivelse af 14. oktober 1982 fra Landsjagtforeningen af 1923 til Fredningsnævnet hedder det bl.a.:

".....

Landsjagtforeningen af 1923 skal hermed anmode fredningsnævnet om at nedennævnte tilføjelse medtages ved fredningen af den sydlige del af Fanø jævnfør endeligt fredningsforslag j. nr. 26/11/7o.

A. Bestemmelse vedrørende:Bebyggelse m.m.

Som nyt afsnit tilføjes:

"Foranstående bestemmelser skal ikke være til hinder for at I/S Albue Fuglekøje kan fortsætte driften som hidtil af Albue Fuglekøje matr. nr. 281 Rindby, Nordby".

B. Vedrørende arealernes benyttelse.

Som nyt afsnit tilføjes:

"I Albue Fuglekøje matr. nr. 281 Rindby by, Nordby skal det dog være tilladt, at regulere dammens vandstand til samme konstante højde".

I punkt 9 tilføjes nyt afsnit:

"Eksisterende hegning m.v. i og omkring Albue Fuglekøje, matr. nr. 281 Rindby by, Nordby, kan forblive opsat som hidtil".

D. Bestemmelser vedrørende naturpleje.

Som nyt afsnit tilføjes:

"I/S Albue Fuglekøje kan, efter samråd med amtet, iværksætte de for driften af Fuglekøjen på matr. nr. 281, Rindby by, Nordby nødvendige plejearbejder".

Når vi fra Landsjagtforeningens side ønsker ovenstående medtaget i fredningsbestemmelserne, er det ud fra ønsket om, at det i bestemmelserne præciseres, at I/S Albue Fuglekøje uhindret kan fortsætte driften af Fuglekøjen i overensstemmelse med selskabets formålsparagraf der siger:

"Selskabet har til formål at bevare den anlagte hidtidige Albue Fuglekøje med den i forhold til omgivelserne særprægede fauna - som et historisk kulturminde - og som et fredfyldt sted for fuglevildt, især svømmefugle.

Endvidere går vi stærkt ind for, at selskabet kan fortsætte driften af anderiet i Fuglekøjen, der har en meget stor betydning for andebestanden i området, ligesom det skal være tilladt at iværksætte nødvendige pleje- og vedligeholdelses arbejder i og omkring køjen.

Gennem de sidste par år har selskabet ydet en stor indsats for at bringe Fuglekøjen tilbage til sin oprindelige form fra 1888 - 89. Medlemmerne har vederlagsfrit udført arbejdet og de ca. 6o.ooo kr. materialerne har andraget, er fremskaffet gennem tilskud fra forskellige instanser, bl.a. har Jagtfonden ydet et tilskud på kr. 3o.ooo.

Albue Fuglekøje fremtræder nu i god stand og vil mange år fremover kunne fungere efter hensigten. Det kan tilføjes, at Fuglekøjen er blevet et yndet turistmål, og besøges hvert år af flere tusinde mennesker....."

I skrivelse af 19. oktober 1982 fra Ribe amtsråd til fredningsnævnet for Ribe amts fredningskreds hedder det bl.a.:

"....

Amtsrådet har behandlet forslaget og har udfra tidligere tilslutning til fremme af fredningssagen vedtaget at foreslå følgende ændringer i fredningsbestemmelserne:

A.5. bør udgå, da amtsrådet finder det uhensigtsmæssigt at fastlægge særlige vilkår herom ved fredning. Det er trods alt begrænsede dele af et eventuelt havneanlæg, der vil kunne komme til at ligge på land. Fredningsmæssig indseende med nye havneanlæg er desuden sikret i fredningsbekendtgørelsen for Vadehavet.

B. 1. bør ændres, således at den eksisterende landingsbane på stranden vest for Sønderho kan fortsætte på eksisterende vilkår (også efter 1983). Amtsrådet finder, at den flyvning, der foregår med 1 maskine i nogle sommermåneder, er uden væsentlige gener, og den kan i tilfælde af eftersøgninger eller brande i naturen være til megen nytte.

Som B. lo. bør tilføjes:

Fredningen skal ikke være til hinder for udnyttelse af eventuelle oppumpningsmuligheder for vand til vandværksformål eller etablering af nødvendige afvandingsanlæg i de eksisterende sommerhusområder.

Amtsrådet finder, at det må sikres, at drikkevand kan udvindes, der, hvor det måtte findes, i det omfang det er nødvendigt for Fanøs bebyggelser. Desuden må der være mulighed for at regulere grundvandstanden i rimeligt omfang for de arealer, der er udpeget til bebyggelse.

C. 1. bør suppleres, således at det helt klart fremgår, at knallertkørsel og ridning kun må foregå på dertil afmærkede stier.

C.2. bør ændres, således at motorkørsel er forbudt på sydstranden fra en linie på tværs af stranden ud for matr. nr. loo e til Krogsand.

Amtsrådet mener, der kun er behov for at forbyde motorkørsel på denne den østlige del af sydstranden.

C.3. bør ændres til, at al motorkørsel på Høneengen skal være forbudt.

Amtsrådet mener, at det er urealistisk at forbyde motorkørsel på Høneengvejen. Kredsen af ejere og lejere er så stor, at det vil være vanskeligt at udskille de uberettigede. Amtsrådet mener, man bør opretholde den snævre afgrænsning af parkeringsareal, således at kun meget få biler kan parkeres i området.

Det bør understreges, at motorcykler og knallerter ikke må køre på Høneengen....."

I skrivelse af 25. oktober 1982 fra Lena og Ernst Lorentzen til fredningsnævnet hedder det bl.a.:

"....

Vores hovedindtægt stammer fra rørhøst, så derfor kan vi ikke akceptere, at man fjerner ordet "rørhøst" fra punkt B9 i det foreløbige udkast. Vi kan heller ikke akceptere, at man i afsnit D giver mulighed for at hindre en naturlig udbredelse af tækkerør på de os tilhørende jorder. Endvidere finder vi det heller ikke acceptabelt, at man i det endelige forslag ændrer retten til at

skære græstørv til, som der står i punkt B5: "Det skal dog være tilladt efter fredningsnævnets nærmere retningslinier at skrælle mønningstørv". For det første ændrer man ordet "græstørv" til "mønningstørv", hvilket er en meget kraftig indskrænkning. Dernæst anser vi det for urimeligt, at skulle tage stilling til nogle retningslinier, som man ikke kender. Alt ialt en kraftig stramning af reglerne for afbenyttelsen af vore jorder. De kan være sikker på, at vi, hvis disse ting havde været med i oplægget til fredningen, ville have reageret betydelig kraftigere. På mødet den 27. august 1981 spurgte jeg, hvordan man ville forholde sig til lyngslåning. Man meddelte mig, at man ville tage spørgsmålet med i overvejelserne. Vi har endnu ikke modtaget noget svar, så vi tillader os derfor at regne med, at vi fortsat kan foretage en sådan afslåning.

I følge bilag lo fremgår det, at vi kun må opdyrke jorden uden for det skraverede område. Vi vil herved meddele Dem, at vi allerede i foråret 1982 har påbegyndt en oppløjning og tilsåning med gul sennep til jordforbedring, da det er vores agt at drive biodynamisk landbrug. Endvidere er der sket indkøb af kalk, tang, landbrugstraktor og avlsbygninger. - Som De kan se - har vi allerede i foråret sat os i store udgifter til bearbejdning af de berørte arealer, og vi agter derfor at fortsætte med opdyrkningen af de os tilhørende jorder, da vi ikke anser det for rimeligt, at vi alene skal bære tab.

Selvfølgelig vil vi acceptere en eventuel fredning, såfremt der virkelig er fare for de berørte arealer ved den aktivitet, vi udøver i området. Det kan vi imidlertid ikke forstå, at der skulle være, idet der gennem århundreder har været drevet landbrug på de berørte arealer, endog i større udstrækning end i dag. Men ikke det ville være nok med en fredning ved gennemførelse af punkterne A 1, 2, 3, 4, 5. Dette ville alle sikkert kunne gå ind for, og det kunne gennemføres for en minimal erstatning....."

I skrivelse af 4. november 1982 fra overklitfoged A. Feilberg, Statsskovvæsenet, Oksbøl Skovdistrikt til Fredningsnævnet for Ribe amt hedder det bl. a.:

"....

Fanø klitplantage er for et mindre areals vedkommende omfattet af fredningen, hvilket med de nedenfor anførte bemærkninger kan tiltrædes.

Fredningen omfatter tillige i betragtelig omfang de klitfredede arealer, hvortil kommer, at hele arealet er under tilsyn efter sandflugtsloven. Såvidt angående naturfredning af klitfredede arealer, kan det overvejes, om klitfredede arealer ikke er tilstrækkelig beskyttet efter sandflugtslovgivningen udfra helt fundamentale beskyttelseshensyn, og om fredning efter naturfredningsloven på samme arealer ikke vil medføre enten dobbeltadministration eller omsvøb i dæmpningsarbejdet.

På den anden side må det erkendes, at en udtagning af fredklitarealer af forslaget i det foreliggende tilfælde vil virke ødelæggende for helhedspræget i forslaget, og det vil vi nødigt medvirke til, såfremt det tydeliggøres, at det i betragtelig grad drejer sig om arealer omfattet af bestemmelser i sandflugtsloven, og at der ikke med fredningen tilsigtes en tilsidesættelse af sandflugtslovens bestemmelser.

Man kan indvende, at dette er en selvfølgelighed, det ikke er nødvendigt at anføre i fredningsbestemmelserne. Når det alligevel ønskes anført, er det fordi, det bør undgås, at der senere opstår fortolkningsdiskussioner i så henseende, ligesom det vist i vor tid anses for rimeligt, at - ikke mindst berørte - lodsejere herved informeres om, at en række forhold i området tillige reguleres efter anden lovgivning...."

I skrivelse af 15. november 1982 har cand. scient. Hans

Henrik Schierup, Botanisk Institut, Århus Universitet, bl. a. anført:

".....

Set udfra et naturhistorisk synspunkt repræsenterer området et stort antal forskellige landskabstyper med mange forskellige vegetationstyper, og derfor et varieret og rigt dyreliv.

Men ingen kender naturligvis disse naturværdier bedre end Fanøs beboere, som vi da også i særdeleshed kan takke for, at disse værdier stadig eksisterer.

Det er således ikke for at demonstrere mistillid mod de nuværende ejere, at området søges fredet. Det vi som indbyggere i Danmark sikrer os ved en fredning, er at fremtidige ejere har regler for, hvordan området skal forvaltes for at værdierne kan bevares. Intet tyder heller på, antallet af gæster og turister er i aftagende. Og det at have gæster - mange gæster - det er noget der slider. Det er derfor af største betydning, at der skabes mulighed for at styre gæsternes livsudfoldelse.

Af fredningsforslagets restriktioner lægger Naturfredningsrådet vægt på, for det første de færdselsmæssige reguleringer til sikring mod ukontrolleret slitage, for det andet på sikring af en fortsat græsning, der sikrer strandengenes fortsatte bestående og for det tredie at hedearealer plejes, så de ikke overgår til anden form for vegetation.

Med disse ord skal Naturfredningsrådet støtte og anbefale den rejste fredning, idet Rådet pointerer denne frednings nationale betydning....."

Bent J. Øhle har i skrivelse af 1o. november 1982 til fredningsnævnet for Ribe amts fredningskreds bl. a. anført:

".....

Hermed fremsendes indsigelse til det af Danmarks Naturfred-

ningsforening udarbejdede fredningsforslag, idet vi principalt ikke kan acceptere fredningen for så vidt angår matr. nr. 5o a.

Vi skal dog i givet fald anmode om, at fredningsgrænsen for en del af matr. nr. 5o a, ændres i henhold til vedlagte kortbladudsnit, hvilket begrundes med, at der forefindes bebyggelse i det nordvestlige hjørne af pågældende jordstykke....."

I referat fra møde i Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomité på Fanø den 29. november 1982 hedder det bl.a.:

"....

Mødets opgave: Fredningsnævnet havde den 14. oktober 1982 fået en henvendelse omkring I/S Albue Fuglekøje beliggende på matr. nr. 281 Rindby by, Nordby, fremtidig status under den kommende fredning af den sydlige del af Fanø.

På mødet blev denne henvendelse drøftet med det formål at finde tilføjelser til fredningsbestemmelserne således at I/S Albue Fuglekøje kan fortsætte driften efter sit nuværende formål.

Mødets forløb:

Mødets deltagere var enige om, det værdifulde i at bevare Albue Fuglekøje som den landskabsmæssige perle, den er. Man fandt det også væsentligt, at der var mulighed for at holde fuglekøjen i drift som anderi, for på den måde at kunne vise noget om, hvordan en fuglekøje blev brugt tidligere.

Mødets beslutninger:

Det blev derfor foreslået at følgende optages i fredningsbestemmelserne:

A. Bestemmelser vedrørende bebyggelse m.m.

Der tilføjes et punkt 6 lydende: Foranstående bestemmelser skal ikke være til hinder for, at I/S Albue Fuglekøje kan fortsætte driften som hidtil af Albue Fuglekøje matr. nr. 281 Rindby by, Nordby, og ikke til hinder for at Albue Fuglekøje kan føres tilbage til oprindelig stand."

B. Vedrørende arealers benyttelse.

I punkt 3 tilføjes som nyt afsnit:

"I Albue Fuglekøje matr. nr. 281 Rindby, Nordby skal det dog være tilladt, at regulere dammens vandstand til konstant højde".

I punkt 9 tilføjes nyt afsnit:

"Eksisterende hegning m.m. i og omkring Albue Fuglekøje matr. nr. 281 Rindby by, Nordby kan forblive opsat som hidtil og vedligeholdes om nødvendigt".

D. Bestemmelser vedrørende naturpleje.

Som nyt afsnit tilføjes:

"I/S Albue Fuglekøje kan efter samråd med Amtet og Danmarks Naturfredningsforening, iværksætte de for driften af Fuglekøjen på matr. nr. 281 Rindby by, Nordby nødvendige plejearbejder".

....."

Jørgen Christensen, Amigovej 9, Hjerting, har i skrivelse af 2o. december 1982 til fredningsnævnet bl.a. anført:

".....

Som anført i mit brev af 24. august 1981 (bilag 19) til Danmarks Naturfredningsforening, vil jeg ved fredningens gennemførelse hindres i anvendelse af mit grundstykke som vi gennem årene har benyttet til rekreative formål, nemlig weekendophold i telt, hvilket ifølge gældende lovgivning (by- landzoneloven) umiddelbart er tilladt....."

I skrivelse af 2o. december 1982 fra Preben Møller Hansen, Jette M. Hansen og Connie Christensen, alle Esbjerg, hedder det bl.a.:

".....

Som oplyst på sidste møde med Fredningsnævnet m.fl. på Fanø, er der nu åbnet mulighed for at fremføre erstatningskrav for vore grundstykker såfremt denne fredning gennemføres.

Vi vil samtidig gøre opmærksom på, at vi er modstandere af den fredning, da der ikke opnås noget konstruktivt ved at behæfte området med flere servitutter....."

I skrivelse af 28. december 1982 fra Maria og Hans Asmussen, Brorsonsvej 3, Ribe, hedder det bl.a.:

"....

Vi er for fredning af Hønen akkurat som fredningsnævnet, men - hvis det indebærer at vi skal holde vej for den omsiggribende turistkørsel ad Hønevejen, så siger vi fra. Hvis der stadig skal være parkeringsplads for enden af Hønevejen, beder vi om at få vores tilskud til Hønevejen retur kr. 4.897,69 betalt 12. maj 198o, og være fri for vedligeholdelse herefter.

Det er også en misforståelse, at 2o til 3o store og mindre både ikke laver ravage, jeg medsender et par billeder, der er taget i september 1981 inden stormfloden, siden er der sket meget store skader....."

I skrivelse af 3o. december 1982 til fredningsnævnet har Vagn Teilmann Vejrup, Hjortlund, og Ebbe Sørensen, Jernvedlund, anført:

"....

Undertegnede ejer af matr. nr. 49 f m. fl. Sønderho, ønsker at anke over den påtænkte fredning, idet vi mener det er en meget kraftig rådighedsindskrænkning af vores ejendomsret.

Vi ønsker derfor:

Principalt matr. nr. 49 f m. fl. undtaget fra fredningen, eller fredningspåstand afvist i sin helhed.

Subsidiært at søge erstatning på kr. 3o.ooo....."

I skrivelse af 5. januar 1983 fra Viggo Nørby Sørensen, Smedestien 5, Løgten, Skødstrup, til fredningsnævnet hedder det bl.a.:

".....

Hermed fremsendes indsigelse mod det af Danmarks Naturfredningsforening udarbejdede fredningsforslag for ovennævnte matr. nr'e.

Principalt mener jeg, at det er unødvendig at frede noget, der ikke har forandret sig i mands minde, - og ej heller trues af fremtidige forandringer i naturen.

I højsæsonen er det er held, hvis det på ovennævnte matr. nr. lykkes mig at møde en enkelt af de ca. 5o.ooo turister, der om sommeren invaderer øen....."

I udateret skrivelse modtaget den 8. januar 1983 har advokat Jørgen Jensen, Esbjerg, ved advokatfuldmægtig Jørgen Morild på vegne direktør Roland Munk bl.a. anført :

".....

Som advokat for direktør Roland Munk, Solvangen 44, Esbjerg, der er adkomsthaver til matr. nr'e 12 i, 52 b, 9 av, 3o d, 12 a, del af 2o a, 28 ez, del af 19o a, 57 k, 275 b, 68 ah, 6o g, 2o u, 276 Rindby by, Nordby, skal jeg nedlægge principal påstand om, at fredningsforslaget af 4. maj 1982 fremsat af Danmarks Naturfredningsforening i medfør af naturfredningslovens § 14, stk. 1, ikke bør fremmes, idet betingelserne herfor ikke er til stede. Det gøres gældende, at det pågældende areal er ideelt til såvel landbrugsmæssig udnyttelse som sommerhusbebyggelse, der under visse restriktioner ikke vil ødelægge områdets allerede rekreative og naturbevaringsmæssige værdi. Klienten finder ikke, at en udnyttelse af arealerne på en naturlig landbrugsmæssig måde kan eller vil forringe arealernes værdi for fremtiden, hvorfor fredningen allerede af denne grund ikke bør nyde fremme. Det findes ikke dokumenteret, at almenheden har tilstrækkelig interesse i en fredning af de arealer, der tilhører min klient, idet nævnte arealer i det væsentligste er beliggende i et landbrugsegnet område.

Subsidiært nedlægges der påstand om, såfremt fredningen fremmes, at de respektive myndigheder, i medfør af naturfredningslovens § 61, og lov om erhvervelse af fast ejendom til fritidsbrug, § 7, jfr. § 4, stk. 3, overtager arealerne til en overtagelsespris, der svarer til parcellernes værdi i handel og vandel under en mulig sommerhusudstykning eller normal landbrugsdrift, idet det gøres gældende, at min klients muligheder for at udnytte sin ejendom på indtægtsgivende måde, ved en fredning væsentligt forringes....."

I skrivelse af 10. januar 1983 fra advokat Svend Koch, Esbjerg, hedder det bl.a.:

"....."

I fornævnte sag repræsenterer jeg Frits Brinch & Sønner ApS.

Mine klienters relativt betydelige arealer berøres (rammes) i væsentligt omfang af den foreslåede fredning.

Principalt nedlægges der under sagen af mine klienter påstand om, at Ribe amtsråds forslag i skrivelse af 1981 følges, for så vidt angår ændringsforslagene ad B2 og ad B9 (i endeligt forslag B9), ligesom der nedlægges påstand om, at B 5 i det endelige forslag formuleres således:

"Det skal dog være tilladt at skrælle mønningstørv".

Da amtsrådets forslag ikke er fulgt i det endelige fredningsforslag følger heraf, at mine klienter, hvis det endelige forslag skulle blive fulgt, i så fald ikke længere har krav på at høste rør, græstørv, mønningstørv, og at afskrælle muld (mod successiv retablering)....."

I skrivelse af 25. oktober 1982 fra Willy Østergård, Vejvad, Esbjerg, til fredningsnævnet hedder det vedr. matr. nr. 23o b og 23o k bl.a.:

"....."

Under henvisning til mødet på Fanø dags dato angående den påtænkte fredning af bl.a. ovennævnte ejendomme, skal jeg hermed på

det kraftigste protestere mod dette angreb på den private ejendomsret.

Indtil denne fredningssag blev rejst, havde vi et begrundet håb om engang at få jorden lagt ind under sommerhusområdet, idet det tidligere byråd ved en besigtigelse erkendte, at nævnte område ville være en naturlig del af sommerhusområdet....."

Læge Bent Linnet, Tjæreborg, har i skrivelse af 23. februar 1983 til fredningsnævnet bl.a. anført:

"....

Min almindelige indstilling til fredningen er følgende:

Jeg er ikke principielt imod fredninger, men fredningen må ikke gå ud over lokalbefolkningens udfoldelsesmuligheder i retning af daglige erhvervsmæssige- og fritidsinteresser, som disse har været udfoldet gennem århundreder inden for landbrug, skovbrug og jagt, fiskeri, sejlads, almindelig færden etc. En fredning må derfor aldrig gå videre end til en slags almindelig landskabsfredning, hvor de hidtidige drevne aktiviteter kan fortsætte fuldt ud. Man opnår nemlig herved det væsentlige, nemlig at bevare landskabet uændret og beskytte det mod mere radikal omdannelse til større byområder, større industriområder eller havne og lignende. Mod disse mulige bebyggelser er der jo endvidere allerede restriktioner i form af strand- og skovbyggelinievedtægter. Offentligheden sikres jo adgang efter allerede eksisterende love om offentlighedens adgang til skove, strande og etc.

Fredningsnævnets opgave må efter min mening være at formidle befolkningens almindelige syn på fredning (oftest modstand) og at moderere mere interesseprægede foreningers, som f. eks. Dansk Naturfredningsforening, interesser i yderliggående fredninger.

Så vidt jeg kan se, går påtænkte fredning på Fanø i sine restriktioner langt ud over, hvad en almindelig landskabelig fredning ville og burde gøre. Jeg er derfor modstander af den påtænkte fredning med mindre den ændres ret væsentligt, så befolkningens

muligheder for udfoldelse ikke ændres i forhold til de nuværende.

Man påberåber sig fra ekspert side, at landskabet er meget værdifuldt eller uerstatteligt i videnskabelig henseende, som referenceområde, ved undervisningsbrug. Er dette tilfældet, må staten vel via undervisnings- eller kulturministeriet eller eventuelt Fredningsstyrelsen gennem en ekspropriation selvfølgelig kunne tilvende sig det påtænkte område eller eventuelt mageskifte med andre i den henseende mindre værdifulde områder med nuværende grundejere.

I det konkrete tilfælde vedrørende eventuel fredning af min ejendom matr. nr. 3 eo Rindby by, Nørre by sogn, skal jeg komme med følgende kommentar:

Jeg erhvervede mig ejendommen foråret 1979 mhp. jagtlig- og skovbrugsmæssige formål. I skødet er ikke tinglyst bestemmelser om, at jeg ikke kan bruge området til sådanne formål. Der foreligger mig bekendt ej heller andre for området generelle bestemmelser mod sådanne aktiviteter. Efter de påtænkte fredningsbestemmelser vil jeg ikke kunne udføre mange af mine planer med området (tilplantning dels med plantage dels med egentlig vildtplantning, ikke udgrave andedamme, ikke anlægge kunstige rævegrave, ikke oprette foderhuse eller foderskjul, ikke oprette "mindre skur på landet" (redskabsskur) eller jagthytte, men dog stort set udøve jagt i almindelighed).

Ved lodsejermøde med Dansk Naturfredningsforening på Fanø i Nordby i efteråret 1981 nedlagde man via formand efter mundtlig forespørgsel "forbud" mod at jeg begyndte at udføre nogen af disse aktiviteter, da jeg kunne komme til at omkalfatre landskabet, hvilket skulle være forbudt, når der var nedlagt fredningspåstand. Var jeg gået igang med nogen af ovennævnte aktiviteter, ville man forfølge mig i samme grad som man ville forfølge en forurenende virksomhed af enhver art.

Hvis jeg kunne få tilkendt retten til ovennævnte aktivite-

ter på trods af at bestemmelserne i en eventuel fredning iøvrigt måtte indeholde, ville jeg ikke for mit område have noget at indvende mod fredningens gennemførelse....."

I skrivelse af lo. januar 1983 fremfører Hans Rosinke, Hamburg følgende synspunkter:

"....

Hermed fremsendes indsigelse til det af Danmarks Naturfredningsforening udarbejdet fredningsforslag, idet jeg principielt ikke kan acceptere fredningen for så vidt angår matr. nr. 23o j. Når man køber sig en ting mener jeg, at man ejer det, men nu ser det ud til at andre vil til at bestemme over det, men skatterne har jeg betalt og betaler jeg. Jeg klager over, at man vil få fredet min grund og vil tage ejendomsretten fra folk, Jeg som enkelt person kan jo ikke blive eksproprieret til fordel for almenheden (staten). Hvis almenheden vil eje grunden, så må det være sådan, at almenheden (ved skatter) betaler så mange penge, at jeg kan købe en anden grund på Fanø eller give mig i bytte en anden byggegrund. På side 4 af "endeligt forslag til fredning af den sydlige del af Fanø i Fanø kommune" står, at erstatningen for arealer af tilsvarende karakter ligger på ca. kr. 5oo,- til kr. 1.ooo,- pr. ha. som en grov retningslinie. Det er uretfærdigt i dette tilfælde og jeg kan ikke acceptere det. Man føler afmagt over for staten. Jeg havde forhandlinger med sælgeren i 1959/6o, og jeg har i 196o betalt kr. 5.5oo,- + omkostninger (sagfører, etc.) = kr. 7.ooo,- (med meget bedre købekraft som nu). På grund af inflationen og devalueringer havde vi prisstigninger. Jeg har købt grunden som byggemoden, (se bilag). Jeg har betalt det hele kontant i 196o. Pengene har jeg lånt og amortiseret og betalt renter af i flere år. Jeg har betalt skatter for byggemodning af grunden (se bilag) i flere, flere år, f.eks. 1972/73 kr. 641,44 + 5o,oo til Ribe amt = med 691,44 kr. pr. år. (ejendomsværdi kr. 15.2oo/1972 - 73 for 394o m^2, heraf vej 89 m^2, ejendomsværdi er i virkeligheden betydelig større). Senere hørte jeg fra en ejendomsmægler, at grunden

imidlertid blev delvis klitfredet og taget i landzone og mægleren sagde, at jeg havde kunnet ansøge om skattenedsættelse. Jeg skrev til vurderingsrådet for Fanø kommune og fik en ny vurdering (se bilag). Man havde ikke underrettet mig vedrørende klitfredningen. I "endeligt forslag til fredning af den sydlige del af Fanø i Fanø kommune" står, at grunden blev klitfredet den 11. januar 1974. Hvis jeg havde bebygget grunden ligesom mine naboer, ville man ikke forsøge at frede grunden eller at tage den i landzone og give bestemmelser vedrørende bebyggelse og benyttelse. Man skulle anse grunden for allerede at være bebygget og frigive den for bebyggelse og benyttelse med et sommerhus. I 1960 købte jeg et transportabelt sommerhus med inventar på Rømø. Da jeg ville hente det med lastbil var det stjålet og indtil nu har jeg ikke hørt noget om det. Det er forsvundet. Desuden købte jeg møbler til 4 personer for sommerhuset, i Esbjerg, og det var meningen at de skulle stå der til jeg hentede dem. Indtil nu har jeg ikke hentet dem.

Jeg ansøger ændringe i inddeling i landzone og i det nuværende forslag og at tage den del af grunden ud for bebyggelse med et sommerhus, så jeg kan ansøge om byggetilladelse. Grunden er klitfredet allerede på indeværende tidspunkt, hvorfor yderligere fredning ikke kan være nødvendigt. Min kone har kronisk bronkitis og astma, og jeg er ligeledes syg og vi trænger til Vesterhavsluft. Derfor har jeg købt grunden. Fanø kan give helbredelse i sommermånederne og i pensionist tiden. Jeg er selv aktiv medlem af en naturfredningsforening og har forståelse for bevaring af naturen, men det går ikke at en enkelt person skal give sin ejendom til almenheden for en latterlig lille erstatning, det vil sige med stor tab. Erstatningen står ikke i rigtig forhold i dette tilfælde. I 1960 til 1974 var skatterne betydelig større end købesummen. Grundejeren solgte i 1960 den byggemodne grund på grund af meget høje skatter. Hvis en anden køber havde købt grunden i 1960 så stod der nu sandsynligvis 4 sommer-

huse på grunden. Jeg ønsker kun et lille sommerhus og resten er til overs som naturområde....."

I udateret skrivelse har 29 lodsejere blandt andet anført følgende synspunkter:

"....

Erstatningskrav vedrørende fredning af den sydlige del af Fanø.

Erstatning kræves for den del af vore arealer, hvor fredningen blokerer for anden mulig anvendelse end den nuværende. Ved erstatning ønsker vi, at lighed og rimelighed skal have første prioritet....."

Advokat Koch har i skrivelse af 12. januar 1983 anført en række synspunkter vedrørende erstatningskrav, der er refereret i den samtidig hermed trufne afgørelse om erstatningsspørgsmål.

Advokat Koch har endvidere i skrivelse af 8. marts 1983 anført:

"....

Mine klienter "Frits Brinch & Sønner ApS", Sønderho, er efter det afsluttende møde den lo. januar d.å. i fredningsnævnet fortsat usikre, bl.a. fordi, de ikke føler sig sikre på, at nævnet har forstået deres interesser og situation, set i relation til den ønskede fredning.

Mine klienters skrivelse af lo. februar d.å. (modtaget af mig den 28. februar 1983) er et godt og tydeligt udtryk herfor, og jeg vedlægger skrivelsen i fotokopi til nævnets orientering.

Udskriften af nævnets skrivelse af lo. januar d.å. giver mig anledning til (pånyt) at påpege et par punkter der giver anledning til at moderere fredningsforslaget, og til - i de tilfælde, hvor nævnet vil følge forslaget helt eller delvist - at påpege det, der giver anledning til at tilkende mine klienter en væsentlig ekspropriationserstatning.

Ad side 5 (i udskriften næstsidste afsnit anfører Hanne Signe Olsen): "Skæringen af tørvene bliver under fredningsnævnets tilsyn, idet tilladelse skal indhentes herfra". For at udtrykke det på klart dansk: "Tørveskær er forbudt, men dispensation kan gives af fredningsnævnet". Dette er naturligvis en indskrænkning i ejendomsretten, der giver baggrund for (ret til) erstatning. Som det vil ses af den fremlagte specifikation, er varesalget af egne produkter opfyldt af ca. 25% tørvesalg.

Ad side 6 sidste afsnit: Hanne Signe Olsen: "..... Danmarks Naturfredningsforening ikke er særlig interesseret i, at det øverste jordlag inden for fredet område graves væk.....".

Jfr. i det hele ovenfor af side 5.

Ad side 7, tredie afsnit: Hanne Signe Olsen: "..... skal være mulighed for at pleje de fredede områder, hvis disse gror til" (hvad hentyder "gror til" til?) ".....hvorfor medtagelse i kendelse af plejebestemmelser ikke kan udlades".

Mine klienter har gennem lang tid været ejer af arealer i beredskab til, hvad der økonomisk til enhver tid måtte være hensigtsmæssigt (engarealer ctr. rørskov). Derfor sker der et indgreb gennem fastlåsning, der måske endda er værre, nemlig diktat af, hvad der skal ske med arealerne (fredningspleje). Påny: Der må tilkendes erstatning.

Sammenfattende må det være min opfattelse, at der sker erstatningskrævende indgreb, således som formuleringen og fortolkningen er sket, i det omfang de hidtidige aktiviteter ikke i kendelsen anføres at være lige så frie som hidtil....."

Nævnets medlemmer har foretaget besigtigelse af de omhandlede arealer den 14. marts 1983.

Den 11. april 1983 holdt nævnet internt møde på dommerkontoret i Varde, hvorunder sagen var genstand for indgående drøftelser, og hvor det blev besluttet at udsætte afsigelsen af afgørelsen

til den 1. juni 1983, idet den ved sagens rejsning indgivne lodsejerfortegnelse havde vist sig ikke at være i ajourført stand.

Samtidig besluttede nævnet at søge en på gårdejer Søren Brinch's ejendom, matr. nr. 8 a m.fl. Sønderho by, Sønderho beliggende go-cart bane nedlagt, uanset at der ikke var nedlagt påstand herom af sagvolderen. Herom er der tilført nævnsprotokollen følgende:

"Den 28. april 1983 holdt fredningsnævnet møde på Fanø, hos gårdejer Søren Brinch.

Mødt var nævnets medlemmer, formanden, dommer Poul Buch, amtsrådsmedlem, gårdejer Anton Bruun og stationsleder Vagn Fischer.

Endvidere mødte for Ribe amtsråds fredningsafdeling, sekretariatsleder, landinspektør Præstholm og for Fanø kommune, kommuneingeniør Müller, Nordby.

Ejeren af matr. nr. 8 a m. fl., gårdejer Søren Brinch foreviste for nævnet den på hans ejendom etablerede go-cart bane med tilhørende bygninger og installationer.

Under en efterfølgende forhandling oplyste gårdejer Brinch, at han har haft indledende drøftelser med nævnsmedlem Vagn Fischer om banens fremtid og herunder har tilkendegivet, at han ikke ville modsætte sig, at go-cart banen bliver omfattet af den påtænkte fredning, såfremt han kunne opnå enighed med nævnet om vilkårene herfor.

Gårdejer Brinch frafaldt under mødet sin ret til at modtage påbudt sædvanlig indvarsling til behandling af det omtalte spørgsmål."

Vedrørende afgørelse om fredning af det omhandlede areal henvises til den nedenfor trufne beslutning.

Efter en gennemgang af sagen som helhed opnåedes der enighed om, at der til de i sagen omhandlede arealer som følge af disses beliggenhed og udseende er knyttet så store bevaringsmæssige interesser, at fredningen bør gennemføres i overensstemmelse med den nedlagte påstand.

Med henvisning hertil blev der truffet følgende:

III Afgørelse:

De på vedhæftede kort angivne arealer undergives fredning, hvis formål er ud fra ensartede retningslinier at fastholde et samlet naturområde af national betydning, herunder at bevare og beskytte de rigt varierede landskabsformer, disses vegetationstyper og det dertil knyttede dyre- og planteliv, samt at muliggøre pleje af arealerne. Endvidere findes det væsentligt at tilsikre, at offentlighedens adgang til området sker i overensstemmelse med dette bevaringsformål. Størrelsen af de fredede arealer fremgår af vedhæftede lodsejerfortegnelse.

For at tilgodese fredningsformålet pålægges der de af fredningen omfattede arealer følgende:

R å d i g h e d s i n d s k r æ n k n i n g e r :

A. Bestemmelser vedrørende bebyggelse m.m.

1. På de omhandlede arealer må der ikke etableres nogen form for bebyggelse, herunder pelsdyr- og fjerkræfarme, fasanerier, drivhuse, boder, skure, plankeværker, jagttårne, master, transformatorstationer, vindmøller og lignende.
2. Bestemmelsen i pkt. 1 omfatter ikke de for græssende dyr nødvendige læskure, når disse opføres i træ og males i mørke afdæmpede farver.
3. På arealerne må ikke henstilles eller opstilles campingvogne eller foretages teltslagning.
4. Luftledninger må ikke føres hen over arealerne.
5. Havne må ikke etableres eller udvides. Det bemærkes herved, at der ikke ses at være et så afgørende behov herfor, at dette bør tilsidesætte den førnævnte væsentlige interesse i at undgå indgreb i det eksisterende landskabs særprægede og bevaringsværdige karakter. Landsætning af både kan ske som hidtil.

B. Bestemmelser vedrørende arealernes benyttelse.

1. Arealerne må ikke benyttes til motorbane, herunder go-cartbane, skydebane, flyveplads, oplags- eller losseplads, bilophugningspladser eller lignende eller til henkastning af affald. Den eksisterende flyveplads kan fortsætte i 1983 på vilkår stillet i henhold til lovgivningen iøvrigt. Ved ansøgning om en forlængelse af tilladelsen i 1983 tager fredningsnævnet stilling til flyvepladsens fortsatte eksistens på baggrund af fredningsmyndighedernes registrering af udviklingen i området.
2. Arealerne må ikke oppløjes eller tilsås. Dette gælder dog ikke for de på vedlagte kort nærmere angivne arealer samt for en del af matr. nr. 27 a Rindby by, Nordby.
3. Arealerne må ikke yderligere afvandes. Renoveringer af dræn og grøfters oprensning må dog foretages i et omfang, der svarer til oprindelig kapacitet og dybde.
4. Sprøjtning med pesticider samt gødskning må ikke finde sted, bortset fra de på kortblad 3 angivne arealer samt på matr. nr. 27 a Rindby by, Nordby.
5. På arealerne er ændringer i terrænet eller terrænformerne, herunder udnyttelse af forekomster i jorden samt opfyldning og planering, ikke tilladt.
   Det skal dog være tilladt efter fredningsnævnets nærmere retningslinier at skrælle mønningstørv.
6. Vejanlæg og vejreguleringer, bortset fra de for landbrugs- og skovbrugsdriften nødvendige veje, der følger det naturlige terræn, må ikke foretages.
7. Arealerne må ikke yderligere beplantes, herfra dog undtaget tilplantning med hjelme og marehalm til forhindring af sandflugt. Sandflugtsdæmpende træplantning kan finde sted efter fredningsnævnets forudgående god-

kendelse.

8. Opgravning af planter skal ikke være tilladt. Bestemmelsen er dog ikke til hinder for arealernes landbrugs- og skovbrugsmæssige udnyttelse, ligesom rørhøstning er tilladt.

9. Arealerne må kun indhegnes i det omfang, dette er nødvendigt for den græsningsmæssige udnyttelse af arealerne, ligesom indhegning kan ske, når det har et plejemæssigt sigte iøvrigt eller foretages af sikkerhedsmæssige årsager.

lo. Fredningen medfører med den under pkt. B 7 nævnte undtagelse ingen indskrænkninger i sandflugtslovens bestemmelser.

C. Bestemmelser vedrørende almenhedens adgang til de fredede arealer.

1. Offentligheden kan færdes til fods i området efter naturfredningslovens almindelige regler og tillægges ret til at færdes på cykel og til hest ad eksisterende veje og stier, hvor dette iøvrigt er tilladt.

2. Motorkørsel skal ikke være tilladt på den sydlige strand fra en linie på tværs regnet fra det sydligste punkt af matr. nr. loo e Sønderho by, Sønderho, og vinkelret på stranden, til sydspidsen af Fanø.
2 medlemmer af nævnet er af den opfattelse, at motorkørsel på den resterende del af sydstranden ikke kan virke forstyrrende på den omgivende natur, hvorimod et forbud mod kørsel helt fra Sønderho Strandvej i turistsæsonen vil skabe urimelige trafikale problemer i Sønderho's smalle stræder og vænger, til skade for det derværende miljø.
Et medlem af nævnet mener, at hensynet til de påviste

kolonier af præstekraver og terner, der efter det oplyste efterhånden er sjældne i Danmark, må gå forud for de nævnte trafikale hensyn, der vil kunne tilgodeses på anden måde ved etablering af omledning af trafikken uden om Sønderho's centrum. Dette nævnsmedlem fremhæver tillige, at turisternes interesse i at køre på Fanø Strand iøvrigt tilgodeses i rigt mål ved adgangen til kørsel helt op til badehotellerne. Dette medlem stemmer derfor for tillige at forbyde motorkørsel på den sydlige strand fra Sønderho Strandvej til den førnævnte linie på tværs af stranden ud for matr. nr. loo e Sønderho by, Sønderho, i perioden 1. marts til 1. juli. Der er truffet bestemmelse i overensstemmelse med stemmeflertallet.

3. Motorkørsel skal ikke være tilladt på Høneengvejen, dog skal forbudet ikke omfatte ejere og lejere af de sommerhuse langs Høneengvej, der ikke har anden tilkørselsvej. Fredningen skal ikke være til hinder for, at fredningsmyndighederne efter fredningsnævnets forudgående godkendelse etablerer mindre offentlige parkeringspladser i tilslutning til eksisterende veje, og om fornødent etablerer stisystemer for gående og til ridning.

D. Bestemmelser vedrørende naturpleje.

Ribe Amtsråd har ret til - efter forudgående meddelelse til og uden udgift for vedkommende ejer - at lade selvsåede buske og træer fjerne inden for området. Amtsrådet kan endvidere - efter aftale med vedkommende ejer eller med fredningsnævnets godkendelse og uden udgift for ejeren - foretage anden form for arealpleje, såsom afgræsning, slåning eller sædvanlig indhegning,

til opfyldelse af fredningsformålene. Hvis ejerne ønsker det, kan de selv udnytte den græsning, som amtsrådet ønsker foretaget, eller udnytte træ- eller anden plantevækst, der skal fældes eller slåes i forbindelse med arealpleje.

T H I B E S T E M M E S :

De på vedhæftede kort angivne arealer, af størrelse og matrikulær betegnelse som angivet på den ligeledes vedhæftede lodsejerfortegnelse, fredes i overensstemmelse med det ovenfor anførte.

Poul Buch

Anton Bruun Vagn Fischer

/Kirsten Maigaard
sekretær

Udskriftens rigtighed bekræftes.

Fredningsnævnet for Ribe amts fredningskreds, Varde, den 2. juni 1983.

P. n. v.

Poul Buch.

U D S K R I F T

a f

forhandlingsprotokollen for fredningsnævnet

for

Ribe amts fredningskreds.

---ooOoo---

År 1983 den 1. juni blev i sag

J. nr. 14o/1982 Fredning af arealer på den sydlige del af Fanø, Fanø kommune.

afsagt sålydende

A F G Ø R E L S E :

I forbindelse med fredning af arealer på den sydlige del af Fanø, Fanø kommune, har en del lodsejere nedlagt påstand om, at der tilkendes dem erstatning for den på deres arealer pålagte fredning i henhold til fredningsnævnets afgørelse.

I skrivelse ultimo august 1982 har Albue Fuglekøje I/S og Fanø Jagtforening bl.a. anført:

".....

Gennemføres fredningen, gældende for også Albue Fuglekøje, forbeholder vi os krav om passende erstatning....."

I skrivelse af 1. september 1982 fra Freddy Petersen, Kolding, hedder det bl.a.:

".....

Skulle vort ønske gå os imod, imødeses Deres erstatningstilbud.

Skulle erstatningsbeløbet ikke være tilfredsstillende, er jorden til salg, og Deres købstilbud ønskes....."

I skrivelse af 25. oktober 1982 fra Lena og Ernst Lorentzen, Fanø, hedder det bl.a.:

".....

Herved gør vi kraftig indsigelse mod den påtænkte fredning af vore jorder, ialt ca. 31 ha. I tilfælde af fredningens gennemførelse vil ca. 5o ha. udaf vor ialt 75 ha. være fredet....."

I følge bilag 1o fremgår det, at vi kun må dyrke jorden uden for det skraverede område. Vi vil herved meddele Dem, at vi allerede i foråret 1982 var påbegyndt en oppløjning og tilsåning med gul sennep til jordforbedring, da det er vores agt at drive biodynamisk landbrug. Endvidere er der sket indkøb af kalk, tang, landbrugstraktor og avlsbygninger. Så - som De kan se - har vi allerede i foråret sat os i store udgifter til bearbejdning af de berørte arealer, og vi agter derfor at fortsætte med opdyrkningen af de os tilhørende jorder, da vi ikke anser det for rimeligt, at vi alene skal bære et tab.....

Såfremt man alligevel vil gennemføre det fremlagte forslag, må det være rimeligt, at vi bliver holdt fuldstændigt skadesløse. Det vil for vort vedkommende sige, at vi forlanger erstatning af forretning, rørskær, tørveskrælning, landbrug samt investering i driftsmidler, herunder avlsbygninger og jorder. Disse beløb må selvfølgelig forrentes med en rimelig procentsats fra anskaffelsestidspunktet, til en eventuel erstatning vil komme til udbetaling, da vore investeringer er foretaget i tillid til et senere udbytte...."

Lena og Ernst Lorentzen fortsætter i skrivelse af 3. januar 1983, hvor det bl.a. anføres:....."

Da vi indtil d.d. ikke har fået meddelelse om, at man fra Deres side vil imødekomme vore krav - fremlagt ved mødet i oktober 1982 - med henblik på en kommende fredning af vore jorder, vil vi hermed gøre vor krav op efter fremlagte forslag.

Erstatning for tab af forretning og rørskær ca. kr. 1,7 mill. Dette beløb fremkommer ved, at vi i øjeblikket har en indtægt ved salg af tækkerør på ca. kr. 17o.ooo. Dette beløb er fratrukket udgifter til afhøstning.

Erstatning for tab af salg af græstørv ca. kr. 6oo.ooo. Dette beløb fremkommer ved, at vi i år har solgt rettigheder til afskrælning for kr. 4,oo pr. m^2.

Erstatning for tab af mulighed for opdyrkning eller tilplant-

ning med rødgran ca. kr. 9o.ooo.

Erstatning for tab ved salg af muld ca. kr. 15o.ooo.

Vort samlede erstatningskrav udgør herefter kr. 2,54 mill..."

I skrivelse af 26. oktober 1982 fra Østergård Vejvad A/S, Esbjerg, hedder det bl.a.:

".....

Indtil denne fredningssag blev rejst, havde vi et begrundet håb om engang at få jorden lagt ind under sommerhusområdet, idet det tidligere byråd ved en besigtigelse erkendte, at nævnte område ville være en naturlig del af sommerhusområdet.

Bliver fredningen vedtaget, vil nævnte mulighed for stedse være udelukket, og jeg vil derfor kræve en erstatning på mindst kr. 3o.ooo,-, samt forbeholde mig ret til at indbringe sagen for en højere instans....."

I skrivelse af 2o. december 1982 har Jørgen Christensen, Esbjerg, anført følgende:

".....

Angående: Erstatningskrav i forbindelse med fredning af min ejendom matr. nr. 23o 1 Fanø.

Som anført i mit brev af 24. august 1981 til Danmarks Naturfredningsforening, vil jeg ved fredningens gennemførelse hindres i anvendelse af mit grundstykke som vi gennem årene har benyttet til rekreative formål, nemlig week-end ophold i telt, hvilket i følge gældende lovgivning (by- landzoneloven) umiddelbart er tilladt.

Værdien heraf er vanskeligt at ansætte, men anlægges i en nøgtern økonomisk vurdering, som ikke tager hensyn til herlighedsværdien, bør erstatningen være mindst kr. 1o.ooo.

Hertil kommer erstatning for den almindelig ulempe og rådighedsindskrænkning, som må ansættes til et lignende beløb, altså påstå en samlet erstatning på kr. 2o.ooo.

Ligeledes bør ejendomsværdien nedsættes således, at der ikke udløses ejendomsskatter på dette matr. nr., så længe den påtænkte

fredning vedvarer....."

Preben Møller Hansen, Sædding, Esbjerg, Jette M. Hansen, Hjerting, Esbjerg, og Conni Christensen, Hjerting, Esbjerg, har endvidere i skrivelse af 2o. december 1982 anført:

"....

Angående: Erstatningskrav i forbindelse med fredning af ejendom matr. nr. 23o m, Fanø.

Som oplyst på sidste møde med fredningsnævnet med flere på Fanø, er der nu åbnet mulighed for at fremføre erstatningskrav for vort grundstykke, såfremt denne fredning gennemføres.....

Værdien af vort grundstykke er vanskelig at ansætte, men anlægges en nøgtern økonomisk vurdering, som ikke tager hensyn til herlighedsværdien, bør erstatningen være mindst kr. lo.ooo.

Hertil kommer erstatning for den almindelige ulempe og rådighedsindskrænkning, som må ansættes til et lignende beløb, altså påstå en samlet erstatning på mindst kr. 2o.ooo.

Ligeledes kræves det at ejendomsværdien nedsættes således, at der ikke udløses ejendomsskatter på dette matr. nr. så længe den påtænkte fredning vedvarer....."

I udateret skrivelse fra Gert Gregersen, Nordby, Fanø, og Lars N. Jacobsen, samme sted, hedder det bl.a.:

"....

Angående matr. nr. 277, Rindby by, Nordby, Fanø kommune, Ribe Amt.

I forbindelse med fredningssagen - sydlige del af Fanø, nedlægger vi herved påstand om erstatning svarende til ca. kr. 1.5oo eller kr. 2.ooo pr. ha.

Såfremt de på parcellen værende bygninger til fritidsbrug (sommerhuse) fjernes, er vi indforstået med dette mod en erstatning."

I skrivelse af 28. december 1982 fra Maria og Hans Asmussen, Ribe hedder det bl.a.:

".....

Hvis der stadig skal være parkeringsplads for enden af Hønevejen, beder vi om at få vores tilskud til Hønevejen retur kr. 4.897,69 (tilbage) - betalt 12. maj 198o, og være fri for vedligeholdelse herefter....."

Magnus Jensen, Nordby, Fanø har i skrivelse af 4. januar 1983 bl.a. anført følgende:

".....

Undertegnede ejer af matr. nr. 62 m.fl., 276, 131 e alle af Sønderho by, Sønderho, ønsker hermed at meddele, at jeg ønsker erstatning, hvis ikke jeg kan dyrke mine jorder som sædvanlig. Der er ca. 15 dyrkede og 1½ med frugttræer, men jeg vil bruge gift i frugthaven samt gødning på markerne, og der er ca. 5o tønder land i det hele. Træerne vil jeg ikke af med. Jeg har lagt al min fritid i alle mine år i det, så jeg forlanger erstatning for alt der røres ved på mine jorder. Jeg nægter at gå med til denne naturfredning....."

I skrivelse af 4. januar 1983 fra C. H. Engsted, Esbjerg, hedder det bl.a.:

".....

Vedrørende fredning af arealer på den sydlige del af Fanø.

Under henvisning til ovennævnte fredning, skal jeg oplyse, at vi ønsker erstatning for de gener og tab som fredningen påfører os.

På vegne af:

Matr. nr. 153 d Thomas Sloth Nielsen.

Matr. nr. 153 a Agnes Krøyer.

Matr. nr. 153 f Kirsten Engsted.

Matr. nr. 64 n og 62 u C. H. Engsted....."

I skrivelse af 5. januar 1983 fra Viggo Nørby Sørensen, Lygten, Skødstrup, hedder det:

".....

Vedrørende matr. nr. 45 y, 187 e og 289, Fanø kommune....

Lodderne udnyttes til landbrug og lidt skovbrug, og skulle de mod min forventning blive fredet, forbeholder jeg mig ret til at kræve erstatning....."

I skrivelse af 5. januar 1983 har Thomasine Rasmussen, Nordby, Fanø, bl.a. anført:

"Vedrørende fredning af den sydlige del af Fanø.

Så meget af matr. nr. 2o6 c smst. (løbenummer) 72, kræver jeg hermed erstatning, hvis en fredning af arealet gennemføres...."

Hr. Vagn Teilmann Vejrup, Gredstedbro, og hr. Ebbe Sørensen, samme sted, har i skrivelse af 3o. december 1982 bl.a. anført følgende:

".....

Subsidiært at søge erstatning på kr. 3o.ooo.

Erstatningen begrundes med fredningspåstandens rådighedsindskrænkninger, A 1 og 2, B 2, 3, 4, 7, 8, og 9, C 1 og 4, D, der vil virke meget begrænsende i vore udfoldelsesmuligheder, og økonomisk belastende, hvad enten der tænkes på landbrugsdrift eller skovdrift.

Endvidere vil jordens jagtmæssige værdi blive væsentligt reduceret p.g.a. en eventuel fredning, med deraf følgende fri færdselsret for offentligheden i henhold til C 1....."

Advokat Jørgen Jensen, ved advokatfuldmægtig Jørgen Morild, har i udateret skrivelse modtaget i fredningsnævnet den 8. januar 1983 bl.a. anført:

".....

Subsidiært nedlægges der påstand om, såfremt fredningen fremmes, at de respektive myndigheder, i medfør af naturfredningslovens § 61, og lov om erhvervelse af fast ejendom til fritidsbrug, § 7, jfr. § 4, stk. 3, overtager arealerne til en overtagelsespris, der svarer til parcellernes værdi i handel og vandel under en mulig

sommerhusudstykning eller en normal landbrugsdrift, idet det gøres gældende, at min klients muligheder for at udnytte sin ejendom på indtægtsgivende måde, ved en fredning, væsentligt forringes....."

I skrivelse af lo. januar 1983 fra advokat Sven Koch, Esbjerg på vegne Frits Brinch & Sønner ApS, hedder det bl.a.:

".....

Det fremgår heraf, at alene salg af tækkerør og mønningstørv (alt af egen høst) af den samlede omsætning andrager i procent kr. 443.319 : kr. 1.19o.1o6 x 1oo = 37 ¼ %. Leverance af muld til sanddæmpning ved sommerhusbebyggelser bringer denne procent op på ikke under 4o%. Den maksimale del af leverancer, der hidrører fra arealerne, der ikke er under fredningsforslaget, andrager 1o%, således at mindst 36% af overskud før renter og afskrivninger kan fratages mine klienter, hvis fredningsforslaget gennemføres uændret. Det nævnte overskud andrager kr. 179.o7o. 36% heraf er kr. 64.465,2o. Kapitalisering heraf med den rimelige og normale faktor 1o, giver baggrund for mine klienters

subsidiære påstand: at der tillægges dem en erstatning på kr. 644.652,oo med renter fra fredningens ikrafttræden og til betalingen sker.

Endeligt påstår jeg mine klienter tilkendt omkostninger til dækning af revisor- og advokatbistand, ikke under kr. 1o.ooo,oo...."

Endvidere har advokat Koch i skrivelse af 12. januar 1983 for sin klient anført følgende:

".....

I fortsættelse af forhandlingerne den 1o. ds., hvor jeg gav møde som advokat for Frits Brinch & Sønner ApS sammen med direktørerne Frits, Bjarne og Regnar Brinch skal jeg herved bekræfte, at min subsidiære påstand blev forhøjet under mødet til ialt kr. 1 mill. med sædvanligt rentetillæg og påstand om omkostninger. Baggrunden for forhøjelsen fra kr. 664.652,oo var den, at mine klienter, hvis de bliver udelukket fra helt eller delvist at udøve det hidtidige

erhverv med græstørvgravning og rørhøst, vil stå tilbage med nogle kostbare maskiner, som man praktisk talt intet vil kunne få for til anden side. Dette danner basis for forhøjelsen til kr. 80.000, medens forhøjelsen fra kr. 800.000 til 1 mill. kr. er erstatning iøvrigt for reduceret anvendelsesmulighed af jorden, herunder også for manglende mulighed for opdyrkning....."

I skrivelse af 5. januar 1983 fra fru Karen Frederiksen, Valby, hedder det bl.a.:

"....

Min advokat spurgte mig, om jeg havde husket at forlange erstatning for fredning af mit jord i Bjergesleje og Simoens Toft hørende til min ejendom matr. nr. 21 i Sønderho. Det har jeg ikke gjort, men jeg gør det hermed....."

I udateret skrivelse har 27 lodsejere bl.a. anført:

"....

Erstatningskrav vedrørende fredning af den sydlige del af Fanø. Erstatning kræves for den del af vore arealer, hvor fredningen blokerer for anden mulig anvendelse end den nuværende.

Ved erstatning ønsker vi lighed og rimelighed skal have første prioritet....."

I skrivelse af 23. februar 1983 fra læge B. Linnet, Tjæreborg, hedder det bl.a. følgende:

"....

Såfremt dette ikke kan lade sig gøre, og fredningen eventuelt gennemføres med restriktioner, som går mod disse mine hensigter, skal jeg hermed fremsætte krav om, at staten eller offentligheden overtager ejendommen til en pris af minimum 150.000 kr. kontant uden beskatning og med overtagelsesomkostninger betalt (eksisterende prioritet selvfølgelig modregnet til kursværdi). Alternativt vil jeg være interesseret i mageskifte med et tilsvarende stykke jord af samme størrelse anden steds beliggende (dog ca. samme afstand fra Tjæ-

reborg) men uden de restriktioner påtænkt fredning kan medføre..."

Angående et i fredningsnævnet særskilt forhandlet erstatningsspørgsmål er der tilført nævnsprotokollen følgende:

"Den 28. april 1983 holdt fredningsnævnet møde på Fanø, hos gårdejer Søren Brinch.

Mødt var nævnets medlemmer, formanden, dommer Poul Buch, amtsrådsmedlem, gårdejer Anton Bruun og stationsleder Vagn Fischer.

Endvidere mødte for Ribe amtsråds fredningsafdeling, sekretariatsleder, landinspektør Præstholm og for Fanø kommune, kommuneingeniør Müller, Nordby.

Ejeren af matr. nr. 8 a m.fl., gårdejer Søren Brinch foreviste for nævnet den på hans ejendom etablerede go-cart bane med tilhørende bygninger og installationer.

under en efterfølgende forhandling oplyste gårdejer Brinch, at han har haft indledende drøftelser med nævnsmedlem Vagn Fischer om banens fremtid og herunder har tilkendegivet, at han ikke ville modsætte sig, at go-cart banen bliver omfattet af den påtænkte fredning, såfremt han kunne opnå enighed med nævnet om vilkårene herfor.

Gårdejer Brinch frafaldt under mødet sin ret til at modtage påbudt sædvanlig indvarsling til behandling af det omtalte spørgsmål."

Gårdejer Søren Brinch nedlagde påstand om tilkendelse af en erstatning stor 25.ooo kr. ud over den ham tilkommende arealerstatning, ligesom han krævede sig det ved nedrivningen fjernede træ overladt vederlagsfrit.

Kommuneingeniør Müller oplyste, at Fanø kommune er rede til at udføre de nødvendige arbejder med fjernelsen af go-cart banen, og at bekostningen herved vil andrage ca. 15.ooo kr. Fanø kommune nedlagde herefter påstand om, at dette beløb tilkendes kommunen i erstatning.

Nævnet skal bemærke:

Indledningsvis bemærkes, at nævnet er af den opfattelse, at den gennemførte fredning ikke er af så indgribende karakter, at en ekspropriation af det fredede område vil være påkrævet.

Det bemærkes endvidere, at der ikke ses at være grundlag for som af Maria og Hans Asmussen krævet at tilkende disse tilbagebetaling af de af dem erlagte kr. 4.897,69 i vejbidrag, idet fredningsnævnet ikke kan tage stilling til et afgiftsspørgsmål som det pågældende.

Da den gennemførte fredning af arealerne vil sætte en begrænsning for disses udnyttelse, vil der være at udbetale erstatning i forbindelse med fredningens gennemførelse. Under henvisning til den afsagte fredningsafgørelse findes denne erstatning passende at kunne sættes til 1.ooo kr. pr. ha., dog således at der minimum udbetales 1.ooo kr. til hver lodsejer, idet der henvises til, at der har været afholdt to offentlige møder med nævnet i forbindelse med sagen. Det bemærkes dog, at Fanø og Esbjerg kommuner ikke har nedlagt påstand om tilkendelse af arealerstatning, hvorfor der ikke vil være at udbetale disse erstatning udover det nedenfor anførte.

Endvidere udbetales en tillægserstatning til ejeren af matr. nr. 8 a m.fl. Sønderho by, Sønderho, på 25.ooo kr. som godtgørelse for nedlæggelsen af den på ejendommen værende go-cart bane med tilhørende bygning og installationer. Det ved nedrivningen fjernede træ overlades vederlagsfrit til ejeren.

Da Fanø kommune vil udføre de nødvendige arbejder med fjernelsen, tilkendes der kommunen en erstatning stor 15.ooo kr. for afholdelsen af denne udgift.

Endelig findes der, under hensyn til den særegne karakter af det af Frits Brinch & Sønner ApS rejste erstatningskrav at burde tilkendes selskabet 5.ooo kr. til dækning af advokatomkostninger, der ligeledes udredes som erstatning i sagen.

Erstatningsbeløbene udredes i medfør af naturfredningslovens § 24 af Statskassen med 3/4 og af Ribe Amtsråd med 1/4, og erstatningerne forrentes fra denne kendelses dato med en årlig rente, der er 1 % højere end den af Danmarks Nationalbank fastsatte diskonto.

Under hensyn til den store betydning, sagens gennemførelse findes at have for almenheden i hele landet, indstiller fredningsnævnet til Overfredningsnævnet, hvortil sagen i medfør af naturfredningslovens § 25 skal indbringes, at der træffes bestemmelse om, at en endnu større andel af erstatningen udredes af Statskassen.

I samlet erstatning udbetales kr. 679.5oo,oo fordelt blandt lodsejerne som angivet i lodsejerfortegnelsen.

Poul Buch

Anton Bruun Vagn Fischer

/Kirsten Maigaard
sekretær

Udskriftens rigtighed bekræftes.

Fredningsnævnet for Ribe amts fredningskreds, Varde, den 2. juni 1983.

P. n. v.

Poul Buch.

BEMÆRKNINGER TIL SKEMAER MED EJENDOMSDATA.

De af kendelsen omfattede ejendomme eller dele af ejendomme er sammenstillet i efterfølgende skemaer (benævnt lodsejerfortegnelse).

Der skal knyttes følgende bemærkninger til de enkelte kolonner i skemaerne:

1. kl. Løbenummer.

Hver lodsejer er tildelt et løbenummer. Der kan således være anført flere matrikelnumre under samme løbenummer.

2. kl. Lodsejer, adresse.

Her anføres den person eller institution, der i henhold til indhentede oplysninger fra Fanø kommunes ejendomsskattekontor er anført som ejer; eventuelt vedkommende, der fører tilsyn med eller driver den pågældende ejendom. Såfremt kommunens oplysninger afviger fra tingbogens udvisende, er skødehaverens navn og adresse anført i sidste kolonne, bemærkninger.

3. kl. Matrikulære betegnelse.

De store bogstaver efter de anførte matrikelnumre angiver ejerlavsbetegnelsen. Forkortelsen RN står således for Rindby by og Nørby byer, Nordby, og S står for Sønderho by, Sønderho.

4. kl. Kortbladsnummer.

Det her angivne nummer oplyser på hvilket kortblad, det pågældende matrikelnummer findes. Et efterfølgende U betyder, at ejendommen er vist på et udsnit af kortet i større målestoksforhold.

5. kl. Total areal i m^2.

Her er i m^2 angivet det totale areal på det enkelte matrikelnummer, der er berørt af fredningen. Arealangivelsen er baseret på oplysninger fra kommunen.

6. kl. Under fredning.

Denne kolonne er opdelt i to underkolonner.

Den første kolonne angiver i ha. (med een decimal) hvor meget af det enkelte matrikelnummer, der er omfattet af fredningen. Såfremt en lodsejer har flere matrikelnumre, er der foretaget en sammentælling af de anførte arealstørrelser.

I kolonne to er angivet antallet af lodder, som det pågældende matrikelnummer eventuelt kan være opdelt på.

7. kl. Erstatning, kr.

Her er i hele hundrede kroner angivet det beløb, som den pågældende lodsejer er blevet tilkendt i erstatning. Mindstebeløbet er fastsat til looo kr.

8. kl. Bemærkninger.

Denne kolonne er primært brugt til supplerende oplysninger om ejerforhold.

LODSEJERFORTEGNELSE

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kort-blads-nr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Antal lodder	Erstat-ning, kr.	Bemærkninger
1.	Willy Østergård Vejvad, Solglimtsalle 7, 67oo Esbjerg.	23ob RN 23ok RN	1 1	o.985o o.5124	1,o o,5 1.5	1 1	1.5oo	
2.	Hans Rosinke, Postfach lo5445, D-2ooo Hamburg 1, Vesttyskland.	23oi RN	1	o.394o	o,4	1	1.ooo	
3.	Johannes Madsen, Stægers Alle 2, 2ooo København F.	23oc RN	1	2.64o6	2,6	1	2.6oo	
4.	Jørgen Christensen, Amigovej 9, Hjerting, 67oo Esbjerg.	23ol RN	1	2.7581	2,8	1	2.8oo	
5.	Elna Fjord Nielsen, Gydeagervej 8, 575o Ringe.	Del af 23oa RN	1	8.6242	8,o	1	8.ooo	
6.	Preben Møller Hansen, Topsand 6, 67oo Esbjerg Jette Marie Hansen, Drosselvænget 5, 671o Esbjerg V, og Connie E. Christensen, Amigo-vej 9, 671o Esbjerg V.	23om RN	1	2.7581	2,8	1	2.8oo	
7.	Martha Lund, Koldingvej 135, 666o Lintrup.	Del af 66c RN 66d RN	1 1	5.9359 2.o421	4,5 2,o 6,5	1 1	6.5oo	

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kortbladsnr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Under fredning Antal lodder	Erstatning, kr.	Bemærkninger
8.	Roland Munch,	Del af						
	Solvangen 44,	12i RN	1	22.968o	7,6	2		
	6715 Esbjerg N.	52b RN	1	3.6298	3,6	1		
		9av RN	1	1.8864	1,9	1		
		3od RN	1	o.7o65	o,7	1		
		12a RN	1	o.6635	o,7	1		
		del af						
		2oa RN	1	13.1922	1,o	1		
		28ez RN	1	o.9162	o,9	1		
		del af						
		19oa RN	1	1.1742	o,8	1		
		57k RN	1	o.4422	o,4	1		
		275b RN	1	o.4265	o,4	1		
		68ah RN	1	o.7916	o,8	1		
		6og RN	1	2.5666	2,6	1		
		2ou RN	1	1.424o	1,4	1		
		276 RN	1	o.9473	o,9	1		
					23,7		23.7oo	
9.	Esbjerg kommune,	53e RN	1	3.2125	3,2	1		V. Plantøren, Gl. Vardevej 86,
	Torvegade,	1og RN	1	3.6o84	3,6	1		67oo Esbjerg.
	67oo Esbjerg.	23f RN	1	2.8415	2,8	1		
		232 RN	1	o.8427	o,8	1		
		22d RN	1	5.1683	5,2	1		
		23od RN	1	12.7396	12,7	1		
		23c RN	1	1o.1799	1o,2	1		
		24d RN	1	81.291o	81,3	1		
		16c RN	1	17.1239	17,1	1		
		57b RN	1	2.493o	2,5	1		
		59b RN	1	2.9269	2,9	1		
		286 RN	1	8.2978	8,3	1		
		287 RN	1	7.6678	7,7	1		
		282 RN	1	o.483o	o,5	1		
					155,6		o	Ingen arealerstatning.

LODSEJERFORTEGNELSE

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kortblads-nr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Under fredning Antal lodder	Erstatning, kr.	Bemærkninger
1o.	Skovstyrelsen, Strandvejen 863, 293o Klampenborg.	Del af 292 RN	1	668.7849	26,7	1		
		Del af 67a S	2	1.4238	1,2	2		Tidl. lb. nr. 71.
					27,9		27.9oo	
11.	Grethe Christiansen, Debelvej 221, 6855 Outrup, Helge S. Jensen og Åge S. Jensen, Idrætsvænget 15, 6855 Outrup.	11f RN	1	11.5271	11,5	1	11.5oo	
12.	Michael Mathiesen og Henning Mathiesen, Lundvej 46, 68oo Varde.	2as RN	1	12.9125	12,9	1	12.9oo	
13.	Magnus Lauridsen, Kapelvej 6, Rindby, 672o Fanø.	Del af 27a RN	1	23.9135	16,7	3	16.7oo	
14.	Ingrid Magda Hansen, Evaldsalle 42, 67oo Esbjerg.	Del af 32a RN	1	2.o451	o,9	1		
		12m RN	1	o.8592	o,9	1		
		7bo RN	1	o.87o2	o,9	1		
					2,7		2.7oo	
15.	Gert B. Gregersen, Skolevej 1, 672o Fanø, Lars N. Jacobsen, Nørrebjergevej 11, 672o Fanø.	24t RN	1	o.4163	o,4	1		
		35ag RN	1	2.o341	2,o	1		
		181 RN	1	1.1747	1,2	1		
		277 RN	1	1.7741	1,8	1		Tidl. lb. nr. 37.
					5,4		5.4oo	

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kort-bladsnr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Antal lodder	Erstatning, kr.	Bemærkninger
16.	Harald Lauridsen, Storetoft 7, 672o Fanø.	12n RN	1	1.4881	1,5	1		
		2ot RN	1	1.4261	1,4	1		
					2,9		2.9oo	
17.	Jens Martin Christiansen, Postvejen 7 B, 672o Fanø.	32c RN	1	1.6162	1,6	1		
		Del af 7a RN	1	6.3539	o,8	1		
					2,4		2.4oo	
18.	Vilfred Nielsen, Rindby, 672o Fanø.	Del af 19f RN	1	8.3658	1,5	1		
		58g RN	1	o.4138	o,4	1		
					1,9		1.9oo	
19.	J. Severin Jensen, Strandgården, Rindby, 672o Fanø.	23g RN	1	o.8o81	o,8	1		
		182c RN	1	o.6465	o,6	1		
		26bk RN	1	o.6741	o,7	1		
		Del af 259a RN	1	1.3412	o,3	1		
		Del af 28a RN	1	8.5577	2,5	3		
		42v RN	1	o.5629	o,6	1		
		69ax RN	1	o.5554	o,6	1		
		67bg RN	1	o.5324	o,5	1		
		Del af 12e RN	1	1.3721	1,3	1		
					7,9		7.9oo	
2o.	Mathias Sørensen, Klingebjergvej 1, 672o Fanø.	Del af 18a RN	1	13.4387	3,8	2		
		124c RN	1	o.4514	o,5	1		
		24u RN	1	o.7851	o,8	1		
		23h RN	1	o.39o7	o,4	1		

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kortbladsnr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Antal lodder	Erstatning, kr.	Bemærkninger
		41i RN	1	o.4688	o,5	1		
		16b RN	1	o.4624	o,5	1		
					6,5		6.5oo	
21.	Ernst Brinch,	42z RN	1	o.5688	o,6	1		
	Midtbjergevej 14,	28ex RN	1	o.5629	o,6	1		
	672o Fanø.	259d RN	1	o.57o9	o,6	1		Med skøde lyst som byrde 8/3 1983. Tidl. lb. nr. 24.
		Del af 25hp RN	1	4.1o9o	2,8	1		
		4e RN	1	o.3951	o,4	1		
					5,o		5.ooo	
22.	Axel Iversen,	Del af						
	Rindbyvej 6,	15a RN	1	23.4656	8,3	3		
	672o Fanø.	22h RN	1	1.77o9	1,8	1		
		31bq RN	1	o.9241	o,9	1		
		63g RN	1	o.153o	o,2	1		Nyt matr. nr.- tidl. matr. nr. 63a
					11,2		11.2oo	
23.	Jens Harald Sørensen,							
	Østertoften 5,							
	672o Fanø.	216c RN	1	1.8627	1,9	2		
		Del af 55a RN	1	5.9646	1,o	1		
					2,9		2.9oo	
24.								Overført til lb. nr. 21.
25.	Peder Brinch Lauridsen,	Del af						
	Rindbyvejen 14,	14a RN	1	2o.1o38	2,5	1	2.5oo	
	672o Fanø.							

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kort-blads-nr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Antal lodder	Erstat-ning, kr.	Bemærkninger
26.	Ane Margit Foldager, Postvejen 29, Rindby, 672o Fanø.	Del af 24a RN	1	15.3268	1,o	1		
		4f RN	1	o.4942	o,5	1		
		26bl RN	1	o.4769	o,5	1		
		Del af 234 RN	1	5.8oo4	o,5	1		
		9ag RN	1	o.5559	o,6	1		
					3,1		3.1oo	
27.								Overført til lb. nr. 42.
28.	Orla Sørensen, Gammel Huse 1, 672o Fanø.	Del af 1oa RN	1	15.42o5	5,1	1	5.1oo	
29.	Kai Peter Rasmussen m. fl. Sønder Storetoft 2, 672o Fanø.	58h RN	1	o.5438	o,5	1		
		51c RN	1	o.4415	o,4	1		
		Del af 51a RN	1	2.6917	o,5	1		
		51b RN	1	o.8136	o,8	1		
		174m	1	o.6943	o,7	1		
					2,9		2.9oo	
3o.	H.P.N.Iversen, Rindbyvejen 1o, 672o Fanø.	25ex RN	1	o.3972	o,4	1		
		Del af 6oa RN	1	11.o19o	1,2	1		
		28ey RN	1	o.5539	o,6	1		
					2,2		2.2oo	
31.	Tage S. Jensen, Klingebjergvej 33, 672o Fanø.	27da RN	1	o.3835	o,4	1		
		41l RN	1	o.425o	o,4	1		
					o,8		1.ooo	

LODSEJERFORTEGNELSE

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kort-bladsnr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Antal lodder	Erstatning, kr.	Bemærkninger
32.	Poul Henning Iversen, Storetoft 8, 672o Fanø.	18m RN Del af 3oa RN	1 1	o.7431 5.o388	o,7 1,3 2,o	1 1	 2.ooo	
33.	Per Linde Hansen, Gammel Huse 2, 672o Fanø.	15bi RN	1	1.o9o3	1,1	1	1.1oo	
34.	Harry Nielsen, Hæsset 1, 672o Fanø.	Del af 19a RN	1	2o.62o2	5,7	1	5.7oo	
35.	Erik Nørby Sørensen, Storetoft 34, 672o Fanø.	Del af 12h RN 278a RN	1 1	6.151o o.4931	1,8 o,5 2,3	1 1	 2.3oo	
36.	Bent Linnet, Sneumvej 7, 6731 Tjæreborg.	3eo RN	1	7.9794	8,o	1	8.ooo	
37.								Overført til lb. nr. 15.
38.	Georg Hansen, Rindbyvej 8, 672o Fanø.	Del af 16a RN	1	33.2638	6,5	1	6.5oo	
39.	Claus Schmidt, Rindbyvejen 12, 672o Fanø.	28eæ RN 18n RN 17n RN Del af 21a RN	1 1 1 1	2.o385 o.61oo o.1785 2o.6662	2,o o,6 o,2 1,1 3,9	1 1 1 1	 3.9oo	

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kortblads-nr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Under fredning Antal lodder	Erstatning, kr.	Bemærkninger
4o.	Peer Malbæk m.fl., Hjerting Strandvej 58, 67oo Esbjerg.	18h RN	1	3.2429	3,2	2	3.2oo	
41.	Anna Marie Feddersen, Færgestrand 8, 672o Fanø.	17b RN	1	o.o4oo	o,o4	1	1.ooo	
42.	Ernst Elvardt Lorenzen, Sønderho Strandvej 3, 672o Fanø.	6æ RN	1	6.9526	7,o	2		Tidl. matr. nr. 6a - tidl. 1b. nr. 27
		58i RN	1	5.1182	5,1	2		
		Del af 23a RN	1	5.85o1	o,4	1		
		57l RN	1	o.4278	o,4	1		
		278b RN	1	o.4781	o,5	1		
		59k RN	1	o.9955	1,o	1		
		33a RN	1	o.9689	1,o	1		
		41h RN	1	o.3261	o,3	1		
		Del af 9a S	2	28.1973	2,2	3		Tidligere 1b,nr. 64.
			3		13,4	3		
			3U		5,9	8		
		Del af 9b S	3U	1.7194	1,1	2		
		Del af 9c S	2	2.9776	o,5	1		
			3		1,6	1		
		64g S	2	o.711o	o,7	1		
		285a S	2	2.6811	2,7	1		
		85d S	3U	o.4393	o,4	1		
		98b S	3U	o.1o43	o,1	1		
		19oc S	3U	o.2132	o,2	1		
		281i S	3U	o.1514	o,2	1		Nyt matr. nr.- tidligere matr. nr. 281c

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kortblads-nr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Under fredning Antal lodder	Erstatning, kr.	Bemærkninger
		286b S	2	o.5762	o,6	1		Tidl. lb. nr. 27.
		7e S	2	o.47o7	o,5	1	}	Tidl. lb. nr. 112.
		268 S	3U	o.1931	o,2	1		
		Del af 62i S	3U	o.7474	o,7	2		
		2o4c S	3U	o.1499	o,1	1		
		Del af 12a S	2	11.7277	o,7	2	}	Tidl. lb. nr. 113.
			3U		o,6	2		
		Del af 12b S	2	o.9647	o,3	1		
		4n S	3U	o.45o5	o,5	1		
		113b S	3U	o.3oo7	o,3	1		
					49,2		49.2oo	
43.	Jens H. Jensen, Strandvejen 16, 672o Fanø.	Del af 73a RN	1	3.3488	1,7	1		
		185a RN	1	o.3965	o,4	1		
					2,1		2.1oo	
44.	Jens Peder Nielsen, Postvejen 32, 672o Fanø.	18b RN	1	o.638o	o,6	1		
		Del af 61a RN	1	14.7135	2,4	1		
		289 RN	1	o.71o2	o,7	1		
					3,7		3.7oo	
45.	Gunnar V. Hansen, Grenevej 5, st. tv., 719o Billund.	18c RN	1	5.125o	5,1	1	5.1oo	

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kortbladsnr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Under fredning Antal lodder	Erstatning, kr.	Bemærkninger
46.	Poul Jørgen Nissen, Lodsvej 23, 672o Fanø, Erik Botzbach, Navigationsvej 8 st., 672o Fanø, og Villy Christensen, Havnevej 2, 672o Fanø.	28o RN	1	2.41o2	2,4	1	2.4oo	
47.	Carl Jensen, Grønnevej 6, 672o Fanø.	192b RN	1	1.7213	1,7	1		
		58k RN	1	1.4283	1,4	1		
		59m RN	1	2.353o	2,4	3		
					5,5		5.5oo	
48.	I/S Albue Fuglekøje v/E.N. Sørensen, Storetoft 34, 672o Fanø.	281 RN	1	5.1819	5,2	1	5.2oo	
49.	Morten Jensen, Postvejen 26, 672o Fanø.	Del af 22a RN	1	31.o716	o,4	1	1.ooo	
5o.	Axel Madsen og Jørgen Bue Madsen, Mimers Allé 31, 67o5 Esbjerg Ø, Erik Madsen, Stengårdsvej 14 st. th., 67o5 Esbjerg Ø, og Peder Madsen, Tulipanvej 48, 1. sal th., 67o5 Esbjerg Ø.	Del af 213a RN	1	o.9647	o,5	1	1.ooo	
51.	H.P. Raskgaard-Nielsen, Storetoft 11, 672o Fanø.	63a RN	1	o.818o	o,8	1		
		41k RN	1	1.o877	1,1	1		
					1,9		1.9oo	

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kortbladsnr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Antal lodder	Erstatning, kr.	Bemærkninger
52.	Mogens Feldberg, Kirkevejen 5, 672o Fanø.	Del af 5a RN	1	14.2o93	o,8	1	1.ooo	
53.	Arne Rasmussen, Overdrevsvej 8, 325o Gilleleje.	279 S	2	1.3158	1,3	1	1.3oo	
54.	Bent Øhle, Søsterhøjvej 35, 827o Højbjerg, Anne-Margrethe Berendsen, Klingeskov 38, 545o Otterup, og Poul Jørgensen Øhle, Ålykken 4, 671o Esbjerg V.	Del af 5oa S	2	9.2153	1,9	3		
			3		4,7	1		
			3U		o,5	1		
		87l S	3U	o.1164	o,1	1		Skødehaver på 87l: Thomas Jensen Øhle.
					7,2		7.2oo	
55.	Sønderho Jagtforening v/Niels Brink Jensen, Sønderho, 672o Fanø.	Del af 178b S	2	9.o24o	7,4	1		
		Del af 297 S	2	o.8858	o,7	2		
		263b S	3U	o.4719	o,5	1		Tidligere lb. nr. 14o.
					8,6		8.6oo	
56.	Karen K. Clausens bo v/advokat R. Dueholm, Danmarksgade 31, 67oo Esbjerg.	Del af 2o4b S	2	4.1866	o,5	2		
			3		o,2	1		
			3U		o,7	3		
		Del af 1o9a S	3	4.o11o	o,9	1		
		Del af 2o4a S	2	o.4214	o,2	2		
					2,5		2.5oo	

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kortblads-nr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Antal lodder	Erstatning, kr.	Bemærkninger
57.	Magnus Jensen, Strandvejen 1, 672o Fanø.	62m S	2	o.8864	o,9	1		
		137d S	2	o.5335	o,5	1		
		Del af 225f S	2	22.574o	22,2	5		
		276 S	2	3.66oo	3,7	2		
		287 S	2	o.2342	o,2	1		
		131e S	2	o.195o	o,2	1		Skødehaver på 131e S Niels Mandø Kristensen m. fl.
					27,7		27.7oo	
58.	Ella Brinch m. fl., Stormgade 24, 67oo Esbjerg.	Del af 85a S	2	4.4465	3,3	3		
			3U		o,2	2		
					3,5		3.5oo	
59.	Erik Nielsen m. fl. Postvejen 94, 672o Fanø.	3o3 S	2	18.2486	18,2	2	18.2oo	9 ejere ialt.
59A.	Erik Nielsen, Postvejen 94, 672o Fanø.	Del af 3b S	2	1o.199o	o,3	1		
			3		2,2	6		
			3U		2,3	9		
		1oc S	3	o.1815	o,2	1		Erik Nielsen alene
		29b S	3	o.3165	o,3	1		
		Del af 239b S	3	o.9353	o,4	1		
					5,7		5.7oo	
6o.	Margrethe M. Sonnichsen, Sønderho, 672o Fanø.	Del af 7og S	2	3.1377	1,5	1	1.5oo	

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kortbladsnr.	Total areal i m2	Under fredning: Areal i ha	Under fredning: Antal lodder	Erstatning, kr.	Bemærkninger
61.	Emil M. Jensen, Sønderho, 6720 Fanø.	Del af 167a S	2	2.2545	2,2	3	2.200	Skødehaver: Christian Jensen.
62.	Niels Brink Jensen, Sønderho, 6720 Fanø.	Del af 97b S	2	6.5843	1,6	1		
			3		3,1	3		
			3U		0,2	1		
		Del af 97a S	2	7.7423	1,6	3		
			3		0,5	1		
			3U		0,8	2		
		254a S	2	0.7056	0,7	2		
		Del af 160b S	3	1.2644	1,0	1		
					9,5		9.500	
63.	Palle Fogh, Hiort Lorenzensvej 19, 6100 Haderslev.	177a S	2	2.3879	2,4	1	2.400	
64)								Del af ejendommen overført til lb. nr. 42.
64.	Max Pedersen, Sønderho, 6720 Fanø.	90 S	3	0.2525	0,3	1		
		641 S	3U	0.2524	0,3	1		
		101a S	3U	0.1024	0,1	1		
		64g S	3	4.4897	4,5	1		Tidl. lb. nr. 112.
					5,2		5.200	

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kort-bladsnr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Antal lodder	Erstatning, kr.	Bemærkninger
65.	Villy Pedersen, Skjoldsgade 38, 67oo Esbjerg, Jens Jørgen Hvistendahl, Krebsepar-ken 49, 671o Esbjerg V, Svend Strandsberg, Benzensallé 11, 67o5 Esbjerg Ø.	212a S	2	2.2o91	2,2	2	2.2oo	
66.	Margrethe Thøgersens bo v/skifteretten, Rolfsgade 94, 67oo Esbjerg.	Del af 255a S	2	8.4754	7,3	4	7.3oo	
67.	Martin Sørensen, Sønderho, 672o Fanø.	186 S	2	6.4712	6,5	2	6.5oo	
68.	Carl H. Engsted, Styrmandsvænget 24, 671o Esbjerg V.	62u S	2	2.6738	2,7	1		
		64n S	3	o.1536	o,2	1		
		Del af 153f S	3	o.3793	o,1	1		Skødehaver på 153f S Kirsten Slot Engsted.
					3,o		3.ooo	
69.	Marthine Nielsen, Sønderho, 672o Fanø.	17b S	2	2.945o	3,o	2	3.ooo	
7o.	Ruth Laub, Duevej 6, 4. tv., 2ooo København F.	Del af 183a S	2	2.3173	1,8	1	1.8oo	
71.								Overført til lb. nr. lo.

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kortbladsnr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Under fredning Antal lodder	Erstatning, kr.	Bemærkninger
72.	Thomasine Hansen, Sdr. Engvej 2 - 4, 672o Fanø.	2o6c S	2	2.426o	2,4	1	2.4oo	Skødehaver: Otto Hansen.
73.	Mogens Wendt, Stærevænget 4, 4622 Havdrup.	Del af 257a S	2 3U	1.6676	1,2 o,4 1,6	2 4	1.6oo	
74.	P. N. Jensen, Hirsevangen 12, 67o5 Esbjerg Ø.	28i S	2	1.1788	1,2	1	1.2oo	
75.	Sigrid Pedersen m.fl., Sønderho, 672o Fanø.	127a S	2	o.7734	o,8	1	1.ooo	Skødehaver: Abelone Thomsen.
76.	Jes Poulsen Jensen, Skovvejen 13, 874o Brædstrup.	Del af 49a S 2o6e S 257e S	2 3U 2 2	2.8o3o o.26oo o.175o	2,o o,3 o,3 o,2 2,8	2 3 1 1	2.8oo	
77.	H. Rohde, Gammel Strand 52 III, 12o2 København K.	218a S	2	1.9379	1,9	2	1.9oo	
78.	Jelva Anita Seebach, Frederiksgade 11 A, o2, 5ooo Odense C.	Del af 152 S	2 3	4.337o	3,3 1,1 4,4	1 2	4.4oo	

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kortbladsnr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Under fredning Antal lodder	Erstatning, kr.	Bemærkninger
79.	Jørgen Jensen, Margrethesvej 11, 4200 Slagelse.	Del af 28a S	2	0.7850	0,6	1	1.000	
80.	Krista Iversen, Højvangsallé 19, 6700 Esbjerg.	59f S	2	3.4282	3,4	4	3.400	Skødehaver: Eilif Iversen.
81.	Bent Sørensen, Krudttårnsvej 125, 1. tv., 2791 Dragør.	Del af 215a S	2	6.1607	3,5	1	3.500	
82.	Axel Brinch, Ved Møllen 14, Sønderho, 6720 Fanø.	7f S	2	0.7149	0,7	2		
		Del af 23a S	2		0,8	2		
			3U	2.2218	1,0	3		
		59b S	2	0.4982	0,5	1		
		Del af 62l S	2	0.8224	0,4	1		
		Del af 220b S	2		0,1	1		
			3U	1.9659	0,1	1		
		71f S	3U	0.2394	0,2	1		Skødehaver på 71f S: Signora Møller Jacobsen.
					3,8		3.800	
83.	Søren Larsen Brinch, Postvejen 62, Sønderho, 6720 Fanø.	4m S	2	0.3096	0,3	1		
		5e S	2	0.3843	0,4	1		
		6i S	2	0.4412	0,4	1		
		7i S	2	0.8690	0,9	1		
		10b S	2	0.3464	0,3	2		
		62v S	2	0.8122	0,8	1		
		64k S	2	1.2173	1,2	2		
		183d S	2	0.5568	0,6	1		

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kortbladsnr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Antal lodder	Erstatning, kr.	Bemærkninger
		2o6a S	2	o.3843	o,4	1		
		285b S	2	o.1599	o,2	1		Udover almindelig erstatning tilkendes der 25.ooo kr. for nedlægning af go-cart banen på matr. nr. 8a S.
		7k S	2	2.8642	2,9	1		
		8a S	2	9.9475	9,9	1		
					18,3		43.3oo	
84.	Niels Brinch, Frøslevvej 66, 633o Padborg.	2o6d S	2	o.5247	o,5	1	1.ooo	
85.	Hans H. Pedersen, Sønderho, 672o Fanø.	Del af 175a S	2	1.6659	1,6	1	1.6oo	
86.	Peder Th. Mortensen, Sønderho, 672o Fanø.	197d S	2	1.6226	1,6	1	1.6oo	
87.	Niels Hansen, Teglværksvej 3, 442o Regstrup.	187f S	2	o.8656	o,9	1	1.ooo	
88.	Agnete Møller, Mejerivej 6, 678o Skærbæk.	28o S	2	2.2131	2,2	1	2.2oo	
89.	Robert Peel, Sønderho, 672o Fanø.	Del af 43 S	2	2.6622	2,5	1	2.5oo	

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kortbladsnr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Under fredning Antal lodder	Erstatning, kr.	Bemærkninger
9o.	Lisbeth Brinch, General Bahnsonsvej 18, 2. tv., 2ooo København F, og Jesper Alfred Niland, Primulahaven 12, 276o Måløv.	Del af 113a S	2	3.6638	3,6	1	3.6oo	
91.	Esther Brinch, Ane Kathrinesvej 32, 4. tv., 2ooo København F.	Del af 18oa S	2 3	3.9438	3,2 o,1 3,3	2 1	3.3oo	
92.	Frede Andersen, Ulsøparken 1 o7 1, 266o Brøndby Str.	31b S	2	2.o867	2,1	1	2.1oo	
93.	Christian Jensen, Sønderhaven 1o, 67oo Esbjerg, Ove Jensen, Borrevej 8, 684o Oksbøl, Per C. Jensen, Vestergade 64, 67o5 Esbjerg Ø.	59g S 254i	2 2	o.7o29 o.34o2	o,7 o,3 1,o	1 1	1.ooo	
94.	Chresten Iversen m. fl. Præstevej 1, 674o Bramming.	52a S Del af 147b S	2 3U 2	o.8186 1o.9563	o,7 o,1 1o,1 1o,9	2 1 2	1o.9oo	
95.	P.S. Thomsen, Kirkegade 2o, 67oo Esbjerg.	38a S	2	o.8375	o,8	3	1.ooo	Skødehaver: Ebba Thomsen og H. A. Jensen.

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kortbladsnr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Under fredning Antal lodder	Erstatning, kr.	Bemærkninger
96.	Poul Hansen, Sønderballevej 2, Ho, 6857 Blåvand.	155g S	2	1.64o9	1,6	2	1.6oo	
97.	M. Kromann Ibsen m.fl., Hallandsgade 24, 1., 23oo København S.	Del af 74a S	2	o.7429	o,7	3	1.ooo	
98.	Knud Aarre, Teglgårdsvej 11, 7451 Sunds.	2o1c S	2	3.58o2	3,6	3	3.6oo	
99.	Else Nielsen m.fl., Seminarievej 74, 676o Ribe.	Del af 227a S	2	2.5399	1,2	1		
			3		o,3	1		
			3U		o,7	2		
		8e S	3	o.7o28	o,7	1		
					2,9		2.9oo	
loo.	Helle Villendrup, Nygårdsvej 63, 67oo Esbjerg, Jytte Helle, Storseglet 26, 3o7o Snekkersten.	lo3d S	2	lo.o282	lo,o	1	lo.ooo	
looA	Helle Villendrup, Nygårdsvej 63, 67oo Esbjerg	lo3a S	3U	o.438o	o,1	1	1.ooo	Tidligere lb. nr. 136.
lol.	Præsteembedet, Sønderho, 672o Fanø.	Del af 1 S	2	lo.5783	lo,3	3	lo.3oo	

LODSEJERFORTEGNELSE

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kortblads-nr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Antal lodder	Erstatning, kr.	Bemærkninger
lo2.	Knud Engsted m. fl., Sønderho, 672o Fanø.	3o4 S	2	8.2457	8,2	1		
		71h S	3U	o.o447	o,o4	1		
		Del af 13oc S	2	1.5411	o,7	1		
					8,9		8.9oo	
lo3.	Fanø kommune, Skolevej 5-7, 672o Fanø.	Del af 3o8a S	2	5o9.7239	272,2	ca.1 2/3		
			3		222,8	ca. 1/3		o,6 ha. overført fra tidligere lb. nre. lo5 og lo6.
		3o8d S	2	35.748o	35,7	1		
		"k"	3		o,4	1		
		"l"	3		o,1	1		
		"m"	3		o,3	1		
		"n"	3		o,1	1		
		Del af "b"	3		o,o4	1		Ingen arealerstatning, dog 15.ooo kr. i godtgørelse for nedrivning af den på matr. nr. 8a S værende go-cart bane.
		Del af "e" Engvejen	2		o,7	1		
					531,6		15.ooo	
lo4.	Leif Kronberg Christensen, Ved Møllen 5o, Sønderho, 672o Fanø, Lis K. Corbett, Chr. Winthers Vej 17, 67oo Esbjerg.	8t S	3	o,8336	o,8	1	1.ooo	Del af 8t S overført til lb. nr. lo3 - Fanø kommune - til cykelsti (stien endnu ikke udskilt på kortbilag).
lo5.								Matr. nr. 8n S sammenlagt med matr. nr. 3o8a S og overført til lb. nr. lo3.

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kort-blads-nr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Under fredning Antal lodder	Erstat-ning, kr.	Bemærkninger
1o6.								Matr. nr. 8o S sammenlagt med matr. nr. 3o8a S og overført til lb. nr. 1o3.
1o7.	Henning Jensen, Postvejen, Sønderho, 672o Fanø.	4d S 62t S Del af 188b S	3 3U 3U	o.129o o.1o63 2.3545	o,1 o,1 o,5 o,7	1 1 1	1.ooo	
1o8.	Jens Nielsen Øhle, Sønderho, 672o Fanø.	64o S	3	o.171o	o,2	1	1.ooo	
1o9.	Jens Ibsen Thøgersen, Marbækvej 6 st., 67oo Esbjerg.	64h S 269a S	3 3	o.5198 o.11o9	o,6 o,1 o,7	1 1	1.ooo	Skødehaver: Thomas Thøgersen.
11o.	Karen Bagger Hansen, Sønderho, 672o Fanø.	213b S 167c S Del af 213a S	3 3 3 3U	o.4359 o.4979 1.2143	o,4 o,5 o,7 o,2 1,8	2 1 1 1	1.8oo	
111.	Liselott Höcker, Hovedgaden 114, 672o Fanø.	1o1b S	3	o.1359	o,1	1	1.ooo	
112.								Overført til lb. nr. 42 og 64.

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kort-blads-nr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Antal lodder	Erstat-ning, kr.	Bemærkninger
113.								Overført til lb. nr. 42 og lb. nr. 117.
114.	E. Christiansen, Herredsvejen 107, Bjerregrav, 9632 Møldrup.	4q S	3	0.3837	0,4	1	1.000	
115.	Jens Kokberg, Sandfeldparken 38, 6933 Kibæk.	4p S	3U	0.3640	0,4	2	1.000	
116.	Asta Helene Jensen, Skrænten 42, 6700 Esbjerg.	64e S	3U	0.1891	0,2	1	1.000	
117.	Jens A. Iversen, Ved Møllen, Sønderho, 6720 Fanø.	281c S 87f S	3U 3	0.1734 1.8715	0,2 1,9 2,1	1 2	2.100	Tidl. lb. nr. 113.
118.	Holger Brinch, Valdemarsvej 5, 6720 Fanø.	Del af 62a S	3U	0.6065	0,5	4	1.000	
119.	Bodil Kromann Jørgensen, Chr. Winthersvej 44, 6700 Esbjerg, Harald Kroman, U.S.A., Else Kroman, Højlundshusene 67, 3500 Værløse, Niels Kroman, Drogdensvej 2, 2791 Dragør.	Del af 73a S	3U	0.8164	0,1	1	1.000	

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kortbladsnr.	Total areal i m2	Under fredning: Areal i ha	Under fredning: Antal lodder	Erstatning, kr.	Bemærkninger
12o.	Mary Jensen Schou, Vesterhavsgade 93, 67oo Esbjerg.	87d S 89d S	3U 3U	o.1o97 o.o626	o,1 o,1 o,2	1 1	1.ooo	
121.	Reimar Frandsen ApS, Tjørne Allé 22, 67oo Esbjerg.	213d S	3U	o.o731	o,1	1	1.ooo	Reimar Frandsen ApS er i likvidation.
122.	Steen Bomholt, Vangled 23, 672o Fanø.	197f S	3U	o.2892	o,3	2	1.ooo	
123.	Pernille Bronee, Markskellet 2, 2. th., 272o Vanløse.	197g S	3U	1.497o	1,5	1	1.5oo	
124.	H. A. Olsen m. fl., Toldbodvej 3, 672o Fanø.	284 S	3 3U	o.43o3	o,2 o,4 o,6	1 4	1.ooo	
125.	Jørgen Gram Madsen, Sønderho, 672o Fanø.	Del af 151a S	3U	o.868o	o,8	3	1.ooo	
126.	John Jepsen, Nørlundvej 5, Kjærgård Mark, 674o Bramming.	28k S 281f S	3U 3U	o.1665 o.1533	o,2 o,2 o,4	2 1	1.ooo	
127.	Per Hestbek, Kiplingsallé 31 C, 286o Søborg.	9ab S	3U	o.25oo	o,3	1	1.ooo	

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kort-blads-nr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Under fredning Antal lodder	Erstat-ning, kr.	Bemærkninger
128.	Karen Frederiksen, Søndervangsallé 11, 25oo Valby.	Del af 21 S	3 3U	1.974o	1,3 o,1 1,4	1 1	1.4oo	
129.	Hans Jensen, Sønderho, 672o Fanø.	59d S	3U	o.1147	o,1	1	1.ooo	
13o.	J.P. Bohn-Holm, Strandbygade 9o, 67oo Esbjerg.	146b S 27o S	3U 3U	o.4376 o.o869	o,4 o,1 o,5	2 1	1.ooo	
131.	Viggo Nørby Sørensen, Smedegade 5, Løgten, 8541 Skødstrup.	Del af 45y S 187e S	2 3 3U	1.52o9 o.2249	o,6 o,9 o,2 1,7	1 1 2	1.7oo	
132.	Jørgna Thomsen, Godthåbsvænget 11,4, 2ooo København F.	75b S	3U	o.o655	o,1	1	1.ooo	
133.	Chr. Nissen, Sønderho, 672o Fanø.	27b S	3 3U	o.431o	o,3 o,1 o,4	1 3	1.ooo	
134.	Freddy Petersen, Sdr. Havnegade 6, 3.th, 6ooo Kolding.	Del af 242a S	3U	o.2o87	o,2	2	1.ooo	

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kort-blads-nr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Antal lodder	Erstat-ning, kr.	Bemærkninger
135.	Erik Brandt Soergel, Fyrrevang 1o, Tåsinge, 57oo Svendborg.	Del af 93a S	3U	o.4648	o,2	1	1.ooo	
136.								Overført til lb. nr. 1oo A.
137.	Frederik Engsted m. fl. Hindbærvej 9, 6715 Esbjerg N.	11i S	3U	o.o7o1	o,1	1	1.ooo	
138.	Asmus Hansen, Ved Møllen, Sønderho, 672o Fanø.	87h S Del af 11a S	3U 2	o.o628 7.6516	o,1 1,1 1,2	1 2	 1.2oo	
139.	Den Danske Bank, Hovedgaden 74, 672o Fanø.	116b S	3U	o.o44o	o,o4	1	1.ooo	
14o.								Overført til lb. nr. 55.
141.	Bent J. Anthonisen, Mølleparken 11, 1.tv., 28oo Lyngby.	26o S	3U	o.2451	o,2	1	1.ooo	
142.	H. J. Gjerlufsen, Skolevej 48, 6731 Tjæreborg.	1ov S	3	o.4778	o,5	1	1.ooo	
143.	Erik Bruhn, Ølandsgade 2, o2 th., 23oo København S.	9y S 9z S 9æ S	3 3 3	o.3175 o.3oo4 o.2623	o,3 o,3 o,3 o,9	1 1 1	 1.ooo	

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kort-blads-nr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Under fredning Antal lodder	Erstat-ning, kr.	Bemærkninger
144.	B. Werge, Kirkebroen 39, 265o Hvidovre.	9x S	3	o.3o4o	o,3	1	1.ooo	
145.	Erik Gerhøj, Industrivej 1, 1., 46oo Køge.	9v S	3	o.2512	o,3	1	1.ooo	
146.	Kirsten West, Kærlundvej 55, 273o Herlev.	158f S	3	o.9641	1,o	1	1.ooo	
147.	J.D. Bitch-Larsen, Bispegade 6, 676o Ribe.	45h S 45i S	3 3	o.5484 o.5712	o,5 o,6 1,1	1 1	1.1oo	
148.	Estrid Mark Sandorff, Aftenbakken 1o, 286o Søborg.	1os S 263a S	3 3	1.5151 1.1717	1,5 1,2 2,7	1 1	2.7oo	
149.	Jens Thyge Jensen m. fl., Hovedgaden 69, 672o Fanø.	281a S	3	1.514o	1,5	1	1.5oo	
15o.	Louis Larsen, Sædding Strandvej 3o, 67oo Esbjerg.	Del af 42 S	3	1.o627	o,8	1	1.ooo	

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kort-blads-nr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Antal lodder	Erstat-ning, kr.	Bemærkninger
151.	V. Skovgaard-Petersen, Taffelbays Alle 15, 2900 Hellerup.	Del af 35a S	3	1.6603	0,4	1	1.000	
152.	Harry Nielsen, Postvejen 102, 6720 Fanø.	300 S	3	8.2720	8,3	1	8.300	
153.	G. K. Stürup, Postvejen 15, Rindby, 6720 Fanø.	100c S	3	0.7150	0,7	1	1.000	
154.	At Invest ApS m. fl., Gl. Postvej 16, 6720 Fanø.	Del af 67x S	3	0.8333	0,4	1	1.000	At Invest ApS i likvidation.
155.	Agnes Slot Krøyer, U.S.A.	Del af 153a S	3	0.4033	0,1	1	1.000	Administrator: Sparekassen Syd-jylland, Kirketorvet, 7100 Vejle.
156.	Thomas Sloth Nielsen, U.S.A.	Del af 153d S	3	0.4079	0,1	1	1.000	Administrator: Den Danske Bank, Sønderho, 6720 Fanø.
157.	Erik F. Roelshøj, Kirkevænget 3, 6340 Kruså.	Del af 153e S	3	0.3732	0,1	1	1.000	
158.	Poula Johanne Tessier, Villanauxe la Grande, F-10 Aube, Frankrig.	35b S	3	0.5083	0,5	1	1.000	
159.	Hans Asmussen, Brorsonsvej 3, 6760 Ribe.	Del af 100b S	3	0.2505	0,03	1	1.000	

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kort-blads-nr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Antal lodder	Erstat-ning, kr.	Bemærkninger
16o.	Jacob Chr. G. Lemvigh, Aagade 1o, 667o Holsted.	Del af 1ook S	3	o.71o5	o,o7	1	1.ooo	
161.	Hans Chr. B. Andreasen, Ledvænget 11, Skads, 67o5 Esbjerg Ø.	9r S	2	o.2813	o,3	1	1.ooo	
162.	Else Ørum Andreasen, Sønderho, 672o Fanø.	Del af 156q S	2	3.3691	1,8	1	1.8oo	
163.	Fritz Brinch & Sønner ApS, Sønderho, 672o Fanø.	Del af 4a S	2	5.68o9	4,4	3		
		4e S	2	o.4949	o,5	1		
		6f S	2	1.8611	1,9	1		
		7o S	2	o.4932	o,5	1		
		8x S	2	5.3614	5,4	1		
		1oi S	2	o.5127	o,5	1		
		12e S	2	o.6o28	o,6	1		
		64u S	2	3.77o2	3,8	1		Udover almindelig arealerstat-ning tilkendes der 5.000 kr. til dækning af advokatbistand.
		64z S	2	o.3134	o,3	1		
					17,9		22.9oo	
164.	Søren Arne Brinch-Nielsen, Fuglevænget 13, 352o Farum.	174b S	2	o.2o57	o,2	1	1.ooo	
165.	G. H. Ronøe, Toftekærvej 115, 286o Søborg.	Del af 133a S	2	o.2434	o,2	1	1.ooo	Skødehaver: Edit Siemen Ronøe.

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kortbladsnr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Under fredning Antal lodder	Erstatning, kr.	Bemærkninger
166.	Oskar Emil Jensen, Strandvejen 1, 672o Fanø.	Del af 197a S	2	o.8122	o,4	1	1.ooo	
167.	Arne Wohlert, Sønderho, 672o Fanø.	Del af 28n S	2	1.7255	o,4	1	1.ooo	
168.	Magnus Lambertsen m. fl., Sønderho, 672o Fanø.	27o S	2	o.3835	o,4	1	1.ooo	
169.	Ruth Jensen, Højsagervej 7, 5884 Gudme.	87e S	2	1.o573	1,1	1	1.1oo	
17o.	Peter Anthonisen, Westbanke 21, 999o Skagen.	Del af 84 S	2	2.5o3o	o,1	1	1.ooo	
171.	Vagn T. Vejrup, Hjortlundvej 52, 6771 Gredstedbro, Ebbe H. Sørensen, Plougstrupvej 37, 6771 Gredstedbro.	49f S	2	o.531o	o,5	1		
		59h S	2	o,8151	o,8	1		
		2o6f S	2	1.1o4o	1,1	1		
		218b S	2	o.75o6	o,8	1		
		257d S	2	o.2681	o,3	1		
		7n S	2	o.572o	o,6	1		
		8v S	2	2.467o	2,5	1		
					6,6		6.6oo	
172.	Eggert Coff, Fårefarmen, Sønderho, 672o Fanø.	Del af 7a S	2	6.89o3	3,8	1	3.8oo	

LODSEJERFORTEGNELSE

Lb. nr.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn.	Kort-blads-nr.	Total areal i m2	Under fredning Areal i ha	Antal lodder	Erstat-ning, kr.	Bemærkninger
173.	Mary Helle, Sønderho, 672o Fanø.	5c S	2	o.3422	o,3	1	1.ooo	Skødehaver: Kristian P. Helle.

KORT>

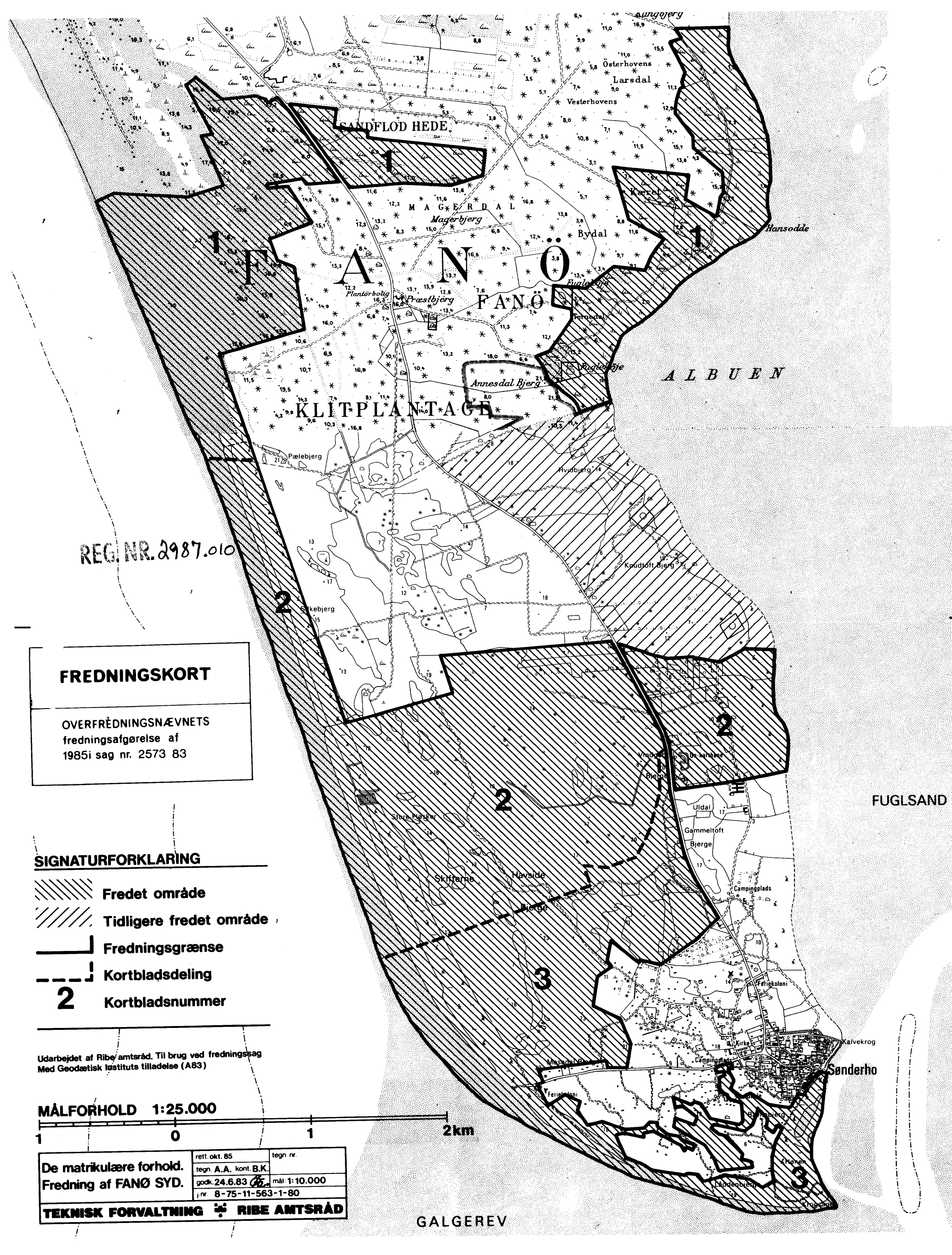

FREDNINGSKORT

OVERFREDNINGSNÆVNETS
fredningsafgørelse af
1985i sag nr. 2573 83

SIGNATURFORKLARING

- Fredet område
- Tidligere fredet område
- Fredningsgrænse
- Kortbladsdeling
- 2 Kortbladsnummer

Udarbejdet af Ribe amtsråd. Til brug ved fredningssag
Med Geodætisk Instituts tilladelse (A83)

MÅLFORHOLD 1:25.000

1 0 1 2km

De matrikulære forhold. Fredning af FANØ SYD.	rett. okt. 85	tegn nr.
	tegn. A.A. kont. B.K.	
	godk. 24.6.83	mål 1:10.000
	j.nr. 8-75-11-563-1-80	

TEKNISK FORVALTNING RIBE AMTSRÅD

REG. NR. 2987.010

Randtegning
Mål 1: 5000

Toftlæs
Vester Stortoft
Stortoft
Vester Uldal
Dyrendal
Se randtegning
Havside Bjerge
Præstens Toft
Lasses Dal
Galgedal
Mosedal Toft
Strandvejen „b"
Skræddermark
Søndermark
Lodne Bjerge
Ved Bavnen
Kaverdal
Sønderho By
Vester-Kirketoft
Høneengen
VESTERHAVET
kombinationslinie
se kortblad 2
se kortblad 2
N

SIGNATURFORKLARING

- Fredningsgrænse
- (53) Løbenumre anvendt under sagens behandling
- Opdyrkning. Jfr. § 2 a
- Område, hvor motorkørsel ikke er tilladt
- Motorkørsel kun tilladt for ejere og lejere (Høneengvej)

MÅLFORHOLD 1:10.000

100 0 200 400 600 800 m

De matrikulære forhold. Fredning af FANØ SYD.	rett. okt. 85	tegn. nr. 3
	tegn. A.A. kont. B.K.	
	godk. 24.6.83	mål: 1:10.000
	j.nr. 8-75-11-563-1-80	
TEKNISK FORVALTNING ❋ RIBE AMTSRÅD		

Kortblad 3

Fanø syd

Havside Bjerge og Høneengen

Del af
Sønderho By, Sønderho
Fanø Kommune
Ribe Amtskommune

FREDNINGSKORT

OVERFREDNINGSNÆVNETS fredningsafgørelse af 1985i sag nr. 2573 83

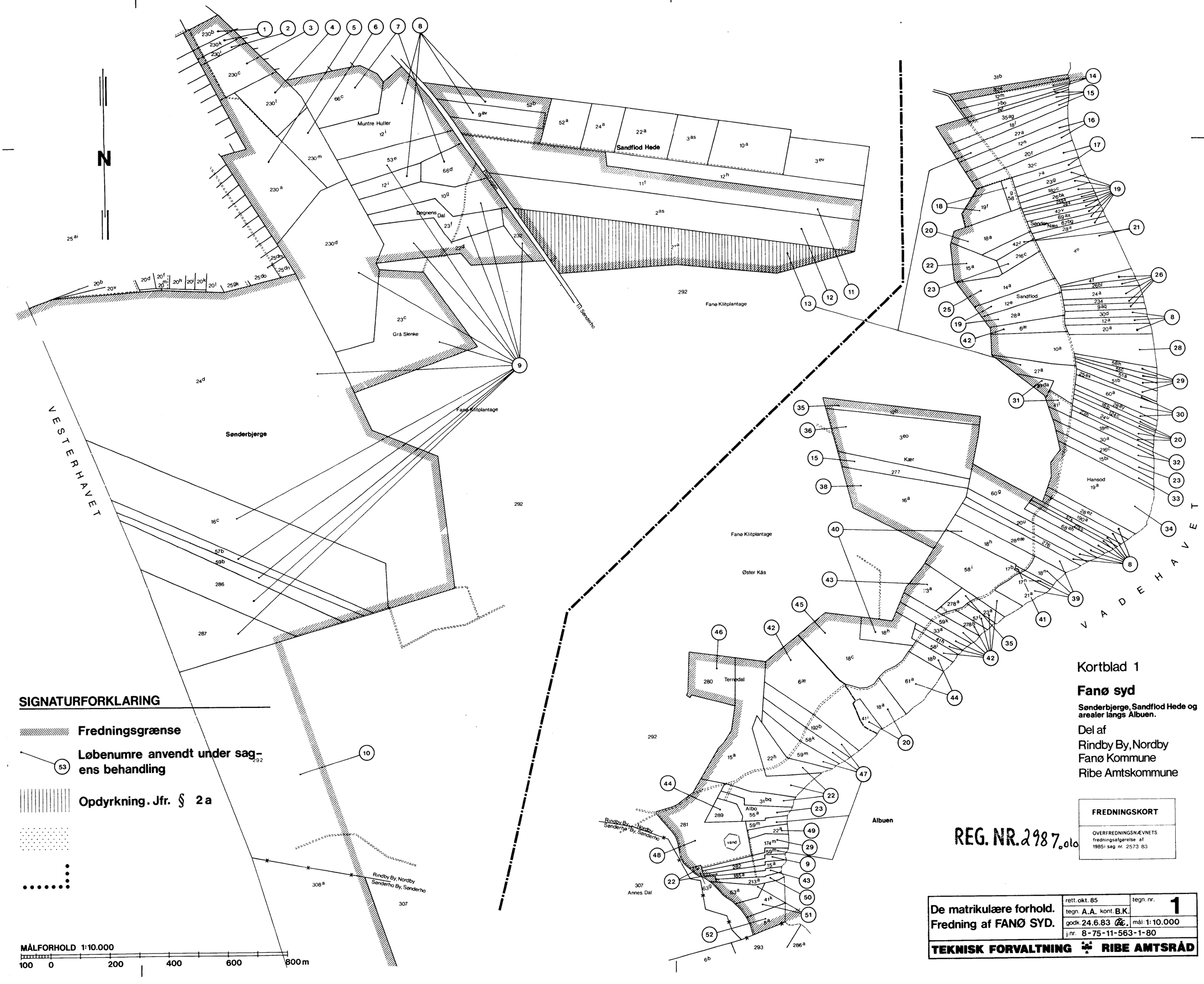

SIGNATURFORKLARING

Fredningsgrænse

Løbenumre anvendt under sagens behandling

Opdyrkning. Jfr. § 2a

MÅLFORHOLD 1:10.000

100 0 200 400 600 800 m

Kortblad 1

Fanø syd

Sønderbjerge, Sandflod Hede og arealer langs Albuen.

Del af
Rindby By, Nordby
Fanø Kommune
Ribe Amtskommune

REG. NR. 2987.010

FREDNINGSKORT

OVERFREDNINGSNÆVNETS fredningsafgørelse af 1985i sag nr. 2573 83

De matrikulære forhold. Fredning af FANØ SYD.	rett. okt. 85	tegn. nr. 1
	tegn. A.A. kont. B.K.	
	godk. 24.6.83	mål: 1:10.000
	j.nr. 8-75-11-563-1-80	

TEKNISK FORVALTNING RIBE AMTSRÅD

REG. NR. 2987.010

Rindby By, Nordby
Sønderho By, Sønderho
Annes Dal
Albuen
Mortens Mark
Klodsemagermark
Gjerslevs Dal
Skidenerne
Tues Dal
Knudten
Svends Bjerge
Lamberts Eng
Kristens Sande
Sandene
Vester Slogen
Slogen
Nørenge
Gammel Ende
Sønden Slogen
Bjergetoft
Vindgab
Smeds Dal
Fanø Klitplantage
Skifterne
VESTERHAVET
VADEHAVET
Kombinationslinie

SIGNATURFORKLARING

Fredningsgrænse

Løbenumre anvendt under sagens behandling

MÅLFORHOLD 1:10.000

100 0 200 400 600 800 m

Kortblad 2

Fanø syd

Arealer langs Albuen og Skifterne

Del af
Sønderho By, Sønderho
Fanø Kommune
Ribe Amtskommune

FREDNINGSKORT

OVERFREDNINGSNÆVNETS
fredningsafgørelse af
1985 i sag nr. 2573.83

De matrikulære forhold.
Fredning af FANØ SYD.

rett. okt. 85
tegn. A.A. kor
godk. 24.6.83
j.nr. 8-75-1

TEKNISK FORVALTNING

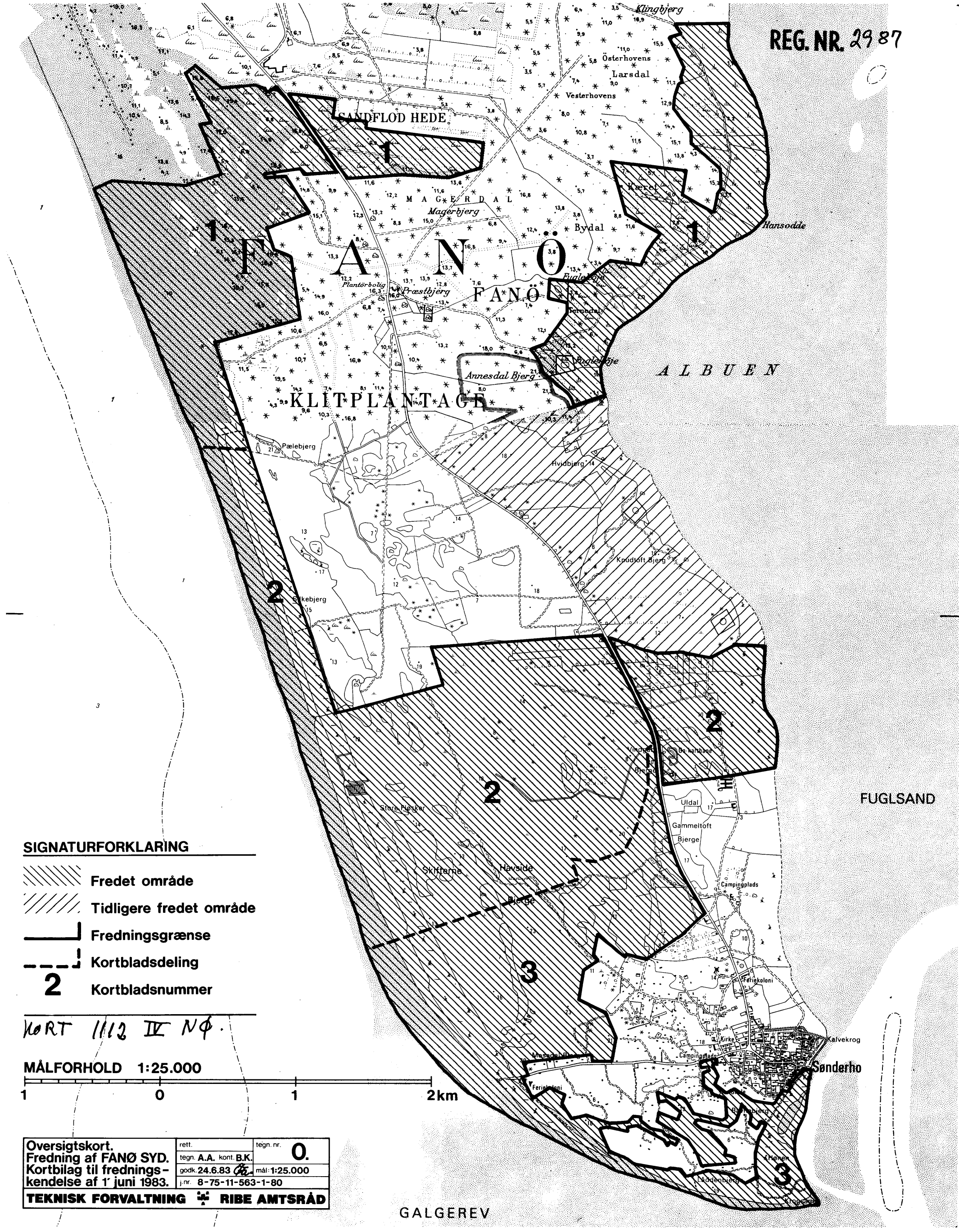
REG. NR. 2987
SANDFLOD HEDE
MAGERDAL
Magerbjerg
Bydal
Kæret
Hansodde
Klingbjerg
Österhovens
Larsdal
Vesterhovens
FANÖ
FANÖ
Plantörbolig
Præstbjerg
Fuglebøje
Ternedal
Annesdal Bjerg
KLITPLANTAGE
ALBUEN
Pælebjerg
Hvidbjerg
Knudtoft Bjerg
Sikebjerg
Store Fløsker
Skifterne
Havside
Bjerge
Uldal
Gammeltoft
Bjerge
Campingplads
Feriekoloni
Kirke
Kalvekrog
Sønderho
Høhen
Laddenbjerg
FUGLSAND
GALGEREV
SIGNATURFORKLARING
Fredet område
Tidligere fredet område
Fredningsgrænse
Kortbladsdeling
2 Kortbladsnummer
KORT 1112 IV NØ.
MÅLFORHOLD 1:25.000
1 0 1 2km
Oversigtskort.
Fredning af FANØ SYD.
Kortbilag til fredningskendelse af 1. juni 1983.
rett.
tegn. A.A. kont. B.K.
godk. 24.6.83
j.nr. 8-75-11-563-1-80
tegn. nr. 0.
mål: 1:25.000
TEKNISK FORVALTNING RIBE AMTSRÅD

REG. NR. 2987

N

Muntre Huller

Sandflod Hede

Begnens Dal

Grå Slenke

Sønderbjerge

Fanø Klitplantage

Sandflod

Kær

Hansod

Fanø Klitplantage

Øster Kås

Ternedal

Albo

Albuen

Annes Dal

Rindby By, Nordby
Sønderho By, Sønderho

VESTERHAVET

VADEHAVET

SIGNATURFORKLARING

- Fredningsgrænse
- (53) Løbenummer i.h.t. lodsejerfortegnelse
- Område, hvor sprøjtning og gødskning er tilladt
- Område, hvor motorkørsel ikke er tilladt
- Motorkørsel kun tilladt for ejere og lejere (Høneengvej)

MÅLFORHOLD 1:10.000

100 0 200 400 600 800 m

Kortblad 1

Fanø syd

Sønderbjerge, Sandflod Hede og arealer langs Albuen.

Del af
Rindby By, Nordby
Fanø Kommune
Ribe Amtskommune

De matrikulære forhold. Fredning af FANØ SYD. Kortbilag til fredningskendelse af 1. juni 1983.	rett.	tegn. nr. 1
	tegn. A.A. kont. B.K.	
	godk. 24.6.83	mål: 1:10.000
	j.nr. 8-75-11-563-1-80	
TEKNISK FORVALTNING	RIBE AMTSRÅD	

REG. NR. 2987

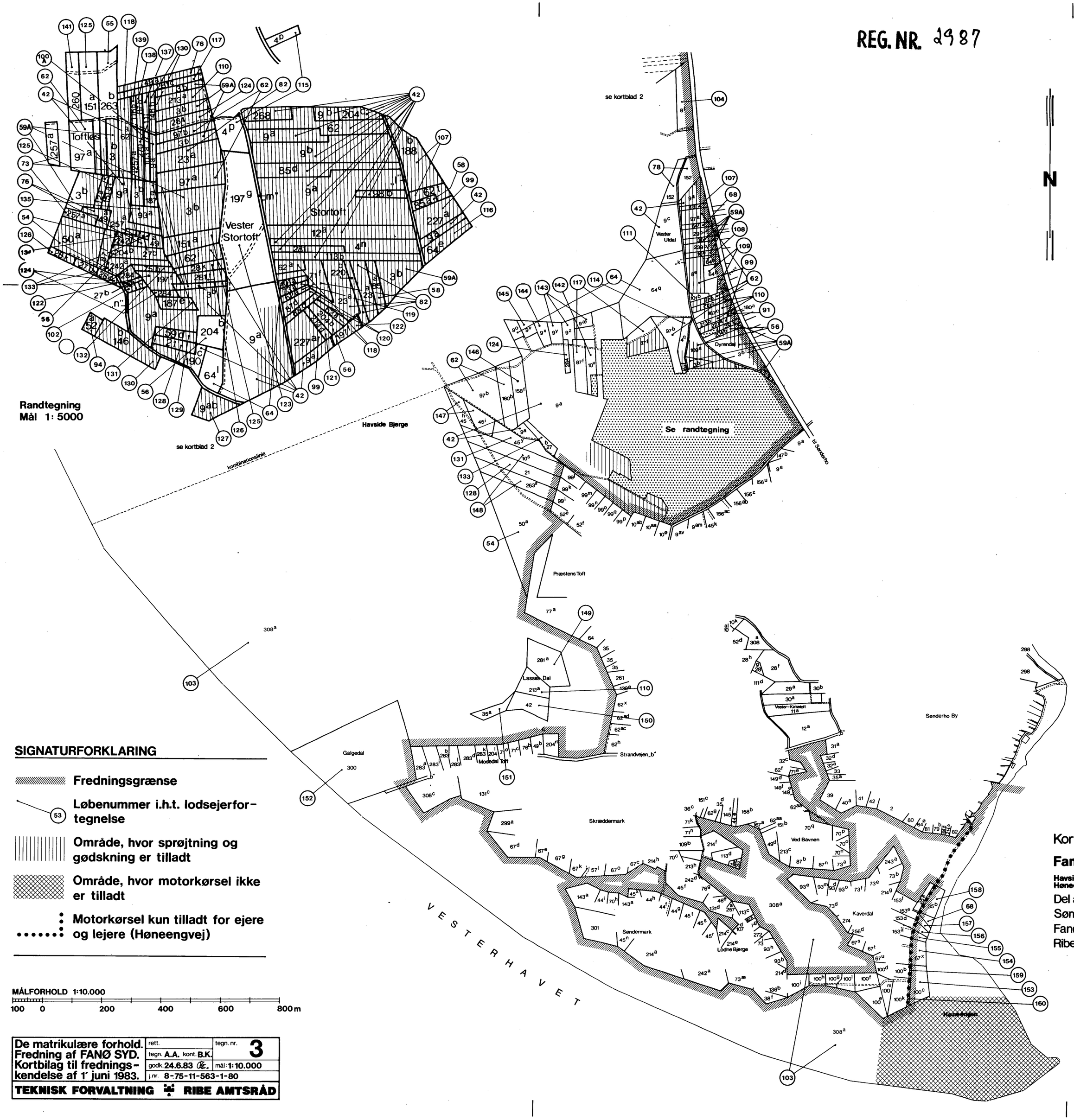

SIGNATURFORKLARING

- Fredningsgrænse
- Løbenummer i.h.t. lodsejerfortegnelse
- Område, hvor sprøjtning og gødskning er tilladt
- Område, hvor motorkørsel ikke er tilladt
- Motorkørsel kun tilladt for ejere og lejere (Høneengvej)

MÅLFORHOLD 1:10.000

100 0 200 400 600 800 m

De matrikulære forhold. Fredning af FANØ SYD. Kortbilag til fredningskendelse af 1. juni 1983.	rett.	tegn. nr. 3
	tegn. A.A. kont. B.K.	
	godk. 24.6.83	mål: 1:10.000
	j.nr. 8-75-11-563-1-80	
TEKNISK FORVALTNING	RIBE AMTSRÅD	

Kortblad 3

Fanø syd

Havside Bjerge og Høneengen

Del af
Sønderho By, Sønderho
Fanø Kommune
Ribe Amtskommune

REG. NR. 2987

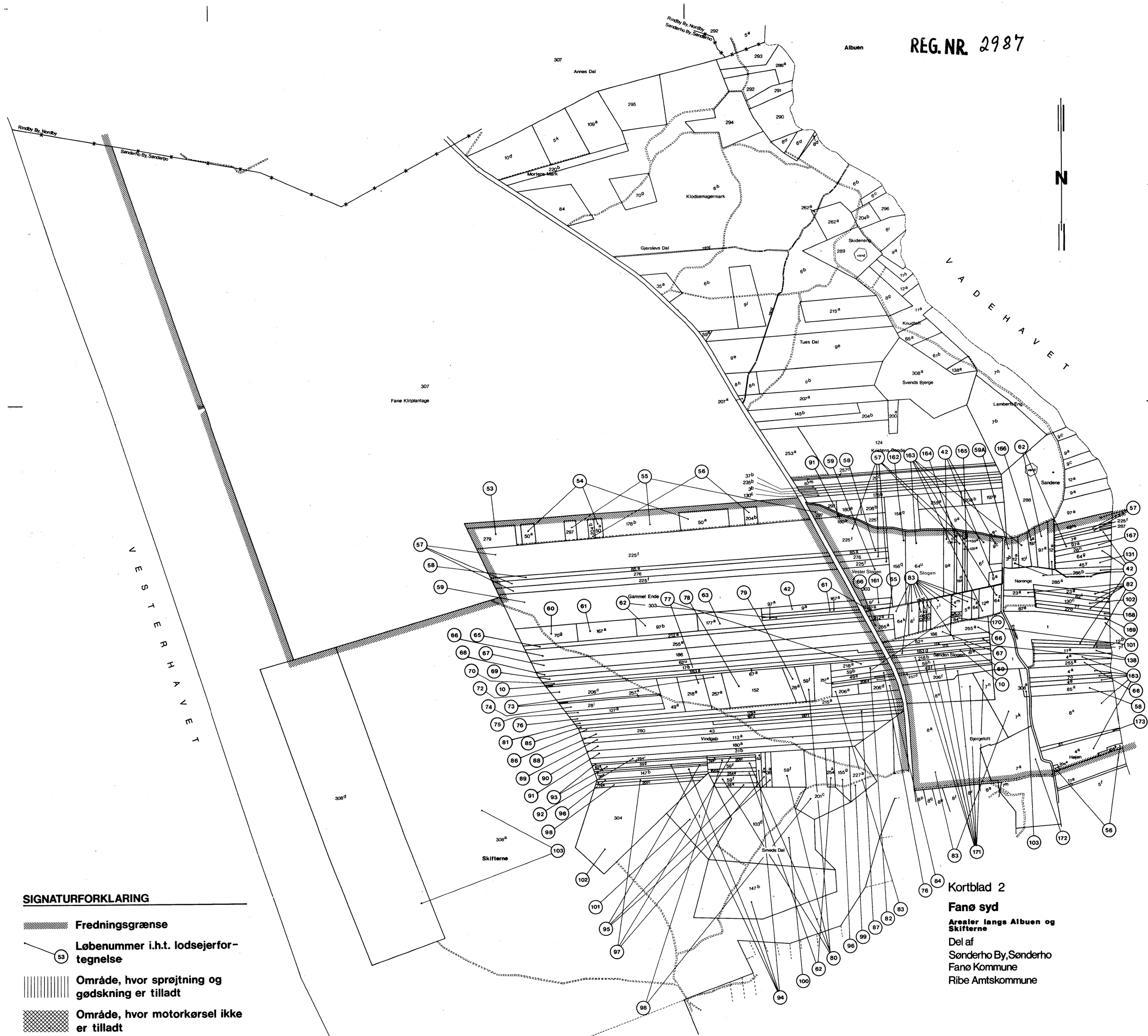

SIGNATURFORKLARING

- Fredningsgrænse
- (53) Løbenummer i.h.t. lodsejerfortegnelse
- Område, hvor sprøjtning og gødskning er tilladt
- Område, hvor motorkørsel ikke er tilladt
- Motorkørsel kun tilladt for ejere og lejere (Høneengvej)

MÅLFORHOLD 1:10.000

100 0 200 400 600 800 m

Kortblad 2

Fanø syd

Arealer langs Albuen og Skifterne

Del af
Sønderho By, Sønderho
Fanø Kommune
Ribe Amtskommune

De matrikulære forhold. Fredning af FANØ SYD. Kortbilag til fredningskendelse af 1. juni 1983.	rettet.	tegn. nr. 2
	tegn. A.A. kont. B.K.	
	godk. 24.6.83	mål: 1:10.000
	j.nr. 8-75-11-563-1-80	

TEKNISK FORVALTNING — RIBE AMTSRÅD

DISPENSATIONER>

Afgørelser – Reg. nr.: 02987.01

Dispensationer i perioden: 11-07-1984 - 24-11-2006

REG. NR. 2987

OVERFREDNINGSNÆVNET

Amaliegade 7 ul
1256 København K
Telefon [redacted]
01-13 36 38

Dato: 11. juli 1984

J. nr.: 2573/83

Dansk Rundflyvningsselskab ApS
Amagertorv 15
1160 København K.

Fredningsnævnet for Ribe amts fredningskreds har i skrivelse af 27. april 1984 i medfør af naturfredningslovens § 34, stk. 1, meddelt tilladelse til at flyve rundflyvning fra landingsbanen på Sønderho strand for perioden 1. januar 1984 til 31. december 1988. Landingsbanen er omfattet af fredningsnævnets afgørelse af 1. juni 1983 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Ifølge fredningsbestemmelsernes pkt. B. 1, kan den eksisterende flyveplads fortsætte i 1983 på vilkår stillet i henhold til lovgivningen iøvrigt. Ved ansøgning om en forlængelse af tilladelsen i 1983 tager fredningsnævnet stilling til plyvepladsens fortsatte eksistens på baggrund af fredningsmyndighedernes registrering af udviklingen i området.

Denne afgørelse er af fredningsstyrelsen indbragt for overfredningsnævnet, idet fredningsstyrelsen tidligere under fredningssagens behandling for fredningsnævnet har fremført betænkeligheder ved at acceptere en sådan rundflyvning.

Til støtte for klagen har fredningsstyrelsen endvidere anført, at der for tiden føres forhandlinger med luftfartsdirektoratet med henblik på at fastlægge regler for flyvning over Vadehavet. Forhandlingerne forventes afsluttet inden for det næste år. Fredningsstyrelsen har dog ikke villet udtale sig imod at der meddeles tilladelse for et kortere tidsrum end tilladt af fredningsnævnet.

Ribe amtsråd og Fanø kommune har anbefalet, at den af fredningsnævnet meddelte tilladelse opretholdes.

Overfredningsnævnet har foretaget besigtigelse og holdt møde med de i sagen interesserede. I sagens behandling har deltaget 10 af overfredningsnævnets medlemmer.

Overfredningsnævnet skal enstemmigt udtale:

Under hensyn til det for overfredningsnævnet foreliggende findes der at burde meddeles tilladelse i medfør af naturfredningslovens § 34 til at foretage rundflyvning fra landingsbanen på Sønderho strand i perioden 1. januar 1984 til 31. december 1985.

Opmærksomheden henledes på, at den herved tilladte anvendelse af landingsbanearealet eventuelt kræver tilladelse efter anden lovgivning.

Med venlig hilsen

Bodil Lund-Jacobsen

fm.

FREDNINGSNÆVNET
FOR
RIBE AMTS FREDNINGSKREDS
Frisvadvej 3 . 6800 Varde
Telf. (05) 22 03 99

Formanden

REG. NR. 2987

Varde, den 27 APR. 1984

Brev nr. 00530

/es.

J. nr. 285/1983.

Under henvisning til naturfredningslovens § 58 skal nævnet herved meddele, at nævnet dags dato har tilskrevet Dansk Rundflyvningsselskab ApS, Amagertorv 15, 1160 København K, således:

" I besvarelse af Deres andragende af 5. december 1983 angående forlængelse af tilladelse af 12. aug. 1983 til at flyve rundflyvning fra landingsbanen på Sønderho strand for perioden 1. jan. 1984 til 31. dec. 1988, skal nævnet herved i medfør af fredningskendelsen af 1. jun. 1982 for den sydlige del af Fanø meddele tilladelse til det ansøgte.

Nævnets afgørelse kan, senest 4 uger efter at afgørelsen er meddelt de pågældende indbringes for Overfredningsnævnet, Amaliegade 7, 1256 København K, af andrageren, Ribe amtsråd, Fanø kommune, Danmarks Naturfredningsforening og Fredningsstyrelsen, jfr. naturfredningslovens § 58. "

P. n. v.
E. b.

Kirsten Maigaard
sekr.

OVERFREDNINGSNÆVNET

REG. NR. 2987.010

Modtaget i Skov- og Naturstyrelsen
28 MAR. 1988

Slotsmarken 15 BD/ic
2970 Hørsholm
Telefon 02 76 57 18

Ulla K. Nielsen
Bülowsvej 14 b
1870 Frederiksberg C.

Den 18.03.88
J.nr. 2573/83-1/87

Fredningsnævnet for Ribe Amts Fredningskreds har den 11. september 1987 ved en flertalsafgørelse meddelt Mary Schou, Vesterhavsgade 93, Esbjerg, tilladelse til at udvide sommerhuset på ejendommen matr.nr. 87 d og 89 d Sønderho By, Sønderho. Tilladelsen er betinget bl.a. af, at der ikke sker fældning af træer, og at der foretages yderligere afskærmende beplantning. Ribe Amtsråd v/Udvalget for Teknik og Miljø samt Danmarks Naturfredningsforening har påklaget Fredningsnævnets afgørelse til Overfredningsnævnet.

Fredningsnævnets afgørelse er truffet i medfør af naturfredningslovens § 34, jfr. den af Overfredningsnævnet den 29. november 1985 bestemte fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Efter fredningsbestemmelsernes § 6 må der bl.a. ikke foretages tilbygninger til eksisterende bebyggelse, ligesom der ikke må ske ombygning af en eksisterende bygning, hvis der herved sker ændring i bygningens ydre fremtræden.

Den omhandlede ejendom ligger i landzone i ret kort afstand fra et større sommerhusområde, der ikke er omfattet af fredningen. Det nuværende sommerhus er på 35 m^2, og den ansøgte udvidelse andrager 20,7 m^2. Huset er delvis omgivet af en bjergfyrbevoksning, der i et vist omfang afskærmer indblikket til huset.

Som daværende ejer af ejendommen ansøgte Mary Schou om den nødvendige dispensation fra fredningsbestemmelserne til at måtte udføre den nævnte tilbygning. Fanø Kommunes Udvalg for Teknik og Miljø kunne ikke anbefale, at der blev meddelt dispensation. Også Ribe Amts Tekniske Forvaltning frarådede en dispensa-

Miljøministeriet J.nr. F 1303/9-40
18 MAR. 1988
Fu 10-1
Foto venter

tion, idet der herved henvistes til konsekvenserne for de øvrige - få - isoleret beliggende ældre sommerhuse i fredningsområdet. Efter besigtigelse traf Fredningsnævnet ved en flertalsbeslutning den påklagede afgørelse under henvisning til sommerhusets beliggenhed i forhold til det eksisterende sommerhusområde samt til den eksisterende beplantning ved huset.

Både Amtsrådsudvalget og Danmarks Naturfredningsforening har påstået Fredningsnævnets dispensation ændret til et afslag. Amtet har pånyt henvist til konsekvenserne og oplyst, at Amtsrådet i en række tidligere sager om tilbygning til sommerhuse i landzone har afslået den nødvendige zonelovstilladelse. Danmarks Naturfredningsforening har anført, at Fanø er udsat for et betydeligt pres med hensyn til sommerhusbebyggelse, og at den ansøgte udvidelse af sommerhuset ikke bør tillades i et fredningsområde, hvor naturbeskyttelse også ifølge regionplanen skal tillægges "allerstørste betydning".

De har som nuværende ejer af ejendommen påstået Fredningsnævnets afgørelse stadfæstet og bestridt, at en dispensation kan skabe præcedens, når der kun findes 3 andre isoleret beliggende sommerhuse i fredningsoområdet. En udvidelse af det eksisterende sommerhus er ønskelig, eftersom Deres familie består af 2 voksne og 3 børn.

Overfredningsnævnet skal udtale:

Efter en samlet vurdering findes det overvejende betænkeligt at tillade fredningsbestemmelserne fraveget, selv om huset med den ansøgte tilbygning vil kunne skjules bag afskærmende beplantning. Fredningsnævnets afgørelse ændres derfor til et afslag på ansøgningen om opførelse af den omhandlede tilbygning.

I sagens behandling har deltaget samtlige 11 medlemmer af Overfredningsnævnet. Afgørelsen er truffet med ti stemmer mod en.

Mindretallet har stemt for at stadfæste Fredningsnævnets afgørelse.

./. De indsendte fotos returneres vedlagt.

Med venlig hilsen

Birgitte Damm

Birgitte Damm

sekr.

REG. NR. 2987.01

FREDNINGSNÆVNET
FOR
RIBE AMTS FREDNINGSKREDS
Rolfsgade 94 . Postbox 60
6701 Esbjerg . Tlf. 05 13 66 77

Formanden

Esbjerg, den 15 FEB. 1989

/iø

Jvnr. 4/89

Under henvisning til naturfredningslovens § 58 skal nævnet herved meddele, at nævnet dags dato har tilskrevet Dansk Rundflyvningsselskab Aps., Frederikagade 1, 1265 København K., således:

" I besvarelse af Deres andragende af 23/12 - 1988, angående tilladelse for Dansk Rundflyvningsselskab Aps., Frederiksgade 1, 1265 København K. til rundflyvning på Fanø, skal nævnet herved for sit vedkommende i medfør af naturfredningslovens § 34 og § 54,1 meddele tilladelse til afspærring af stranden til brug for landingsbane til rundflyvning i perioden 1. juni til 1. september på vilkår, at dette sker i overensstemmelse med de nævnet givne oplysninger.

Det fastsættes som et yderligere vilkår:

at der friholdes et areal, således at almenheden har mulighed for at passere langs havet,

at afspærringsmateriale m.v. fjernes umiddelbart efter 1. september samt

at den til brug for virksomheden opstillede campingvogn ligeledes fjernes umiddelbart efter 1. september.

Det er indgået i nævnets overvejelser, at ansøgerens fly lejlighedsvis har bistået Strand- og redningstjenesten i den periode, hvor der flyves.

Tilladelsen er gældende for perioden 1/1 - 1989 til 31/12-1990.

Nævnets afgørelse kan, senest 4 uger efter at afgørelsen

Miljøministeriet
Skov- og Naturstyrelsen
J.nr. SN 1611/9-0001
Akt. nr. 3

Bil.

Fjernvarme

FREDNINGSNÆVNET
FOR
RIBE AMTS FREDNINGSKREDS

Rolfsgade 94 . Postbox 60
6701 Esbjerg . Tlf. 05 13 66 77

Formanden

Esbjerg, den

er meddelt de pågældende, indbringes for Overfredningsnævnet, Slotsmarken 13, 297o Hørsholm, af andrageren, Ribe amtsråd, primærkommunen, Danmarks Naturfredningsforening og Skov- og Naturstyrelsen, jfr. naturfredningslovens § 58.

Evt. igangsætning må derfor ikke påbegyndes inden klagefristens udløb.

Såfremt en klage er indgivet, må nævnets godkendelse ikke udnyttes, førend sagen er færdigbehandlet af Overfredningsnævnet.

Denne godkendelse bortfalder, såfremt den ikke er udnyttet inden 5 år."

P.n.v.

Terkel Svendsen

Skov- og Naturstyrelsen
4. kontor
Slotsmarken 13
297o Hørsholm.

FREDNINGSNÆVNET
FOR
RIBE AMTS FREDNINGSKREDS
Rolfsgade 94 . Postbox 60
6701 Esbjerg . Tlf. 05 13 66 77

Formanden

02987.010

Esbjerg, den - 5 DEC. 1990

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen
6 DEC. 1990

J.nr. 200/90

Under henvisning til naturfredningslovens § 58 skal nævnet herved meddele, at nævnet dags dato har tilskrevet Hedeselskabet, Dalgasvej 35, 6800 Varde således:

I besvarelse af Deres andragende af 31/10 - 1990

angående tilladelse for Fanø kommune, tekn.forv., Skolevej 5-7. Nordby, Fanø

til opførelse af etablering af hovedafvanding

på matr.nr. af parcellen i Rindby øst OFN kendelse af 29/11 - 1985

skal nævnet herved for sit vedkommende i medfør af naturfredningslovens § 34 meddele tilladelse til det planlagte, på vilkår, at det sker i overensstemmelse med de fremsendte materiale og de nævnet iøvrigt givne oplysninger.

Nævnets afgørelse kan, senest 4 uger efter at afgørelsen er meddelt de pågældende, indbringes for Overfredningsnævnet, Slotsmarken 15, 2970 Hørsholm, af andrageren, Ribe amtsråd, primærkommunen, Danmarks Naturfredningsforening og Skov- og naturstyrelsen, jfr. naturfredningslovens § 58.

Evt. etablering må derfor ikke påbegyndes inden klagefristens udløb.

Såfremt en klage er indgivet, må nævnets godkendelse ikke udnyttes, førend sagen er færdigbehandlet af Overfredningsnævnet.

Denne godkendelse bortfalder, såfremt den ikke er udnyttet inden 5 år.

P. n. v.
E. b.

Peter Toftager
sekr.

Miljøministeriet
Skov- og Naturstyrelsen
J.nr. SN 1211/9-0009
Akt. nr. 2

Skov- og Naturstyrelsen
4. kontor
Slotsmarken 13
2970 Hørsholm.

FREDNINGSNÆVNET
FOR
RIBE AMTS FREDNINGSKREDS

Rolfsgade 94 . Postbox 60
6701 Esbjerg . Tlf. 05 13 66 77

Formanden

REG. NR. 2987.01

Esbjerg, den - 8 MRS. 1991

/lø

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen
1 1 MAR. 1991

J.nr. 9/91

Under henvisning til naturfredningslovens § 58 skal nævnet herved meddele, at nævnet dags dato har tilskrevet Ribe amtsråd, teknisk forvaltning, Sorsigvej, 6760 Ribe således:

I besvarelse af Deres andragende af 17/1 - 1991

angående tilladelse for Statens Teletjeneste, kabelsektionen, Kolding

til ~~opførelse~~ af etablering af telekabel mellem

~~på matr. nr.~~ Danmark og Tyskland § 34 OFN kend. 29/11-85 a

skal nævnet herved for sit vedkommende i medfør af naturfredningslovens § 46 samt § 47,1 det

meddele tilladelse til det planlagte ~~byggeri~~ på vilkår, at ~~arbejdet~~ sker i overensstemmelse med de frem-

materiale

sendte tegninger m. v. og de nævnet iøvrigt givne oplysninger, idet det ikke ses at kunne ske varige fysiske ændringer i terrænet. Det forudsættes, at der anvendes kabelplov på landjord, og at der foretages en fuldstændig retablering efter nedlægningen af kablet.

Nævnets afgørelse kan, senest 4 uger efter at afgørelsen er meddelt de pågældende, indbringes for Overfredningsnævnet, Slotsmarken 15, 2970 Hørsholm, af andrageren, Ribe amtsråd, primærkommunen, Danmarks Naturfredningsforening og Skov- og naturstyrelsen, jfr. naturfredningslovens § 58.

nedlægning

Evt. ~~arbejde~~ må derfor ikke påbegyndes inden klagefristens udløb.

Såfremt en klage er indgivet, må nævnets godkendelse ikke udnyttes, førend sagen er færdigbehandlet af Overfredningsnævnet.

Denne godkendelse bortfalder, såfremt den ikke er udnyttet inden 5 år.

P. n. v.
E. b.

Bil. IV

Poul Hald Andersen
sekr.

Miljøministeriet
Skov- og Naturstyrelsen
J.nr. SN 1311/9-0001
Akt. nr. 251

Skov- og Naturstyrelsen
4. kontor
Slotsmarken 13
2970 Hørsholm.

FREDNINGSNÆVNET
FOR
RIBE AMTS FREDNINGSKREDS
Rolfsgade 94 . Postbox 60
6701 Esbjerg . Tlf. 05 13 66 77
Formanden

REG. NR. 2987.01

- 9 JULI 1991

Esbjerg, den

th/iø

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen
10 JULI 1991

J.nr. 94/91

Under henvisning til naturfredningslovens § 58 skal nævnet herved meddele, at nævnet dags dato har tilskrevet Kurt Kirstejn Kirkegaard, Sønderho således:

"I besvarelse af Deres andragende af 5/6 - 1991 fra Ribe amtsråd, angående tilladelse for Kurt Kirstejn Kirkegaard, Sønderho til rundflyvning på Fanø, skal nævnet herved for sit vedkommende i medfør af naturfredningslovens § 34, Overfredningsnævnets kendelse af 29/11 - 1985 samt § 54,1, meddele tilladelse til afspærring af stranden til brug for landingsbane til rundflyvning i perioden 1. juni til 1. september på vilkår, at dette sker i overensstemmelse med de nævnet givne oplysninger.

Det fastsættes som et yderligere vilkår:

at der ikke foretages terrænændringer,

at der friholdes et areal, således at almenheden har mulighed for at passere langs havet,

at afspærringsmateriale m.v. fjernes umiddelbart efter 1. september.

Tilladelsen er gældende for perioden 1/7- 1991 til 31/12 - 1992.

Det tilføjes, at der er nævnet bekendt, at der skulle være opstået tvivl om, hvorvidt udnyttelse af arealet til flyveplads skulle kunne komme i strid med en tidligere koncessionsindehavers ret givet af Sønderho Strandejerforening eller Fanø kommune.

Spørgsmålet om Deres rådighedsret til arealet er fred-

Bm. ✓

2d

Miljøministeriet
Skov- og Naturstyrelsen
J.nr. SN 1211/9-0002
Akt nr. 9.

NJS TH

ningsnævnet uvedkommende, dette spørgsmål må De afklare med grundejeren.

Nævnet forudsætter dog, at der alene er een koncessionshaver, der har tilladelse til at foretage rundflyvning.

Nævnets afgørelse kan, senest 4 uger efter at afgørelsen er meddelt de pågældende, indbringes for Overfredningsnævnet, Slotsmarken 15, 297o Hørsholm, af andrageren, Ribe amtsråd, primærkommunen, Danmarks Naturfredningsforening og Skov- og Naturstyrelsen, jfr. naturfredningslovens § 58.

Evt. igangsætning må derfor ikke påbegyndes inden klagefristens udløb.

Såfremt en klage er indgivet, må nævnets godkendelse ikke udnyttes, førend sagen er færdigbehandlet af Overfredningsnævnet.

Denne godkendelse bortfalder, såfremt den ikke er udnyttet inden 5 år."

P.n.v.

Tage Hansen

Skov- og Naturstyrelsen
4. kontor
Slotsmarken 13
297o Hørsholm.

REG. NR. 2987.01

OVERFREDNINGSNÆVNET

Slotsmarken 15
2970 Hørsholm
Telefon 45 76 57 18 TG/lh

Kurt Kirstejn Kirkegaard
Øster Land 24
Sønderho
6720 Fanø

1. november 1991

J.nr. 2573/83-3/91

Fredningsnævnet for Ribe Amts Fredningskreds har den 9. juli 1991 i medfør af naturfredningslovens [redacted] og § 54, stk 5, meddelt Dem en tidsbegrænset tilladelse til på nærmere anførte vilkår at afspærre en del af strandbredden på Fanøs vestkyst til brug for landingsbane til rundflyvning i perioden 1. juni til 1. september.

Fredningsnævnets afgørelse er påklaget til Overfredningsnævnet af Danmarks Naturfredningsforening med påstand om, at det ansøgte afslås.

Arealet er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Ifølge fredningsbestemmelsernes § 6 d måtte flyvepladsen (landingsbanen) kun benyttes til kommerciel beflyvning indtil udgangen af 1986, hvorefter fredningsnævnet måtte tage stilling til en eventuel fortsættelse af turistrundflyvningen. Fredningsnævnet har senere meddelt Dansk Rundflyvningsselskab dispensation fra denne bestemmelse, således at landingsbanen måtte benyttes til rundflyvning m.v. i sommermånederne til og med 1990.

Danmarks Naturfredningsforening har i sin klage navnlig henvist til, at det berørte område nu har status som Ramsarområde og EF-fuglebeskyttelsesområde, og anført, at den ønskede rundflyvning vil medføre en sådan forstyrrelse af fuglelivet, at det ikke er foreneligt med den beskyttelse af fuglelivet, som er et af fredningens formål, og som må tillægges særlig vægt i et Ramsarområde og EF-fuglebeskyttelsesområde.

ad 1211/9-0002, art 14.

Fanø Kommune har for Overfredningsnævnet udtalt, at kommunen principielt ikke har noget imod, at der er rundflyvning fra stranden, hvis dette kan ske uden terrænreguleringer, og såfremt de natur- og fredningsmæssige interesser kan tilgodeses.

Ribe Amt har anbefalet, at der igen meddeles dispensation fra fredningsbestemmelsernes § 6 d og fra naturfredningslovens § 54, stk. 5.

Miljøministeriet v/Skov- og Naturstyrelsen har for Overfredningsnævnet anført, at både danske og udenlandske undersøgelser viser, at flyvning i lave højder kan virke forstyrrende for både ynglende og rastende vandfugle, og at der er særlige hensyn at tage til sælernes rastepladser på højsandsområderne syd for Fanø. Styrelsen finder, at en eventuel dispensation bør betinges af en mindste flyvehøjde på 1.000 fod.

Overfredningsnævnet skal herefter udtale:

Den danske regering har i 1987 anmeldt Vadehavet som beskyttelsesområde i henhold til konventionen af 2. februar 1971 om vådområder af international betydning navnlig som levesteder for vandfugle (Ramsar-konventionen). Efter konventionens artikel 3, stk. 1, er Danmark forpligtet til at fremme beskyttelsen af Vadehavsområdet.

Vadehavsområdet er endvidere blevet udpeget som EF-fuglebeskyttelsesområde i medfør af EF-rådets direktiv af 2. april 1979 om beskyttelse af vilde fugle.

Allerede ved fredningens gennemførelse i 1985 anså Overfredningsnævnet en fortsat benyttelse af Sønderho Strand til landingsbane for turistrundflyvning for at være betænkelig, således som det fremgår af fredningsbestemmelsernes § 6 d.

Overfredningsnævnet finder det ikke forsvarligt, at der fortsat meddeles dispensation fra den nævnte fredningsbestemmelse til foranstaltninger, der muliggør en rundflyvning, som udelukkende har rekreativ interesse.

Fredningsnævnets afgørelse af 9. juli 1991 ændres derfor til, at der meddeles afslag på ansøgningen om dispensation efter naturfredningslovens § 34 til det ansøgte.

I sagens behandling har deltaget samtlige 11 medlemmer af Overfredningsnævnet. Afgørelsen er truffet med 9 stemmer mod 2. Mindretallet har stemt for at stadfæste fredningsnævnets tidsbegrænsede dispensation med tilføjelse af et vilkår om en mindste flyvehøjde.

På Overfredningsnævnets vegne

Tom Galsøe

fm.

FREDNINGSNÆVNET
for
RIBE AMTS FREDNINGSKREDS
Rolfsgade 94
Postbox 60
6701 Esbjerg

REG. NR. 2987.01

Telefon 75 13 66 77
Telefax 75 13 05 05

TH/db
Dato [redacted]
-6 AUG. 1993

Skov- og Naturstyrelsen
4. kontor
Haraldsgade 53
2100 København Ø.

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen
17 AUG. 1993

Vedrørende fredningsnævnets j.nr. 158/1988: Opførelse af tilbygning, indeholdende toilet og badefaciliteter til sommerhuset, beliggende på ejendommen matr. nr. 278 a Rindby, Nordby, tilhørende Erik Nørby Sørensen, Rindby.

Det meddeles herved, at Fredningsnævnet for Ribe Amts fredningskreds har besluttet, at meddele Erik Nørby Sørensen dispensation i medfør af den dagældende naturfredningslovs § 34 fra bestemmelserne i Overfredningsnævnets kendelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø samt fra lovens § 47 til at bibeholde en ulovlig opført tilbygning, indeholdende toilet- og badefaciliteter til sommerhuset på ejendommen matr. nr. 278 a Rindby, Nordby, på vilkår, at Erik Nørby Sørensen, ryddeliggør arealerne ved sommerhuset.

Redegørelse for sagen:

Erik Nørby Sørensens sommerhus er beliggende på ejendom matr. nr. 278 a Rindby, Nordby, i det område, der blev fredet ved Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 29. november 1985,

1211/9-0002
27

Bl. 1

om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Ifølge kendelsen må der ikke på de fredede arealer opføres ny bebyggelse, herunder tilbygninger til eksisterende bebyggelse.

Det fremgår af sagen, at Fanø kommune den 20. juli 1988 konstaterede, at Erik Nørby Sørensen var i færd med at opføre en cirka 10 m^2 stor tilbygning til sit sommerhus. Da der hverken forelå zonetilladelse fra Ribe Amtsråd eller byggetilladelse fra Fanø kommune, pålagde kommunen Erik Nørby Sørensen at standse byggeriet øjeblikkeligt. Påbudet blev imidlertid ikke efterkommet. Ved et brev af 5. august 1988 pålagde Ribe Amtsråd under henvisning til by- og landzonelovens § 7 samt naturfredningslovens §§ 34 og 47 Erik Nørby Sørensen at stoppe byggeriet og at fjerne tilbygningen inden 14 dage eller inden samme frist at indsende ansøgning om byggeriets lovliggørelse. Erik Nørby Sørensen indsendte herefter den 10. august 1988 ansøgning om de nødvendige tilladelser, men fortsatte i øvrigt byggeriet. I en skrivelse af 26. august 1988 til amtet påpegede Erik Nørby Sørensen, at der havde ligget flere udhuse på ejendommen, og at disse var blevet fjernet. Ved en skrivelse af 2. december 1988 meddelte Ribe Amtsråd Erik Nørby Sørensen afslag på ansøgningen om zonetilladelse og påbød ham samtidig at fjerne tilbygningen inden den 1. maj 1989. Af amtsrådets afgørelse fremgår blandt andet, at amtsrådet har lagt vægt på, dels at der var tale om udvidelse af et relativt stort fritidshus, beliggende i et fredet område, hvor det ved fredningen er bestemt, at eksisterende bygninger ikke skal kunne udvides, dels at Fanø kommune ikke havde anbefalet det ansøgte. Denne afgørelse indbragte Erik Nørby Sørensens advokat, advokat Niels Junge, Esbjerg, for Miljøankenævnet. Klagen blev modtaget af amtsrådet den 30. december 1988. I klagen anførte advokat Junge blandt andet, at der er tale om en beskeden ombygning, som er opført på fundamenter efter tidligere bygninger, og at den omhandlede tilbygning ikke på nogen måde skæmmer området, men er langt mere i harmoni med omgivelserne end den tidligere bebyggelse.

Fredningsnævnet behandlede sagen den 3. februar 1989. Under nævnets møde oplyste Erik Nørby Sørensen, at der på det sted, hvor tilbygningen er opført, tidligere har ligget et udhus, der blev fjernet i 1979 eller 1980. Under mødet oplystes det, at der indenfor det sidste år var blevet foretaget udvidelser af flere fritidshuse, beliggende i det område, hvor Nørby Sørensens sommerhus er beliggende. Nævnet udsatte sagen for at opfordre Ribe Amtsråd til at undersøge, om andre huse indenfor det fredede område var blevet udvidet inden for den seneste tid.

Den 10. april 1989 traf Miljøankenævnet afgørelse i sagen. Miljøankenævnet stadfæstede Ribe Amtsråds afslag på Erik Nørby Sørensens ansøgning om zonetilladelse. Miljøankenævnet har anført som begrundelse for sin afgørelse, at zoneloven blandt andet har til formål at sikre en planmæssig og samfundsøkonomisk hensigtsmæssig udvikling i overensstemmelse med den øvrige planlægning. Det hedder videre i begrundelsen for afslaget, at Miljøankenævnet er enig med Ribe Amtsråd i, at bibeholdelsen af den ulovlige tilbygning ikke kan tillades, "idet der er tale om et fredet område, hvor det i fredningskendelsen er fastlagt, at der ikke må finde tilbygning til eksisterende bebyggelse sted".

Miljøankenævnet havde ikke, inden afgørelsen blev truffet, anmodet fredningsnævnet om en udtalelse.

I en skrivelse af 11. maj 1989 til Ribe Amtsråd anmodede advokat Junge om, at sagen blev stillet i bero med hensyn til effektuering af Miljøankenævnets afgørelse af 10. april 1989.

I en skrivelse af 10. juli 1989 meddelte amtsrådet advokat Junge, at amtsrådet betragtede sagen for afsluttet, og at der ikke var grundlag for, at revurdere den. Amtsrådet ville derfor i eftersommeren 1989 påse, at Erik Nørby Sørensen havde fjernet tilbygningen til sommerhuset.

Den 19. juli 1989 rettede advokat Junge skriftlig henvendelse

til Miljøankenævnet med anmodning om, at nævnet hjemviste sagen til fornyet behandling i amtsrådet, idet han gjorde gældende, at der var sket procedurefejl i forbindelse med Miljøankenævnets behandling af sagen. I skrivelsen anførte han blandt andet, at det er sædvanlig praksis, at der ikke træffes afgørelse med hensyn til en eventuel zonetilladelse, før der er truffet afgørelse om de fredningsmæssige aspekter, og at den konkrete sag rummede aspekter af såvel fredningssom zonemæssig karakter. Han anførte endvidere, at Fredningsnævnet havde udsat behandlingen af sagen for at få undersøgt, hvorvidt andre huse i det fredede område havde fået udført bygninger uden tilladelse. Advokat Junge henviste endeligt til, at det ville være barokt, om Fredningsnævnet nåede til det resultat, at der kunne meddeles Erik Nørby Sørensen dispensation til byggeriet.

I en skrivelse af 2. oktober 1989 meddelte Miljøankenævnet, at nævnet afviste at realitetsbehandle sagen pånyt, da den ikke kunne forventes at få et andet udfald.

I en skrivelse af 31. januar 1990 foreslog Ribe Amtsråd, at Fredningsnævnet afsluttede behandlingen af sagen.

Den 5. februar 1990 rettede advokat Junge henvendelse til Fanø kommune med anmodning om at genoptage behandlingen af sagen.

Fredningsnævnet fortsatte behandlingen af sagen på nævnets møde, afholdt på ejendommen den 21. november 1990. Under mødet oplyste en repræsentant fra Ribe Amtsråd, at amtet ikke havde kendskab til ulovligt opførte bygninger i området og påpegede, at Erik Nørby Sørensens tilbygning havde nødvendiggjort terrænændringer i og omkring en eksisterende klit.

Efter drøftelse var der enighed i nævnet om, at fredningsmæssige hensyn ikke nødvendiggjorde, at kravet om nedrivning af tilbygningen fastholdtes.

Nævnet udsatte sagen for at rette henvendelse til Miljøankenævnet.

I Fredningsnævnets henvendelse, der er dateret den 6. december 1990 hedder det blandt andet, at Fredningsnævnet har konstateret, at tilbygningen falder godt sammen med den øvrige del af bygningen og ikke kan siges at virke skæmmende, hvilket naturligvis hænger sammen med tilbygningens relative beskedne størrelse. Fredningsnævnet havde derfor besluttet at udtale, at fredningsmæssige hensyn ikke nødvendiggjorde, at kravet om nedbrydning af tilbygningen blev fastholdt. Nævnets henvendelse skete med henblik på Miljøankenævnets eventuelle overvejelse af, om behandlingen af sagen burde genoptages.

Ved en skrivelse af 16. december 1992 meddelte Planstyrelsen advokat Junge, at styrelsen betragtede hans begæring af 19. juli 1989 om sagens genoptagelse som bortfaldet, og at styrelsen havde henlagt sagen.

Ved en skrivelse af 12. januar 1993 anmodede Ribe Amt Fanø kommune om en udtalelse, inden amtet foretager de videre fornødne ekspeditioner, idet Miljøankenævnets afgørelse af 10. april 1989 står ved magt.

Ved en skrivelse af 16. juni 1993 til Erik Nørby Sørensen meddelte amtet, at amtet agtede at udstede et nyt påbud om fjernelse af tilbygningen til sommerhuset, og at Erik Nørby Sørensen kunne få lejlighed til at afgive en udtalelse, før påbudet blev udstedt.

Fredningsnævnet foretog påny besigtigelse af Erik Nørby Sørensens ejendom den 18. juni 1993.

Under besigtigelsen konstateredes det, at det oprindelige sommerhus er en rødstensbygning, opført på sydskråningen af en klit. Sommerhuset er, set fra nord og vest, tildels skjult af klitten. Tilbygningen, der ligeledes er udført i røde sten, er opført på sommerhusets nordside, og er således inte-

greret i det oprindelige sommerhus, at bygningerne udgør en naturlig helhed.

Begrundelsen for Fredningsnævnets afgørelse:

I Overfredningsnævnets kendelse om fredning af arealerne på den sydlige del af Fanø hedder det blandt andet i § 1, at det er fredningens formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær, moser og det deraf følgende dyreliv. For at tilgodese fredningsformålet er arealerne pålagt en række rådighedsindskrænkninger blandt andet vedrørende bebyggelse m.v. Det hedder herom i kendelsens § 6, at der på de omhandlede arealer ikke må "opføres ny bebyggelse, herunder skure, boder og tilbygninger til eksisterende bebyggelse. Der må heller ikke ske ombygning af en eksisterende bygning, hvis der herved sker ændring i bygningens ydre fremtræden". Efter det således oplyste om baggrunden for fredningen af arealerne på den sydlige del af Fanø og de ovenfor citerede bestemmelser om rådighedsindskrænkninger vedrørende bebyggelsen af arealerne, finder Fredningsnævnet, at fredningsmæssige hensyn ikke taler imod, at der meddeles Erik Nørby Sørensen dispensation til at bibeholde tilbygningen. Når hertil kommer, at Overfredningsnævnet i sine afgørelser har fulgt den praksis at tillade ganske små tilbygninger til lovligt beliggende sommerhuse til forbedring af de sanitære forhold, og at æstetiske hensyn ligeledes taler herfor, finder Fredningsnævnet, at det er ubetænkeligt at meddele Erik Nørby Sørensen dispensation i medfør af den dagældende naturfredningslovs §§ 34 og 47 til at bibeholde tilbygningen til sommerhuset.

Denne afgørelse kan indbringes for Naturklagenævnet inden 4 uger fra brevets modtagelse.

På nævnets vegne

Tage Hansen

PHA/db

REG.NR. 2987.01

År 1994, den 18. marts kl. 11^{00} afholdt Fredningsnævnet for Ribe amt, bestående af formanden, dommer Tage Hansen, Esbjerg, det amtsrådsvalgte medlem, Hans Sørensen, Vejen, og det kommunalt valgte medlem, stationsleder Vagn Fischer, Fanø, møde v/Sønderho Strandvej v/campingpladsen.

Der foretoges:

J.nr. 193/91

J.nr. 126/89

J.nr. 194/91

Skrivelse fra Hedeselskabet Rødekro kontoret - ansøgning fra Fanø kommune, vedr. renovering af "Tidligere KVL nr. 11" afvandingsprojekt "Ved Bavnen" og Hovedafvanding.

Der fremlagdes:

1: Skrivelse af 8. oktober 1993 fra Ribe Amt.

2: Udateret skrivelse, modtaget i Fredningsnævnet den 18. februar 1994, fra Danmarks Naturfredningsforening..

Mødt var:

For Hedeselskabet, konsulent Diernæs, Rødekro.

For Fanø kommune, kommuneingeniør Jørgen Müller, Nordby.

For Ribe Amt, biolog Jens Vahl, Ribe.

For Dansk Ornitologisk Forening og Danmarks Naturfredningsforening, Kim Fischer, Nordby.

ad 1211/9-0002

29

Fredningsnævnets formand bemærkede, at indkaldelser til mødet i dag er udsendt den 2. marts d.å.

Biolog Jens Vahl oplyste, at Hedeselskabet har udarbejdet et projekt til afvanding af sommerhusområdet Ved Bavnen. Baggrunden herfor er en henvendelse fra lodsejerne i området til Fanø kommune, fordi dele af sommerhusområdet bliver oversvømmet i vinterhalvåret.Fanø kommune har herefter anmodet Hedeselskabet om at udarbejde et afvandingsprojekt. Ifølge projektet skal der graves en grøft igennem sommerhusområdet til afledning af overfladevandet og grundvandet, der stiger i vinterhalvåret. Via grøften, der skal rørlægges på en del af strækningen mod kysten,skal overfladevandet ledes ud i Vadehavet øst for Sønderho. Grøften skal bl.a. rørlægges på ejendommen matr.nr. 3o8 a Sønderho, som er fredet ved Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 29. november 1985, om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Da der ikke må foretages terrænændringer i det fredede område, kræver projektets gennemførelse derfor, at Fredningsnævnet meddeler dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 5o.

Fredningsnævnet foretog besigtigelse af ejendommen matr.nr. 3o8 a Sønderho, samt de tilstødende ejendomme matr.nr. 7o n og 243 a Sønderho,

Biolog Jens Vahl påviste, hvor grøften skal rørlægges og rørledningens forløb over ejendommen matr.nr.3o8 a Sønderho

Biolog jens Vahl oplyste, at grøften vil blive rørlagt i et 2oo mm PVC-rør, der på grund af terrænformerne

vil komme til at ligge 3,5 meter under jordoverfladen på det dybeste sted. Rørledningen føres ind på det fredede område ved station 4o2, hvorfra den trækkes i en ret linie til station 337 og videre mod syd til station 27o og herfra til station 24o, hvor det afledte vand føres videre i en grøft til station 155, hvor der påny sker rørlægning til station o umiddelbart øst for Hønevejen, hvor vandet ledes ud i et sivområde i vandkanten.

Kommuneingeniør Jørgen Müller oplyste, at kommunens tekniske udvalg har behandlet sagen og har tilrådet, at projektet gennemføres som foreslået af Hedeselskabet.

Kim Fischer bemærkede, at Dansk Ornitologisk Forening ikke har indvendinger mod projektets gennemførelse.

Fredningsnævnets formand forespurgte,om det ikke var muligt at ændre linieføringen mellem station 4o2 og station 337 for at undgå gennemgravning af klitområdet øst for ejendommen matr.nr. 7o n og 73 a Sønderho.

Biolog Jens Vahl og konsulent Diernæs oplyste, at Hedeselskabet oprindelig udarbejdede et projekt, der indebar, at rørlægningen mellem station 4o2 og 337 skulle ske i en bue nord for klitpartiet, samt at der intet er til hinder for, at projektet ændres, således at klitpartiet ikke gennemgraves, og at rørledninen lægges i slunden fra ejendommen matr.nr. 7o n Sønderho til station 337 på ejendommen matr.nr. 3o8 a Sønderho.

Fredningsnævnet drøftede sagen. Efter drøftelse meddeltes der Fanø kommune og Hedeselskabet dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 5o, stk. 1 fra bestemmelserne i § 3 i Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø på vilkår,

at rørledningen føres i en bue fra ejendommen matr.nr. 7o n Sønderho nord om klitpartiet øst for ejendommen til station 337 og herfra i overensstemmelse med projektet til station 27o,

at vækstlaget afgraves særskilt inden renden til ledningen graves og

at vækstlaget lægges særskilt på den tilkastede rende efter ilæggelsen af rørledningen.

Biolog Jens Vahl gav tilsagn om, at der ville tilgå Fredningsnævnet kortmateriale, der viser den ændrede linieføring af rørledningen.

Mødet fortsattes herefter på ejendommen matr.nr. 9 a Sønderho.

Biolog Jens Vahl oplyste, at Fanø kommune har anmodet Hedeselskabet om bistand til renovering af det tidligere kommunale vandløb nr. 11. Hedeselskabet har nu udarbejdet et projekt, der omfatter renovering af vandløbet, således af den overfladiske afstrømning fra Bjergesleje og Vester Storetoft sikres. Det vil ske ved en oprensning af vandløbet, således at det på den første del af strækningen ind over matr.nr. 9 a Sønderho får en dybde på o - 2o centimeter og på den bageste del af strækningen en dybde på o - 3o centimeter.

Konsulent Diernæs viste grøftens forløb og oplyste, at vandløb nr. 11 er et gammelt vandløb. Det skal

oprenses og nogle toppe i vandløbet skal fjernes. Toppene skyldes angiveligt udskridninger eller opblæst sand, for vandløbet er dybt mellem toppene, der således hindrer en jævn vandgennemstrømning. Når toppene er fjernet og vandløbet oprenset, vil vandløbet få et fald på o,5 o/oo pr. meter.

Kim Fischer bemærkede, at Bjergesleje og Vester Storetoft er et vådområde. Området oversvømmes hver vinter og denne oversvømmelse er af væsentlig betydning for områdets fugle og planteliv. Hvis renoveringen af kommunevandløbet gennemføres, vil hele området blive afvandet til stor skade for fuglene og planterne. Danmarks Naturfredningsforening og Dansk Ornitologisk forening må derfor prostere mod projektets gennemførelse.

Konsulent Diernæs oplyste, at projektets gennemførelse ikke kræver nogen uddybning af vandløbet, men alene en oprensning og fjernelse af toppene i vandløbet. Det vil naturligvis betyde en vis afvanding af Vester Storetoft og Bjergesleje; efter hans erfaring vil renoveringen af vandløbet kun få betydning for arealerne umiddelbart omkring vandløbet. Han skønner, at der højst vil blive tale om et areal svarende til en bræmme på ca. loo meter på hver side af vandløbet.

Biolog Jens Vahl tilføjede, at renoveringen af grøften ikke, efter amtets vurdering, vil få væsentlig indflydelse på vandbalanceforholdene i området. Han kunne derfor på amtets vegne anbefale, at Fredningsnævnet meddeler Fanø kommune dispensation til projektets gennemførelse.

Fredningsnævnet drøftede sagen og besluttede at meddele Fanø kommune dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 5o, stk. 1 fra bestemmelserne i § 4 a i Overfredningsnævnets afgørelse af 28. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø, til renoveringsprojektets

gennemførelse, idet det ansøgte ikke findes at komme i strid med fredningens formål.

Sagen sluttet.

11 MAJ 1994

P.m.v.

Tage Hansen/

PHA

Skov- og Naturstyrelsen

Haraldsgade 53

2100 København Ø.

/iø

Modtaget i
Skov- og naturstyrelsen

REG.NR. 2987.01

U D S K R I F T

af

forhandlingsprotokollen for fredningsnævnet

for

Ribe Amt

-----oOo-----

Miljøministeriet
Skov- og Naturstyrelsen
Jnr. SN 1211/9-0002
Akt. nr. 31

År 1995, den 28. april kl. $10^{\underline{00}}$ afholdt Fredningsnævnet for Ribe Amt, bestående af formanden, dommer Jage Hansen, Esbjerg, det amtsrådsvalgte medlem Hans Sørensen, Vejen, og det kommunalt valgte medlem, stationsleder Vagn Fischer, Fanø, møde ved Sønderho Strandvej, v/Campingpladsen.

Der foretoges:

J.nr. 60/94

Skrivelse fra Ribe Amt, Natur- og Planafd., vedrørende renovering af "tidligere KVL nr. 11", Sønderho, Fanø kommune.

Der fremlagdes:

1: Skrivelse af 16. november 1994 fra Ribe Amt, tillige med det i skrivelsen nævnte kortbilag.

2: Skrivelse af 10. februar 1995 fra samme, tillige med det i skrivelsen nævnte bilag.

3: Skrivelse af 17. april 1995 fra Johan A. Nielsen på vegne Foreningen af Sommerhusejere ved Bjerges Leje.

Tidligere fremlagte bilag var tilstede.

Mødt var:

For Ribe Amt, biolog Jens Vahl, Ribe.

For Fanø kommune, kommuneingeniør Hanne Christensen, Fanø.

For Foreningen af Sommerhusejere ved Bjerges Leje, Johan A. Nielsen, Åbenrå, og Kaj Christensen, Grindsted, som oplyste, at de repræsenterer ejerne af ejendommene, matr. nr. 64 i, 64 ad, 99 g, 99 r, 99 p, 99 q, 99 o og 10 ag samt deres egne ejendomme matr.nr. 52 g og 99 d, alle Sønderho by, Sønderho.

Lodsejer Bent Graversen, Sønderho.

For Hanne Nielsen som ejer af ejendommen matr.nr. 99 n, Sønderho by, Hans Fischer, Sønderho.

Fredningsnævnets formand konstaterede, at der er sket behørig indkaldelse til mødet i dag.

Fredningsnævnets formand oplyste, at Fredningsnævnet under et møde den 18. marts 1994 meddelte Fanø kommune dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 5o til at renovere kommunevandløb nr. 11 med det formål at sikre den overfladiske afstrømning fra sommerhus-området ved Bjerges Leje og Vester Storetoft. I forlængelse af denne afgørelse meddelte amtet i en skrivelse af 1. september 1994 Fanø kommune dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 3 til projektets gennemførelse Denne dispensation har lodsejerne påklaget og som følge heraf har der været afholdt møder mellem de berørte lodsejere og myndighederne. Forhandlingerne mellem de berørte lodsejere og myndighederne har resulteret i det forslag, der er beskrevet i amtets skrivelse af 15. november 1994 til Fredningsnævnet. Af skrivelsen fremgår, at en del af grøfteforløbet på det fredede areal skal erstattes af et 2oo mm PVC - rør, der over en ca. 14o m lang strækning inden for fredningsgrænsen skal graves ned. Grøften nedstrøms røret skal uddybes med yderligere 5 centimeter i henhold til det oprindelige projekt for at opnå tilstrækkeligt fald.

Biolog Jens Vahl henholdt sig til det, der er anført i amtets skrivelse og anbefalede, at Fredningsnævnet meddeler dispensation til gennemførelse af det nu forelagte projekt.

Johan Nielsen bemærkede, at projektet har været drøftet i Grøftelauget under Foreningen af sommerhusejere ved Bjerges Leje. Projektets gennemførelse vil medføre, at der etableres den fornødne afledning af overfladevand fra sommerhusområdet, der hyppigt bliver oversvømmet; projektets gennemførelse vil derimod være uden betydning for den landbrugsmæssige udnyttelse af arealerne øst for sommerhusområdet.

Bent Graversen og Hans Fischer tilføjede, at en uddybning af grøften over matr.nr. 9 a Sønderho by, kun vil være af begrænset betydning, da kreaturerne, der går på græs på ejendommen, ødelægger grøftens kanter, der efterhånden skrider sammen med den følge, at grøften ikke kan aflede vandet fra sommerhusområdet. Det tjener ikke noget formål at etablere fæovergange. Bent Graversen og Hans Fischer kunne derfor tiltræde, at Fredningsnævnet meddeler dispensation til gennemførelsen af det nu forelagte projekt.

Kommuneingeniør Hanne Christensen oplyste, at Fanø kommune kan gå ind for gennemførelsen af projektet, der forener lodsejernes modstridende interesser.

Fredningsnævnet foretog besigtigelse.

Fredningsnævnet drøftede sagen. Der var enighed om, at projektets gennemførelse ikke strider mod formålet med fredningen af arealerne på den sydlige del af Fanø, som skal sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv. Fredningsnævnet har herved taget i betragtning, at det er formålet med anlægsarbejdet at gennemføre afvanding af sommerhusområdet Bjerges Leje,

der er beliggende udenfor det fredede område, og at arbejdets gennemførelse ikke afstedkommer varige terrænændringer inden for det fredede område, såfremt arbejdet gennemføres under iagttagelse af de nedenfor fastsatte vilkår. Fredningsnævnet meddeler derfor Fanø kommune dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 5o fra bestemmelserne i § 3 i Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø, på vilkår:

at vækstlaget afgraves særskilt inden renden til ledningen graves,

at afgravet materiale ikke deponeres på fredede arealer, og

at vækstlaget lægges særskilt på den tilkastede rende efter ilæggelsen af rørledningen.

Udskrift af nævnets forhandlingsprotokol fra dette møde, vedlagt klagevejledning, tilstilles de klageberettigede med tilkendegivelse om, at klagefristen er 4 uger fra den dag, denne afgørlse er meddelt de klageberettigede.

Sagen sluttet. 22 MAJ 1995

Tage Hansen

/BHA

Skov- og Naturstyrelsen
8. kontor
Haraldsgade 53
2loo København Ø.

/iø

OVERFREDNINGSNÆVNET

Slotsmarken 15 BJ/ic
2970 Hørsholm
Telefon 45 76 57 18

Fanø Kommune
Skolevej 5-7
6720 Fanø

Den 14.12.90
J.nr. 2573/83-2/89

REG. NR. 2987.01.

Vedr. vandindvinding på Fanø.

Fanø Kommune har besluttet at opføre et nyt vandværk på matr.nr. 61 a Rindby By, Nordby. Vandindvindingen til det nye vandværk skal ske fra 10 nye boringer på matr.nr. 292 Rindby By, Nordby. Da vandindvindingen kan sænke grundvandstanden inden for det område, som er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø, har kommunen anmodet om dispensation fra fredningsbestemmelsernes § 4, pkt. b, der lyder således:

> "Der må ikke foretages yderligere indvinding af grundvand i og uden for fredningsområdet til brug for almene vandforsyningsanlæg, hvis indvindingen kan medføre en sænkning af grundvandstanden inden for fredningsområdet. Hvis hensynet til en forbedring af drikkevandsforsyningen på Fanø fører til ønske om en sådan vandindvinding i overensstemmelse med den amtskommunale vandindvindingsplan og den kommunale vandforsyningsplan, kan Overfredningsnævnet dog give dispensation efter en afvejning af fredningshensynet over for en organisering af vandforsyningen på anden måde."

Baggrunden for denne fredningsbestemmelse var, at en forøget vandindvinding kan påvirke grundvandstanden i store dele af det fredede område og fremkalde betydelig skade for de naturværdier af international interesse, som fredningen tilsigtede at sikre, at kommunen havde tilkendegivet foreløbige planer om en øget vandindvinding, og at konsekvenserne heraf for fredningsområdet ikke på daværende tidspunkt var undersøgt.

Fanø Kommune og kommunens tekniske rådgiver, I. Krüger A/S, har oplyst, at de nuværende vandværker på Fanø ved Nordby og Rindby ikke længere er i stand til at forsyne øen med tilstrækkelige mængder drikkevand i tilfredsstillende kvalitet. Vandværket ved Nordby er nedslidt, og dets kildefelter er truet af nedsivning fra en kommunal losseplads. Enkelte boringer har allerede måttet lukkes, fordi vandet var uegnet til drikkevand. Vandværket i Rindby giver problemer med såkaldt brunt vand, der er vanskeligt at rense og behandle og giver en utilfredsstillende drikkevandskvalitet. Kommunen har derfor i forslag til vandforsyningsplan af december 1986 planlagt et nyt kommunalt vandværk, der skal kunne forsyne hele Fanø med drikkevand. Dette vandværk vil blive opført uden for fredningsområdet. Også de 10 nye boringer vil blive etableret uden for fredningsområdet, men i en afstand af kun 100-200 m fra områdets nordgrænse.

Af rapporten "Fanø Vandværk, Vandindvindingsundersøgelse ved Fanø Klitplantage" (februar 1989) fremgår bl.a., at de geologiske forhold i Fanø's undergrund kun åbner mulighed for at indvinde større mængder ferskvand, der er egnet til drikkevand, fra en højderyg midt på øen. Dette område ligger uden for landbrugsmæssigt dyrkede arealer, således at der ikke er fare for nedsivning af nitrat og andre skadelige stoffer. Grundvandsforekomsterne i området er fordelt i to lag: et nedre grundvandsmagasin, hvorfra indvindingen af vand i givet fald vil ske, og et øvre magasin, der kun indirekte vil blive påvirket af oppumpningen fra det nedre magasin. Under forudsætning af en årlig indvinding på 800.000 m^3 er det beregnet, at der i det øverste grundvandsmagasin vil ske en sænkning på indtil 20-25 cm i en afstand af op til 300 m fra boringerne, og at sænkningen vil aftage til 0 cm i en afstand af ca. 1000 m fra boringerne.

Ribe Amtsråd har den 14. juli 1989 meddelt foreløbig tilladelse efter vandforsyningsloven til en vandindvinding på 800.000 m^3/år under forudsætning af, at Overfredningsnævnet meddeler dispensation fra fredningsbestemmelserne.

Under Overfredningsnævnets indledende behandling af kommunens dispensationsansøgning har amtsrådet udtalt, at vandindvindingen i praksis næppe vil kunne ses i terrænet, idet egentlige vådområder inden for det fredede ligger 6-800 m sydvest for boringerne og normalt er tørlagte ved almindelig fordampning inden sommerferieperioden, hvor vandindvindingen vil være størst.

Naturfredningsrådet har - omend med betænkelighed - ikke villet udtale sig imod en dispensation på vilkår, at indvindingen overholder nærmere fastsatte minimumssænkninger i de truede og nærmestliggende vådbundsområder, og at der iværksættes et overvågningsprogram for at følge svingningerne i grundvandsniveauet og ændringerne i naturtilstanden.

Miljøministeriet v/Skov- og Naturstyrelsen har henholdt sig til Naturfredningsrådets udtalelse.

Danmarks Naturfredningsforening, der rejste fredningssagen i 1982, har udtalt sig imod en dispensation til den påtænkte grundvandsindvinding på 800.000 m^3/år. Foreningen har henvist til, at vegetationen i de berørte vådområder er meget sårbar over for udtørring, og at fredningen bl.a. tilsigtede at opretholde variationen af vegetationstyper inden for fredningsområdet. I regionplanen for Ribe Amt 1985-96 er det da også anført, at hensynet til vandstanden i vådområder kan begrænse mulighederne for vandindvinding.

På denne baggrund har Overfredningsnævnet - for at få et tilstrækkeligt grundlag for en afvejning af fredningshensynet over for en organisering af vandforsyningen på anden måde - indhentet oplysninger om de ressourcemæssige, tekniske og økonomiske konsekvenser af at forsyne Fanø med vand fra Jylland. Overfredningsnævnet har endvidere indhentet oplysninger om, hvorledes problemerne med vandforsyning til Vadehavsøerne i Tyskland og Holland er løst.

Om sidstnævnte forhold er det oplyst, at flere øer i den tyske og hollandske del af Vadehavet forsynes med ferskvand gennem ledninger fra fastlandet. Ledningerne er først og fremmest anlagt for at sikre en forsvarlig vandforsyning til øerne. To - i øvrigt ret bekostelige - ledninger i Holland er dog anlagt navnlig af hensyn til naturbeskyttelsesinteresserne for at undgå udtørring af sårbare naturområder.

Ribe Amtsråd har oplyst, at muligheden for at forsyne Fanø med ferskvand fra fastlandet er indgået i overvejelserne før udarbejdelsen af vandindvindingsplanen for Ribe Amt. Esbjerg har et stigende vandforbrug ikke mindst som følge af udbygningen af den ret vandforbrugende industri, og der har ikke kunnet udpeges nye kildefelter med ferskvand, der egner sig til drikkevand. Amtsrådet

har derfor ment, at forsyningen af Fanø med drikkevand bør ske fra et kildefelt på øen, hvis der kunne findes en egnet grundvandsressource. Amtsrådets foreløbige vandindvindingstilladelse af 14. juli 1989 er i overensstemmelse hermed.

Amtsrådet har endvidere oplyst, at alternativet til den af amtsrådet godkendte løsning vil være at forsyne Fanø med drikkevand fra Varde kommunale vandforsyning. Varde Vandværker har den fornødne grundvandsressource til rådighed, og afstanden til Fanø er ikke større, end at dette ikke giver særlige tekniske problemer ud over etablering af en forsyningsledning fra fastlandet til Fanø.

Fanø Kommunes tekniske rådgiver, I. Krüger A/S, har anført, at afstanden fra Varde til Fanø er ca. 26 km og efter danske forhold en lang strækning at transportere drikkevand, selv om det teknisk er muligt. Der må træffes en række særlige foranstaltninger ved projektering, anlæg og drift af en sådan vandledning både af hensyn til forsyningssikkerheden og for at kunne sikre kvalitetskravene til drikkevandet.

Udgiften til etablering af vandforsyning fra Varde Vandværk til Fanø er overslagsmæssigt opgjort til 46 mill. kr. Heroverfor står, at udgiften til det påtænkte nye vandværk på Fanø er budgetteret på grundlag af indhentede tilbud til 13 mill. kr. Endvidere vil vandforsyning fra Varde tidligst kunne ske fra efteråret 1992, og det nedslidte Nordby Vandværk må derfor holdes i drift i yderligere tre sæsoner. Dette vil kræve investeringer i væsentlige forbedringer, som vil være spildt, når forsyningen fra fastlandet sættes i gang.

Om den ansøgte vandindvinding har I. Krüger A/S bl.a. anført, at den vil ske fra 10 mindre boringer spredt over et større areal, så påvirkningen af grundvandstanden nedsættes. Den teoretiske påvirkning af grundvandstanden i de fredede arealer nærmest boringerne er beregnet til mindre end 10 cm, og dette skal sammenholdes med de store naturlige udsving - op til 1,5 m - der hvert år konstateres i grundvandstanden på Fanø. Undersøgelser i forbindelse med prøvepumpninger i eftersommeren 1988 har vist, at den altafgørende faktor for grundvandstanden i de fredede arealer er lufttryk, nedbør og fordampning.

Fanø Kommune har udtrykt vilje til i videst muligt omfang at tilpasse den fremtidige vandindvinding til de reelle indvindingsmuligheder. Kommunen vil såle-

des arbejde for en begrænsning af vandforbruget navnlig i den del af året, hvor forbruget og risikoen for at påvirke de fredede arealer er størst. I sommeren 1989 indførte kommunen et totalt vandingsforbud, som blev håndhævet effektivt. Dette medførte et markant fald i vandforbruget og bevirkede, at spidsbelastningen blev udjævnet. Forbudet vil derfor blive fastholdt i de kommende år.

Af andre realistiske muligheder for at opnå vandbesparelser har kommunen nævnt følgende:

- Gennemførelse af en oplysnings- og motivationskampagne om vandbesparelser.
- Kampagne mod utætte vandinstallationer.
- Montering af "vandsparere" hos forbrugerne.
- Reduktion af vandtrykket i ledningsnettet.
- Udjævning af oppumpningen fra boringerne ved en styring af forbruget og udpumpningen fra rentvandsreservoirerne.
- Omlægning af afgiftsfastlæggelsen.

Kommunen vil endvidere overveje at indføre vandmålere hos alle storforbrugere, hoteller og campingpladser, men anser det for at være uden større besparelseseffekt at installere vandmålere hos de enkelte forbrugere, der i overvejende grad er korttidslejere af sommerhuse.

Kommunen har videre oplyst, at den ansøgte indvinding af 800.000 m^3 vand pr. år er baseret på en tidligere forventet udbygning af sommerhusområderne på Fanø. Der regnes imidlertid ikke længere med udvidelser, og de tidligere planlagte sommerhusområder er udtaget af kommuneplanen. Disse planændringer og påtænkte forbrugsbegrænsende foranstaltninger bevirker, at vandindvindingen næppe vil overstige 650.000 m^3 pr. år. Kommunen er indforstået med, at der iværksættes et overvågningsprogram, så det kan vurderes, om der som følge af vandindvindingen sker ændring i de biotoper, som fredningen tilsigter at bevare.

Naturfredningsrådet har på Overfredningsnævnets forespørgsel udtalt, at den påvirkning af vegetationen i det fredede område, der eventuelt vil ske som følge af oppumpningen af vand, ikke vil være uoprettelig, hvis oppumpningen efter nogle års forløb ophører eller begrænses væsentligt.

Overfredningsnævnet skal herefter udtale:

Som anført i fredningsafgørelsen af 29. november 1985 har en international rapport om naturfredning, naturforvaltning og fysisk planlægning i Vadehavsområdet fremhævet, at drikkevandsindvinding på øerne i Vadehavet udgør en af de væsentligste trusler mod naturværdierne på øerne.

Som sagen nu foreligger belyst, finder Overfredningsnævnet det imidlertid forsvarligt forsøgsvis at meddele en tidsbegrænset dispensation fra fredningsbestemmelsernes § 4, pkt. b, til vandindvinding fra de planlagte 10 boringer på matr.nr. 292 Rindby By, Nordby. Overfredningsnævnet har herved lagt afgørende vægt på Naturfredningsrådets seneste udtalelse i sagen.

Medens vandindvindingen foregår, må det undersøges i hvilket omfang de ved fredningen beskyttede områder påvirkes som følge af indvindingen, så der tilvejebringes et mere sikkert grundlag for Overfredningsnævnets stillingtagen til, om dispensationen kan forlænges efter ansøgning herom, eller om Fanø da må kræves vandforsynet fra Jylland.

Dispensationen meddeles derfor i følgende omfang og på det nedenfor anførte vilkår:

- Der må årligt indvindes indtil 650.000 m^3 vand.

- Tilladelsen bortfalder 7 år efter den dag, hvor indvindingen påbegyndes.

- Der skal i samarbejde med Ribe Amt iværksættes et overvågningsprogram til registrering af bevægelserne i grundvandstanden sammenholdt med oppumpningen samt et overvågningsprogram til registrering af den biologiske tilstand og variation i indvindingsområdet.

Fanø Kommune bør i god tid før dispensationens udløb ansøge Overfredningsnævnet om en forlængelse af dispensationen. Det må forventes, at Overfredningsnævnet til sin tid også vil lægge vægt på, i hvilken udstrækning kommunen har indført forbrugsbegrænsende foranstaltninger, og hvilken virkning disse har haft.

I sagens behandling har deltaget 10 af Overfredningsnævnets medlemmer. Afgørelsen er truffet med 9 stemmer mod 1. Mindretallet har stemt for at afslå dispensation til vandindvinding.

Med venlig hilsen

Bent Jacobsen

viceformand

NATURKLAGENÆVNET

10 SEP. 1998

J.nr.: 97-127/550-0001
JMR

REG. NR. 2987. 01.

Afgørelse
i sagen om vandindvinding på Fanø.

Fanø Kommune har ansøgt om dispensation til vandindvinding ved forlængelse af en tidligere meddelt dispensation fra bestemmelserne i Overfredningsnævnets kendelse af 29. november 1985 om fredning af den sydlige del af Fanø.

Overfredningsnævnets kendelse:
Formålet med de gældende fredningsbestemmelser er jf. § 1, at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde på Fanø med heder, strandenge, klitter, kær og moser med dertil hørende dyre- og planteliv. I fredningskendelsens § 4, pkt. b, er der fastsat følgende bestemmelse:

> "§ 4 b.
> Der må ikke foretages yderligere indvinding af grundvand i og uden for fredningsområdet til brug for almene vandforsyningsanlæg, hvis dette kan medføre en sænkning af grundvandsstanden inden for fredningsområdet. Hvis hensynet til en forbedring af drikkevandsforsyningen på Fanø fører til et ønske om en sådan vandindvinding i overensstemmelse med den amtskommunale indvindingsplan, kan Overfredningsnævnet dog give dispensation efter en afvejning af fredningshensynet over for en organisering af vandforsyningen på anden måde."

Fredningskendelsen refererer (nederst side 3), at det i en international rapport om naturfredning, naturforvaltning og fysisk planlægning i vadehavsområdet er fremhævet, at drikkevandsindvinding på øerne i Vadehavet udgør en af de væsentligste trusler mod øernes naturværdier.

Overfredningsnævnets tidsbegrænsede dispensation:
Overfredningsnævnet meddelte den 14. december 1990 Fanø Kommune tidsbegrænset dispensation fra fredningskendelsens § 4b til indvinding af 650.000 m^3 vand/år. Vandværket med tilhørende 10 boringer ligger på den

Miljø- og Energiministeriet
J.nr. SN 1996 - /211/9-0016

14 SEP. 1998

Akt. nr. 3

centrale del af øen i en afstand af ca. 100 - 200 meter fra fredningsområdets nordlige grænse. Ifølge dispensationen skal en eventuel fornyet dispensation til vandindvinding meddeles af Overfredningsnævnet (nu Naturklagenævnet) ved dispensationens udløb 7 år efter indvindingens påbegyndelse. Der er i dispensationsskrivelsen refereret beregninger som viser, at udgiften ved etablering af en alternativ vandforsyningsledning fra Varde på daværende tidspunkt ville andrage ca. kr. 46. mill. kr. Endvidere er der refereret en udtalelse fra Naturfredningsrådet, hvorefter den eventuelle påvirkning af vegetationen i det fredede område som følge af vandindvindingen ikke vil være uoprettelig, såfremt oppumpningen senere ophører eller begrænses igen. Dispensationen er meddelt på nærmere angivne vilkår herunder, at der i samarbejde med Ribe Amt skulle iværksættes et overvågningsprogram til registrering af bevægelserne i grundvandsstanden sammenholdt med oppumpningen samt et overvågningsprogram til registrering af den biologiske tilstand og variation i indvindingsområdet. Endelig tilkendegives det i dispensationen, at der ved behandlingen af en fornyet ansøgning om vandindvinding vil blive lagt vægt på, om kommunen har indført forbrugsbegrænsende foranstaltninger.

Overvågningsprogrammet og de forbrugsbegrænsende foranstaltninger.
Ribe Amt og Fanø Kommune har til opfyldelse af vilkårene for dispensationen udarbejdet rapporten "Botanisk overvågning af Sandflod Hede samt overvågning af grundvandsstanden i forbindelse med etablering af Fanø Vandværk". Det fremgår af rapportens konklusion, at vandspejlet primært følger årstid og nedbør, samt at disse forhold betyder mere for vandspejlsniveauet end vandindvindingen. Rapporten konkluderer endvidere, at der ikke er sket konstaterbare ændringer i vegetationens sammensætning, idet denne fortsat er domineret af karakteristiske hedemoseplanter, og da andelen af græsagtige planter ikke vurderes at være højere end tidligere.

Fanø Kommune har endvidere i overensstemmelse med tilkendegivelsen i Overfredningsnævnets dispensation gennemført forskellige foranstaltninger med henblik på at reducere vandforbruget, herunder opsætning af vandmålere, opkrævning af vandafledningsafgifter, samt iværksættelse af en kampagne mod utætte vandinstallationer. Dette har ført til en begrænsning af vandforbruget, som i forsyningsområdet for Fanø Vandværk siden 1991 er faldet med 27%. Vandforbruget for den private helårsforbruger er for 1992 beregnet til ca. 170 - 175 liter/personækvivalent. En tilsvarende beregning for 1997 viser et forbrug på 100 - 110 liter/personækvivalent. Ansøgningen om forlængelse af dispensationen er reduceret med 15% i forhold til Overfredningsnævnets dispensation således, at der nu alene ansøges om dispensation til en maksimal indvinding på 550.000 m^3/år. Det oplyses, at en alternativ vandforsyning fra fast-

landet vil være vanskelig og særdeles omkostningskrævende, blandt andet fordi der allerede er problemer med vandforsyningen til Esbjerg by, som på grund af vandmangel og forureninger af grundvandet nu må forsynes med vand fra boringer ved Holsted inde i landet i en afstand af ca. 37 kilometer fra Esbjerg. Endelig har kommunen anført, at tidsbegrænsningen i Overfredningsnævnets dispensation alene skyldes, at man på daværende tidspunkt ikke havde kendskab til vandindvindingens konsekvenser for fredningsområdet.

Fanø Kommunes ansøgning.

Da det nu fremgår af den i samarbejde med Ribe Amt udarbejdede rapport, at vandindvindingen ikke har påviselige følger for de fredede områder, har kommunen v/Krüger A/S anmodet om en permanent vandindvindingstilladelse.

Udtalelser til Naturklagenævnet.

Danmarks Naturfredningsforening, som i sin tid rejste selve fredningssagen, og som har fået ansøgningen forelagt til udtalelse, har nedlagt påstand om, at der alene meddeles tilladelse til indvinding af 500.000 m^3 pr. år, da indvindingsmængden fra 1992 til 1997 har været faldende fra 580.000 m^3 til 465.000 m^3. Efter foreningens opfattelse bør der ikke meddeles tilladelse til indvinding af mere vand, end der er brug for. Foreningen har endvidere anmodet om, at de i Overfredningsnævnets dispensation af 14. December 1990 nævnte undersøgelser fortsættes, da der ifølge den af kommunen og amtet fremlagte rapport er en række usikkerhedsmomenter, samt da det ikke kan udelukkes, at nogle af virkningerne af vandindvindingen først viser sig senere end efter de første 7 år.

Fanø Kommune har til det af Danmarks Naturfredningsforening anførte bemærket, at selvom det er lykkedes at begrænse vandforbruget til 465.000 m^3 i 1997, er der behov for en margen på op til 550.000, hvilket skyldes muligheden for udbygning og tilbygninger i de eksisterende sommerhusområder.

Skov- og Naturstyrelsen, som har fået ansøgningen forelagt til udtalelse, har meddelt, at styrelsen ikke vil modsætte sig en dispensation til fortsat vandindvinding forudsat, at dispensationen fortsat er tidsbegrænset samt at områdets tilstand fortsat følges ved botanisk overvågning.

I sagens behandling har deltaget 11 af Naturklagenævnets 13 medlemmer (Lars Busck, Ole Pilgaard Andersen, Jens Jørgen Bolvig, Aage Brusgaard, Leif Hermann, Hans Kardel, Palle Kiil, Eva Møller, Hans Christian Schmidt, Jens Steffensen og Svend Taanquist).

Nævnet udtaler:

Begrundelsen for tidsbegrænsningen i Overfredningsnævnets dispensation af 14. februar 1990 var usikkerheden med hensyn til, hvilken trussel vandindvindingen udgjorde for øens naturværdier. Fanø Kommune og Ribe Amt har nu fremlagt resultaterne af de undersøgelser, som er foretaget i den mellemliggende indvindingsperiode. Undersøgelserne har ikke vist væsentlige ændringer for naturværdierne indenfor fredningsområdet.

Fanø Kommune har endvidere fulgt Overfredningsnævnets henstilling om etablering af vandbesparende foranstaltninger med det resultat, at der er sket et mærkbart fald i vandforbruget.

Et flertal på 10 medlemmer stemmer på denne baggrund for at forlænge dispensationen med yderligere 7 år, dog således, at der maksimalt må indvindes 550.000 m^3 pr. år som ansøgt.

Mindretallet (Bolvig) stemmer for kun at forlænge dispensationen med 5 år og alene til indvinding af 500.000 m^3 pr. år.

I overensstemmelse med flertallets stemmeafgivning går Naturklagenævnets afgørelse herefter ud på, at dispensationen forlænges med yderligere 7 år, dog således, at der maksimalt må indvindes 550.000 m^3 pr. år.

Et enigt nævn meddeler dispensationen på vilkår, at overvågningsprogrammet fortsættes med registrering af bevægelserne i grundvandstanden og den biologiske tilstand og variation i indvindingsområdet.

Nævnet ønsker endvidere at tilkendegive, at det må forventes, at der ved bedømmelsen af en senere ansøgning om forlængelse af dispensationen vil blive lagt vægt på, hvorvidt kommunen har videreført bestræbelserne på at begrænse vandforbruget, og på hvilken virkning disse bestræbelser har haft.

På Naturklagenævnets vegne

Jonas Refn
fuldmægtig

Afgørelsen er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. naturbeskyttelseslovens § 82. Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. lovens § 88, stk. 1.

2987.01

FREDNINGSNÆVNET
FOR RIBE AMT

SCANNET

LVS

Skov - & Naturstyrelsen,
Haraldsgade 53,
2100 København Ø.

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen
13 OKT. 2003

Rolfsgade 94-96
6700 Esbjerg

Tlf. 79 13 66 77
Fax 76 10 03 52
post@esbjerg.byret.dk
www.domstol.dk/esbjerg
CVR 21 65 95 09

10. oktober 2003

Vedrørende fredningsnævnets j. nr. 45/2003.

Vedlagt fremsendes til Deres orientering kopi af fredningsnævnets afgørelse af d.d. vedrørende Arkitektfirmaet Knippel og Mahlers ansøgning om tilladelse til at udvide og ændre sommerhuset på ejendommen matr. nr. 87 d Sønderho by, Sønderho.

På fredningsnævnets vegne

P. Hald Andersen

1211/9-0001
21

FREDNINGSNÆVNET FOR RIBE AMT

Rolfsgade 94-96,
6700 Esbjerg.

Tlf.: 7913 6677

Dato: 10. okt. 2003

J. nr.: 45/2003

Ribe amt, Natur - og landskabsafdelingen, har forelagt fredningsnævnet en ansøgning fra arkitektfirmaet Knippel & Mahler, Hjertingvej 70 A, 6700 Esbjerg, om tilladelse til at udvide sommerhuset på ejendommen matr. nr. 87 d Sønderho by, Sønderho, med 12 m². Det fremgår af amtets brev med bilag, at sommerhuset, der ejes af Bente Wilkens, er 35 m² stort, og at udvidelsen af sommerhuset skal skabe mulighed for at få tidssvarende køkken- og toiletfaciliteter.

Arkitektfirmaet har efterfølgende ansøgt om dispensation til at hæve sommerhusets tagkonstruktion, så den indvendige højde øges fra ca. 2000 mm til 2250 mm, samt at isætte et trævindue i sommerhusets vestgavl, svarende til eksisterende trævinduer i sommerhuset. Arkitektfirmaet har understreget, at der ikke i forbindelse med ombygningen sker ændringer ved husets ydre materialevalg og farvevalg.

Ejendommen matr. nr. 87 d Sønderho by, Sønderho, ligger i et område, der er fredet ved Overfredningsnævnets kendelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Det fremgår af fredningsbestemmelserne, at fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre - og planteliv, samt at der ikke må opføres ny bebyggelse, herunder skure, boder og tilbygninger til eksisterende bebyggelse, og at der heller ikke må ske ombygning af en eksisterende bygning, hvis der herved sker ændringer i bebyggelsens ydre fremtræden. Fredningsnævnet skal derfor meddele dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, såfremt projektet skal gennemføres.

Fredningsnævnet har besluttet, at der ikke kan meddeles Bente Wilkens dispensation til at gennemføre det foreliggende projekt til om- og tilbygning af sommerhuset.

Sagens baggrund:

Ved Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 29. november 1985, blev ca. 1200 ha jord på den sydlige del af Fanø fredet. I begrundelsen for fredningen af arealet har Overfredningsnævnet anført:

> "Den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit - og marsklandskab af både national og international betydning. Store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over for indgreb. Endvidere har dele af området stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. På denne baggrund tiltrædes det, at der gennemføres en fredning af området med den geografiske udstrækning, der er fastlagt af fredningsnævnet....."

Overfredningsnævnet fastsatte herefter blandt andet følgende fredningsbestemmelser for området:

> "§ 1. Fredningens formål.
>
> Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det følgende dyre - og planteliv.
>
> § 2. Terrænændringer.
>
> Der må ikke foretages terrænændringer.....
>
> § 6. Bebyggelse m.v. og andre anlæg.
>
> a. Der må ikke opføres ny bebyggelse, herunder skure, boder og tilbygninger til eksisterende bebyggelse. Der må heller ikke ske ombygning af en eksisterende bygning, hvis der herved sker ændringer i bygningens ydre fremtræden....."

Den 11. april 2003 ansøgte arkitekt Torben Mahler amtet om tilladelse til at udvide Bente Wilkens sommerhus, der er opført i 1952, med 12 m² for at forbedre sommerhusets køkken- og toiletfaciliteter. Arkitekt Mahler har oplyst i ansøgningen, at sommerhuset er opført i træ med udvendig træbeklædning udført som "en på to", der er malet rød, samt at huset har saddeltag, udført med eternitbeklædning, og at tilbygningen skal udføres i samme materialer.

Da sommerhuset ligger i det område, der blev fredet ved Overfredningsnævnets kendelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø, videresendte amtet ansøgningen til viderebehandling i fredningsnævnet.

Amtet har blandt andet anført i fremsendelsesbrevet, at Overfredningsnævnet i 1988 omgjorde en dispensation, fredningsnævnet havde meddelt

> "til at udvide det samme sommerhus med 20,7 m², til et afslag. Baggrunden for afgørelsen var konsekvenser i forhold til andre sommerhuse i det fredede område. Det fremgår af afgørelsen, at der er 4 fritliggende sommerhuse i dette delområde af det fredede, og at det konkrete hus ligger ca. 125 meter nord for det udlagte sommerhusområde.
>
> I 1993 (nævnets j.nr.158/1988) besluttede fredningsnævnet i en sag om lovliggørelse af en 10 m² stor tilbygning til sommerhuset på matr. nr. 278 a Rindby By, Nordby, der ligger Storetoft 34, Fanø, som ligeledes er omfattet af Fanø Syd-fredningen, at "fredningsmæssige hensyn ikke taler imod, at der meddeles ..... dispensation til at bibeholde tilbygningen. Når hertil kommer, at Overfredningsnævnet i sine afgørelser har fulgt den praksis at tillade ganske små tilbygninger til lovligt beliggende sommerhuse til forbedring af sanitære forhold og at æstetiske hensyn ligeledes taler herfor, finder Fredningsnævnet det ubetænkeligt at meddele .....dispensation .... til at bibeholde tilbygningen til sommerhuset."
>
> Den beskrevne praksis fra Overfredningsnævnets side med hensyn til udvidelse af sommerhuse i fredede områder er også siden blevet fulgt her i amtet, bl.a. i forbindelse med udvidelse af sommerhuse på Skallingen.
>
> Fanø Syd-fredningen er imidlertid efter sin ordlyd meget restriktiv med hensyn til at tillade udvidelser og ombygning af sommerhuse. I den konkrete sag, hvor der er tale om en relativt lille udvidelse af sommerhuset med henblik på at forbedre køkken- og toiletforhold, hvor tilbygningen sker i materialer og farver magen til dem, der er anvendt på det eksisterende hus, og hvor tilbygningen vurderes at være meget lidt synlig fra omgivelserne, vil det efter amtets opfattelse ikke være i strid med fredningens formål at meddele dispensation som ansøgt.
>
> Forskellen fra Overfredningsnævnets afgørelse fra 1988 er, at der dengang blev søgt om en betydeligt større udvidelse af sommerhuset, hvori også indgik udvidelse af selve husets beboelsesdel....."

I et brev af 4. august 2003 ansøgte arkitekt Torben Mahler fredningsnævnet om dispensation til at hæve sommerhusets tagkonstruktion, så den indvendige højde øgedes fra ca. 2000 mm til 2250 mm, og til at sætte et trævindue i husets vestgavl for at få sol ind i sommerhusets stue fra vest. Det

fremgår af brevet, at der skulle anvendes de samme materialer til om- og tilbygningen, som der var anvendt til det oprindelige hus.

Med brevet fulgte tegninger af det eksisterende hus før og efter om - og tilbygningen. Tegningerne er vedhæftet denne afgørelse.

Fredningsnævnets behandling af sagen:

Under forberedelsen af sagen anmodede fredningsnævnet amtet, Fanø Kommune, arkitektfirmaet Knippel & Mahler, Danmarks Naturfredningsforening og Friluftsrådet om en udtalelse i anledning af ansøgningen om udvidelsen af sommerhuset med 12 m² til tidssvarende køkken - og toiletfaciliteter.

Ved høringsfristens udløb den 15. august d.a. havde alene Danmarks Naturfredningsforening udtalt sig i anledning af sagen.

I naturfredningsforeningens udtalelse, der er dateret den 14. august 2003, hedder det blandt andet:

> "Sommerhuset ligger i et område der ved overfredningsnævnets kendelse af 29. november 1985 er fredet. Det fremgår af fredningsbestemmelsernes § 6
>
> *a. at der ikke må opføres nybebyggelse, herunder skure, boder og tilbygninger til eksisterende bebyggelse. Der må heller ikke ske ombygning af en eksisterende bygning, hvis der herved sker ændringer i bygningens ydre fremtræden.*
>
> *b. At der må ikke anbringes campingvogne o. lign..., og der må ikke teltes.*
>
> Den fremsendte ansøgning omhandler udvidelse af huset med 12 m², hvorved toilet og køkkenfaciliteter kan gøres tidssvarende.
>
> Lokalkomiten har henvendt sig til arkitekt Torben Mahler for at få nogle opstalter af den nye bygning fremsendt. Torben Mahler oplyste ved denne lejlighed, at der også var fremsendt en ansøgning om at hæve loftshøjden med 20 cm samt at lave et vindue mod vest, hvilket fremgår af de fremsendte skitser til udbygning. Sidstnævnte ansøgning er endnu ikke modtaget fra Fredningsnævnet.
>
> DN´s lokalkomite, Fanø har behandlet ansøgningen om dispensation til udbygning på sit møde den 11. august 2003.

Sommerhuset ligger midt på en græsmark omgivet af en delvis stedsegrøn, lægivende plantning, der gør at huset ikke er særlig synligt fra omgivelserne, men mere fremstår som en lille skov eller remise.

Såfremt plantningen omkring huset opretholdes har lokalkomiteen ikke indvendinger mod udvidelsen af bygningen med 12 m².

Vedrørende hævelse af loftshøjden og indsættelsen af et nyt vindue vil lokalkomiteen være positiv indstillet såfremt den endelige ansøgning er som vi forventer.

Lokalkomiteen mener dog at huset herefter må være tidssvarende og at der ikke kan gives dispensation til yderligere om- eller tilbygninger på ejendommen jævnfør overfredningsnævnets kendelse.

Ved besigtigelse af ejendommen kunne lokalkomiteen konstatere at der er opstillet en campingvogn på stedet, hvilket er i strid med fredningsbestemmelsernes § 6 b. Vi forventer naturligvis, at campingvognen fjernes straks".

Fredningsnævnet besluttede at foretage besigtigelse, fordi projektet tillige indebar en ændring af sommerhusets ydre fremtræden.

Besigtigelsen fandt sted torsdag den 2. oktober 2003. I besigtigelsen deltog arkitekt Torben Mahler, der tillige repræsenterede Bente Wilkens, fuldmægtig Gert Lomholdt Andersen, Natur - og Landskabskontoret, Ribe amt, bygningsinspektør Ole Nygård, Fanø kommune, Dorrit Grytter, Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomite på Fanø, og Aage Jakobsen, Friluftsrådet.

Under besigtigelsen forelagde arkitekt Torben Mahler projektet til ombygningen og tilbygningen til sommerhuset og anmodede fredningsnævnet om at meddele Bente Wilkens dispensation til projektets gennemførelse. Arkitekt Torben Mahler anførte blandt andet, at Bente Wilkens sommerhus er af ældre dato med utidssvarende køkken - og toiletfaciliteter. Huset er beliggende i en fyrretræsbevoksning umiddelbart nord for et eksisterende sommerhusområde. Bente Wilkens ønskede oprindelig at udvide huset mod øst og syd med 12 m². Udvidelsen af huset skulle bruges til nyindretning af toilettet og ændring af køkkenet. På baggrund af husets meget lave loftshøjde ønsker Bente Wilkens i forbindelse med udvidelsen af huset tillige at øge loftshøjden med cirka 20 centimeter og at isætte et vindue i husets vestgavl, så der tillige kommer sol fra vest ind i husets stue, der kun har vinduer mod syd. Såfremt loftshøjden øges med 20 centimeter, skal tagkonstruktionen tillige ændres, så den får et jævn forløb uden kanter, som det er tilfældet i øjeblikket, og nybygningen med køkkenet skal afsluttes med en gavl mod syd.

Om- og tilbygningen samt det nye tag skal udføres i de samme materialer, som er er anvendt til det oprindelige hus.

Aage Jacobsen bemærkede, at det er muligt at udvide sommerhuset med op til 12 m² uden samtidig at ændre tagkonstruktionen, hvorved sommerhusets ydre ikke ændrer karakter. Ændringen kunne ske ved at udvide huset mod øst.

Fuldmægtig Gert Andersen bemærkede, at den ændrede tagkonstruktion indebærer, at sommerhuset ændres i strid med fredningsbestemmelserne. Han spurgte, om det ville være muligt at åbne sommerhuset til kip, så den ønskede loftshøjde opnås, uden at taghældningen samtidig ændres.

Arkitekt Torben Mahler oplyste, at det er mulig at ændre tagkonstruktionen og åbne rummene til kip uden samtidig at forhøje huset. Det kan ske ved at frilægge bjælkerne. Hans forslag indebærer, at huset, der bærer præg af, at det er udvidet ved knopskydning, bliver forenklet, idet til - og ombygningen optages i den nye konstruktion.

Fredningsnævnets afgørelse:

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra en fredningsbestemmelse, såfremt det ansøgte ikke strider mod formålet med fredningen. Overfredningsnævnet og naturklagenævnet har gennem årene taget stilling til en række sager, hvor spørgsmålet om udvidelse af fritidshuse beliggende i fredede områder har været rejst. Det kan på baggrund af de afgørelse, der er truffet om spørgsmålet, lægges til grund, at der meddeles dispensation til beskedne tilbygninger til lovligt beliggende sommerhuse til forbedring af sanitære forhold, når æstetiske hensyn tillige taler herfor.

Overfredningsnævnets kendelse om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø er overordentlig restriktiv. Denne opfattelse kan ikke alene støttes på indholdet af fredningsbestemmelserne, men tillige på de afgørelse, som overfredningsnævnet og naturklagenævnet har truffet i dispensationssager vedrørende sommerhuse beliggende i de fredede områder på den sydlige del af Fanø.

Arkitekt Mahlers projekt til udvidelse af sommerhuset, forhøjelse af loftshøjden og den ændrede tagkonstruktion vil medføre en så radikal ændring af sommerhusets grundkonstruktion og dermed sommerhusets fremtræden, at det vil stride mod fredningsbestemmelserne § 6, litra b, at meddele dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50 til projektets gennemførelse. Fredningsnævnet meddeler derfor Bente Wilkens afslag på ansøgningerne.

Fredningsnævnet har ikke med denne afgørelse taget stilling til, hvorvidt der kan meddeles dispensation til en beskeden udvidelse af sommerhuset,

således at der kan indrettes tidssvarende køkken - og toiletfaciliteter.

Klagevejledning:

Denne afgørelse kan senest 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt de pågældende, indbringes for naturklagenævnet, Frederiksborggade 15, 1360 København K, af Bente Wilkens, Fanø kommune, Ribe amtskommune, Danmarks Naturfredningsforening, Skov - og naturstyrelsen, lokale foreninger og andre, som har en væsentlig interesse i afgørelsen.

Klage indsendes til fredningsnævnet, der videresender sagen til naturklagenævnet.

Vagn Kastbjerg,
formand.

REG. NR 2987.01

NATURKLAGENÆVNET

Frederiksborggade 15, 1360 København K
Tlf.: 3395 5700
Fax: 3395 5769
X.400: S=nkn; P=sdn; A=dk400; C=dk
E-mail: nkn@nkn.dk

SCANNET

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen
25 OKT 2005

20 OKT. 2005

J.nr.: 03-121/550-0009
BEJ

Afgørelse
i sagen om vandindvinding til Fanø Vandværk

Fanø Kommune har den 4. november 2004 anmodet Naturklagenævnet om at træffe en afgørelse, hvoraf det fremgår, at der kan indvindes grundvand op til 750.000 m³/år, til Fanø Vandværk fra vandværkets boringer tæt ved den fredede Sandflod Hede, uden at Naturklagenævnet skal meddele dispensation hertil i medfør af Overfredningsnævnets fredningsafgørelse af 29. november 1985, § 4 b.

Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde på Fanø med heder, strandenge, klitter, kær og moser med dertil hørende dyre- og planteliv. Fredningsbestemmelsen § 4 b, indeholder følgende bestemmelse:

> " § 4 b.
> Der må ikke foretages yderligere indvinding af grundvand i og uden for fredningsområdet til brug for almene vandforsyningsanlæg, hvis dette kan medføre en sænkning af grundvandsstanden inden for fredningsområdet. Hvis hensynet til en forbedring af drikkevandsforsyningen på Fanø fører til et ønske om en sådan vandindvinding i overensstemmelse med den amtskommunale indvindingsplan, kan Overfredningsnævnet dog give dispensation efter en afvejning af fredningshensynet over for en organisering af vandforsyningen på anden måde."

2001-1211/9-0001
40

Tidligere afgørelser om vandindvinding

Overfredningsnævnet meddelte den 14. december 1990 Fanø Kommune tidsbegrænset dispensation fra fredningen (for en periode på 7 år) til indvinding af 650.000 m³ vand/år fra vandværkets 10 boringer, der ligger på den centrale del af øen i en afstand af ca. 100 - 200 meter fra fredningsområdets nordlige grænse. Dispensationen blev meddelt på nærmere angivne vilkår herunder, at der i samarbejde med Ribe Amt skulle iværksættes et overvågningsprogram til registrering af bevægelserne i grundvandsstanden sammenholdt med oppumpningen samt et overvågningsprogram til registrering af den biologiske tilstand og variation i indvindingsområdet. Endelig tilkendegaves det i dispensationen, at der ved behandlingen af en fornyet ansøgning om vandindvinding ville blive lagt vægt på, om kommunen havde indført forbrugsbegrænsende foranstaltninger.

I 1998 ansøgte Fanø Kommune om en permanent vandindvindingstilladelse. Kommunen henviste i den forbindelse til de gennemførte overvågningsprogrammer og de gennemførte forbrugsbegrænsende foranstaltninger. Det fremgik af den i samarbejde med Ribe Amt udarbejdede rapport, at vandindvindingen ikke havde haft påviselige følger for de fredede områder.

Efter indhentet udtalelse fra Danmarks Naturfredningsforening og fra Skov- og Naturstyrelsen forlængede Naturklagenævnet den 10. september 1998 dispensationen med yderligere 7 år, dog således at der maksimalt måtte indvindes 550.000 m³ pr. år. Dispensationen blev givet på vilkår, at overvågningsprogrammet skulle fortsætte med registrering af bevægelserne i grundvandstanden og den biologiske tilstand og variation i indvindingsområdet. Nævnet tilkendegav endvidere, at det måtte forventes, at der ved bedømmelsen af en senere ansøgning om forlængelse af dispensationen ville blive lagt vægt på, hvorvidt kommunen havde videreført bestræbelserne på at begrænse vandforbruget, og på hvilken virkning disse bestræbelser havde haft.

Fanø Kommunes ansøgning af 4. november 2004

Fanø Kommune, Teknik- og Miljøudvalget har anmodet Naturklagenævnet om at træffe en afgørelse om, at der kan indvindes grundvand op til 750.000 m³/år, uden at nævnet skal meddele dispensation hertil. Dette vil medføre, at grundvandsindvindingen på Fanø herefter alene skal reguleres af Ribe Amt efter gældende regler, når indvindingen ikke overstiger 750.000 m³/år.

Som grundlag for ansøgningen har kommunen henvist til en samtidig fremsendt rapport: *"Fanø Vandværk, Vurdering af 14 års pejleresultater, Vandforbrug 1998 - 2003"* udarbejdet af Dansk GeoservEx a/s, DGE.

Teknik- og Miljøudvalget har ved sin behandling af rapporten bemærket, at:

- Den nuværende indvinding af grundvand til Fanø Vandværk fuldt ud respekterer fredningsbestemmelsen § 4 b, idet der ikke sker grundvandssænkning på Sandflod Hede.
- Der kan med stor sikkerhed foretages en grundvandsindvinding på op til 750.000 m³/år, uden at der vil ske grundvandssænkning på Sandflod Hede.
- Fanø Kommunes og Fanø Vandværks tiltag for yderligere vandbesparelser i indeværende dispensationsperiode har givet det tilsigtede resultat, men også at det i fremtiden vil blive svært at opnå yderligere besparelser, når forsyningsselskabet Rindby Strand har færdiggjort renoveringen af deres ledningsnet.

DGE's rapport siger i sin indledning følgende:

> **Sammenfatning**
>
> "Nærværende redegørelse omhandler vurdering af resultaterne af 14 års grundvandspejlinger på Fanø. Resultaterne sammenholdes med 14 års nedbørdata for at undersøge, om grundvandsindvindingen til Fanø Vandværk påvirker grundvandsstanden på den i 1985 fredede Sandflod Hede.

Endvidere omhandler redegørelsen data for 13 års drikkevandsproduktion på Fanø Vandværk og de ændringer i oppumpningen af grundvandet, der blev foretaget i 2003 for at beskytte grundvandsforekomsten.

Der er i perioden 1997 - 2003 konstateret et fald i vandforbruget på ca. 15 % som forventes at stige til ca. 22 %, når Rindby Strand Vandværk har færdiggjort den påbegyndte renovering af deres ledningsnet.

Grundvandsstand - pejleresultater

I alt 10 indvindingsboringer og 10 pejleboringer er i den 14-årige periode blevet pejlet hver måned, således at der nu foreligger et godt objektivt materiale for bedømmelse af Overfredningsnævnets fredningsdeklaration § 4, b. (Citat af bestemmelsen udeladt).

Resultaterne viser generelt for det fredede område at

- Grundvandsindvindingen til Fanø Vandværk ikke har påvirket grundvandsstanden i de 14 år, hvor indvindingen har fundet sted.
- Grundvandsstanden påvirkes alene af nedbøren, og infiltrationstiden for nedbøren indtil påvirkningen af grundvandsstanden registreres er ca. 4-6 måneder.
- Samtlige pejleboringer viser et ensartet billede med markante årstidsvariationer på grundvandsstanden af størrelsesordenen 1 meter.
- Der er samlet over 14 år en svag stigende grundvandsstand på 1,5 til 3,5 cm pr. år - betinget af mere nedbør på Fanø de sidste 6-7 år og ligeledes betinget af mere lempelig oprensning af grøfter i naturområderne i samme periode.
- Den største stigning i grundvandsstanden findes i de på Fanø centralt beliggende pejleboringer, medens de mere perifere pejleboringer viser mindre stigningstakt.

Det kan således konkluderes, at Fanø Vandværk indvinder grundvand på Fanø i overensstemmelse med fredningsdeklarationens krav om ikke at sænke eller i øvrigt påvirke grundvandsstanden i de fredede områder.

I rapportens konklusion siges det videre:
"Den etablerede indvinding af grundvand på Fanø vil i overensstemmelse med forsigtighedsprincippet ikke påvirke grundvandsstanden i det frede-

de område syd for kildefeltet ved en grundvandsindvinding op til 750.000 m³/år.

Udtalelser

Ribe Amt har den 25. januar 2005 afgivet følgende bemærkninger til rapporten og dens konklusioner:

"Ribe Amt finder det dokumenteret, at den eksisterende indvinding på ca. 400.000 m³/år ikke har givet anledning til ændring af grundvandstanden på Sandflod Hede. Amtet finder endvidere, at pejleresultaterne viser en stigende tendens i grundvandstanden i perioden 1989-2004. Særligt gælder for pejleboringen P3 (DGU nr. 130.1312), der er beliggende indenfor det fredede område, at vandstanden ligeledes viser en stigende tendens i perioden.

Rapporten finder, at ændringer i vandspejlet afhænger af nedbøren. Der er dog ikke inddraget, at oppumpningen i samme periode har været faldende.

Det er i rapporten beregnet, at der kan oppumpes 750.000 m³ grundvand pr. år uden at påvirke vandstanden på Sandflod Hede. Ribe amt er ikke enig heri, idet amtet finder, at den anvendte model ikke dækker situationen på Sandflod Hede.

Beregningsmæssigt fås en maximal sænkning af grundvandstanden på Sandflod Hede på 18 cm ved den nuværende indvinding på ca. 400.000 m³/år. Såfremt indvindingen øges til 600.000 m³/år fås den maximale sænkning på Sandflod Hede at være 28 cm. Disse beregnede maximale sænkninger er imidlertid meget små i forhold til grundvandstandens naturlige årlige variation, der typisk er på ca. 1 m. Beregningerne tager højde for, at vandværkets indvinding i sommerhalvåret er væsentlig større end i vintermånederne.

Ribe Amt forventer ikke, at Fanø Vandværk i overskuelig fremtid vil få brug for indvinding af mere end 600.000 m³ grundvand pr. år. På denne baggrund anbefaler amtet, at Fanø Vandværk kan meddeles en afgørelse,

hvoraf det fremgår, at der kan indvindes op til 600.000 m³ grundvand pr. år, uden at nævnet skal meddele dispensation herfor. Den anførte vurdering forholder sig alene til påvirkningen af grundvandspejlet under Sandflod Hede, men ikke til hvor stor en indvinding magasinet kan bære."

Med hensyn til den biologiske tilstand i indvindingsområdet har amtet oplyst:

"Amtet har bedt konsulentfirmaet Bio/consult A/S vurdere de indsamlede biologiske data, og amtet modtog i juni 1999 "notat vedrørende vandindvinding på Fanø" af 10. juni 1999. Rapporten konkluderer, at vegetationen ikke er påvirket af vandindvindingen på Fanø. Variationerne i grundvandstanden følger tilsyneladende årstidsvariationer i nedbør og fordampning. To pejleboringer beliggende 800-1000 m fra det fredede område ser ud til at være påvirket og anbefales fortsat at følges.

Resultaterne fra et fortsat overvågningsprogram i endnu 7 år vurderes at have ringe værdi, og resultaterne vil således kun vise den naturlige variation og udvikling i det fredede område med den nuværende indvinding. På denne baggrund har Ribe Amt indstillet overvågningen i 1999.

Skov- og Naturstyrelsen har i sin udtalelse af 10. maj 2005 henvist til, at man efter aftale med Naturklagenævnets sekretariat har indhentet en supplerende udtalelse fra Ribe Amt om eventuelle påvirkninger af arter og naturtyper i det internationale naturbeskyttelsesområde.

> Det internationale naturbeskyttelsesområde, der eventuelt kan blive påvirket af vandindvindingen på Fanø, rummer bl.a. en række vådområder, der kan henføres til habitattyperne 2140, "Kystklitter med dværgbuskvegetation (klithede, variant med klokkelyng)", 2170, "Kystklitter med gråris" og 2190, "Fugtige klitlavninger". Det er naturtyper, der er afhængige af en høj grundvandstand.
>
> Naturtyperne 4010,"Våde dværgbusksamfund med klokkelyng" menes ikke at forekomme i det mulige konsekvensområde, og der er ikke relevante arter fra udpegningsgrundlaget for EF-habitatområde nr. 78, Vadeha-

vet og EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 53, Fanø, der vil kunne blive påvirket.

Skov- og Naturstyrelsen henviser i sin udtalelse til, at det fremgår af amtets supplerende vurdering, at amtet ikke kan afvise, at en indvinding på 600.000 m³ over længere tid som følge af en grundvandssænkning på 10 cm kan medføre en arealmæssig indskrænkning af de habitatnaturtyper, som amtet har registreret i området. Grundvandssænkninger på mindre end 10 cm vurderes ikke at ville medføre ændringer i de naturmæssige forhold.

Amtet har samtidig beregnet, at en øgning af indvinding til 500.000 m³/år alene vil medføre en sænkning af grundvandsstanden på mere end 10 cm på 24 ha, der er udpeget som internationalt naturbeskyttelsesområde, men hvor der ikke er registreret naturtyper eller arter omfattet af habitatdirektivet.

Skov- og Naturstyrelsen har ikke grundlag for at tilsidesætte amtets faglige vurdering af risikoen for påvirkning af naturtyper eller levesteder for arter. Styrelsen har på den baggrund anbefalet, at der ikke gives tilladelse til en vandindvinding udover 500.000 m³.

Hvis der senere opstår et reelt behov for yderligere vandindvinding, må en ansøgning ligeledes konkret vurderes i forhold til virkningen på de arter og naturtyper, området er udpeget for, og i lyset af den konkrete bevaringsmålsætning, der bliver fastsat med Natura 2000-planen for området i 2009.

Danmarks Naturfredningsforening har udtalt, at man ikke har grund til at betvivle de faglige vurderinger, der er foretaget af Ribe Amt, og man kan på den baggrund tilslutte sig, at der gives tilladelse til at indvinde grundvand op til 500.000 m³/år.

Foreningen skal samtidig beklage, at det fra amtet igangsatte overvågningsprogram er stoppet, så at effekterne på floraen ikke længere følges. Foreningen opfordrer derfor til, at Naturklagenævnet sørger for at denne overvågning bliver igangsat på ny, således at eventuelle negative effekter på flora og øvrigt udpegningsgrundlag kan opdages i tide. Det-

te er ikke mindst nødvendigt i et system, hvor man er usikker på en eventuel øget indvindings effekt og hvor beregningsgrundlaget er løst. For Danmarks Naturfredningsforening er det afgørende, at indvindingen ikke betyder en negativ påvirkning af habitattyperne i området.

DGE har i en kommentar til Skov- og Naturstyrelsens udtalelse bl.a. oplyst:

På baggrund af en vurdering af 14 års pejledata kan der opstilles en vandbalance for Fanø med udgangspunkt i oplysningerne om lempeligere oprensning af grøfterne og i observationerne af områder med blank vandspejl.

En beregning i overensstemmelse med forsigtighedsprincippet ud fra den gennemsnitlige årlige nedbør viser en mulig grundvanddannelse på 6.400.000 m³/år.

- Heraf indvinder vandværket 400.000 m³/år
- Til en fortsat stigende grundvandstand medgår ca. 400.000 m³/år, såfremt den lempeligere oprensning af grøfterne bibeholdes
- Følgelig er der en overfladevandsafstrømning og udsivning af grundvand på 5.600.000 m³/år.

Pejleresultaterne viser, at det er overfladevandsafstrømningen, der bestemmer grundvandsspejlet gennem året.

Spørgsmålet er derfor, hvor meget af overfladevandsafstrømningen, der kan fjernes, før end det kan observeres på grundvandsstanden.

DGE's forudsætning var ved vurderingen, at man bibeholdt den nuværende grundvandsstand, hvorved fredningsdeklarationen blev respekteret, og at man om nødvendigt kunne tillade at indvinde en vandmængde på op til 750.000 m³/år.

Fanø Kommune og Fanø Vandværk kan acceptere Skov- og Naturstyrelsens forslag om at indvinde max. 500.000 m³/år. Det betyder - i forhold til den nuværende indvindingstilladelse - at der om nødvendigt kan udnyttes 100.000 m³/år ud af den beregnede resterende grundvandsdannelse på

6.000.000 m³/år. Dette betyder, at grundvandsstanden på Fanø fortsat vil være stigende, og stigningen bestemmes af niveauet, som grøfterne oprenses til.

Hermed respekteres fredningsbestemmelserne samtidig med, at der er mulighed for at skabe yderligere vådområder på Fanø, som det er sket gennem de sidste år.

De forskellige vurderinger skyldes hovedsagelig, at Ribe Amt har anvendt en "stationær model" for de hydrologiske modelberegninger af grundvandssænkningen, hvor alle parameter er konstante i tid. Grundvandsmagasinets opmagasineringsevne, dvs. evne til at lagre og afgive vand, indgår ikke i denne model. I en stationær model vil grundvandsindvindingen udelukkende tage vand fra nedbøren og ikke fra reservoirer i magasinet, hvorfor en stationær model vil beregne større påvirkning i forhold til en dynamisk model.

En "dynamisk model" som DGE har anvendt, medregner også magasintallet, hvilket medfører at variationer i nedbør, fordampning og afstrømning kompenseres af grundvandsmagasinets opmagasinering. Dette vand vil fungere som reserve til perioder med lille nedbør, således at vandindvindingens effekt på grundvandsstanden dæmpes. Dermed mindskes risikoen for påvirkning af vegetationen på overfladen betydeligt.

Det bemærkes i øvrigt, at forhold som f.eks. ændret vedligeholdelse af grøfter meget vel kan have lige så stor eller større betydning for fastholdelsen af de rette fugtighedsforhold end grundvandsindvindingen

Naturklagenævnets afgørelse

I sagens behandling har deltaget 8 af Naturklagenævnets 10 medlemmer: Bent Jacobsen (formand), Bent Hindrup Andersen, Ole Pilgaard Andersen, Marie-Louise Andreasen, Leif Hermann, Mogens Mikkelsen, Anders Stenild og Jens Vibjerg.

Fredningen fra 1985 har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

Efter fredningen må der derfor bl.a. ikke foretages yderligere afvanding af arealerne ligesom der ikke må foretages yderligere indvinding af grundvand i og uden for fredningsområdet, hvis indvindingen kan medføre en sænkning af grundvandsstanden inden for fredningsområdet.

Da indvindingsområdet ligger i et habitatområde, skal der desuden tages hensyn til, at vandindvindingen ikke må forringe levevilkårene for de arter, af hensyn til hvilke habitatområdet er udpeget.

Det fremgår af DGE's rapport, at grundvandsstanden i det fredede område syd for indvindingsområdet stort set alene er påvirket af mængden af nedbør på Fanø samt afstrømning, men at vandindvindingen i hvert fald i det hidtidige omfang er uden betydning. Det vurderes, at der er mulighed for yderligere indvinding af grundvand op til 750.000 m^3/år, uden at det vil medføre sænkning af grundvandsstanden. Det fremgår videre, at der ikke er konstateret nogen forringelse af den biologiske tilstand og variation i indvindingsområdet.

Ribe Amt og Skov- og Naturstyrelsen er ikke enig i DGE's vurdering. Selv med en grundvandsindvinding på max. 500.000 m^3/år kan man ikke afvise, at der vil kunne ske en sænkning af grundvandet på op til 10 cm, måske mere. Det er dog samtidig vurderingen, at en grundvandssænkning i denne størrelsesorden næppe vil have nogen målelig påvirkning af vegetationen inden for fredningsområdet eller i forhold til arter eller levesteder, der er omfattet af det internationale beskyttelsesområde.

Et enigt Naturklagenævn udtaler:
Ud fra et forsigtighedsprincip kan det ikke ganske udelukkes, at en yderligere vandindvinding op til 500.000 m^3/år vil kunne bevirke en om end nok meget beskeden sænkning af grundvandsstanden inden for og uden for fredningsområdet. En fortsat og forøget vandindvinding kræver således en dispensation fra fredningen. Det bemærkes her, at amtets model-

beregninger viser en svag grundvandssænkning selv om pejleresultaterne over en længere årrække tyder på en svag grundvandsstigning.

Den hidtidige vandindvinding har dog ikke resulteret i nogen negative påvirkninger af overfladen og vegetationen hverken i forhold til fredningsinteresserne eller i forhold til arter og områder, der er beskyttet efter habitatdirektivet.

Der ses derfor ikke at være afgørende betænkeligheder ved at dispensere til en fortsat vandindvinding op til 500.000 m³/år.

Et flertal på 5 af nævnets medlemmer finder, at en dispensation bør gives på vilkår om, at der skal ske en overvågning af den biologiske tilstand og variation i det fredede område, hvis det skulle vise sig, at den tilladte grundvandsindvinding fører til en sænkning af grundvandsstanden med 10 cm eller mere.

Mindretallet på 3 medlemmer (Bent Hindrup Andersen, Marie-Louise Andreasen og Leif Hermann) mener at der bør stilles vilkår om en umiddelbar genoptagelse af den biologisk overvågning.

I overensstemmelse med flertallet går Naturklagenævnets afgørelse herefter ud på, at der meddeles dispensation fra Overfredningsnævnets fredningsafgørelse af 29. november 1985 om fredning af den sydlige del af Fanø, § 4 b, til at der kan indvindes grundvand op til 500.000 m³/år til Fanø Vandværk fra vandværkets boringer tæt ved den fredede Sandflod Hede. Dispensationen gives på det af flertallet bestemte vilkår.

På Naturklagenævnets vegne

Bent Jacobsen

Bent Jacobsen
Viceformand

Afgørelsen er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. naturbeskyttelseslovens § 82. Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. lovens § 88, stk. 1.

Fredningsnævnet
for
Ribe amt

REG. NR. 2987.01

Ansøgning fra Kristian Nørby Sørensen om dispensation til at renovere sommerhuset på Albuevej 39, Fanø.

(Fredningsnævnets j. nr. 12/2006)

Ribe amt, Natur - og Landskabskontoret, har forelagt fredningsnævnet en ansøgning fra Kristian Nørby Sørensen, H. C. Ørsteds gade 10, Esbjerg, om dispensation til at renovere sommerhuset på adressen Albuevej 39, Fanø. Det fremgår af ansøgningen og sagens bilag, at det eksisterende hus er opført i mursten med tag af sorte cementbaserede bølgeplader. Den øverste del af husets gavle er beklædt med lodretstående sortmalede brædder. I følge projektet skal husets facader beklædes med træ, vinduerne skal udskiftes med aluminiumsvinduer, taget skal udskiftes med et tagpaptag og ved husets østgavl skal der opføres en skorsten. På grund af den forøgede vægtykkelse forøges sommerhusets bebyggede areal. Taghældningen ændres fra 18 grader til 24 grader.

Sommerhuset ligger på ejendommen matr. nr. 278 a Rindby, Nordby, som er en af de ejendomme, der blev fredet ved Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 29. november 1985, om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Det fremgår blandt andet af fredningsbestemmelserne, at der ikke må opføres ny bebyggelse, og at der heller ikke må ske ombygning af en eksisterende bygning, hvis der sker ændring i bygningens ydre fremtræden.

Fredningsnævnet skal derfor tage stilling til, om der kan meddeles Kristian Nørby Sørensen dispensation til at renovere sommerhuset.

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 15. september 2006, hvor der tillige foretoges besigtigelse. Efter mødet har fredningsnævnet modtaget et revideret projekt. Fredningsnævnet har besluttet at meddele Kristian Nørby Sørensen dispensation til at renovere sommerhuset i overensstemmelse med det reviderede projekt og i øvrigt på de vilkår, der fremgår af afsnittet "Fredningsnævnets afgørelse".

Sagens baggrund:

Ved Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 29. november 1985, blev ca. 1.200 ha jord på den sydlige del af Fanø fredet. I begrundelsen for fredningen af arealet har Overfredningsnævnet anført:

> "Den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit - og marsklandskab af både national og international betydning. Store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over for indgreb. Endvidere har dele af området stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. På denne baggrund tiltrædes det, at der gennemføres en fredning af området med den geografiske udstrækning, der er fastlagt af

SNS-121-00067

fredningsnævnet....."

Overfredningsnævnet fastsatte herefter blandt andet følgende fredningsbestemmelser for området:

"§ 1. Fredningens formål.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det følgende dyre - og planteliv.

§ 2. Arealernes drift.

.....
d. Der må ikke plantes træer og buske i fredningsområdet, heller ikke selv om dette ville være lovligt efter landbrugsloven. Dette forbud gælder ikke beplantning i haver eller i tilknytning til eksisterende beboelser. Forbudet gælder heller ikke beplantning, som klitmyndighederne udfører eller påbyder udført med henblik på bekæmpelse af sandflugt.....

§ 3. Terrænændringer.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden, og der må ikke foretages opfyldning, planering eller afgravning.
.....

§ 6. Bebyggelse m.v. og andre anlæg.

a. Der må ikke opføres ny bebyggelse, herunder skure, boder og tilbygninger til eksisterende bebyggelse. Der må heller ikke ske ombygning af en eksisterende bygning, hvis der herved sker ændringer i bygningens ydre fremtræden....."

Den 14. december 2005 ansøgte arkitekt Hugo Grøntoft Thomasen Fanø kommune om tilladelse til at renovere Kristian Nørby Sørensens sommerhus. Det fremgår af ansøgningen, at de eksisterende facader skal beklædes med træ "som henholdsvis på kling og en på to". Husets vægtykkelse forøges som følge heraf med ca. 4 til 5 cm. Synlige overflader skal behandles med jordfarver. Det fremgår endvidere af ansøgningen, at eksisterende vinduer og døre skal udskiftes med vinduer og døre med alu/træprofiler og termo-glas. Det fremgår endelig af ansøgningen, at taget skal udskiftes med en tagdækning som "listetækning" med skifer.

Fanø kommune videresendte den 22. januar 2006 ansøgningen til amtet, der den 23. marts 2006 fremsendte sagen til fredningsnævnet. Amtet har

blandt andet anført i fremsendelsesbrevet:

> "....
>
> Da sommerhusets ydre fremtræden ændres i forbindelse med renoveringen/ombygningen, vurderes det ansøgte at kræve fredningsnævnets dispensation fra fredningen. Sommerhuset ligger indenfor skovbyggelinien, der afkastes af Fanø Klitplantage, og strandbeskyttelseslinien, hvorfor amtets dispensation fra naturbeskyttelseslovens §§ 15 og 17 er nødvendig. Da der ikke reelt er tale om en udvidelse af sommerhuset, men en renovering af husets facade og tag indenfor dets eksisterende rammer, hvorved husets ydre ikke ændres i negativ retning, indstiller amtet, at der meddeles dispensation til det ansøgte...."

Fredningsnævnet sendte den 7. juni 2006 sagen i høring med svarfrist den 21. juni 2006.

Sideløbende hermed førte arkitekt Hugo Grøntoft Thomasen forhandlinger med Fanø kommune, teknisk kontor, om projektet, fordi ombygningsprojektet skulle tilpasses lokalplanen, der gælder for området.

I et brev af 10. juni 2006 orienterede arkitekt Hugo Grøntoft Thomasen fredningsnævnet om drøftelserne med Fanø kommune.

I et brev af 20. juni 2006 til fredningsnævnet har arkitekt Hugo Grøntoft Thomasen orienteret fredningsnævnet om et møde, han har haft med Fanø kommune om projektet. I brevet har han blandt andet anført:

> "....
>
> Formålet med mødet var at få tilpasset ovennævnte påtænkte om - og tilbygning til omgivelserne, således at bygningen ikke kommer til at fremtræde dominerende, for at imødegå dette mest muligt blev det besluttet, at Peter Bolther ApS., fremkommer med forslag til:
>
> .....
>
> 02. Bygningens facader vil i forslaget primært søgt afdæmpet i farver og vinduesareal.
> ....
>
> ad 7,3. Facaderne vil som tidligere angivet blive som brædder henholdsvis på "Klink" og "1 på 2", hvilket er en beklædningsform som er blevet anvendt gennem tiderne.

ad 7,5. Udvendige døre og vinduer vil som tidligere blive som svarende til fabrikat Velfac, med en konstruktionsopbygning med malet træ på indvendig side og malet metalprofiler på udvendige flader. Farven på de udvendige flader kommer til at fremstå ikke reflekterende og i gråtone, tilpasset bræddefacaden.

ad 7,6. Facadebeklædningerne med brædder males i sort, ikke reflekterende, farve.

ad 7,7. Tagets vinkel bliver ca. 24 grader (eksisterende er ca 18 grader)
Denne taghældning ønskes grundet tekniske forhold, såsom længere levetid.

ad 7.8. Tagdækningen bliver som svarende til sort tagpap oplagt som "Listetækning", (Der i udseende kommer til at fremstå som "Pandeplader", der var meget brugt til bygninger ude i landskabet.) ....."

Fredningsnævnets behandling af sagen:

Under behandlingen af sagen har fredningsnævnet anmodet amtet, Fanø Kommune, arkitektfirmaet Peter Bolther ApS, Danmarks Naturfredningsforening, naturfredningsforeningens lokalkomite og Friluftsrådet om en udtalelse om Kristian Nørby Sørensens ansøgning.

I et brev af 15. juni 2006 til fredningsnævnet har Fanø kommune oplyst, at der efter kommunens opfattelse bør foretages besigtigelse.

I et brev af 21. juni 2006 til fredningsnævnet har Friluftsrådet meddelt, at det er rådets opfattelse, at der ikke bør meddeles dispensation til renovering af sommerhuset som beskrevet i projektet, fordi renovering af sommerhuset med store glaspartier i samtlige facader samt en meget dominerende skorsten vil "forårsage en stor ændring i bygningens ydre fremtræden. Det er rådets opfattelse, at en så omfattende ændring af husets ydre ikke anses for at være i overensstemmelse med intentionerne i fredningsbestemmelserne for området".

Fredningsnævnet besluttede herefter at foretage besigtigelse.

Besigtigelsen, hvori Kristian Nørby Sørensen, arkitekt Hugo Grøntoft Thomasen, bygningskonstruktør Jan Alber Jepsen, Teknisk forvaltning, Fanø kommune, kontorleder Ejler Toft Jensen, Ribe amt, Natur - og Landskabskontoret, Britt Schack Hansen, Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomité, Fanø, og Hans Fischer, Friluftsrådet, Fanø, deltog, fandt sted fredag den 15. september 2006.

Der er anført følgende i fredningsnævnets forhandlingsprotokol om besigtigelsen:

"....

Arkitekt Hugo Grøntoft Thomasen oplyste, at Kristian Nørby Sørensen vil renovere sommerhusets facader og tag. Der indgår ikke længere ændringer af terrænformerne i projektet eller ønsker om slørende beplantning.

Arkitekt Hugo Grøntoft Thomasen redegjorde herefter for projektet på baggrund af de tegninger, der er forelagt fredningsnævnet. Han oplyste, at sommerhusets murværk er i en så dårlig forfatning, at det ikke bør repareres. Kristian Nørby Sørensen vil derfor renovere husets facader med en træbeklædning med lodret og vandret monterede brædder på "klink" og "1 på 2" som vist på tegningerne. Brædderne stryges med en jordfarve.

Arkitekt Hugo Grøntoft Thomasen oplyste endvidere, at vinduet i husets østgavl skal erstattes med to store vinduer fra sokkel til kip; vinduerne udformes med vandretliggende felter og afsluttes foroven med to trekantede vinduer i selve gavltrekanten. I husets sydfacade erstattes de eksisterende vinduer og døren med et stort vindue, opdelt på seks vandrette felter i stuen, og et vandret vindue ud for køkkenet og soveværelset. I husets vestgavl erstattes de to små vinduer med to smalle vinduer, hver opdelt i fire vinduesfelter fra sokkel til tag. Husets indgang bliver på nordsiden. Der monteres i nordfacaden, hvor der i dag kun er eet vindue, et stort stuevindue fra sokkel til tagudhæng og et mindre vindue til værelset. Vinduerne, der skal være af fabrikatet Velfac, monteres i en træramme, som på ydersiden coates med aluminium og males grå.

Arkitekt Hugo Grøntoft Thomasen oplyste tillige, at der skal lægges et nyt tag på huset. I følge projektet skal taghældningen ændres fra 18 til 24 grader. Taget udføres i tagpap med sort skiferdrys. Den øgede taghældning vil give det nye tag en længere levetid.

Arkitekt Hugo Grøntoft Thomasen oplyste endelig, at husets areal forøges som følge af vægbeklædningen og den murede skorsten, der skal opføres ud for husets nordøstre hjørne og males hvid. Bygherren har endnu ikke taget stilling til, hvad der skal ske med terrassen på husets sydside.

Hans Fischer anførte, at det er Friluftsrådets opfattelse, at glaspartiet i husets gavl ud mod vadehavet og i husets sydfacade er

for dominerende og fremmed for byggeskikken i området. Den projekterede skorsten forekommer meget voldsom; den bør ændres, så den kommer til at syne mindre. Friluftsrådet anbefaler derfor, at Kristian Nørby Sørensen ændrer vinduespartiet i gavlen og i sydfacaden, så vinduerne etableres på en brystning, der passende kan være en meter høj eller i samme højde som de eksisterende vinduer. Alternativt kan det nederste felt i vinduerne i østgavlen ændres til bræddebeklædte felter. Han tilføjede, at Friluftsrådet ikke har indsigelser mod den øgede taghældning som følge af det nye tag.

Bygningskonstruktør Jan Alber Jepsen oplyste, at kommunens tekniske forvaltning har vurderet Kristian Nørby Sørensens projekt til renovering af sommerhusets facader. Det er forvaltningens opfattelse, at de nye vinduer skal tilpasses facaderne, så de følger husets nuværende rytme, at vinduespartierne i gavltrekanterne skal erstattes af trægavle, og at skorstenen skal flyttes væk fra gavlen og gøres mindre, fordi den er for dominerende. Skorstenen bør ikke være ret meget større end den eksisterende skorsten. Teknisk forvaltning har ingen bemærkninger til, at husets taghældning ændres, men taget skal udføres i sort ikke-reflekterende tagpap. Husets facader og vinduer skal efter renoveringen males i jordfarver. Såfremt projektet ændres i overensstemmelse med disse retningslinjer, vil kommunen ikke protestere mod, at der meddeles Kristian Nørby Sørensen dispensation til at renovere sommerhusets facader og tag.

Kristian Nørby Sørensen bemærkede heroverfor, at det blandt andet er formålet med projektet at få mere lys ind i husets stue og forbedre udsigten fra stuen ud over vadehavet. Såfremt fredningsnævnet stiller som vilkår for en dispensation til projektets gennemførelse, at vinduespartiet i gavlen ud mod vadehavet ændres, er han indforstået hermed, men han vil gerne have mulighed for at montere en skydedør i gavlen. Det kan ikke lade sig gøre, hvis der skal være en brystning under vinduerne. Han foreslog derfor, at vinduerne i gavlen ud mod vadehavet udformes som vist på tegningerne med den ændring, at de trekantede vinduespartier øverst i gavlen erstattes med træbeklædte gavle.

Arkitekt Hugo Grøntoft Thomasen tilføjede, at han ved udarbejdelsen af projektet har tilstræbt, at huset får et klassisk ydre, men det er vanskeligt at tilgodese alle de hensyn, der gør sig gældende i området, når huset også skal virke lyst, indbydende og tidssvarende.

Kontorleder Ejler Toft Jensen oplyste, at amtets natur - og landskabskontor henholder sig til indstillingen i brevet af 23. marts

2006 til fredningsnævnet. De ændringsforslag, der er fremkommet under mødet i dag, ændrer ikke amtets indstilling. Amtet har heller ingen bemærkninger til, at taghældningen ændres fra 18 til 24 grader, at taget udføres i tagpap med sort granulat, og at vinduesrammerne males grå.

Kontorleder Ejler Toft Jensen tilføjede, at fredningsnævnet skal være opmærksom på, at sommerhuset ligger i et internationalt beskyttelsesområde. Der må derfor ikke foretages indgreb i området, der kan have en negativ indflydelse på de dyre - og plantearter m.v., området er udpeget for.

Britt Hansen anførte, at Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomite har drøftet projektet. Lokalkomiteen har forståelse for Kristian Nørby Sørensens ønsker, men huset ligger ikke i et sommerhusområde, men i et område med beskedne jagthytter. Fredningen har af hensyn til områdets helt særlige karakter afstukket snævre grænser for byggeri på de fredede arealer. Ejerne af husene i området skal tilpasse sig fredningen. Naturfredningsforeningen har ingen indvendinger mod, at husets facader renoveres med en træbeklædning som vist på tegningerne, og at træbeklædningen males sort eller i en anden mørk jordfarve, men naturfredningsforeningen protesterer mod, at der monteres store vinduespartier i gavlen ud mod vadehavet og i facaden mod syd, fordi de store vinduer vil reflektere lyset. Det er naturfredningsforeningens opfattelse, at de eksisterende vinduesåbninger skal benyttes til de nye vinduer.

Britt Hansen tilføjede, at skorstenen er alt for dominerende og bør flyttes væk fra gavlen. Den bør ikke være større end den eksisterende skorsten. Naturfredningsforeningen har ingen bemærkninger til den ændrede taghældning, men taget skal udføres, så det ikke reflekterer lyset.

Kontorleder Ejler Toft Jensen foreslog som et alternativ, at vinduespartierne i husets gavl ud mod vadehavet udformes som vinduerne i den modsatte gavl, fordi disse vinduer giver et mere roligt indtryk af facaden.

Hans Fischer bemærkede, at Friluftsrådet fastholder, at de to gavltrekanter i gavlen ud mod vardehavet skal udføres i træ, og at der skal være en brystning af samme højde som de eksisterende brystninger i huset, så husets rytme bevares.

Bygningskonstruktør Jan Alber Jepsen tiltrådte Friluftsrådets og naturfredningsforeningens indstillinger, der er helt i overensstemmelse med kommunens opfattelse af renoveringsprojektet.

Han tilføjede, at Kristian Nørby Sørensen bør overveje, hvorvidt vinduerne i husets gavl ud mod vadehavet bør udformes som vinduerne i den modsatte gavl, fordi disse vinduer giver et visuelt roligere indtryk af gavlen.

De forskellige løsningsforslag drøftedes.

Fredningsnævnets formand opfordrede arkitekt Hugo Grøntoft Thomasen til at udarbejde tegninger, der viser en renovering af husets facader, tag, vinduer og skorsten, udført i overensstemmelse med de tilkendegivelser, der er fremkommet fra repræsentanterne fra Fanø kommune, naturfredningsforeningens lokalkomite og friluftsrådet...."

Med et brev af 16. oktober 2006 sendte arkitekt Hugo Grøntoft Thomasen fredningsnævnet reviderede tegninger til renovering af sommerhuset.

I brevet har arkitekten oplyst, at tegningsmaterialet er blevet tilpasset de krav/tilkendegivelser, der fremkom under nævnets møde den 15. september 2006.

Det fremgår af brevet og de reviderede tegninger, at vinduespartierne i husets gavl mod Vadehavet er blevet ændret med lukkede vinduesbrystninger og lukkede gavltrekanter, ligesom skorstenen er trukket væk fra gavlen og reduceret størrelsesmæssigt. Vinduespartierne mod syd er blevet ændrede, idet vinduesbrystningerne er blevet lukket, ligesom vægstykkerne over vinduerne er blevet lukket. Vinduerne i gavlen mod land er uændrede. Vinduespartierne i facaden mod nord er ligeledes uændrede, fordi nordvæggen er dækket af klitformationen nord for sommerhuset.

Arkitekten har i øvrigt anført i brevet, at materialevalget til facaderne og taget er uændrede, at der anvendes sorte farver til væggene og taget samt mørkegrå farver til vindues - og dørpartierne. Alle synlige overflader, bortset fra vinduespartierne, kommer til at fremstå refleksfrie.

Fredningsnævnets afgørelse:

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra en fredningsbestemmelse, såfremt det ansøgte ikke strider mod formålet med fredningen.

Overfredningsnævnet og Naturklagenævnet har gennem årene taget stilling til en række sager, hvor spørgsmålet om ændring og udvidelse af fritidshuse beliggende i fredede områder har været rejst.

Overfredningsnævnets kendelse om fredning af arealerne på den sydlige del af Fanø er overordentlig restriktiv. Denne opfattelse kan ikke alene støttes på indholdet af fredningsbestemmelserne, men tillige på de afgørel-

se, som Overfredningsnævnetog Naturklagenævnet har truffet i dispensationssager om sommerhuse beliggende i de fredede områder på den sydlige del af Fanø.

Kristian Nørby Sørensens sommerhus ligger på arealer i de internationale naturbeskyttelsesområder EF fuglebeskyttelsesområde nr. 53 og EF-Habitatområde nr. 78. Fredningsnævnet vurderer, at renoveringen af sommerhusets facader ikke vil medføre væsentlige forringelser eller forstyrrelser for de arter, som naturområderne er udpeget for (jf. § 4 og § 6 i Bekendtgørelse nr. 477 af 7. juni 2003 om afgrænsning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder (Ef-fuglebeskyttelsesområder, EF-habitatområder og Ramsarområder).

Fredningsnævnet lægger til grund, at facaderne på Kristian Nørby Sørensens sommerhus, der er opført i røde teglsten, bærer præg af nedslidning, at facadernes farve er i disharmoni med naturens farver i området, at renoveringen af facaderne med bræddebeklædning malet i sorte farver vil dæmpe det visuelle indtryk af huset, og at bræddebeklædningen af sommerhusets facader ikke medfører en nævneværdig forøgelse af det samlede bebyggede areal på grunden.

Det er fredningsnævnets vurdering, at det endelige projekt til renovering af sommerhuset ikke på afgørende punkter strider mod intentionerne bag fredningen af den sydlige del af Fanø. Det er imidlertid fredningsnævnets opfattelse, at vinduespartierne i sommerhusets gavl mod land ligeledes skal ændres, således at trekanterne i disse vinduer sløjfes og erstattes med lukkede trekanter, svarende til trekanterne over vinduerne i gavlen mod Vadehavet. Dette vil skabe et ensartet visuelt indtryk af sommerhuset.

Efter det anførte meddeler fredningsnævnet Kristian Nørby Sørensen dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, til at renovere sommerhuset på vilkår,

> at de øverste trekantede vinduer i gavlen mod land erstattes af lukkede gavltrekanter,
>
> at afskærmningen af terrassen ud for husets stue og køkken udformes, så den harmonerer med huset,
>
> at vægbeklædningen udføres som brædder på "klink" eller "2 på 1" og males sort eller i jordfarver,
>
> at taget skal udføres i sort ikke-reflekterende tagpap som listetækt tag og med skiferdrys,
>
> at vinduer og døre holdes i en mørkegrå farve,

at samtlige materialer og farver er ikke- reflekterende,

at der ikke i forbindelse med renoveringen må ske varige skader på omgivelserne,

at terrænet skal retableres efter renoveringsprojektets afslutning,

at der ikke må ske yderligere tilplantning på grunden eller ske terrænændringer,

og

at renoveringen i øvrigt udføres i overensstemmelse med de tegninger, der er forelagt nævnet ved arkitekt Hugo Grøntoft Thomasens brev af 16. oktober 2006 og vedhæftet denne afgørelse.

Klagevejledning:

Denne afgørelse kan senest 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt de pågældende, indbringes for Naturklagenævnet, Frederiksborggade 15, 1360 København K, af Kristian Nørby Sørensen, Ribe amtskommune, Fanø kommune, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet, Skov - og Naturstyrelsen, lokale foreninger og andre, som har væsentlig interesse i afgørelsen.

Klage indsendes til fredningsnævnet, der videresender sagen til Naturklagenævnet.

Det er en betingelse for Naturklagenævnets behandling af klagen, at der indbetales et gebyr på 500 kr. til Naturklagenævnet. Nævnet vil sende en opkrævning på gebyret til klageren, når nævnet har modtaget klagen fra fredningsnævnet. Naturklagenævnet vil ikke påbegynde behandlingen af klagen, før gebyret er modtaget. Vejledning om gebyrordningen kan findes på Naturklagenævnets hjemmeside www.nkn.dk.

Såfremt en klage indgives, må nævnets dispensation ikke udnyttes, før sagen er færdigbehandlet og stadfæstet af Naturklagenævnet.

Denne dispensation bortfalder, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år.

Esbjerg, den 24. november 2006.

Ulla From Petersen

DISPENSATIONER>

Afgørelser – Reg. nr.: 02987.01

Dispensationer i perioden: 24-05-2007 - 25-09-2007

FREDNINGSNÆVNET FOR SYDJYLLAND, SYDLIG DEL
Domhuset, Kongevej 41, 6400 Sønderborg, tlf. 73 42 41 21, fax. 74 42 41 23

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen
- 6 JUNI 2007
REG. NR. 2987.01

SCANNET

Den 24. maj 2007 kl. 10.30 afholdt **Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig Del, møde på Sønderho Strand, Fanø,** med formanden, dommer Claus Kejser, det ministervalgte medlem, Inge Adriansen, og det kommunalvalgte medlem, Uwe Apel.

Der foretoges:

FR 7/2007
Ansøgning om dispensation fra fredning af arealer på den sydlige del af Fanø i forbindelse med Naturprojekt Sønderho Strand.

- § 50 -

For ansøgeren, Johansson & Kalstrup A/S, mødte Ole Juul Pedersen.

For Miljøcenter Ribe mødte Jørgen Clausen.

For Fanø kommune mødte Søren Winding.

For Skov- og Naturstyrelsen mødte Ole Knudsen, Oxbøl Statsskovdistrikt.

For Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomite mødte Britt Schak Hansen.

For Friluftsrådet mødte Hanne Kristensen.

Søren Winding redegjorde for naturprojektet under henvisning til de fremsendte beskrivelser og tegninger.

Søren Winding oplyste blandt andet, at vandet strømmer fra nord mod syd. Nord for projektområdet vil man lukke vandløbet. I 1950'erne blev der etableret et havdambrug. Via rør blev havvand ledt til et reservoir lige nord for ørreddammene. Dambruget kom aldrig rigtigt i gang. Reservoiret ønskes omdannet til en sø. Et udløb over stranden skal lukkes. Det er hensigten at foretage opgravning af vandreservoiret og oprensning af dammene. En stor del af området er groet til med tagrør. Der skal fjernes en del pilebevoksning, og området øst for vandløbet og mod syd blive søgt afgræsset. Ved at hæve vandspejlet vil nye fugle- og plantearter komme til. Ved at etablere 2 "rævesikrede" øer i søen regner man med, at hættemågerne vil danne en ynglekoloni og derved give bl.a. Sandternen ynglemulighed. Der skal der ske en mindre terrænregulering, ligesom der skal fjernes tagrør på et ca. 1 ha stort areal. Pil fjernes for at gøre søen synlig. De tagrør, der ikke vil blive brugt til at fylde op med, vil blive kørt væk.

SNS-321-00316
- 8

Med hensyn til observationsskjulet bemærkede Søren Winding, at det bliver på ca. 50 m2, og foreviste en model. Det placeres i søens sydvestlige hjørne, delvist på fundamentet af et tidligere pumpehus. Klitten vil blive forhøjet med ½-1 meter. Man ønsker at give publikum mulighed for på tæt hold at iagttage fugle- og dyreliv. Adgangsstien til observationsskjulet vil blive handicapvenlig. Observationsskjulet vil blive dækket med græs og vil ikke være synligt fra stranden.

Formanden redegjorde kort for fredningsbestemmelserne og for de hensyn, nævnet i tilfælde af dispensation skal iagttage, da området er internationalt naturbeskyttelsesområde.

Det blev på forespørgsel oplyst, at bl.a. Rørdrummen og Rørhøgen stadig vil kunne yngle i de fugtige områder. Ornitologer og landmænd har sammen med Danmarks Naturfredningsforening været inddraget i projektet. Hvis afgræsningen viser sig at have en negativ effekt, vil man hurtigt kunne ændre dette.

Jørgen Clausen oplyste, at der er klitfredning på området, og at Miljøcentret derfor også skal give dispensation, for at projektet kan gennemføres.

Britt Schak Hansen bemærkede, at problemet for Danmarks Naturfredningsforening er observationsskjulet. Det er meget vigtigt, at det falder naturligt ind i området. Men det vil give folk, der ikke kun vil bade, en naturoplevelse.

Ole Knudsen bemærkede, at observationsskjulet ikke vil forstyrre fugle- og dyrelivet. Det foreliggende projektforslag vil ikke gribe ind i eller forringe LIFE-projektet mod nord.

Danmarks Naturfredningsforening og Friluftsrådet kunne tilslutte sig ansøgningen.

Søren Winding redegjorde for virkningerne af projektet for den sydlige del af området og oplyste i den forbindelse, at dette er et af de få kalkholdige områder på Fanø, og at gennemførelsen her særligt vil kunne få betydning for plantelivet.

Formanden bemærkede, at nævnet efter besigtigelsen vil drøfte sagen og vurdere om, det ansøgte kan gennemføres ved en dispensation.

Besigtigelsen, der startede i projektområdets nordlige del omkring dammene og reservoiret, blev fortsat mod områdets sydligste del.

Efter afslutningen af besigtigelsen og mødet drøftede nævnet sagen.

Der var i nævnet enighed om, at projektet set i forhold til fredningen i givet kan gennemføres ved en dispensation. Det kan i den forbindelse forventes,

at nævnet vil stille krav om en vis begrænsning af offentlighedens adgang som beskrevet i projektforslaget side 12.

Ud fra de foreliggende oplysninger kan nævnet dog ikke nu tage stilling til en dispensation, idet der ikke foreligger sådanne oplysninger, at nævnet kan fastslå, at en sådan ikke vil være i strid med Danmarks internationale forpligtelser, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2.

Sagens udsættes derfor på en redegørelse fra kommunen for, hvilken indvirkning en gennemførelse af projektet vil have for de naturtyper og levesteder for arter, som det internationale beskyttelsesområde er udpeget for.

Claus Kejser

FREDNINGSNÆVNET FOR SYDJYLLAND, SYDLIG DEL
Domhuset, Kongevej 41, 6400 Sønderborg, tlf. 73 42 41 21, fax. 74 42 41 23

REG. NR. 2987.01
Modtaget i Skov- og Naturstyrelsen
15 OKT. 2007

SCANNET

Den 25. september 2007 behandlede formanden, dommer Claus Kejser, følgende sag på dommerkontoret:

J.nr. 7/2007

Ansøgning om dispensation fra fredning af arealer på den sydlige del af Fanø i forbindelse med Naturprojekt Sønderho Strand.

- § 50 -

Fra Johansson & Kalstrup A/S på vegne Fanø Kommune har fredningsnævnet modtaget "Naturprojekt Sønderho Strand".

Det pågældende område er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

Efter fredningsbestemmelserne må der ikke graves planter op, og der må ikke foretages terrænændringer. Der må som udgangspunkt ikke foretages hegning, og der må ikke opføres ny bebyggelse og heller ikke etableres andre faste konstruktioner og anlæg end bygninger.

Herudover er størstedelen af projektområdet omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, og en del af området er omfattet af samme lovs bestemmelser om klitfredning. Projektområdet ligger i internationalt naturbeskyttelsesområde (EF-habitatområde nr. 78, EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 53 og Ramsarområde nr. 27). Desuden er ændringer af vandløb omfattet af vandløbsloven.

Nævnet afholdt besigtigelse den 24. maj 2007, hvorefter sagen blev udsat på en redegørelse fra Esbjerg Kommune for, hvilken indvirkning en gennemførelse af projektet vil have for de naturtyper og levesteder for arter, som det internationale beskyttelsesområde er udpeget for.

Udtalelsen fra Esbjerg Kommune er modtaget den 29. august 2007.

Projektet omfatter:

- lukning af vandløb, der har udløb over stranden mod vest,
- ændring af vandløbets forløb, så vandet i stedet føres gennem vandløb i klitlavningen i sydgående retning gennem en påtænkt sø (det gamle vandsreservoir) og forbindes med vandløb syd for ørreddammene. Reservoir og damme stammer fra et havdambrug, der for mange år siden søgtes etableret,
- uddybning af vandløbet nord for det gamle vandreservoir i forbindelse med afvanding af søen,
- placering af materiale fra det nordlige vandløb langs bredderne af vandløbet,
- etablering af en sø med 2 øer i reservoiret,

JOVE BLS-121-00167 akt 1

- rydning af ørreddammene,
- forhøjet vandstand nord og syd for ørreddammene,
- udvidelse af afgræsningsområdet og
- etablering af et observationsskjul.

Esbjerg Kommune har oplyst at være indstillet på at give dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3 til projektet, såfremt en række nærmere angivne vilkår opfyldes. Kommunen har udfærdiget en detaljeret konsekvensvurdering af projektet. Ifølge konklusionen kan det uden rimelig tvivl udelukkes, at der vil ske en væsentlig negativ påvirkning af områdets naturtyper, arter og integritet.

Under besigtigelsen den 24. maj 2007 kunne repræsentanterne for Danmarks Naturfredningsforening og Friluftsrådet tilslutte sig ansøgningen.

FREDNINGSNÆVNETS AFGØRELSE:

Af den omtalte konsekvensvurdering fremgår blandt andet, at omkring 1 km op langs den østlige side af vandløbet kreaturafgræsses ca. 6 ha med kvier. Der er tidligere givet dispensation til at udvide græsningsarealet med 3,5 ha. Efter projektet ønskes afgræsningen yderligere udvidet med ca. 15 ha op til ca. 250 m syd for ørreddammene. Efter projektet og oplysninger under besigtigelsen skulle den yderligere afgræsning øge artsdiversiteten. Det ville særlig få betydning for plantelivet. Esbjerg Kommune har vurderet, at denne yderligere afgræsning ville fjerne store dele med rørskov, hvilket ikke kan afvises at have negative konsekvenser for blandt andet rørdrum, rørhøg og blå kærhøg. Kommunen vil derfor ikke give dispensation til denne del af projektet.

Efter konsekvensvurderingen må nævnet antage, at en yderligere afgræsning som ansøgt vil være i strid med Danmarks internationale forpligtelser, hvorfor der ikke kan meddeles dispensation hertil, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2.

Omkring det sted, hvor adgangen fra stranden til observationsskjulet agtes etableret, er der i dag adgang til en sti, der forløber tværs over arealet. Ved en etablering af et observationsskjul må nævnet vurdere, at det af hensyn til fuglelivet er nødvendigt at begrænse publikums adgang til arealerne omkring ørreddammene. Dette kan ske ved skiltning/hegning.

Såfremt observationsskjulet ikke længere måtte blive anvendt, skal det fjernes, og klitten retableres.

Efter en samlet vurdering kan det antages, at en gennemførelse af Naturprojekt Sønderho Strand i overensstemmelse med de fremsendte beskrivelser og oplysningerne i mødet den 24. maj ikke vil være i strid med fredningens formål, såfremt de krav, som Esbjerg Kommune har anført i skrivelsen af 29. august 2007, efterkommes. Nævnet meddeler derfor dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, på vilkår:

- Opgravet og ryddet materiale må ikke udjævnes eller efterlades i området, men skal køres bort,

- det opgravede materiale fra søen skal fjernes fra § 3-området efter opgravning og må ikke ligge til afdrypning i en længere periode,
- vandet fra søen skal ledes gennem ørreddammene, således at der kan ske en sedimentation af organiske stoffer og fosfor, før vandet føres gennem klitlavningen,
- vandløbet syd for ørreddammene må ikke oprenses, men skal fortsat have et diffust forløb, så næringsstoffer fra søvandet fjernes eller udfældes,
- det kvægafgræssede område må ikke udvides ud over det allerede tilladte,
- fåregræsning må kun finde sted i et snævert område omkring ørreddammene,
- pleje af ørreddammene begrænses til rydning af pil,
- for at begrænse forstyrrelsen af fuglelivet skal publikums adgang til arealerne omkring ørreddammene begrænses ved, at der i perioden 1. april - 31. juli kun er adgang til observationsskjulet, og
- såfremt observationsskjulet ikke anvendes mere, skal det fjernes, og klitten derefter retableres.

Med disse vilkår kan dispensationen kan ikke antages at være i strid med de forpligtelser, der fremgår af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2.

I medfør af naturbeskyttelseslovens § 66 bortfalder tilladelsen, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år fra dato.

Claus Kejser

Afgørelsen kan inden 4 uger fra dens modtagelse indklages for Naturklagenævnet af ansøgeren og forskellige myndigheder. Først når det efter klagefristens udløb er konstateret, at afgørelsen ikke er indbragt for Naturklagenævnet, kan dispensationen udnyttes.

Klage skal indsendes skriftligt til **Fredningsnævnet for Sønderjyllands Amt, Dommerkontoret, Kongevej 41, 6400 Sønderborg**, der videresender klagen til Naturklagenævnet sammen med sagens dokumenter.

For klage skal betales et gebyr på 500 kr. til Naturklagenævnet. Når Naturklagenævnet har modtaget sagen fra Fredningsnævnet, vil Naturklagenævnet opkræve gebyret hos klageren, og såfremt en fastsat betalingsfrist ikke overholdes, vil klagen blive afvist. Gebyret tilbagebetales, hvis klageren får helt eller delvist medhold.

/kb

Fredningsnævnet for Sydjylland
Sydlig del

INDGÅET
25 JUNI 2009
RETTEN I ESBJERG

Skov- og Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø.

Dokken 1
6700 Esbjerg
Åbent 08.30-15.00
Tlf. 79 13 66 77
Fax 75 13 69 69
Email.esbjerg@domstol.dk
www.domstol.dk/esbjerg
SE-nr. 50 03 28 17

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen
- 2 JULI 2009

17. juni 2009
Fredningssag 7-2009

Vedr.: J. nr. 7/2009: Ansøgning fra Landinspektørerne Syd I/S til at nedgrave et fællesantennekabel på arealer på den sydlige del af Fanø.

Fredningsnævnet har fra Landinspektør Syd I/S, Kronprinsensgade 68, 6700 Esbjerg, på vegne Sønderho Antenneforening modtaget en ansøgning om dispensation fra Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 29. november 1985, om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø, til at nedgrave et fællesantennekabel på blandt andet ejendommen matr. nr. 308 i Sønderho by. Det fremgår blandt andet af fredningsbestemmelserne, at der ikke må foretages terrænændringer, opfyldning, planering eller afgravning i det fredede område. Fredningsnævnet skal derfor meddele dispensation fra Overfredningsnævnets kendelse, i det omfang projektet berører de fredede arealer på den sydlige del af Fanø.

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 12. juni 2009, hvor nævnet tillige har foretaget besigtigelse.

Fredningsnævnet har besluttet at meddele Sønderho Antenneforening dispensation til at gennemføre anlægsarbejdet på de vilkår, der fremgår af afsnittet "Fredningsnævnets afgørelse".

Sagens baggrund

Ved brev af 4. maj 1982 rejste Danmarks Naturfredningsforening sag om fredning af "arealer på den sydlige del af øen Fanø, Fanø kommune" med "det formål ud fra ensartede retningslinjer at fastholde et samlet naturområde af national betydning, herunder at bevare og beskytte det rigt varierede landskabs former, disses vegetationstyper og det dertil knyttede dyre- og planteliv, samt om nødvendigt at muliggøre pleje af arealerne. Endvidere at tilsikre, at offentlighedens adgang til området sker i overensstemmelse med dette bevaringsformål". Det fremgår af fredningsforslaget endvidere, at "det er hensigten, at fredningen får til følge, at området bevares i sin nuværende tilstand, idet arealerne ud fra deres usædvanlige formrigdom og udviklingsforløb i såvel geografisk som naturhistorisk henseende giver mulighed for iagttagelser og studier på alle niveauer af et stort, endnu ungt stykke næsten upåvirket natur".

Fredningsnævnet for Ribe amts fredningskreds traf den 1. juni 1983, afgørelse om fredning af arealer på ca. 1.200 ha. på den sydlige del af Fanø.

Afgørelsen blev indbragt for Overfredningsnævnet.

Overfredningsnævnet stadfæstede ved afgørelse af 29. november 1985 fredningsnævnets afgørelse.

Overfredningsnævnet har blandt andet anført følgende i sin afgørelse:

> "Den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og international betydning. Store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over for indgreb. Endvidere har dele af området stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. På denne baggrund tiltrædes det, at der gennemføres en fredning af området med den geografiske udstrækning, der er fastlagt af fredningsnævnet..."

Overfredningsnævnet har fastsat blandt andet følgende fredningsbestemmelser for de fredede arealer på den sydlige del af Fanø:

> "...
>
> § 1 Fredningens formål.
>
> Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær, moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.
>
> § 2. Arealernes drift.
>
> De arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "opdyrkning", kan anvendes til almindelig landbrugsdrift uden hensyn til fredningen...
>
> De øvrige arealer i fredningsområdet må ikke opdyrkes. Arealerne må således ikke pløjes, fræses, tilsås eller udsættes for anden form for jordbehandling, jfr. dog § 3 om skrælning af tørv...
>
> § 3. Terrænændringer.
>
> Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden, og der må ikke foretages opfyldning, planering og afgravning... "

Ved brev af 14. januar 2009 ansøgte landinspektør Søren Nordby, Landinspektørerne Syd I/S, Esbjerg, på vegne Sønderho Antenneforening Miljøcenter Ribe om tilladelse til at nedgrave et fællesantennekabel i det klitfredede areal på den sydlige del af Fanø.

Landinspektør Søren Nordby har anført i brevet blandt andet:

> "...
>
> Antenneforeningen skal udvide fællesantennenettet i den sydlige del af sommerhusområdet i Sønderho ved etablering af forbindelse fra vejen "Ved Bavnen" til vejen "Kåverdalen" syd for. Mellem de to veje og tilhørende sommerhusområder ligger

et klitfredet areal, hovedsageligt på matr. nr. 308 i og delvis på matr. nr. 73 d, 87 b, 93 e og 213 i Sønderho By, således som det nærmere fremgår af medsendte luftfotokort med matrikel- og klitfredningsgrænser.

Det projekterede kabel tænkes nedgravet som vist på medsendte kort, idet kablet fra "Ved Bavnen" følger en flisbelagt sti og herefter forløber udenfor skellet mod matr. nr. 93 e.

Ejeren af matr. nr. 93 e har meddelt antenneforeningen, at de ikke ønsker et kabel over/servitut på deres ejendom.

...

Efter nedgravning vil kabelrende og kørespor blive retableret.

Ejerne af de ejendomme, hvorover kablet skal nedgraves, har alle givet tilsagn til nedgravningen. Kabeltraceet vil blive indmålt og efterfølgende sikret i deklaration herom.

Gravearbejdet ønskes gerne udført snarest så sti og landskab kan være retableret hurtigst muligt inden sæsonen starter..."

Ved brev af 3. marts 2009 meddelte Miljøcenter Ribe, Vand- og naturområdet, antenneforeningen dispensation til at etablere fællesantennekablet indenfor klitfredningen på strækningen mellem "Ved Bavnen" og "Kåverdalen".

I brevet har Miljøcentret anført blandt andet:

"...

Miljøcentret giver herved dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 1, jf. § 8 til nedgravning af fællesantennekabel på klitfredet område matr. nr. 308 i og delvis på ... Sønderho By på vilkår, at

- efter nedgravningen skal kabelrende og kørespor fjernes og terræn retableres.

- gravearbejdet ikke må give anledning til, at der opstår sandflugt, i givet fald foretages nødvendig dæmpning.

...

Begrundelse for afgørelsen

Miljøcentret har lagt til grund for afgørelsen, at

- nedgravning af fællesantennekabel kan ikke anses for at være en tilstandsændring, såfremt terræn straks retableres.

- de berørte grundejere, på hvis matrikler kablet skal nedgraves, har alle givet tilsagn til nedgravningen..."

Miljøcentret orienterede den 3. marts 2009 Fredningsnævnet om afgørelsen.

Fredningsnævnet henledte herefter ved brev af 27. april 2009 landinspektør Søren Nordbys opmærksomhed på, at Fredningsnævnet tillige skal meddele dispensation projektets gennemførelse, fordi fællesantennekablet skal føres gennem en del af det område, der er fredet ved Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985.

I brev af 13. maj 2009 til Fredningsnævnet har landinspektør Søren Nordby anført blandt andet:

> "...
>
> Jeg er bekendt med fredningskendelse af 16/12-1985 i området og har gennemlæst denne. Jeg er af den overbevisning, at projektet på ingen måde strider mod fredningens formålsparagraf endsige de øvrige fredningsbestemmelser i fredningskendelsen. Omkring terrænændringen (§ 3), der kunne have indflydelse på dette projekt, står, at " at der ikke må foretages opfyldning, planering eller afgravning". Der er tale om nedgravning og retablering af terrænet. Nedgravningsrenden vil være 10 – 20 cm bred og retableres løbende i takt med udgravningen. Derfor mener jeg ikke, det er i strid med paragraf 3.
>
> Jeg har derfor fundet det tilstrækkeligt at søge miljøcentret i relation til det klitfredede areal og har også fået projektet godkendt hos denne myndighed.
>
> Projektet skulle gerne være afsluttet inden turistsæsonen sætter ind om en måned. Jeg beder venligst om Deres indstilling og godkendelse hurtigst muligt, idet aftale med entreprenør er på plads ..."

Projektområdet ligger i internationalt naturbeskyttelsesområde (EF-habitatområde nr. 78, Vadehavet, EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 53, Fanø, og Ramsarområde nr. 27).

Fredningsnævnets behandling af sagen

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 12. juni 2009.

I mødet deltog landinspektør Søren Nordby og medarbejder Eigil Hansen, begge fra Landinspektør Syd I/S, for Sønderho Antenneforening formanden Hans Christian Marin, for Fanø Kommune, Teknik & Miljø, teknisk chef Flemming Weisz og medarbejder Helene Ruberg, Ingeniørfirmaet Johanson & Kalstrup, Varde, for Esbjerg Kommune, Teknik & Miljø, sagsbehandler Mette Due og for Friluftsrådet Hans Fischer Nielsen, Sønderho.

Under besigtigelsen oplyste Fredningsnævnets formand, at Miljøcenter Ribe ved mail af 3. marts 2009 har orienteret Fredningsnævnet om, at Miljøcentret har meddelt Sønderho Antenneforening dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 1, fra bestemmelsen i lovens § 8 til at nedgrave et fællesantennekabel på klitfredede arealer på den sydlige del af

Fanø. En del af det areal, som berøres af projektet, er tillige fredet ved Overfredningsnævnets afgørelse, truffet den 29. november 1985, ligesom projektområdet ligger i et internationalt naturbeskyttelsesområde - EF-habitatområde nr. 78, Vadehavet, EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 53, Fanø, og Ramsarområde nr. 27. Det fremgår blandt andet af Overfredningsnævnets afgørelse, at fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær, moser og det deraf følgende dyre- og planteliv, og at der blandt andet ikke må foretages terrænændringer, ligesom der ikke må foretages opfyldning, planering og afgravning i det fredede område. I det omfang nedlægningen af fællesantennekablet berører fredede arealer, kan projektet ikke gennemføres, medmindre fredningsnævnet meddeler dispensation hertil.

Under besigtigelsen gennemgik landinspektør Søren Nordby projektet og oplyste, at Sønderho Antenneforening er i færd med at udbygge foreningens kabelanlæg. Antenneforeningen vil fremføre et kabel fra vejen Ved bavnen til kablet i Kåverdalen uden om ejendommen matr. nr. 93 e Sønderho by. Kablet skal nedlægges i et tracé, der skal graves i Ved Bavnen og videre op ad den flisbelagte sti, der fører mod syd op over klitten og ind i det fredede område, matr. nr. 308 i Sønderho by, indtil et punkt ud for det vestlige hjørne af ejendommen matr. 93 e smst., hvor tracéet graves parallelt med og minimum 2 til 3 meter fra skellet mod denne ejendoms sydvestlige skel mod det fredede areal; fra denne ejendoms sydligste punkt føres tracéet i nordøstlig retning ud til Kåverdalen, hvor kablet sluttes til det eksisterende kabel. Baggrunden for denne linjeføring er, at ejeren af ejendommen matr. nr. 93 e Sønderho by ikke ønsker tracéet på sin grund. Renden, hvori kablet skal lægges, bliver 40 cm dyb og ca. 20 til 30 cm bred eller så smal som muligt. Tracéets samlede længde gennem det fredede område bliver ca. 200 meter. Under arbejdet "vippes" vækstlaget, hvor renden skal graves, "op til siden", herefter renden graves, kablet nedlægges, og renden kastes til, hvorefter vækstlaget genanbringes. Gravearbejdet foregår i én proces og skal udføres af entreprenør Bjarne Brinch, Entreprenørfirmaet Frits Brinch & Sønner, der er et lokalt firma med kendskab til de særlige naturforhold, som gør sig gældende på Fanø. Selve gravearbejdet skal udføres med en lille entreprenørmaskine.

Under besigtigelsen oplyste landinspektør Søren Nordby på forespørgsel fra Hans Fischer Nielsen, at entreprenøren vil undgå at grave i den mest kuperede del af området, hvor der er en fyrrebevoksning, og i stedet lægge traceet lidt længere mod syd inde på det fredede areal, hvor terrænet er mindre kuperet.

Sagsbehandler Mette Due oplyste under besigtigelsen, at der ikke er udarbejdet en vurdering af gravearbejdets og kablets betydning for de arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for habitatområdet, men det er Esbjerg Kommunes vurdering, at gravearbejdet og nedlægningen af kablet ikke vil påvirke habitatområdets udpegningsgrundlag.

På forespørgsel fra Fredningsnævnets formand oplyste de øvrige deltagere i besigtigelsen, at der ikke er indvendinger mod ansøgningen til Fredningsnævnet.

Fredningsnævnets afgørelse:

Overfredningsnævnet har udtalt i sin afgørelse, at den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og

international betydning, at store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over for indgreb, og at dele af området har stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. Overfredningsnævnet har endvidere udtalt, at formålet med fredningen er at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær, moser og det deraf følgende dyre- og planteliv. Fredningsbestemmelserne indeholder som følge heraf forbud mod terrænændringer, og forbud mod afgravning, opfyldning og planering.

Fredningsnævnet kan i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne i Overfredningsnævnets afgørelse, såfremt det ansøgte ikke strider mod formålet med fredningen.

Fredningsnævnet skal ved afgørelsen af denne sag tillige vurdere, om det ansøgte indebærer forringelse af de naturtyper og levesteder eller betydelige forstyrrelser af de arter, området er udpeget for, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2.

Det lægges til grund, at gravearbejdet skal udføre med en lille gravemaskine, at renden, hvori kablet skal nedlægges, er ca. 40 cm dyb og ca. 20 til 30 cm bred, og at der kun skal foretages gravearbejde på en lille del af det fredede område, idet traceet gennem dette område har en længde på ca. 200 m.

Under disse omstændigheder, samt efter oplysningerne om, hvorledes gravearbejdet og nedlægningen af kablet skal udføres, at der sker omgående retablering i arbejdsområdet og sagsbehandler Mette Dues oplysning om, at det er Esbjerg Kommunes vurdering, at gravearbejdet og nedlægningen af kablet ikke vil påvirke udpegningsgrundlaget for habitatområdet, er det ubetænkeligt at antage, at arbejdet ikke vil resultere i nogen negative påvirkninger af klitoverfladen og vegetationen i området hverken i forhold til fredningsinteresserne eller i forhold til de arter og områder, der på denne del af Fanø er beskyttet efter habitatdirektivet.

Fredningsnævnet meddeler derfor i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, og stk. 2, Sønderho Antenneforening dispensation til at gennemføre anlægsarbejdet, på vilkår

at vækstlaget, hvor kabeltraceet skal være, fjernes særskilt, inden kabelrenden graves,

at opgravet sand, der ikke kan genindbygges i den gravede rende efter nedlægningen af antennekablet, deponeres uden for det fredede område,

at vækstlaget lægges særskilt på den tilkastede rende efter nedlægningen af kablet,

at bevoksningen med fyr ikke berøres ved arbejdet,

og

at der udlægges køreplader, såfremt gravearbejdet skal foretages i blød bund.

Klagevejledning:

Denne afgørelse kan senest 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt de

pågældende, indbringes for Naturklagenævnet, Rentemestervej 8, 1360 København NV, af Sønderho Antenneforening, Fanø Kommune, Miljøcenter Ribe, By- og Landskabsstyrelsen, Skov- og Naturstyrelsen Blåvandshuk, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet, Dansk Ornitologisk Forening, lokale foreninger og andre, som har en væsentlig interesse i afgørelsen.

Klage indsendes til fredningsnævnet, der videresender sagen til Naturklagenævnet.

Det er en betingelse for Naturklagenævnets behandling af klagen, at der indbetales et gebyr på 500 kr. til Naturklagenævnet. Nævnet vil sende en opkrævning på gebyret til klageren, når nævnet har modtaget klagen fra fredningsnævnet. Naturklagenævnet vil ikke påbegynde behandlingen af klagen, før gebyret er modtaget. Vejledning om gebyrordningen kan findes på Naturklagenævnets hjemmeside www.nkn.dk.

Såfremt en klage indgives, må nævnets dispensation ikke udnyttes, før sagen er færdigbehandlet og stadfæstet af Naturklagenævnet.

Denne dispensation bortfalder, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del,
Esbjerg, den 17. juni 2009

Margit Ø. Laub
formand

Denne afgørelse er sendt til:

Landinspektørerne Syd I/S v/ Søren Nordby, Kronprinsensgade 68, 6700 Esbjerg.
Sønderho Antenneforening v/ Hans Christian Marin, Sønderho Strandvej 3, Sønderho, 6720 Fanø.
Miljøcenter Ribe, Sorsigvej 35, 6760 Ribe.
Fanø Kommune, Teknik & Miljø, Skolevej 5-7, 6720 Fanø.
Esbjerg Kommune, Rådhuset, Torvegade 74, 6700 Esbjerg.
Skov – og Naturstyrelsen, Blåvandshuk, Ålholt, Ålholtvej 1, 6840 Oksbøl.
Skov- og Naturstyrelsen, Haraldsgade 58, 2100 København Ø.
Danmarks Naturfredningsforening, Masnedøgade 20, 2100 København Ø.
Danmarks Naturfredningsforenings Lokalkomite v/ Britt Schak Hansen, Kallesbjergvej 18 F, 6720 Fanø.
Friluftsrådet, Scaniagade 13, 2450 København SV.
Friluftsrådet Fanø, c/o Hans Fischer Nielsen Gl. Byvej 29, Sønderho, 6720 Fanø.
Dansk Botanisk Forening, Sølvgade 83, 1307 Esbjerg.

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen
25 MAJ 2010

Fredningsnævnet for Sydjylland
Sydlig del

Skov- og Naturstyrelsen
Haraldsgade 58
2100 København Ø.

Dokken 1
6700 Esbjerg
Åbent 08.30-15.00
Tlf. 79 13 66 77
Fax 75 13 69 69
Email.esbjerg@domstol.dk
www.domstol.dk/esbjerg
SE-nr. 50 03 28 17

21. maj maj 2010
Fredningssag 4-2010

J. nr.: 4/2010: Ansøgning fra Sønderho Borgerforening om dispensation til at opsætte en kåver på et fredet areal syd for Sønderho by.

Fredningsnævnet har den 5. februar 2010 modtaget en ansøgning fra Sønderho Borgerforening, fremsendt gennem Fanø Kommune, om dispensation til at opsætte en kåver - et sømærke - på ejendommen matr. nr. 308 i Sønderho by, Sønderho, der ejes af Fanø Kommune.

Ejendommen er fredet ved Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø.

Det fremgår af fredningsbestemmelserne blandt andet, at fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret område med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv, at der ikke må foretages terrænændringer, opfyldning, planering eller afgravning i det fredede område, og at der ikke må opføres ny bebyggelse, herunder anbringes tårne og master m.v. i det fredede område.

Fredningsnævnet skal derfor meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne i Overfredningsnævnets afgørelse, såfremt projektet skal gennemføres.

Fredningsnævnet har foretaget besigtigelse i sagen den 16. april 2010.

Fredningsnævnet har besluttet at meddele Sønderho Borgerforening dispensation til at opføre kåveren på de vilkår, der fremgår under afsnittet "Fredningsnævnets afgørelse".

Sagens baggrund

Ved brev af 4. maj 1982 rejste Danmarks Naturfredningsforening sag om fredning af "arealer på den sydlige del af øen Fanø, Fanø kommune" med "det formål ud fra ensartede retningslinjer at fastholde et samlet naturområde af national betydning, herunder at bevare og beskytte det rigt varierede landskabs former, disses vegetationstyper og det dertil knyttede dyre- og planteliv, samt om nødvendigt at muliggøre pleje af arealerne. Det var endvidere formålet med sagsrejsningen at tilsikre, at "offentlighedens adgang til området sker i overensstemmelse med dette bevaringsformål". Det fremgår af fredningsforslaget tillige, at "det er hensigten, at fredningen får til følge, at

området bevares i sin nuværende tilstand, idet arealerne ud fra deres usædvanlige formrigdom og udviklingsforløb i såvel geografisk som naturhistorisk henseende giver mulighed for iagttagelser og studier på alle niveauer af et stort, endnu ungt stykke næsten upåvirket natur".

Fredningsnævnet for Ribe amts fredningskreds traf den 1. juni 1983, afgørelse om fredning af arealer på ca. 1.200 ha. på den sydlige del af Fanø.

Afgørelsen blev indbragt for Overfredningsnævnet.

Overfredningsnævnet stadfæstede ved afgørelse af 29. november 1985 fredningsnævnets afgørelse.

Overfredningsnævnet har blandt andet anført følgende i sin afgørelse:

> "Den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og international betydning. Store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over for indgreb. Endvidere har dele af området stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. På denne baggrund tiltrædes det, at der gennemføres en fredning af området med den geografiske udstrækning, der er fastlagt af fredningsnævnet..."

Overfredningsnævnet har fastsat blandt andet følgende fredningsbestemmelser for de fredede arealer på den sydlige del af Fanø:

> "...
>
> § 1. Fredningens formål.
>
> Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær, moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.
>
> § 2. Arealernes drift.
>
> a. De arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "opdyrkning", kan anvendes til almindelig landbrugsdrift uden hensyn til fredningen...
>
> b. De øvrige arealer i fredningsområdet må ikke opdyrkes. Arealerne må således ikke pløjes, fræses, tilsås eller udsættes for anden form for jordbehandling, jfr. dog § 3 om skrælning af tørv...
>
> § 3. Terrænændringer.
>
> Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden, og der må ikke foretages opfyldning, planering og afgravning... "
>
> ...
>
> § 6. Bebyggelse m.v. og andre anlæg.

a. Der må ikke opføres ny bebyggelse ...

...

c. Der må heller ikke etableres andre faste konstruktioner og anlæg end bygninger. Eksempelvis må der ikke opstilles vindmøller eller etableres flyvepladser, motorbaner, skydebaner, oplagspladser eller lossepladser. Der må ikke anbringes plankeværker, mure, tårne, o. lign. eller master..."

Ved brev af 4. februar 2010, modtaget den 5. februar 2010, har Fanø Kommune forelagt Fredningsnævnet en ansøgning af 25. oktober 2007 fra Sønderho Borgerforening om dispensation til at opsætte/genrejse en kåver på ejendommen matr. nr. 308 i Sønderho by, Sønderho. Brevet er vedlagt et omfattende bilagsmateriale.

I brevet har Fanø Kommune anført blandt andet:

"...

Udvalget for teknik & miljø vedtog i dettes møde den 19. december 2007 at meddele dispensation for en ansøgt bygningshøjde på 14½ meter og landzonetilladelse til det ansøgte.

Landzonetilladelsen blev begrundet med at der er tale om genrejsning af et gammelt sømærke.

Tilladelsen er givet under forudsætning af at der kan opnås dispensation fra overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 samt at områdehøringen ikke giver anledning til væsentlige indsigelser.

Torben Mahlers Tegnestue søgte den 2. juni 2008 om byggetilladelse til genopførelse af kåveren.

Sagen har været fremsendt til Statsforvaltningen Syddanmark uden at der herfra er modtaget skriftligt svar..."

Det fremgår af det materiale, som Fanø Kommune har fremsendt til Fredningsnævnet, at Fanø Kommune ved brev af 15. september 2009 fremsendte sagen til Statsforvaltningen Syddanmark til

"Statsforvaltningens afgørelse vedrørende dispensation for opsætning af kåver (sømærke) på matr. nr. 308 i Sønderho by, Sønderho.

Sønderho Borgerforening søgte den 25. oktober 2007 om landzonetilladelse til opsætning /genrejsning af Kåver..."

Det fremgår endvidere af det materiale, som Fanø Kommune har fremsendt til Fredningsnævnet, at kommunens tilladelse efter planlovens § 35 til genrejsning af kåveren blev påklaget til Naturklagenævnet, der i brev af 23. september 2008 meddelte Sønderho Borgerforening, at nævnet stillede sagen i bero, indtil Fredningsnævnets afgørelse foreligger, fordi

"Naturklagenævnet finder, at Fredningsnævnet for Sydjylland bør tage stilling til, om der kan meddeles dispensation fra fredningen, før naturklagenævnet behandler klagen over tilladelsen efter planlovens § 35..."

I den oprindelige ansøgning, der er dateret den 25. oktober 2007, til Fanø Kommune, har Torben Bürgel Nielsen, Sønderho Borgerforening, anført blandt andet:

"...

Jeg vil gerne ansøge om en landzonetilladelse til genrejsning af den gamle kåver (sømærke) i Sønderho.

Sømærket stod på på matr. nr. 308 I, Sønderho. Det er et kommunalt ejet areal.

Vi har netop pr. 22. oktober 2007 fået Dispensation fra Klitfredningen på arealet fra Miljøcentret i Ribe ...

Kåveren skal opføres præcist magen til den gamle, som faldt i en storm i 1935. Vi har fået de gamle tegninger fra Rigsarkivet, og fundamentet står stadig i klitten bag Sønderho Skole, så vi kan genbruge det originale fundament (det skal dog nok lige renoveres lidt for tidens tand).

Den gamle kåver var 14,5 meter høj, og bestod at et træskelet, som skulle afmærke indsejlingen til sejlrende og Sønderho havn.

Formålet med genrejsningen er et ønske om at bevare øens historiske relationer til søfartshistorien og de kulturhistoriske traditioner der knytter sig til..."

Fanø Kommune har vedlagt fremsendelsesbrevet et omfattende materiale med oplysninger om sagens baggrund, kommunens behandling af sagen og klage over kommunens afgørelse.

I et notat vedr. ansøgning fra Sønderho Borgerforening, Arbejdsgruppen Sønderho Havn til at genrejse kåveren (sømærket) SV for Sønderho Skole, dateret den 4. september 2007 påført navnet Flemming Kondrup, hedder det:

.....

Arbejdsgruppen har ansøgt Fanø Kommune om tilladelse til at genrejse kåveren på dennes oprindelige placering på matr. nr. 308 i, Sønderho. Grunden ejes af Fanø Kommune. Hele den pågældende grund er klitfredet, hvorfor ansøgning fremsendes til Miljøcenter Ribe.

Placering.

Kåveren ønskes opført på sin oprindelige placering SV for Sønderho Skole. På dette sted findes rester af murstensfundament fra den Kåver der væltede under stormen den 19. oktober 1935.

...

Kåveren planlægges genrejst i umiddelbar nærhed af den trigonometriske station, der ligger på samme klittop.

.....

Projektet.

Kåveren planlægges opført med samme højde, som den oprindelige – ca. 14,5 meter. Men i modsætningen til den oprindelige kåver, planlægges den nye kåver bygget på en betonplade, der skal danne fundament for overbygningen. Det skønnes dog ikke, at det ændrede fundament vil medføre væsentlige ændringer i den samlede konstruktions udseende.

Projektet vil blive opført i overensstemmelse med de oprindelige tegninger, se nedenfor.

Fanø Kommune anbefaler ansøgningen om dispensation..."

Notatet er vedhæftet en tegning af en båke; tegningen hidrører angiveligt fra Fyrvæsenets Tekniske Tjeneste eller er baseret på oplysninger herfra.

Tegningen viser en båke, udført som trækonstruktion.

Det fremgår endvidere af det materiale, som Fanø Kommune har forelagt Fredningsnævnet, at Fanø Kommune den 19. december 2007 meddelte landzonetilladelse til genrejsning af "den gamle kåver, et 14,½ meter højt sømærke, med den oprindelige placering lige syd for Sønderho Skole, på matr. nr. 308 i Sønderho by, Sønderho".

Fanø Kommune offentliggjorde landzonetilladelsen i Fanø Ugeblad nr. 6, udgivet den 7. februar 2008 med klagevejledning.

Morten Larsen, Muslingevej 66, Esbjerg V, og Manni Invest ApS, Sønderho, påklagede landzonetilladelsen til Naturklagenævnet.

Morten Larsen har i sin klage, der er dateret den 27. februar 2008, anført blandt andet:

"...

I ovennævnte fredningsbestemmelser nævnes også:"landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart overfor indgreb". Med genrejsning af kåveren må der formodes at ske en øget færdsel i de meget sårbare og i forvejen nedslidte klitter i området syd for skolen, hvor næsten al vegetation er borte. Færdsel sker i dag til fods men ofte konstaterer jeg både cykling og knallertkørsel i det fredede område. Det vil der med sikkerhed ikke blive mindre af.

Hvordan sikres området under opførelsen og hvad med hensyn til genopretning af området som følge af skader sket under opførelsen.

Hvem sørger for – både praktisk og økonomisk – for en eventuel vedligeholdelse og sikring (herunder tydelig skiltning) af de fredede klitter omkring den eventuelle kåver.

Hvem har ansvaret for - både praktisk og økonomisk for vedligeholdelse og bortfjernelse af en eventuel kåver. Er eller vil der blive stillet krav om sikkerhedsstillelse?

Hvordan sikrer Fanø Kommune at al færdsel til og fra en eventuel kåver sker via offentligt areal og således ikke vil være til gene for de grundejere, som har arealer stødende op til området hvor en eventuel kåver ønskes placeret.

Genrejsningen af kåveren har ikke længere nogen betydning for skibsfarten..."

I et brev af 26. marts 2008 til Fanø Kommune har Morten Larsen supplerende oplyst:

"...

I ansøgers ansøgning af 25. oktober 2007 anføres at der forefindes et gammelt fundament. Der er i klitten et geodætisk fixpunkt som intet har at gøre med et fundament fra en tidligere kåver og som vel heller ikke må/kan anvendes igen.

Hvordan sikres at kåveren ikke fremover anvendes eller udnyttes til opsætning af TV antenner og lign samt mobiltelefon sendere/modtagere..."

Manni Invest ApS har i en mail af 23. marts 2008 til Fanø Kommune under henvisning til lokalplan nr. 19 anført blandt andet, at sømærket ikke er i overensstemmelse med den stedlige byggetradition, at der ikke må ske nogen form for bebyggelse, idet terrænet skal henligge som naturligt terræn, at der ikke må foretages afgravning eller udgravning, og at området i videst muligt omfang skal henligge i naturtilstand. Det hedder videre i mailen, at opsætning af et monumentalbyggeri med en højde på 14,5 meter er uden relevant tilknytning til Sønderhos fortid og nutid og udelukkende vedrører en kort periode af Sønderhos historie.

Den 2. juni 2008 fremsendte Torben Mahlers Tegnestue herefter en ansøgning til Fanø Kommune om byggetilladelse til genrejsning af en kåver på matr. nr. 308 i Sønderho by, Sønderho.

Ansøgningen fra tegnestuen var vedlagt beregninger til en trækonstruktion samt oplysninger om materialeforbrug til kåveren.

Det fremgår af materialet, at kåveren ønskes opført som en trækonstruktion på ejendommen matr. nr. 308 i Sønderho by, Sønderho, der er en stor klitformation syd for Kåvervej.

Det fremgår endvidere af det materiale, som Fanø Kommune har forelagt Fredningsnævnet, at kåverens dimensioner er baseret på kopier af tegninger af en ca. 14,40 meter høj kåver, udarbejdet formentlig omkring 1972 af Fyrvæsenets Tekniske Tjeneste, samt 3 fotografier

Der er anført følgende i materialet om kåverens dimensioner, idet der henvises til det foto, der er vedhæftet denne afgørelse:

Hovedstolpen måler 45 fod svarende til 14,20 meter, de ydre skråstager måler hver 41 fod svarende til 13 meter, de indre skråstager måler hver 32 fod svarende til 10 meter, de indre krydsstillede skråstager måler hver 23 fod svarende til 7,2 meter.

De krydsliggende bundstykker måler hver 22 fod svarende til 7 meter og de vandrette tværbomme i alt 50 meter.

Kåveren afsluttes foroven af et topmærke.

Under forberedelsen af sagen har bibliotekar Per Hofman Hansen, Silkeborg, sendt et indlæg, dateret den 23. marts 2010, om genrejsning af en kåver på Kåverbjerget til Fredningsnævnet.

I sit indlæg har bibliotekar Per Hofman Hansen oplyst blandt andet, at det fremgår af tilgængelige historiske kilder, at der i 1612 har stået "to vartegn eller båker på en tørlagt sandbanke (Peter Meyers Sand) lidt syd for Fanøs sydspids" (Kartografen Willem Janszoon Blaeu i "Het Licht der Zeevaert", Amsterdam, 1612.) På kartografen Niels Hegelunds kort fra 1689 er der indtegnet to båker ved Sønderho. Det fremgår endvidere af indlægget, at de ældste tegninger af Sønderhos Båker er dateret 1811 og 1814 og befinder sig i Rigsarkivet, samt at der på landinspektør Thobølls kort fra 1820 over Sønderho er aftegnet to båker ved Sønderho. Det fremgår tillige af indlægget, at båkerne ved Sønderho er beskrevet i "Den danske Lods", der er en løbende udgivelse, og at båkerne er beskrevet i udgivelser af "Den danske Lods" fra årene ca. 1850 til 1920.

Bibliotekar Per Hofman Hansen oplyser i sit indlæg, at den ydre båke, der stod på Fanøs sydspids, blev fjernet i 1915, og at kåveren på matr. nr. 308 i Sønderho by, Sønderho, væltede under en storm den 19. oktober 1935.

I et brev af 26. marts 2010 til Fredningsnævnet har Morten Larsen gentaget de indsigelser mod projektet, som fremgår af hans breve af 27. februar 2008 og 26. marts 2008 til Fanø Kommune. Morten Larsen påpeger i brevet den kraftige nedslidning af klitområdet, hvor kåveren påtænkes opført, og nedslidningen af klitområdet vest og øst herfor. Han anfører endvidere, at nedslidningen af klitområdet gennem de seneste år – siden sagen er rejst – er blevet omfattende, uden at der er grebet ind med forebyggende foranstaltninger, og at en yderligere nedslidning af området må forventes, hvis kåveren opføres. Morten Larsen foreslår i brevet, at der laves en visualisering af projektet.

I et brev af 29. marts 2010 til Fredningsnævnet har næstformanden i Fonden Gamle Sønderho anført blandt andet:

> "Kåveren er dybt integreret i byens liv således hedder vejen fra kirken op til skolen (kåverens placering) Kåvervej. Kåveren lever i det lokale samfund. Den er også en del af det sejler-image som Sønderho har med den fungerende og Den gamle Redningsstation, Sønderho Havn, og endelig er det sejladsen efter 1741 (øens frikøb fra Ribe /Kronen), der har været finansieringskilden til de cirka 70 fredede huse i Sønderho.

Fonden Gamle Sønderho administrerer blandt andet Den gamle Redningsstation. Altså hvordan gjorde man, når det gik galt, og hvordan sikrede man sejladsen ved hjælp af kåveren. Det er en vigtig ting at kunne fortælle historien om, hvordan sejladsen på Vadehavet kunne sikres ved hjælp af kåvere.

Fonden Gamle Sønderho kan varmt anbefale, at der gives ret til en genopstilling af kåveren i Sønderho..."

I en mail af 14. april 2010 til Fredningsnævnet har Foreningen Sønderho Havn oplyst,

"... at Sønderho Havn Støtteforening i forbindelse med det ansøgte projekt vedr. genopførelse af Kåveren i Sønderho planlægger i samarbejde med Fanø Kommune og Kort og Matrikelstyrelsen at foretage en renovering af Kåverbjergets omgivelser:

1. Renovering af KMS's fikspunkt fra 1930 ca. 20 m øst for Kåveren.
2. Udlægning af flis på stierne på Kåverbjerget.
3. Rensning af området ved den nedlagte losseplads for affald.

Arbejdet vedr. punkt 1 tænkes udført i forbindelse med støbning af fundamenter til Kåveren. Arbejdet udføres efter aftale med KMS men uden udgifter for KMS

Arbejdet vedr. punkt 2 og 3 udføres efter aftale med Fanø Kommune. Arbejdet udføres ved frivillig arbejdskraft og uden udgifter for Fanø kommune udover levering af flis.

Fredningsnævnets behandling af sagen

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 16. april 2010.

I mødet deltog for Sønderho Borgerforening Robert Peel og Palle Toft, begge Sønderho, for Miljøcenter Ribe naturgeograf Jørgen Clausen, Ribe, for Danmarks Naturfredningsforening lokalkomite medlem Britt Schack Hansen, Nordby, for Friluftsrådet Hans Fischer Nielsen, Sønderho, og Morten Larsen, Muslingevej 66, Esbjerg V.

Under besigtigelsen oplyste Fredningsnævnets formand, at Fredningsnævnet den 5. februar 2010 fra Fanø Kommune har modtaget en ansøgning fra Sønderho Borgerforening om opsætning eller genrejsning af en kåver på ejendommen matr. nr. 308 i Sønderho by, Sønderho. Det areal, som berøres af projektet, er fredet ved Overfredningsnævnets afgørelse, truffet den 29. november 1985, ligesom projektområdet ligger i et internationalt naturbeskyttelsesområde - EF-habitatområde nr. 78, Vadehavet, EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 53, Fanø, og Ramsarområde nr. 27. Det fremgår blandt andet af Overfredningsnævnets afgørelse, at fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær, moser og det deraf følgende dyre- og

planteliv, og at der blandt andet ikke må foretages terrænændringer, ligesom der ikke må foretages opfyldning, planering og afgravning i det fredede område. Det fremgår endvidere af Overfredningsnævnets afgørelse, at der ikke må opføres ny bebyggelse, herunder tårne eller lignende i det fredede område. Projektet kan derfor ikke gennemføres, medmindre Fredningsnævnet dispensere hertil.

Robert Peel redegjorde under besigtigelsen for baggrunden for Borgerforeningens ønske om at genrejse en kåver på Kåverbjerget. Robert Peel anførte blandt andet, at søfart altid har spillet en betydelig rolle for Fanø. Indsejlingen til Sønderho var vanskelig. Der blev derfor rejst koste, båker og kåvere, som skibene kunne navigere efter, når de skulle anløbe havnen. En af kåverne stod på Kåverbjerget sydvest for skolen. Kåveren blev udsat for vejr og vind og blev ikke vedligeholdt, da den efterhånden blev overflødig. Den væltede i en storm i 1935. Sønderho Borgerforening ønsker nu at genrejse kåveren, der skal udføres, så den svarer til det oprindelige sømærke på Kåverbjerget. I den forbindelse har Borgerforeningen søgt oplysninger i forskellige tilgængelige kilder. Borgerforeningen vil i forbindelse med opførelsen af kåveren restaurere stierne, der fører op til Kåverbjerget.

Palle Toft tilføjede under besigtigelsen, at der skal lægges flis ud på stisystemet. Kåveren skal opføres på det sted, hvor den oprindelige kåver stod. Placeringen kan fastlægges på grundlag af gamle kort.

Martin Larsen protesterede mod ansøgningen og henviste til sine indlæg til Fanø kommune og Fredningsnævnet. Kåveren vil vække opmærksomhed på grund af sin højde og vil virke som en publi-kumsmagnet. Det vil betyde, at de i forvejen nedslidte klitarealer omkring Kåverbjerget og Kåverbjerget vil blive udsat for yderligere slidtage i strid med formålet med fredningen af arealerne på den sydlige del af Fanø. Der er ikke i ansøgningen taget højde for de betydelige vedligeholdelsesarbejder, der løbende skal foretages for at sikre arealerne mod nedslidningen. De stier, der er i området, er ikke blevet vedligeholdt i adskillige år. Der er ikke grund til at tro, at det vil ske i fremtiden. Der er intet belæg for, at en kåver på Kåverbjerget har haft nogen som helst nautisk betydning for sejladsen til Sønderho.

Robert Peel bemærkede hertil, at Borgerforeningen vil danne en særskilt forening, der skal stå for vedligeholdelsen af kåveren og de stier, der i dag leder op til toppen af Kåverbjerget. Det er Borgerforeningens opfattelse, at restaurering af stisystemet og relevant skiltning eller markering af adgangsvejen, vil betyde en regulering af trafikken til og fra Kåveren og bidrage til at reducere nedslidningen af klitarealerne udenfor stisystemet.

Hans Fischer Nielsen oplyste, at Friluftsrådet støtter projektet, såfremt de øst/vestgående stier restaureres og markeres, så offentligheden ledes op på Kåverbjerget ad stierne fra øst og vest.

Britt Schack Hansen anførte under besigtigelsen, at Naturfredningsforeningen støtter Borgerforeningens ansøgning under forudsætning af, at trafikken til og fra Kåverbjerget reguleres og ledes ad stierne, der fra øst og vest fører op på Kåverbjerget. Denne regulering kræver, at der etableres en relevant skiltning, og at der lægges flis ud på stierne. Regulering af adgangen til og fra Kåverbjerget vil derfor kunne føre til en mindre nedslidning af de fredede arealer.

Fredningsnævnets afgørelse:

Overfredningsnævnet har udtalt i sin afgørelse, at den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og international betydning, at store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over for indgreb, og at dele af området har stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. Overfredningsnævnet har endvidere udtalt, at formålet med fredningen er at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær, moser og det deraf følgende dyre- og planteliv. Fredningsbestemmelserne indeholder som følge heraf forbud mod opførelse af ny bebyggelse og etablering af andre faste konstruktioner på de fredede arealer samt forbud mod terrænændringer, afgravning, opfyldning og planering.

Projektområdet ligger i et internationalt naturbeskyttelsesområde - EF-habitatområde nr. 78, Vadehavet, EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 53, Fanø, og Ramsarområde nr. 27.

Fredningsnævnet kan i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne i Overfredningsnævnets afgørelse, såfremt det ansøgte ikke strider mod formålet med fredningen.

Fredningsnævnet skal ved afgørelsen af denne sag tillige vurdere, om det ansøgte indebærer forringelse af de naturtyper og levesteder eller betydelige forstyrrelser af de arter, området er udpeget for, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2.

Den omstændighed, at der tidligere har stået en kåver på Kåverbjerget, kan ikke uden videre begrunde, at der kan meddeles dispensation til etablering af en ny kåver. Fredningsnævnet lægger ved denne vurdering vægt på, at retablering af kåveren, som først sker efter en længere årrække, må betragtes som nyanlæg.

Fredningsnævnet lægger til grund, at Fanø har en lang historie som søfartsø, og at der gennem flere århundrede har været sømærker, båker og kåvere, der skulle sikre, at skibe kunne komme sikkert ind til havnen i Sønderho. Kåveren på Kåverbjerget har således en søfartshistorisk tilknytning til Sønderho.

Fredningsnævnet lægger endvidere til grund, at Kåverbjerget mod syd, vest og nord er omkranset af bebyggelse, så området ikke har den enestående karakter, der kendetegner de fredede arealer nord for Sønderho.

Under disse omstændigheder samt efter oplysningerne om, hvorledes Kåveren skal udføres, og det begrænsede areal dens fundament skal dække, er det ubetænkeligt at antage, at anlægsarbejdet ikke vil påvirke udpegningsgrundlaget for habitatområdet, og at arbejdet ikke vil resultere i nogen negative påvirkninger af klitoverfladen og vegetationen i området hverken i forhold til fredningsinteresserne eller i forhold til de arter og områder, der på denne del af Fanø er beskyttet efter habitatdirektivet. Herefter, og da det under de ovenfor anførte omstændigheder vurderes, at det ikke strider mod formålet med fredningen at opføre en kåver på Kåverbjerget, meddeler Fredningsnævnet herefter i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, og stk. 2, Sønderho Borgerforening, dispensation til at gennemføre anlægsarbejdet på vilkår,

at kåveren opføres i den udformning, der er vist på det bilag, der er vedhæftet denne afgørelse,

at kåverens højde ikke må overstige 14,40 meter,

at kåveren i øvrigt opføres af tømmer med de dimensioner, der fremgår ovenfor,

at vækstlaget, hvor kåveren skal opføres, fjernes særskilt, inden anlægsarbejdet påbegyndes,

at opgravet sand, der ikke kan genindbygges i byggefeltet, skal deponeres uden for det fredede område,

at vækstlaget lægges særskilt tilbage på byggefeltet efter arbejdets afslutning,

at der udlægges køreplader frem til byggepladsen, medens anlægsarbejdet står på.

at byggepladsen sikres med køreplader for at undgå beskadigelser af Kåverbjerget

at byggeaffald fjernes fra Kåverbjerget senest ved 4 uger efter færdiggørelsen af kåveren,

at Fanø Kommune som ejer af Kåverbjerget udarbejder en plan for restaurering og vedligeholdelse af de stier, der fra øst og vest leder op på Kåverbjerget, samt om opsætning af relevant skiltning om adgangsforholdene til Kåverbjerget,

og

at denne plan ved Borgerforeningens foranledning skal forelægges Fredningsnævnet til godkendelse, inden byggeriet sættes i gang

Klagevejledning:

Denne afgørelse kan senest 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt de pågældende, indbringes for Naturklagenævnet, Rentemestervej 8, 1360 København NV, af Sønderho Borgerforening, Fanø Kommune, Miljøcenter Ribe, By- og Landskabsstyrelsen, Skov- og Naturstyrelsen Blåvandshuk, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet, Dansk Ornitologisk Forening, lokale foreninger og andre, som har en væsentlig interesse i afgørelsen.

Klage indsendes til fredningsnævnet, der videresender sagen til Naturklagenævnet.

Det er en betingelse for Naturklagenævnets behandling af klagen, at der indbetales et gebyr på 500 kr. til Naturklagenævnet. Nævnet vil sende en opkrævning på gebyret til klageren, når nævnet har modtaget klagen fra fredningsnævnet. Naturklagenævnet vil ikke påbegynde behandlingen af klagen, før gebyret er modtaget. Vejledning om gebyrordningen kan findes på Naturklagenævnets hjemmeside www.nkn.dk.

Såfremt en klage indgives, må nævnets dispensation ikke udnyttes, før sagen er færdigbehandlet og stadfæstet af Naturklagenævnet.

Denne dispensation bortfalder, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del,
Esbjerg, den 21. maj 2010

Margit Ø. Laub
formand

Denne afgørelse er sendt til:

Sønderho Borgerforening c/o Torben Bürgel Nielsen, Møllevejen 6, Strynø, 5900 Rudkøbing.
Miljøcenter Ribe, Sorsigvej 35, 6760 Ribe.
Fanø Kommune, Teknik & Miljø, Skolevej 5-7, 6720 Fanø.
Fanø Kommune, Beredskabskontoret, Skolevej 5-7, 6720 Fanø.
Skov – og Naturstyrelsen, Blåvandshuk, Ålholt, Ålholtvej 1, 6840 Oksbøl.
Skov- og Naturstyrelsen, Haraldsgade 58, 2100 København Ø.
Danmarks Naturfredningsforening, Masnedøgade 20, 2100 København Ø.
Danmarks Naturfredningsforenings Lokalkomite v/ Britt Schack Hansen, Kallesbjergvej 18 F, 6720 Fanø.
Friluftsrådet, Scaniagade 13, 2450 København SV.
Friluftsrådet Fanø, c/o Hans Fischer Nielsen Gl. Byvej 29, Sønderho, 6720 Fanø.
Dansk Botanisk Forening, Sølvgade 83, 1307 København K.
Mani Invest ApS, Sønderland 9, 6720 Fanø.
Morten Larsen, Muslingevej 66, 6710 Esbjerg V.

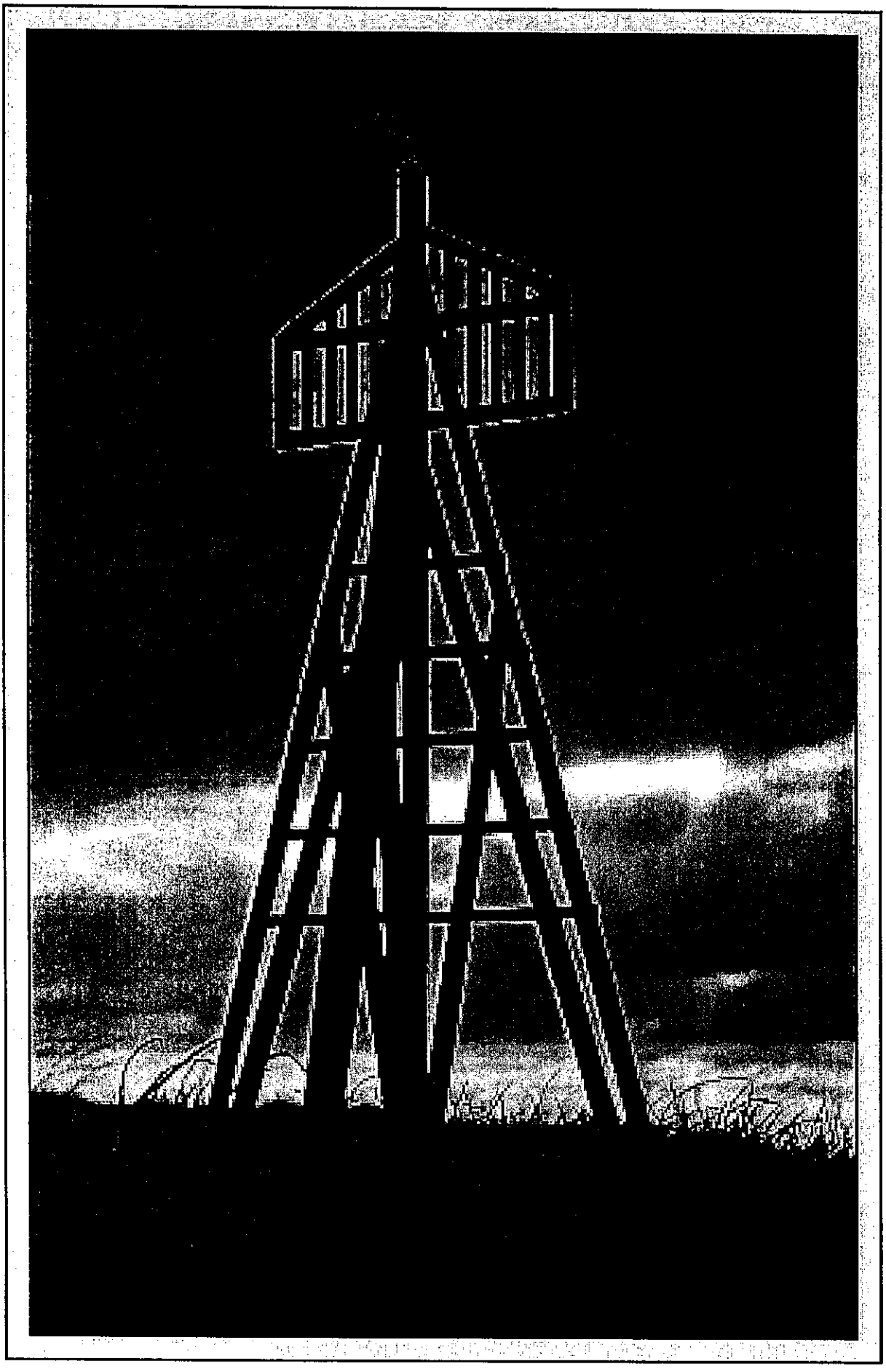

Fredningsnævnet for Sydjylland
Sydlig del

Skov- og Naturstyrelsen
Haraldsgade 58
2100 København Ø.

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen
-5 OKT. 2010

Dokken 1
6700 Esbjerg
Åbent 08.30-15.00
Tlf. 79 13 66 77
Fax 75 13 69 69
Email.esbjerg@domstol.dk
www.domstol.dk/esbjerg
SE-nr. 50 03 28 17

1. oktober 2010
Fredningssag 36/2010

Fredningsnævnets j. nr.: 36/2010: Lovliggørelse af nedsivningsmile på ejendommen Vester Storetoft 64, Sønderho, Fanø.

Esbjerg Kommune har den 15. juli 2010 ansøgt Fredningsnævnet om tilladelse til, at Bente Wilkes, Lille Strandgårdsvej 4, Karslunde, der ejer ejendommen Vester Storetoft 64, Sønderho, Fanø, etablerer en nedsivningsmile på sin sommerhusejendom.

Ejendommen er fredet ved Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Det fremgår blandt andet af fredningsbestemmelserne, at der ikke må foretages terrænændringer eller afgravning i det fredede område.

Da der i forbindelse med etableringen af nedsivningsmilen skal foretages afgravning af terrænet, kan projektet ikke gennemføres, medmindre Fredningsnævnet meddeler dispensation hertil.

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 27. august 2010, hvor nævnet tillige har foretaget besigtigelse.

Fredningsnævnet har besluttet at meddele Bente Wilkes dispensation til at etablere nedsivningsmilen på de vilkår, der fremgår under afsnittet "Fredningsnævnets afgørelse".

Sagens baggrund

Ved brev af 4. maj 1982 rejste Danmarks Naturfredningsforening sag om fredning af "arealer på den sydlige del af øen Fanø, Fanø kommune" med "det formål ud fra ensartede retningslinjer at fastholde et samlet naturområde af national betydning, herunder at bevare og beskytte det rigt varierede landskabs former, disses vegetationstyper og det dertil knyttede dyre- og planteliv, samt om nødvendigt at muliggøre pleje af arealerne. Det var endvidere formålet med sagsrejsningen at tilsikre, at "offentlighedens adgang til området sker i overensstemmelse med dette bevaringsformål". Det fremgår af fredningsforslaget tillige, at "det er hensigten, at fredningen får til følge, at området bevares i sin nuværende tilstand, idet arealerne ud fra deres usædvanlige formrigdom og udviklingsforløb i såvel geografisk som naturhistorisk henseende giver mulighed for iagttagelser og studier på alle niveauer af et stort, endnu ungt stykke næsten upåvirket natur".

Fredningsnævnet for Ribe amts fredningskreds traf den 1. juni 1983, afgørelse om fredning af arealer på ca. 1.200 ha. på den sydlige del af Fanø.

Afgørelsen blev indbragt for Overfredningsnævnet.

Overfredningsnævnet stadfæstede ved afgørelse af 29. november 1985 fredningsnævnets afgørelse.

Overfredningsnævnet har blandt andet anført følgende i sin afgørelse:

> "Den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og international betydning. Store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over for indgreb. Endvidere har dele af området stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. På denne baggrund tiltrædes det, at der gennemføres en fredning af området med den geografiske udstrækning, der er fastlagt af fredningsnævnet..."

Overfredningsnævnet har fastsat blandt andet følgende fredningsbestemmelser for de fredede arealer på den sydlige del af Fanø:

> "...
>
> § 1. Fredningens formål.
>
> Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær, moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.
>
> § 2. Arealernes drift.
>
> a. De arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "opdyrkning", kan anvendes til almindelig landbrugsdrift uden hensyn til fredningen...
>
> b. De øvrige arealer i fredningsområdet må ikke opdyrkes. Arealerne må således ikke pløjes, fræses, tilsås eller udsættes for anden form for jordbehandling, jfr. dog § 3 om skrælning af tørv...
>
> § 3. Terrænændringer.
>
> Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden, og der må ikke foretages opfyldning, planering og afgravning... "
>
> ...
>
> § 6. Bebyggelse m.v. og andre anlæg.
>
> a. Der må ikke opføres ny bebyggelse ...
>
> ...
>
> c. Der må heller ikke etableres andre faste konstruktioner og anlæg end bygninger. Eksempelvis må der ikke opstilles vindmøller eller etableres flyvepladser, motorbaner,

skydebaner, oplagspladser eller lossepladser. Der må ikke anbringes plankeværker, mure, tårne, o. lign. eller master..."

Eksempelvis må der ikke opstilles vindmøller eller etableres flyvepladser, motorbaner, skydebaner, oplagspladser eller lossepladser. Der må ikke anbringes plankeværker, mure, tårne, o. lign. eller master..."

I en mail af 15. juli 2010 har Esbjerg Kommune meddelt Fredningsnævnet, at Bente Wilkes den 10. juni 2009 har ansøgt Esbjerg Kommune om tilladelse til at etablere et nedsivningsanlæg på sin ejendom matr. nr. 87 d Sønderho by, Sønderho.

Det fremgår af Bente Wilkes ansøgning, at der på ejendommen skal nedgraves en typegodkendt bundfældningstank med en kapacitet på 3 kubikmeter og en indbygget pumpe, at der skal nedlægges et 45 meter langt sivedræn, at afstanden fra jordoverfladen til underkanten af sivedrænet er 60 centimeter, at afstanden fra underkant af sivedræn til højeste grundvandsstand er 125 centimeter, og at nedsivningsanlægget udelukkende skal placeres på Bente Wilkes grund.

Det fremgår af en skitse, der er vedlagt ansøgningen, at der skal nedlægges et pvc rør fra sommerhuset, der er opført på grunden, til bundfældningstanken og herfra en rørstreng til 3 15 meter lange og parallelt nedlagte sivedræn, der skal nedgraves på grunden nordøst for sommerhuset.

Det fremgår endelig af sagens bilag, at Esbjerg Kommune i et brev af 29. juli 2009, der først er modtaget af Fredningsnævnet den 15. juli 2010, oplyser, at Bente Wilkes ejendom ligger i et område med andre administrative bindinger end fredningen, blandt andet internationale naturbeskyttelsesområder. Esbjerg Kommune vurderer imidlertid, at kommunen efter vurdering dog er indstillet på at meddele tilladelse efter lovgivningen på egne myndighedsområder til projektets gennemførelse.

I et brev af 23. juli 2010 til Fredningsnævnet har Bente Wilkes oplyst, at hun har rettet henvendelse til en kloakmester om etablering af et nedsivningsanlæg, fordi hun vil forbedre septiktanken og sivebrønden på sin sommerhusejendom på grund af højere grundvandsstand.

Fredningsnævnets behandling af sagen

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 27. august 2010.

I mødet deltog for Bente Wilkes, Karlslunde, vvs-installatør Bent Haldan, Rindby, for Miljøcenter Ribe naturgeograf Jørgen Clausen, Ribe, for Danmarks Naturfredningsforening lokalkomite Mogens Valbjørn, Nordby, og for Friluftsrådet Hans Fischer Nielsen, Sønderho.

Under besigtigelsen oplyste Fredningsnævnets formand, at Esbjerg Kommune den 15. juli 2010 har meddelt Fredningsnævnet, at Bente Wilkes vil etablere en nedsivningsmile på sin ejendom, matr. nr. 87 d Sønderho by, Sønderho, som er en sommerhusejendom. Ejendommen ligger i et område, der er fredet ved Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Det fremgår blandt andet af fredningsbestemmelserne, at der ikke må foretages terrænændringer eller afgravning i det fredede område. De fredede arealer på den sydlige del af Fanø ligger tillige i et internationalt naturbeskyttelsesområde - EF-habitatområde nr. 78,

Vadehavet, EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 53, Fanø, og Ramsarområde nr. 27 Vadehavet. Da der i forbindelse med etableringen af nedsivningsmilen skal foretages afgravning af terrænet, kan projektet ikke gennemføres, medmindre Fredningsnævnet meddeler dispensation hertil.

Bente Wilkes oplyste, at hun har ejet sommerhusejendommen i en årrække. Hun har i de seneste år oplevet, at grundvandstanden i området er meget høj. Den høje grundvandsstand har betydet, at sivedrænet, der afleder spildevandet fra hendes hus, ikke har fungeret tilfredsstillende, og at hun derfor ikke har kunnet bruge sommerhuset i fugtige perioder. Da hun gerne vil kunne benytte sommerhuset hele året, overvejede hun allerede i forbindelse med en ombygning af sommerhuset, som hun foretog for nogle år siden, at udskifte det eksisterende sivedræn. Den skitse, der er vedlagt hendes brev til kommunen, udarbejdede hendes arkitekt i 2004. Hun har i den mellemliggende tid overvejet, om det vil være mere hensigtsmæssigt at udskifte sivedrænet med en septiktank. Denne løsning har den fordel, at spildevandet fra hendes hus ikke bliver udledt til arealerne omkring hendes sommerhus. Vvs-installatør Bent Haldan har forslået, at hun nedlægger et nyt sivedræn, og at det i modsætning til det anlæg, der er vist på skitsen, der er vedlagt kommunens brev, nedlægges med et trestrenget dræn i sydøstlig retning. Hun har endnu ikke lagt sig fast på den endelige løsning.

Under besigtigelsen kom vvs-installatør Bent Haldan til stede. Han oplyste, at det vil være mest optimalt at lægge et nyt sivedræn, men han vil foreslå, at sivedrænet nedlægges på arealet sydøst for sommerhuset, og at bundfældningstanken placeres længere mod øst end vist på den situationsplan, der er vedlagt kommunens brev til Fredningsnævnet.

De øvrige mødte oplyste under besigtigelsen, at de kan tiltræde, at der etableres et nyt sivedræn på ejendommen, at sivedrænene nedlægges med 3 x 15 meter lange strenge enten i nordøstlig retning eller i sydøstlig retning, samt at bundfældningstanken placeres længere mod øst end vist på situationsplanen, der er vedlagt ansøgningen. De øvrige mødte tilføjede, at de tillige kan tiltræde en løsning, hvorefter det eksisterende sivedræn erstattes af en septiktank.

Bente Wilkes anmodede efter besigtigelsen om en kortere udsættelse med nævnets behandling af sagen for at finde den mest optimale løsning.

Fredningsnævnets formand udsatte herefter behandlingen af sagen for at afvente Bente Wilkes endelig projekt til afledning af spildevandet fra sommerhuset.

Bente Wilkes har herefter med et brev af 1. september 2010 fremsendt sit endelig projekt. Det fremgår af en situationsplan, der er vedlagt brevet, at Bente Wilke vil nedlægge et sivedræn, bestående af en bundfældningstank, der skal nedgraves øst for hendes sommerhus, og 3 15 meter lange sivedræn fra bundfældningstanken i sydøstlig retning.

Den foreslåede løsning blev drøftet på nævnets møde som det ene alternative forslag til det projekt, der er beskrevet på den oprindelige situationsplan.

Esbjerg Kommune har i et brev af 20. september 2010 blandt andet anført:

> "...
>
> Esbjerg Kommune vurderer, at milen ikke vil være en synlig landskabsændring, da den skærmes af vegetation og bebyggelse på sommerhusgrunden.

Ejendommen har hidtil som de omgivende græsarealer været vejledende registreret som eng, en naturtype som er beskyttet mod ændringer ved lov om naturbeskyttelse § 3. En undersøgelse af flyfotos fra 1974 -2008 har dog vist, at grunden ikke har været anvendt til græsning eller slet i denne periode, og allerede omkring 1976 er vokset til med vedplanter. Esbjerg Kommune fjerner derfor matriklerne fra registreringen af engområder snarest.

Ejendommen er yderligere beliggende i internationale naturbeskyttelsesområder: Habitatområde 78 Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde og EF-fuglebeskyttelsesområde (en del af Ramsar-område 27 Vadehavet). Der er dog ikke kendskab til arter og naturtyper på habitatområdets udpegningsgrundlag på ejendommen. Anlægget af milen er heller ikke et anlæg af en karakter eller af et omfang, som skønnes at påvirke fuglearterne på fuglebeskyttelsesområdets udpegningsgrundlag.

Esbjerg Kommune skønner ikke, at anlæg af milen vil forringe levevilkårene for dyre- og plantearter omfattet af Habitatdirektivets bilag IV. Detaljeret kendskab til de enkelte arters forekomst i området haves dog ikke.

Der er heller ikke kendskab til forekomster af fredede dyre- og plantearter på grunden, og det er heller ikke sandsynligt at de findes her.

Sammenfattende ser Esbjerg Kommune intet til hinder for etableringen af milen i dens projekterede form..."

Fredningsnævnets afgørelse:

Overfredningsnævnet har udtalt i sin afgørelse, at den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og international betydning, at store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over for indgreb, og at dele af området har stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. Overfredningsnævnet har endvidere udtalt, at formålet med fredningen er at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær, moser og det deraf følgende dyre- og planteliv. Fredningsbestemmelserne indeholder som følge heraf forbud mod opførelse af ny bebyggelse og etablering af andre faste konstruktioner på de fredede arealer samt forbud mod terrænændringer, afgravning, opfyldning og planering.

Projektområdet ligger ligeledes i et internationalt naturbeskyttelsesområde - EF-habitatområde nr. 78, Vadehavet, EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 53, Fanø, og Ramsarområde nr. 27.

Fredningsnævnet kan i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne i Overfredningsnævnets afgørelse, såfremt det ansøgte ikke strider mod formålet med fredningen.

Fredningsnævnet skal ved afgørelsen af denne sag tillige vurdere, om det ansøgte indebærer forringelse af de naturtyper og levesteder eller betydelige forstyrrelser af de arter, området er udpeget for, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2.

Bente Wilkes ejendom er en traditionel sommerhusejendom, der ikke er tilsluttet det offentlige kloaksystem, hvorfor hun som grundejer selv skal drage omsorg for, at der kan sikres den nødvendige afledning af spildevand m.v. fra ejendommen.

Det endelig projekt, som Bente Wilkes ansøger om dispensation til, omfatter etablering af et sædvanligt nedsivningsanlæg, der kan sikre den nødvendige afledning af spildevand fra hendes sommerhus, også under hensyntagen til grundvandsforholdene i område.

Selvom der i forbindelse med etableringen bundfældningstanken og sivedrænene skal foretages afgravning, er det på baggrund af anlægsarbejdets begrænsede karakter og indholdet af Esbjerg Kommunes brev af 29. juli 2009 ubetænkeligt at antage, at anlægsarbejdet ikke vil påvirke udpegningsgrundlaget for habitatområdet, fuglebeskyttelsesområdet og Ramsarområdet, og at arbejdet ikke vil resultere i nogen negative påvirkninger af klitoverfladen og vegetationen i området hverken i forhold til fredningsinteresserne eller i forhold til de arter og områder, der på denne del af Fanø er beskyttet efter habitatdirektivet. Herefter, og da det under de ovenfor anførte omstændigheder vurderes, at det ikke strider mod formålet med fredningen at etablere nedsivningsanlægget, meddeler Fredningsnævnet herefter i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, og stk. 2, Bente Wilkes, dispensation til at gennemføre anlægsarbejdet på vilkår,

at anlægget etableres som vist på den situationsplan, der vedhæftet denne afgørelse,

at afstanden fra jordoverfladen til underkanten af sivedrænet skal være 60 centimeter,

at afstanden fra underkanten af sivedræn til højeste grundvandsstand skal være 125 centimeter,

at sivedrænene udelukkende placeres på Bente Wilkes grund,

at vækstlaget i det område, hvor bundfældningstanken, sivedrænene og rørene skal nedgraves, fjernes særskilt, inden anlægsarbejdet påbegyndes,

at opgravet sand, der ikke kan genindbygges, skal deponeres uden for det fredede område,

at vækstlaget lægges særskilt tilbage efter arbejdets afslutning,

og

at byggeaffald fjernes fra Bente Wilkes ejendom senest 4 uger efter anlægsarbejdets afslutning.

Klagevejledning:

Denne afgørelse kan senest 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt de pågældende, indbringes for Naturklagenævnet, Rentemestervej 8, 1360 København NV, af Bente Wilkes, Fanø Kommune, Miljøcenter Ribe, By- og Landskabsstyrelsen, Skov- og Naturstyrelsen Blåvandshuk, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet, Dansk Ornitologisk Forening, lokale foreninger og andre, som har en væsentlig interesse i afgørelsen.

Klage indsendes til fredningsnævnet, der videresender sagen til Naturklagenævnet.

Det er en betingelse for Naturklagenævnets behandling af klagen, at der indbetales et gebyr på 500 kr. til Naturklagenævnet. Nævnet vil sende en opkrævning på gebyret til klageren, når nævnet har modtaget klagen fra fredningsnævnet. Naturklagenævnet vil ikke påbegynde behandlingen af klagen, før gebyret er modtaget. Vejledning om gebyrordningen kan findes på Naturklagenævnets hjemmeside www.nkn.dk.

Såfremt en klage indgives, må nævnets dispensation ikke udnyttes, før sagen er færdigbehandlet og stadfæstet af Naturklagenævnet.

Denne dispensation bortfalder, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del
Esbjerg, den 1. oktober 2010

Margit Ø. Laub
formand

Denne afgørelse er sendt til:

Bente Wilkes, Lille Strandgårdsvej 4, 2690 Karlslunde.
Miljøcenter Ribe, Sorsigvej 35, 6760 Ribe.
Fanø Kommune, Teknik & Miljø, Skolevej 5-7, 6720 Fanø.
Fanø Kommune, Beredskabskontoret, Skolevej 5-7, 6720 Fanø.
Skov – og Naturstyrelsen, Blåvandshuk, Ålholt, Ålholtvej 1, 6840 Oksbøl.
Skov- og Naturstyrelsen, Haraldsgade 58, 2100 København Ø.
Danmarks Naturfredningsforening, Masnedøgade 20, 2100 København Ø.
Danmarks Naturfredningsforenings Lokalkomite v/ Britt Schack Hansen, Kallesbjergvej 18 F, 6720 Fanø.
Friluftsrådet, Scaniagade 13, 2450 København SV.
Friluftsrådet Fanø, c/o Hans Fischer Nielsen Gl. Byvej 29, Sønderho, 6720 Fanø.
Dansk Botanisk Forening, Sølvgade 83, 1307 København K.

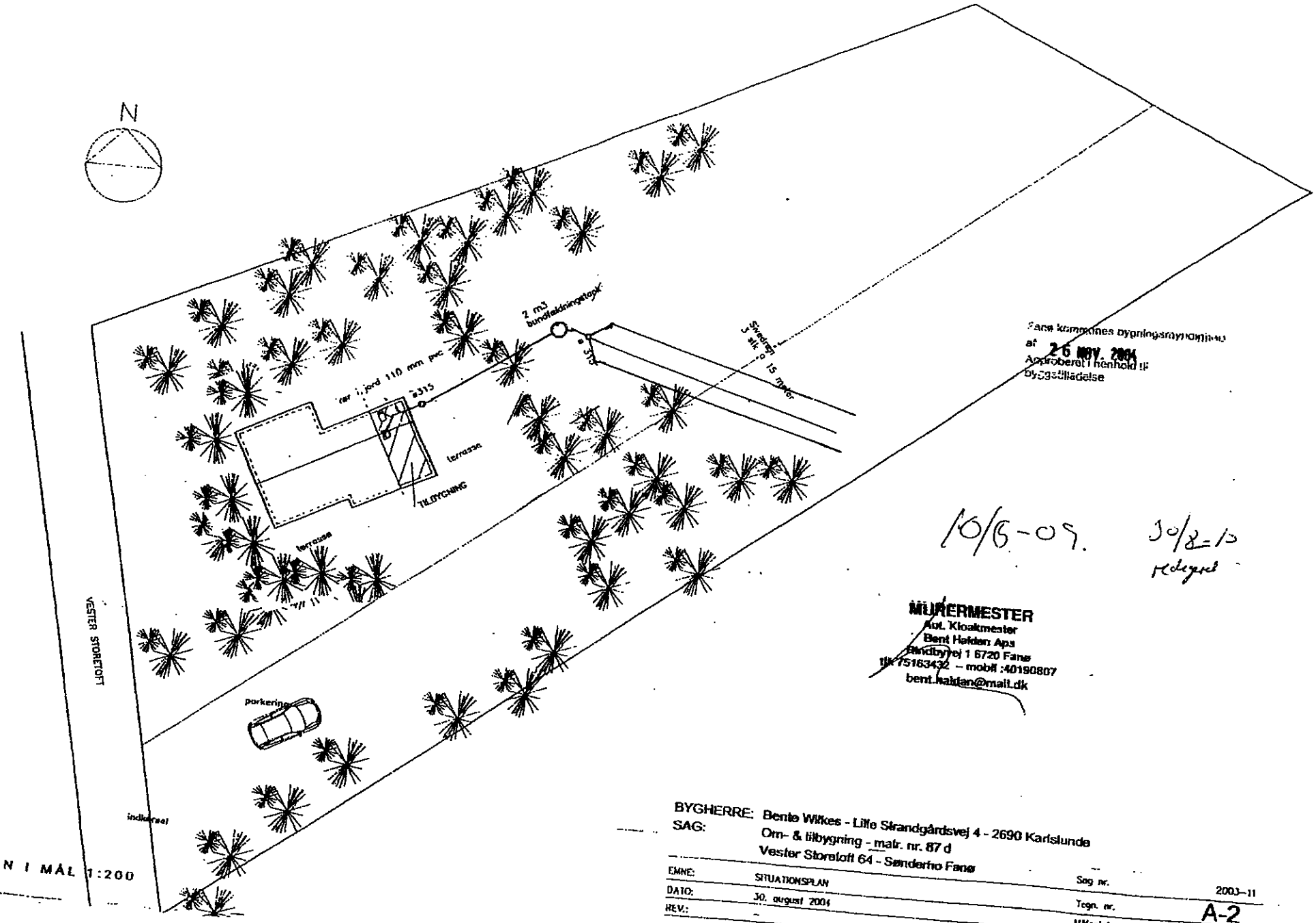

SITUATIONSPLAN I MÅL 1:200

Fanø kommunes bygningsmyndighed
af 26 NOV. 2004
Approberet i henhold til
byggetilladelse

10/6-09. 30/8-10
redigeret

MURERMESTER
Aut. Kloakmester
Bent Haldan Aps
Rindbyvej 1 6720 Fanø
tlf 75163432 – mobil :40190807
bent.haldan@mail.dk

BYGHERRE: Bente Wilkes - Lille Strandgårdsvej 4 - 2690 Karlslunde
SAG: Om- & tilbygning - matr. nr. 87 d
Vester Storetoft 64 - Sønderho Fanø

EMNE:	SITUATIONSPLAN	Sag nr.	2003-11
DATO:	30. august 2004	Tegn. nr.	A-2
REV.:	–	Målestok	1:200

TORBEN MAHLERS TEGNESTUE PAR
Havnegade 19, 3 6700 Esbjerg
TEL.: 7545 3527 FAX.:7545 3557

Fredningsnævnet for Sydjylland
Sydlig del

Naturstyrelsen
Haraldsgade 58
2100 København Ø.

Modtaget i
Naturstyrelsen
- 7 JULI 2011

Dokken 1
6700 Esbjerg
Åbent 08.30-15.00
Tlf. 79 13 66 77
Fax 75 13 69 69
Email.esbjerg@domstol.dk
www.domstol.dk/esbjerg
SE-nr. 50 03 28 17

6. juli 2011
Fredningssag 13/2010

J. nr. 13/2010: Ansøgning om dispensation til at opsætte en antennemast på ejendommen matr. nr. 308 i Sønderho by, Sønderho, til erstatning for en ældre mast samt til at opføre et teknikhus i tilknytning til masten.

Fredningsnævnet har fra Landinspektørerne Syd I/S, Esbjerg, på vegne Sønderho Antenneforening modtaget en ansøgning om tilladelse til at opsætte en 48 meter høj antennemast på ejendommen matr. nr. 308i Sønderho by, Sønderho, til erstatning for den ældre antennemast, der er opsat på samme ejendom, samt til at opføre et 60 m^2 stort teknikhus i tilknytning til masten.

Under Fredningsnævnets behandling af sagen har Sønderho Antenneforening ændret projektet således, at antennemasten skal placeres umiddelbart vest for ejendommen matr. nr. 32 d Sønderho by, Sønderho, og klitfredningslinien, at der ikke skal opføres et teknikhus i tilknytning til masten, og at installationerne til driften af masten i stedet skal anbringes i et bygningsanlæg, der skal opføres i tilknytning til Fanø Vand A/S´ vandreservoir, der er indbygget i klitten nedenfor den eksisterende antennemast, hvorved bygningsanlægget skjules under klitten.

Ejendommen er fredet ved Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø.

Det fremgår af fredningsbestemmelserne blandt andet, at fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret område med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv, at der ikke må foretages terrænændringer, opfyldning, planering eller afgravning i det fredede område, og at der ikke må opføres ny bebyggelse, herunder anbringes tårne og master m.v. i det fredede område.

Fredningsnævnet skal derfor meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne i Overfredningsnævnets afgørelse, såfremt der skal opsættes en antennemast og opføres et bygningsanlæg, skjult under en kunstigt opbygget klitformation, på ejendommen matr. nr. 308i Sønderho by, Sønderho.

Fredningsnævnet har foretaget besigtigelser i sagen den 27. august 2010 og den 2. februar 2011.

Fredningsnævnet har besluttet at meddele Sønderho Antenneforening afslag på ansøgningen om dispensation.

Sagens baggrund

Sagens baggrund

Ved brev af 4. maj 1982 rejste Danmarks Naturfredningsforening sag om fredning af "arealer på den sydlige del af øen Fanø, Fanø kommune" med "det formål ud fra ensartede retningslinjer at fastholde et samlet naturområde af national betydning, herunder at bevare og beskytte de rigt varierede landskabs former, disses vegetationstyper og det dertil knyttede dyre- og planteliv, samt om nødvendigt at muliggøre pleje af arealerne. Det var endvidere formålet med sagsrejsningen at tilsikre, at "offentlighedens adgang til området sker i overensstemmelse med dette bevaringsformål". Det fremgår af fredningsforslaget tillige, at "det er hensigten, at fredningen får til følge, at området bevares i sin nuværende tilstand, idet arealerne ud fra deres usædvanlige formrigdom og udviklingsforløb i såvel geografisk som naturhistorisk henseende giver mulighed for iagttagelser og studier på alle niveauer af et stort, endnu ungt stykke næsten upåvirket natur".

Fredningsnævnet for Ribe amts fredningskreds traf den 1. juni 1983, afgørelse om fredning af arealer på ca. 1.200 ha. på den sydlige del af Fanø.

Afgørelsen blev indbragt for Overfredningsnævnet.

Overfredningsnævnet stadfæstede ved afgørelse af 29. november 1985 fredningsnævnets afgørelse.

Overfredningsnævnet har blandt andet anført følgende i sin afgørelse:

> "Den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og international betydning. Store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over for indgreb. Endvidere har dele af området stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. På denne baggrund tiltrædes det, at der gennemføres en fredning af området med den geografiske udstrækning, der er fastlagt af fredningsnævnet..."

Overfredningsnævnet har fastsat blandt andet følgende fredningsbestemmelser for de fredede arealer på den sydlige del af Fanø:

> "...
>
> § 1. Fredningens formål.
>
> Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær, moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.
>
> § 2. Arealernes drift.
>
> a. De arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "opdyrkning", kan anvendes til almindelig landbrugsdrift uden hensyn til fredningen...
>
> b. De øvrige arealer i fredningsområdet må ikke opdyrkes. Arealerne må således ikke pløjes, fræses, tilsås eller udsættes for anden form for jordbehandling, jfr. dog § 3 om skrælning af tørv...

§ 3. Terrænændringer.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden, og der må ikke foretages opfyldning, planering og afgravning... "

...

§ 6. Bebyggelse m.v. og andre anlæg.

a. Der må ikke opføres ny bebyggelse ...

...

c. Der må heller ikke etableres andre faste konstruktioner og anlæg end bygninger. Eksempelvis må der ikke opstilles vindmøller eller etableres flyvepladser, motorbaner, skydebaner, oplagspladser eller lossepladser. Der må ikke anbringes plankeværker, mure, tårne, o. lign. eller master..."

Sønderho Antenneforening forsyner Sønderho-området med radio- og tv-signaler, der hentes ned fra en mast, der er rejst på ejendommen matr. nr. 308i Sønderho by, Sønderho, før gennemførelsen af fredningen. Gennem årene er der opstået behov for at forbedre transmissionen af radio- og tv-signaler samt at skaffe en forbedret mobildækning på den sydlige del af Fanø.

Det fremgår blandt andet af materiale, fremsendt fra Naturstyrelsen, Ribe, at "Sønderho Antenneforening subsidiært Dansk Mobiltelefoni I/S (Sonofon)" den 8. juli 2004 ansøgte om tilladelse til at rejse en antennemast og at opføre et teknikhus på ejendommen matr. nr. 3 ae Sønderho by, Sønderho, der er beliggende ved Gammel Toft Vej nord for Sønderho.

I et brev af 20. januar 2005 meddelte Sønderho Antenneforening Fanø Kommune, at Sønderho Antenneforening frafaldt ansøgningen for foreningens vedkommende, således at Sonofon herefter var eneansøger.

Det er ikke oplyst, hvorvidt Fanø Kommune realitetsbehandlede sagen og traf en formel afgørelse om, hvorvidt kommunen ville tillade Sonofon at rejse en antennemast på ejendommen matr. nr. 3 ae Sønderho by, Sønderho.

Fredningsnævnet har derfor anmodet nævnets tekniske bistandsyder, Naturstyrelsen Ribe, undersøge, hvorvidt kommunen har truffet en afgørelse vedrørende ansøgningen fra Sonofon.

Naturstyrelsen Ribe har den 21. juni 2011 orienteret Fredningsnævnet om, at Fanø Kommune ikke har truffet en afgørelse vedrørende ansøgningen fra Sonofon om tilladelse til at opstille en antennemast på ejendommen matr. nr. 3 ae Sønderho by, Sønderho.

Ved brev af 21. april 2010 har Landinspektørerne Syd I/S på vegne Sønderho Antenneforening ansøgt Fredningsnævnet om dispensation til at opsætte en antennemast og at opføre et teknikhus på ejendommen matr. nr. 308i Sønderho by, Sønderho, til erstatning for den eksisterende antennemast samme sted.

Landinspektørerne Syd I/S har anført blandt andet i brevet:

"...

På ejendommen matr. nr. 308i Sønderho By er i dag opstillet en ca. 24 m høj antennemast med en placering og et udseende som det fremgår af vedlagte kort- og fotomateriale. På samme ejendom og umiddelbart op ad eksisterende mast er placeret et større vandreservoir, der er bygget ind i klitten med et mindre teknikhus placeret ovenpå reservoiret. Antennemasten er ejet af Sønderho Antenneforening, vand-reservoiret ejes af Fanø vand A/S og matr. nr. 308i Sønderho by, ejes af Fanø Kommune. Såvel antennemast som vandreservoir er placeret uden for den på ejendommen tinglyste klitfredningslinie, men placeret på et areal, der er underlagt den på ejendommen tinglyste kendelse fra Overfredningsnævnet tinglyst den 16/12-1985.

Antenneforeningen ønsker nu at opføre en 48 m høj mast til afløsning for den nuværende mast samt i tilknytning hertil lade opføre et mindre teknikhus på ca. 60 m². Teknikhuset tænkes opført i Fanøstil, som det fremgår af medsendte tegninger, så bebyggelsen matcher de omkringliggende Fanøhuse med stråtag og i typisk Fanø-byggestil.

Den nye mast tænkes placeret ca. 20 m. nordøst for eksisterende mast på et mere fladt terræn og længere væk fra klitfredningslinien. Teknikhuset placeres nord for masten også på forholdsvist fladt terræn og på et vegetationsmæssigt forholdsvist "dødt" areal. Jeg henviser til kortbilag og fotos.

Sønderho Antenneforening har forespurgt hos teleselskaberne, hvilken mastehøjde, der er den mest ønskeværdige for at opfylde nutidens krav til den stigende mobil- og datakommunikation.

En mastehøjde på 48 m vil opfylde kravene til nu- og fremtidens kommunikations-systemer. Der kan dog kobles flere operatører på masten, her tænkes ud over mobil-telefonselskaber, Beredskabet og Farvandsvæsenet eksempelvis. Masten skal indgå i et radiokædesystem, hvor det er altafgørende, at masten er 48 m høj, for at opnå frit udsyn fra mast til mast.

Det skal oplyses, at alternative placeringer for opstilling af mast har været undersøgt, men som følge af Sønderhos beliggenhed i forhold til kysten og det omkringliggende landskab, er det vurderet, at en placering som den nu foreslåede er at foretrække.

Forinden den videre planlægning igangsættes, er det Fanø Kommune og Antenne-foreningens ønske, at få afklaret placeringen i relation til den lyste fredningsdeklaration fra 16/12-1985. Jeg skal således anmode om Fredningsnævnets godkendelse af, at ny mast får en placering som vist på kortbilag, idet eksisterende mast nedtages og fjernes. Samtidig skal jeg anmode om godkendelse af, at der i tilknytning til ny mast opføres en teknikbygning som beskrevet ovenfor og i relation til tegninger herover..."

Fredningsnævnets behandling af sagen

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 27. august 2010.

I mødet deltog for Sønderho Antenneforening landinspektør Søren Nordby, Esbjerg, og antenneforeningens formand, stats. aut. ejendomsmægler Marius Nielsen, Sønderho, for Miljøcenter Ribe naturgeograf Jørgen Clausen, Ribe, for Danmarks Naturfredningsforening lokalkomite medlem Mogens Valbjørn, Nordby, for Friluftsrådet Hans Fischer Nielsen, Sønderho, og lodsejer Søren Thygesen, Sønderho.

Der er anført følgende om besigtigelsen i Fredningsnævnets forhandlingsprotokol:

> "...
> Fredningsnævnets formand oplyste, at Fredningsnævnet har modtaget en ansøgning fra Landinspektørerne Syd I/S, Esbjerg, på vegne Sønderho Antenneforening om tilladelse til at opsætte en 48 meter høj antennemast på ejendommen matr. nr. 308i Sønderho by, Sønderho, til erstatning for den ældre antennemast, der er opsat på samme ejendom, samt til at opføre et 60 m^2 stort teknikhus i tilknytning til masten. Ejendommen er fredet ved Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Det fremgår af fredningsbestemmelserne blandt andet, at fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret område med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv, at der ikke må foretages terrænændringer, opfyldning, planering eller afgravning i det fredede område, og at der ikke må opføres ny bebyggelse, herunder anbringes tårne og master m.v. i det fredede område. Fredningsnævnet skal derfor meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne i Overfredningsnævnets afgørelse, såfremt der skal opsættes en antennemast og opføres et teknikhus på ejendommen matr. nr. 308i Sønderho by, Sønderho.
>
> Landinspektør Søren Nordby forelagde sagen på baggrund af ansøgningen.
>
> Stats. aut. ejendomsmægler Marius Nielsen oplyste under besigtigelsen, at den eksisterende antennemast benyttes til at transmittere tv-signaler til antenneforeningens medlemmer i Sønderho. TDC blev for en årrække siden koblet på antennemasten for at kunne dække brugere af mobiltelefoner i Sønderho-området. Antenneforeningen ønsker at rejse en ny antennemast på matr. nr. 308i Sønderho for at kunne tilbyde sine brugere en bedre TV-dækning, datatransmission og mobilbrugerne bedre kommunikationsmuligheder. Hvis alle de selskaber, der udbyder teleløsninger, skal kobles på masten, skal der opføres et egentligt teknikhus til de tekniske installationer, som er nødvendige for transmission af mobiltelefoni. Alle installationerne er i øjeblikket placeret i bunkeren nedenfor den eksisterende antennemast. Det er afgørende for den fremtidige udvikling i Sønderho-området, at brugerne i sommerhusområderne omkring Sønderho også kan få en bedre dækning, således at der kan indrettes hjemmearbejdspladser i sommerhusene. Det er tillige af væsentlig betydning for udlejningen af sommerhuse i Sønderho-området, at sommerhusejerne kan tilbyde lejerne en god opkobling til internettet som en del af udstyret i et moderne sommerhus. Den eksisterende mast kan ikke bære yderligere installationer. Det er derfor nødvendigt at rejse en ny mast. I forbindelse med projektets gennemførelse nedtages den eksisterende mast.

Landinspektør Søren Nordby oplyste supplerende, at transmissionen af tv-signaler og mobilsignaler er meget dårlig i Sønderho-området, fordi den eksisterende mast kun er 24 meter høj. Såfremt transmissionen af signaler skal forbedres, er det nødvendigt at rejse en ny mast på 48 meter. Den nye mast, der skal forankres på et betonfundament, som måler 10 x 10 meter, og udføres i en gitterkonstruktion, skal rejses nedenfor klitten, hvor den eksisterende mast står. Betonfundamentet skal graves ned i jorden, så det ikke er synligt for omgivelserne. Mastens stabilitet skal ikke sikres ved barduner. Teknikhuset skal opføres foran masten – det vil sige mellem masten og landevejen mod stranden. Ifølge de foreliggende tegninger bliver huset 5,51 meter højt, målt fra jordniveau til kip. Det betyder, at teknikhuset bliver lavere end de omkringliggende huse.

På forespørgsel fra Fredningsnævnet om, hvorvidt Antenneforeningen har undersøgt, om antennemasten kan rejses andre steder i Sønderho-området, oplyste Marius Nielsen, at Antenneforeningen for nogle år siden, hvor spørgsmålet om en ny antennemast blev rejst, undersøgte alternative placeringsmuligheder blandt andet på et areal nord for Sønderho. Såfremt antennemasten skulle rejses på det den gang foreslåede areal, ville antennemasten blive overordentligt synlig i det flade, åbne landskab nord for Sønderho. Antenneforeningen opgav derfor at rejse masten nord for byen og nåede frem til, at der ikke er andre muligheder for placering af antennemasten end den nu foreslåede. Området, hvor den eksisterende antennemast er rejst, er i øvrigt i kommuneplanen udlagt til dette formål.

Landinspektør Søren Nordby tilføjede, at det foreslåede byggefelt naturmæssigt er et dødt område. Da Fanø Kommune har peget på dette område, og da der ikke er andre muligheder for placering af en ny antennemast, vurderede Antenneforeningen, at den foreslåede placering er den mest optimale placering af masten i Sønderho-området.

Lodsejer Søren Thygesen bemærkede, at alle naboer er imod, at der rejses en mast på det foreslåede sted. Den projekterede mast vil være et fremmedelement i bymiljøet og skæmme omgivelserne. Lodsejer Søren Thygesen oplyste, at sagen endnu ikke har været i nabohøring.

Fischer Nielsen oplyste, at der er behov for en mast for at sikre tv-transmission og mobiltelefoni i Sønderho-området, men projektet skal gennemføres på en sådan måde, at det ikke generer naboerne til masten. Der er ingen grund til at flytte masten ned fra klitten og rejse den på det foreslåede sted; teknikhuset, der ifølge planen skal orienteres øst/vest, kan med fordel "vendes", så det orienteres nord/syd og opføres så tæt som muligt på klitten vest for parkeringspladsen.

Mogens Valbjørn oplyste, at naturfredningsforeningen tiltræder Friluftsrådets bemærkninger.

Stats. aut. ejendomsmægler Marius Nielsen oplyste på forespørgsel, at det ikke er muligt at benytte antennemasten i Nordby til transmission af tv-signaler og mobiltelefoni til Sønderho-området. TDC kan ikke dække Sønderho-området med mobiltelefoni, medmindre installationerne til mobiltelefonien anbringes på en mast, der placeres i

lokalområdet. Antenneforeningen og mobilselskaberne har også af økonomiske og praktiske grunde afvist at installere yderligere tekniske installationer i bunkeren nedenfor den eksisterende mast. Det er derfor nødvendigt at opføre et hus til de tekniske installationer, der er nødvendige for at kunne modtage og transmittere tv-signaler og mobiltelefoni. Antenneforeningen vil opføre et teknikhus i traditionel Fanø-stil og i de materialer og farver, der er karakteristisk for øen. Det er bestemt i lokalplanen for Sønderho, at huse i lokalplanområdet skal orienteres øst/vest, men antenneforeningen er åben for en orientering nord/syd, såfremt de kommunale myndigheder vil dispensere fra lokalplanen.

Fredningsnævnets formand anmodede Antenneforeningen om at fremsende en tegning med en nøjagtig beskrivelse af antennemasten og en nærmere begrundelse for behovet for en antennemast af den oplyste størrelse, såfremt antennemasten alene skal dække transmission af tv-signaler, og såfremt antennemasten tillige skal anvendes til transmission af mobiltelefoni.

Fredningsnævnets formand anmodede endvidere Antenneforeningen undersøge, om der er alternative muligheder for at forbedre mobildækningen i Sønderho-området end ved at benytte den projekterede antennemast til transmission af mobiltelefoni, hvorvidt der er alternative muligheder for placering af antennemasten, samt at visualisere disse eventuelle muligheder og den ansøgte placering af masten i det bynære miljø. Visualiseringen skal tillige omfatte teknikhuset.

Fredningsnævnets formand udsatte sagen for at afvente Antenneforeningens besvarelse af opfordringerne og fremsendelse af visualiseringen..."

I et brev af 10. november 2010 har landinspektør Søren Nordby besvaret Fredningsnævnets opfordringer således:

"...

Der anføres i protokollatet

1) Fremsendelse af tegning med beskrivelse af antennemasten og en nærmere begrundelse for en antennemast af den oplyste størrelse, hvis masten alene skal dække transmission af tv-signaler og hvis masten tillige skal anvendes til transmission af mobiltelefoni.

2) Alternative muligheder for at forbedre mobildækningen i Sønderho-området end ved at benytte den projekterede antennemast til transmission af mobiltelefoni.

3) Alternative muligheder for placering af antennemasten.

4) Visualisering af de undr pkt. 3 nævnte evt. muligheder og visualisering af den planlagte placering af masten i det bynære miljø. Visualiseringen skal tillige omfatte teknikhuset.

Ovenstående 4 punkter kommenteres herefter.

Ad 1) Der vedlægges tegning over den påtænkte mast som har en højde på ca. 48 m og er udført i en gitterkonstruktion svarende til den nuværende mast's udseende.

Den nuværende antennemast dækker ud over transmission af tv-signaler også transmission af mobiltelefoni. Det har været naturligt at opsætte det nuværende udstyr i form af antenner og paraboler på én og samme mast – alternativt havde været én mast til antenneforeningen og én eller flere master til mobiltelefoni.

Sønderho Antenneforening har forespurgt hos teleselskaberne, hvilken mastehøjde, der er mest ønskværdige for at opfylde nutidens krav til den stigende mobil- og datakommunikation. I den forbindelse oplyser bl. a. KM Telecom, at højden af masten er altafgørende for en sikker og hurtig data- og mobiltransmission. En mastehøjde på 48 m vil opfylde kravene til nu- og fremtidens kommunikationssystemer. Der kan kobles flere operatørere på masten, her tænkes ud over mobiltelefonselskaber, Beredskabet og Farvandsvæsenet eksempelvis. Masten skal tillige indgå i et radiokædesystem, hvor det er afgørende, at masten er 48 m høj for at opnå frit udsyn fra mast til mast.

Ad 2) Såfremt mobildækningen i Sønderho-området skulle dækkes ind andetsteds end ved brug og 3) af nuværende mast og fremtidig mast ville dette kræve opstilling af en eller flere master andetsteds i området på den sydlige del af Fanø.

I min ansøgning af 21/4 2010 var bilagt et oversigtskort i 1:10000 med bindinger fra kommuneplanen og fredede områder indlagt. Området, hvor den eksisterende mast er rejst, er i kommuneplanen udlagt som masteområde.

Sønderho Antenneforening har som tidligere oplyst søgt om opførelse af mast i det åbne land nord for byen, men dette er afslået af Fanø Kommune. Nord for byen og øst for Landevejen er således udelukket bl. a. også på baggrund af strandbeskyttelseslinien.

Arealer vest og syd for byen er hovedsageligt sommerhusområder, ligesom arealet umiddelbart vest og syd for byen er udpeget som bevaringsværdigt kulturmiljø.

Det må endnu en gang pointeres, at Fanø Kommune i deres kommuneplan alene peger på det nuværende område som masteområde, hvorfor antenneforeningen også på den baggrund arbejder med udskiftning af nuværende mast samme sted.

Der ses derfor ikke mulighed for placering af mast/master andetsteds i området.

Ad 4 På baggrund af det afholdte møde i marken drøftede vi muligheden for placering af teknikhuset andetstes, herunder placering af teknik i eksisterende vandreservoir ved siden af. Vi drøftede endvidere alternativ placering af mast i det pågældende område.

Antenneforeningen har afholdt møde med Fanø Vand A/S om mulig placering/udbygning af teknikhus i tilknytning til vandreservoir. Der er opnået enighed om, at der ved tilbygning til reservoir kan opnås en fordelagtig beliggenhed af teknikhuset, idet

dette nu indbygges og tildækkes som klit. Det tænkte fremgår af medsendte tegninger, der viser placering og snit.

Samtidig ændres placering af ny mast til en placering som vist umiddelbart vest for matr. nr. 32 d mellem denne ejendom og klitfredningslinien og i nær tilknytning til teknikbygningen.

På den måde får vi teknikbygningen "pakket" ind og flyttes til en placering, der generer naboen i matr. nr. 32 d mindst muligt.

Denne nye placering af mast og teknikbygning er udover på det viste tegningsmateriale visualiseret i en lille film, som vi gerne vil vise ved møde på stedet igen..."

Fredningsnævnet har herefter behandlet sagen på nævnets møde onsdag, den 2. februar 2011. I mødet, hvor Fredningsnævnet tillige foretog yderligere besigtigelser, deltog for Sønderho Antenneforening landinspektør Søren Nordby, antenneforeningens formand, Oluf Holm og antenneforeningens kasserer, stats. aut. ejendoms-mægler Marius Nielsen, for Fanø Kommune, teknisk chef Flemming Weis og beredskabschef Christian Toustrup, for Danmarks Naturfredningsforening Søren Winding, Johnny Bay og Per Kjær, for Naturstyrelsen Ribe, naturgeograf Jørgen Clausen, for Friluftsrådet Fischer Nielsen, Sønderho, og for Museum Sydvestjylland museumsinspektør Mette Slyngborg.

Der er anført følgende i Fredningsnævnets forhandlingsprotokol om mødet og besigtigelsen:

"...

Fredningsnævnets formand oplyste, at Fredningsnævnet i brev af 5. oktober 2010 har anmodet Antenneforeningen om at fremsende en tegning med en nøjagtig beskrivelse af antennemasten og en nærmere begrundelse for behovet for en antennemast af den oplyste størrelse, såfremt antennemasten alene skal dække transmission af tv-signaler, og såfremt antennemasten tillige skal anvendes til transmission af mobiltelefoni.

Fredningsnævnets formand oplyste endvidere, at nævnet i samme brev har anmodet Antenneforeningen undersøge, om der er alternative muligheder for at forbedre mobildækningen i Sønderho-området end ved at benytte den projekterede antennemast til transmission af mobiltelefoni, hvorvidt der er alternative muligheder for placering af antennemasten, samt at visualisere disse eventuelle muligheder og den ansøgte placering af masten i det bynære miljø samt at visualiseringen tillige skulle vise teknikhuset.

Fredningsnævnets formand oplyste endelig, at landinspektør Søren Nordby har besvaret anmodningerne i brevet af 10. november 2010.

Landinspektør Søren Nordby oplyste, at antenneforeningen ansøger om dispensation til at opføre en 48 meter høj antennemast, udført i en gitterkonstruktion; masten skal opføres sydøst for den eksisterende mast, der skal fjernes. Ifølge det oprindelige projekt skulle der opføres et teknikhus i forbindelse med antennemasten. Antenne-

foreningen har revurderet denne del af projektet og har besluttet at indbygge teknikhuset i vandreservoiret ved at forlænge reservoiret mod syd og skjule nybygningen under en kunstig klit svarende til overdækningen af vandreservoiret.

Landinspektør Søren Nordby anførte nærmere blandt andet, at den eksisterende mast anvendes til transmission af tv-signaler og mobiltelefoni. Den øgede brug af mobiltelefoni og datatransmission kræver en større mastehøjde. Sønderho Antenneforening har rettet henvendelse til teleselskaberne for at få oplyst, hvor høj antennemasten skal være for at kunne dække den stigende brug af mobiltelefoni og datatransmission. KM Telecom har oplyst, at mastens højde er altafgørende for en hurtig og sikker transmission af mobiltelefoni og data; selskabet har oplyst, at antennemasten skal være 48 meter høj for at opfylde de krav, som eksisterende og fremtidige kommunikationssystemer stiller. Da masten tillige skal benyttes af flere operatører, såsom Farvandsvæsenet og Beredskabsstyrelsen, og skal indgå i et radiokædesystem, er det afgørende at masten er 48 meter høj. Såfremt masten ikke opføres, skal der opføres en eller flere master i Sønderho-området for at skaffe den nødvendige mobildækning i området.

Landinspektør Søren Nordby anførte endvidere, at behovet for at forbedre transmissionen af mobiltelefoni og data opstod for en årrække siden. Antenneforeningen undersøgte derfor, om det var muligt at opsætte en antennemast et andet sted i Sønderho-området. Antenneforeningen vurderede, at masten kunne opsættes i det åbne landskab nord for Sønderho. Fanø Kommune afslog imidlertid en ansøgning herom, fordi projektområdet lå inden for strandbeskyttelseslinjen. Det er udelukket at opsætte antennemasten syd og vest for byen, fordi de arealer, der kunne komme i betragtning, er udlagt som sommerhusområde; arealerne tættere på byen er udpeget som bevaringsværdigt kulturmiljø. Da der ikke var andre muligheder for opsætning af masten, og da Fanø Kommune har udpeget området, hvor den eksisterende mast er opsat, som masteområde, har antenneforeningen besluttet at opsætte den nye mast i dette område.

Teknisk chef Flemming Weis oplyste, at Fanø Kommune har vurderet antenneforeningens ansøgning og overvejet alternative muligheder for opsætning af masten. Kommunen har efter undersøgelsen konkluderet, at der ikke er andre muligheder for placering af masten end den ansøgte. Kommunen anbefaler derfor, at Fredningsnævnet dispenserer til den ansøgte placering af masten.

På forespørgsel oplyste Marius Nielsen, at de enkelte teleselskabers antenner skal anbringes på masten. Alle antenner skal placeres så tæt på mastetoppen som muligt for ikke at hindre udsynet.

Landinspektør Søren Nordby oplyste, at antenneforeningen har udarbejdet en visualisering af masten og dens omgivelser.

Visualiseringen blev forevist.

Fischer Nielsen oplyste, at visualiseringen ikke er retvisende.

Søren Vinding oplyste, at Danmarks Naturfredningsforening har vurderet ansøgningen. Det er foreningens opfattelse, at masten er overordentlig voldsom, og at den vil være meget synlig i det sårbare klitlandskab.

Søren Vinding bemærkede, at der findes master, der er udformet som "flagstænger"; de er synlige i landskabet, men de fremtræder ikke som markante konstruktioner i landskabet.

Søren Vinding opfordrede antenneforeningen til at oplyse, hvor høj antennemasten skal være for at dække behovet for transmission af tv-signaler i Sønderho-området, hvor høj en mast, der skal transmittere mobiltelefoni og datatransmission, skal være for at dække behovet for disse former for transmission, og om det er muligt at dække antenneforeningens behov for en ny mast ved at anbringe et antal "flagstænger" i Sønderho-området.

Oluf Holm oplyste, at antenneforeningen ikke har undersøgt, om behovet for en ny mast kan løses ved at opsætte et antal "flagstænger", men han tvivlede på, at behovet kan dækkes med flagstænger, fordi masten skal have en vis højde for at kunne indgå radiokædesystemet.

Søren Vinding anførte, at der ikke foreligger nogen neutral sagkyndig vurdering, der støtter antenneforeningens ansøgning. Danmarks Naturfredningsforening er af den opfattelse, at der ikke kan dispenseres til opsætning af en 48 meter høj antennemast på det foreslåede sted, fordi der ikke i denne sag foreligger de væsentlige samfundsinteresser, som kan begrunde en dispensation.

Marius Nielsen bemærkede hertil, at det er muligt at få en teknisk vurdering fra TDC. Det er væsentligt, at antenneforeningen følger med i den tekniske udvikling for at kunne tilbyde foreningens medlemmer de mest optimale løsninger.

Museumsinspektør Mette Slyngborg anførte, at antenneforeningen vil opsætte masten i et kulturmiljø; selvom tingene udvikler sig, er det væsentligt, at der tages hensyn til kulturmiljøet, der skal bevares. Såfremt der skal opsættes en mast på det foreslåede sted, skal masten være så beskeden som mulig.

Naturgeograf Jørgen Clausen forespurgte, om antenneforeningen har undersøgt alternative muligheder for placering af masten.

Søren Nordby oplyste, at antenneforeningen tidligere har undersøgt, om masten kunne opsættes længere borte fra Sønderhos kulturmiljø. Fanø Kommune afslog den gang alternative placeringsmuligheder.

Marius Nielsen henviste til, at Fanø Kommune den gang ikke ønskede en mast i det åbne land inden for strandbeskyttelseslinjen. Det var af hensyn til fredningen af den sydlige del af Fanø ikke muligt at opsætte masten syd for Sønderho. En placering længere inde i landet nord for byen var heller ikke mulig, fordi der skulle tages hensyn til den fredede mølle og kirkegården. Hensynet til sommerhusområdet talte for den

ansøgte placering. Fanø Kommune anviste derfor den projekterede placering inden for det område, der ifølge lokalplanen er udlagt til masteområde.

Naturgeograf Jørgen Clausen replicerede, at det er et spørgsmål om, hvorvidt hensynet til det åbne land er stærkere end hensynet til det fredede landskab. Det afslag, som Fanø Kommune meddelte dengang, blev ikke prøvet af Naturklagenævnet.

Søren Vinding opfordrede kommunen til at oplyse, om hensynet til sommerhusområdets beboere vejer tungere end hensynet til kulturmiljøet.

Flemming Weis bemærkede, at Fanø Kommune accepterer, at masten opsættes på det ansøgte sted, fordi byggefeltet er udlagt som masteområde.

Fischer Nielsen oplyste, at Beredskabstjenesten og Redningsvæsenet har oplevet, at det har været vanskeligt at få mobilforbindelse med udkantsområderne på den sydlige del af Fanø. Det er derfor væsentligt at dækningen forbedres. Friluftsrådet foretrækker masten opsat på det forslåede sted frem for i det åbne landskab.

Oluf Holm anførte, at der i de kommende år vil være behov for yderligere 2000 master rundt omkring i landet for at dække den trådløse kommunikation.

Flemming Weis oplyste supplerende, at Fanø Kommune ønsker at begrænse antallet af master på øen, men kommunen er også bevidst om det voksende behov for mobiltelefoni og datatransmission.

Søren Nordby bemærkede hertil, at den projekterede mast vil kunne dække behovet for mobiltelefoni og datatransmission på den sydlige del af øen i mange år frem i tiden, så der ikke opstår behov for flere master i Sønderho-området.

Søren Vinding opfordrede Fredningsnævnet til at indhente en egentlig sagkyndig vurdering af projektet og mulighederne for alternative løsninger og placeringer.

Fredningsnævnet besigtigede herefter antennemasten i Nordby, en "flagstang" i Rindby, en "flagstang" ved plantørboligen og projektområdet i Sønderho.

Fredningsnævnets formand udsatte sagen for at overveje hvilke undersøgelser, der skal iværksættes, inden nævnet træffer afgørelse..."

Med brev af 18. februar 2011 til Naturstyrelsen Ribe har Fredningsnævnet fremsendt udskrift af Fredningsnævnets forhandlingsprotokol fra mødet den 2. februar 2011 og har forespurgt Naturstyrelsen, om styrelsen har mulighed for at foretage eller indhente en sagkyndig vurdering af det foreliggende projekt, navnlig for at få afdækket, om behovet for mobiltelefoni og datatransmission på den sydlige del af Fanø kan dækkes ved en mast, der er mindre end den foreslåede.

Den 2. marts 2011 sendte Naturstyrelsen Ribe følgende mail til Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling:

"Spørgsmål vedr. mobiltelefonimasters højde og dækning til brug for en fredningssag på Fanø

Naturstyrelsen yder teknisk bistand til Fredningsnævnen. Naturstyrelsen har fra Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlige Del fået et spørgsmål i en sag om udskiftning-/forhøjelse af en mobilsendemast ved Sønderho på Fanø inden for et fredet areal.

Spørgsmålet er, om en forhøjelse af masten fra ca. 26 til 48 m er nødvending for at dække behovet. Dvs. har Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling kendskab til oplysninger om forholdet mellem mastehøjde og dækningsområde for sådanne master?

Skulle ministeriet ikke have kendskab til sådanne data, skal Naturstyrelsen spørge, om ministeriet evt. har kendskab til, hvor oplysninger herom kan skaffes?.."

I en mail af 4. marts 2011 besvarede Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling henvendelsen således:

"...
Spørgsmålet om forhøjelse af en mast er ikke nødvendigvis et spørgsmål om et forhold mellem højde og dækning (eller rækkevidde). Det kan også være et spørgsmål om at tilføje yderligere antenner på masten, med henblik på anvendelse af ny teknologi eller forbedre kapaciteten i et allerede dækket område.

Sådanne nye antenner kan ikke alle sidde i samme højde på masten, fordi de så vil spærre for hinandens signaler. Især antenner til mobiltelefoni vil skulle sidde forskudt i forhold til hinanden, og gerne med et vist mellemrum. Et sådant mellemrum kaldes ofte "respektafstand" og er nødvendigt for ikke at risikere forstyrrelser mellem antennernes signaler. Respektafstanden kan variere for den enkelte position, frekvens og radioteknologi, og der kan derfor ikke siges noget generelt om behovet for dette mellemrum.

Naturstyrelsen Ribe har herefter den 8. marts 2011 besvaret Fredningsnævnets henvendelse således:

"...
Naturstyrelsen har ved nedenstående mail af 2. marts 2011 forespurgt i Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling om evt. oplysninger vedrørende højde af og dækning for mobiltelefonimaster i relation til den ansøgte ændring af mobiltelefonimasten ved Sønderho.

Gregers Koldby Nielsen, Mobilkontoret i IT og Telestyrelsen har den 4. marts 2011 svaret herpå jf. nedenstående mail.

Naturstyrelsen kan hertil bemærke, at udvidelsen af masten herudfra kan være begrundet i ansøgers ønske om at placere flere antenner på masten end de nuværende, da de enkelte antenner skal placeres i en vis afstand fra hinanden for ikke at påvirke hinandens signaler. Umiddelbart behøver en højere mast ikke at være nødvendig af hensyn til dækning og rækkevidde. Ansøger må kunne oplyse herom..."

Den 22. marts 2011 skrev Fredningsnævnet følgende til landinspektør Søren Nordby:

> "...
> Under henvisning til mødet den 2. februar d.a. kan jeg oplyse, at jeg gennem Naturstyrelsen Ribe har indhentet en udtalelse om, hvorvidt behovet for mobiltelefoni på den sydlige del af Fanø kan dækkes ved en mast, der er mindre end den foreslåede mast.
>
> Jeg vedlægger til Deres orientering kopi af mailkorrespondancen mellem Naturstyrelsen Ribe og Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling og skal anmode om Deres bemærkninger til ministeriets udtalelse af 4. ds..."

I et brev af 10. april 2011 til Fredningsnævnet har Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomite anført blandt andet:

> "...
>
> DN har den opfattelse, at Sønderho by og omegn skal kunne modtage de radio- og fjernsynssignaler, der er nødvendige for at kunne høre almindelig radiokanaler og se almindelige fjernsynsprogrammer. Til dette brug er vi indstillet på, at der opføres den nødvendige mast med mindst mulig højde, selvom vi også godt kunne tænke os at se nogle overvejelser om, at blive koblet på et fælles antennesystem for hele Fanø, så master kunne undgås.
>
> Med hensyn til mobildækning, skal Sønderho og omegn også kunne dækkes af den nødvendige mast med mindst mulig højde.
>
> Den fremsendte korrespondance mellem Fredningsnævnet, Naturstyrelsen og ministeriet for Videnskab giver ikke et entydigt billede af, hvor høj masten skal være for at kunne opfylde mobildækningen. Derfor mener DN af nedenstående spørgsmål vil være relevante at få besvaret inder der tages endelig stilling:
>
> Kan mobilantenner opsættes imellem radio – og fjernsynsantenner?
> Hvor mange mobilantenner skal der være på masten?
> Hvad betyder svaret af de to foregående spørgsmål for mastehøjden..."

I et brev af 11. april 2011 til Fredningsnævnet har landinspektør Søren Nordby anført blandt andet:

> "...
>
> På baggrund af tilsendt referat af møde med Fredningsnævnet den 2. februar 2011, modtaget ved skrivelse af 18. februar 2011 i ovennævnte sag og modtaget materiale fra Fredningsnævnet i skrivelse af 22. marts 2011, har undertegnede og Sønderho

Antenneforening drøftet referatet og tilsendt materiale, og vi har følgende kommentarer.

Indledningsvis skal det pointeres, at der er søgt om opstilling af én 48 m høj gittermast for at imødekomme nutidens og fremtidens krav til bedre dækning af tv-signaler, mobiltelefoni og datatransmission. Der er søgt om én mast, da Fanø Kommune alene har anvist ét lille område til placering mast.

I den nuværende mast sidder Sønderho Antenneforenings antenner og 3 paraboler samt TDC's antenner. Den nuværende mast er ikke konstrueret til at bære flere antenner.

Da både beredskabet og redningstjenesten har ønske om bedre dækning, herunder opsætning af radar, og de fire teleudbydere Telia, Telenor, TDC og 3 G har ønske om at kunne være til stede kræver dette konstruktionsmæssigt en større og højere mast. En større mast er således ikke blot til at dække behovet i Sønderho, men ikke mindst for at forbedre kommunikation og datatransmission generelt.

En større og højere mast er således nødvendig for at kunne få plads til alle udbyderes antenner, ikke blot for at forbedre kommunikationen, men også for at få den nødvendige afstand mellem signalerne.

Dette forhold underbygges også af svaret fra Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling v/Gregers Kolby Nielsen i mail af 4. marts 2011 til Naturstyrelsen.

Vi tillader at konstatere, at i henhold til Masteloven (Bkg. af lov om etablering og fælles udnyttelse af master til radiokommunikationsformål (m.v.) § 1 er formålet med loven, gennem rammer for fælles udnyttelse af master til radiokommunikation og opsætning af antennesystemer, at sikre optimal radiokommunikation samtidig med, at det samlede antal master begrænses mest muligt. Det overordnede og styrende formål med loven er, at minimere antallet af master og visses evt. skadelige virkning på landskabet. Lovens formål er derudover at tilgodese offentlighedens behov for et bredt varierende og billigt udbud af trådløse kommunikationstjenester, herunder mobiltjenester samt radio- og tv-ydelser.

I referatet opfordrer DN antenneforeningen til at oplyse, hvor høj antennemasten skal være for at dække behovet for transmission af tv-signaler i Sønderho-området og, hvor høj en mast, der skal transmittere mobiltelefoni og datatransmission, skal være for at dække behovet for disse former for transmission, og om det er muligt at dække antenneforeningens behov for en ny mast ved at anbringe et antal "flagstænger" i Sønderho.

Hertil skal anføres, at tv-signaler p.t. dækkes ind af den nuværende mastehøjde, mens mobilkommunikation og datatransmission som anført ovenfor ikke lever op til nutidens krav, herunder ikke mindst, at beredskabet og redningstjenesten har behov for bedre dækning.

Vi er af den opfattelse, at vi skal opnå en 100 %-dækning, såvel tv- som mobil/kommunikationsmæssigt i én mast. Det begrunder vi med, at Fanø Kommune alene har

anvist ét lille område til placering af mast og i øvrigt under henvisning til Masteloven. Det er således nærliggende at spørge:

- Hvilke krav stilles der konstruktionsmæssigt til en sådan mast?
- Hvilken højde skal masten have for at dække ovenstående behov?
- Er det teknisk muligt – i stedet for gittermast – at opsætte tv-antenner og teleselskabernes antenner og radar i én flagstangsmast og samtidig dække hele området samt indgå i et fælles radiokædesystem?

Vi mener, disse spørgsmål er relevante at få belyst og antenneforeningen kan anbefale, at der rettens til ...

Vi tillader os at konstatere, at placeringen af teknikhuset i forbindelse med vandreservoiret er godkendt, og at det alene er et spørgsmål om antennehøjde, konstruktion og udseende..."

Fredningsnævnets afgørelse:

Overfredningsnævnet har udtalt i sin afgørelse, at den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og international betydning, at store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over for indgreb, og at dele af området har stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. Overfredningsnævnet har endvidere udtalt, at formålet med fredningen er at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær, moser og det deraf følgende dyre- og planteliv. Fredningsbestemmelserne indeholder som følge heraf forbud mod opførelse af ny bebyggelse og etablering af andre faste konstruktioner på de fredede arealer samt forbud mod terrænændringer, afgravning, opfyldning og planering.

Projektområdet ligger i et internationalt naturbeskyttelsesområde - EF-habitatområde nr. 78, Vadehavet, EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 53, Fanø, og Ramsarområde nr. 27 og på en klittop i den vestlige del af Sønderho.

Fredningsnævnet kan i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne i Overfredningsnævnets afgørelse, såfremt det ansøgte ikke strider mod formålet med fredningen.

Fredningsnævnet skal ved afgørelsen af denne sag tillige vurdere, om det ansøgte indebærer forringelse af de naturtyper og levesteder eller betydelige forstyrrelser af de arter, området er udpeget for, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2.

Det er efter oplysningerne fra Naturstyrelsen Ribe ikke dokumenteret, at Fanø Kommune har truffet en afgørelse vedrørende Sonofons ansøgning om tilladelse til at placere en antennemast på ejendommen matr. nr. 3 ae Sønderho by, Sønderho. Det er endvidere ikke dokumenteret, at Fanø Kommune har meddelt afslag på placering af en antennemast som den projekterede andre steder end der, hvor den nuværende antennemast er placeret. Det er endelig ikke dokumenteret af Sønderho Antenneforening, at en antennemast som den projekterede er nødvendig for at kunne dække de samfundsmæssige behov jf. landinspektør Søren Nordbys brev af 11. april 2011.

Den omstændighed, at der er rejst en antennemast på ejendommen matr. nr. 308i Sønderho by, Sønderho, kan ikke uden videre begrunde, at der kan meddeles dispensation til at opsætte en ny og højere mast og at indbygge et bygningsanlæg i klitten nedenfor den eksisterende antennemast.

Selvom en ny og højere antennemast må antages at ville bidrage til at bedre modtageforholdene for radio- og tv-signaler, mobiltelefoni og datatransmission i Sønderho-området, er det Fredningsnævnets vurdering efter besigtigelserne, at den projekterede antennemast med den ansøgte placering i væsentlig grad vil forringe de landskabelige værdier på den sydlige del af Fanø. De samfundsmæssige interesser kan ikke overfor de fredningsmæssige hensyn begrunde en antennemast som den projekterede på det pågældende sted. Som følge heraf, og uanset eventuelle meromkostninger ved en anden placering af masten finder Fredningsnævnet, at hensynet til landskabsværdierne og disses betydning for den sydlige del af Fanø er mest tungtvejende, hvorfor Fredningsnævnet meddeler Sønderho Antenneforening afslag på ansøgningen.

Klagevejledning:

Denne afgørelse kan påklages til Natur- og Miljøankenævnet.

Klagefristen er 4 uger fra den dag afgørelsen er meddelt.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

> Adressaten for afgørelsen,
> ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
> offentlige myndigheder,
> en berørt nationalparkfond,
> lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
> landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
> landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Klage skal indsendes til Fredningsnævnet, Dokken 1, 6700 Esbjerg, som videresender klagen til Natur- og Miljøklagenævnet sammen med afgørelsen og det materiale, der er indgået i sagens behandling.

Det er en betingelse for Natur- og Miljøklagenævnets behandling af klagen, at der indbetales et gebyr til Naturklagenævnet. Klagegebyret er fastsat til 500 kr. for privatpersoner og 3.000 kr. for alle andre klagere, herunder virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder. Natur- og Miljøklagenævnet vil sende en opkrævning på gebyret til klageren, når nævnet har modtaget klagen fra fredningsnævnet. Denne opkrævning skal anvendes ved indbetaling af gebyret. Natur- og Miljøklagenævnet modtager ikke check eller kontanter. Natur- og Miljøklagenævnet påbegynder behandlingen af klagen, når gebyret modtaget. Betales gebyret ikke på den anviste måde og inden for den fastsatte frist på 14 dage, afvises klagen fra behandling. Vejledning om gebyrordningen kan findes på Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside www.nkn.dk.

Esbjerg, den 6. juli 2011

Margit Ø. Laub
formand

Denne afgørelse er sendt til:

Sønderho Antenneforening c/o formanden Oluf Holm, Vester Land 71, 6720 Fanø.
Landinspektør Syd I/S, Kronprinsensgade 68, 6700 Esbjerg.
Naturstyrelsen Ribe, Sorsigvej 35, 6760 Ribe.
Fanø Kommune, Teknik & Miljø, Skolevej 5-7, 6720 Fanø.
Fanø Kommune, Beredskabskontoret, Skolevej 5-7, 6720 Fanø.
Naturstyrelsen, Blåvandshuk, Ålholt, Ålholtvej 1, 6840 Oksbøl.
Naturstyrelsen, Haraldsgade 58, 2100 København Ø.
Danmarks Naturfredningsforening, Masnedøgade 20, 2100 København Ø.
Danmarks Naturfredningsforenings Lokalkomite v/ Britt Schack Hansen, Kallesbjergvej 18 F, 6720 Fanø.
Friluftsrådet, Scaniagade 13, 2450 København SV.
Friluftsrådet Fanø, c/o Hans Fischer Nielsen Gl. Byvej 29, Sønderho, 6720 Fanø.
Dansk Botanisk Forening, c/o Erik Hammer, Bragesvej 23, 8230 Åbyhøj.

Modtaget i
Naturstyrelsen
- 9 SEP. 2011

Fredningsnævnet for Sydjylland
Sydlig del

SCANNET

Naturstyrelsen
Haraldsgade 58
2100 København Ø.

Dokken 1
6700 Esbjerg
Åbent 08.30-15.00
Tlf. 79 13 66 77
Fax 75 13 69 69
Email.esbjerg@domstol.dk
www.domstol.dk/esbjerg
SE-nr. 50 03 28 17

8. september 2011
Fredningssag 4/2010

J. nr.: 4/2010: Godkendelse af plan for restaurering og vedligeholdelse af stier, der leder op til Kåverbjerget, jf. Fredningsnævnets afgørelse af 21. maj 2010.

Fredningsnævnet meddelte den 21. maj 2010 Sønderho Borgerforening dispensation til at opsætte en kåver - et sømærke - på ejendommen matr. nr. 308 i Sønderho by, Sønderho, der ejes af Fanø Kommune. Ved afgørelsen af sagen vurderede Fredningsnævnet tillige adgangsforholdene til Kåverbjerget og meddelte derfor dispensationen på vilkår blandt andet om, at Fanø Kommune som ejer af Kåverbjerget skal udarbejde en plan for restaurering og vedligeholdelse af de stier, der fra øst og vest leder op på Kåverbjerget, om opsætning af relevant skiltning om adgangsforholdene til Kåverbjerget, og at planen ved Borgerforeningens foranledning skal forelægges Fredningsnævnet til godkendelse, inden byggeriet sættes i gang.

Fanø Kommune har med brev af 21. juni 2011 forelagt Fredningsnævnet en plan for restaurering og vedligeholdelse af de stier, der fører op til Kåverbjerget, samt for opsætning af relevant skiltning om adgangsforholdene.

Fredningsnævnet har sendt Fanø Kommunes forslag til restaurering og vedligeholdelse af stisystemet og forslaget til skiltning i høring med svarfrist den 25. august 2011.

Fredningsnævnet har besluttet at godkende kommunens forslag til restaurering og vedligeholdelse af stisystemet samt til skiltning.

Sagens baggrund

Overfredningsnævnet traf ved afgørelse af 29. november 1985 bestemmelse om fredning af en større del af den sydlige del af Fanø, herunder blandt andet arealerne omkring Kåverbjerget.

Overfredningsnævnet har blandt andet anført følgende i sin afgørelse:

> "Den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og international betydning. Store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over for indgreb. Endvidere har dele af området stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. På denne baggrund tiltrædes det, at der gennemføres en fredning af området med den geografiske udstrækning, der er fastlagt af fredningsnævnet..."

Overfredningsnævnet har fastsat blandt andet følgende fredningsbestemmelser for de fredede arealer på den sydlige del af Fanø:

"...

§ 1. Fredningens formål.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær, moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

§ 2. Arealernes drift.

a. De arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "opdyrkning", kan anvendes til almindelig landbrugsdrift uden hensyn til fredningen...

b. De øvrige arealer i fredningsområdet må ikke opdyrkes. Arealerne må således ikke pløjes, fræses, tilsås eller udsættes for anden form for jordbehandling, jfr. dog § 3 om skrælning af tørv...

§ 3. Terrænændringer.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden, og der må ikke foretages opfyldning, planering og afgravning...

§ 9. Offentlighedens adgang.

a. Den adgang til færdsel og ophold, der tilkommer offentligheden i henhold til naturfredningslovens §§ 54-56 udvides således, at offentligheden tillige har ret til at færdes på cykel ... og til at ride ad eksisterende stier..."

Ved brev af 4. februar 2010 forelagde Fanø Kommune Fredningsnævnet en ansøgning af 25. oktober 2007 fra Sønderho Borgerforening om dispensation til at opsætte/genrejse en kåver på ejendommen matr. nr. 308 i Sønderho by, Sønderho - Kåverbjerget.

I brevet har Fanø Kommune anført blandt andet:

"...

Udvalget for teknik & miljø vedtog i dettes møde den 19. december 2007 at meddele dispensation for en ansøgt bygningshøjde på 14½ meter og landzonetilladelse til det ansøgte.

Landzonetilladelsen blev begrundet med at der er tale om genrejsning af et gammelt sømærke.

Tilladelsen er givet under forudsætning af at der kan opnås dispensation fra overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 samt at områdehøringen ikke giver anledning til væsentlige indsigelser..."

I en ansøgning, der er dateret den 25. oktober 2007, til Fanø Kommune, har Torben Bürgel Nielsen, Sønderho Borgerforening, anført blandt andet:

"...

Jeg vil gerne ansøge om en landzonetilladelse til genrejsning af den gamle kåver (sømærke) i Sønderho.

Sømærket stod på matr. nr. 308 I, Sønderho. Det er et kommunalt ejet areal.

Vi har netop pr. 22. oktober 2007 fået Dispensation fra Klitfredningen på arealet fra Miljøcentret i Ribe ...

Kåveren skal opføres præcist magen til den gamle, som faldt i en storm i 1935. Vi har fået de gamle tegninger fra Rigsarkivet, og fundamentet står stadig i klitten bag Sønderho Skole, så vi kan genbruge det originale fundament (det skal dog nok lige renoveres lidt for tidens tand).

Den gamle kåver var 14,5 meter høj, og bestod at et træskelet, som skulle afmærke indsejlingen til sejlrende og Sønderho havn.

Formålet med genrejsningen er et ønske om at bevare øens historiske relationer til søfartshistorien og de kulturhistoriske traditioner der knytter sig til..."

Det fremgår endvidere af det materiale, som Fanø Kommune har forelagt Fredningsnævnet, at Fanø Kommune den 19. december 2007 meddelte landzonetilladelse til genrejsning af "den gamle kåver" med den oprindelige placering lige syd for Sønderho Skole, på matr. nr. 308 i Sønderho by, Sønderho.

Morten Larsen, Muslingevej 66, Esbjerg V, og Manni Invest ApS, Sønderho, påklagede landzonetilladelsen til Naturklagenævnet.

Morten Larsen har i sin klage, der er dateret den 27. februar 2008, anført blandt andet:

"...

I ovennævnte fredningsbestemmelser nævnes også:"landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart overfor indgreb". Med genrejsning af kåveren må der formodes at ske en øget færdsel i de meget sårbare og i forvejen nedslidte klitter i området syd for skolen, hvor næsten al vegetation er borte. Færdsel sker i dag til fods men ofte konstaterer jeg både cykling og knallertkørsel i det fredede område. Det vil der med sikkerhed ikke blive mindre af.

Hvordan sikres området under opførelsen og hvad med hensyn til genopretning af området som følge af skader sket under opførelsen.

Hvem sørger for – både praktisk og økonomisk – for en eventuel vedligeholdelse og sikring (herunder tydelig skiltning) af de fredede klitter omkring den eventuelle kåver.

Hvem har ansvaret for - både praktisk og økonomisk for vedligeholdelse og bortfjernelse af en eventuel kåver. Er eller vil der blive stillet krav om sikkerhedsstillelse?

Hvordan sikrer Fanø Kommune at al færdsel til og fra en eventuel kåver sker via offentligt areal og således ikke vil være til gene for de grundejere, som har arealer stødende op til området hvor en eventuel kåver ønskes placeret.

Genrejsningen af kåveren har ikke længere nogen betydning for skibsfarten..."

I et brev af 26. marts 2010 til Fredningsnævnet har Morten Larsen gentaget de indsigelser mod projektet, som fremgår af hans brev af 27. februar 2008 til Fanø Kommune. Morten Larsen påpeger i brevet den kraftige nedslidning af klitområdet, hvor kåveren påtænkes opført, og nedslidningen af klitområdet vest og øst herfor. Han anfører endvidere, at nedslidningen af klitområdet gennem de seneste år – siden sagen er rejst – er blevet omfattende, uden at der er grebet ind med forebyggende foranstaltninger, og at en yderligere nedslidning af området må forventes, hvis kåveren opføres.

I en mail af 14. april 2010 til Fredningsnævnet har Foreningen Sønderho Havn oplyst,

"... at Sønderho Havn Støtteforening i forbindelse med det ansøgte projekt vedr. genopførelse af Kåveren i Sønderho planlægger i samarbejde med Fanø Kommune og Kort og Matrikelstyrelsen at foretage en renovering af Kåverbjergets omgivelser:

1. Renovering af KMS's fikspunkt fra 1930 ca. 20 m øst for Kåveren.
2. Udlægning af flis på stierne på Kåverbjerget.
3. Rensning af området ved den nedlagte losseplads for affald.

Arbejdet vedr. punkt 1 tænkes udført i forbindelse med støbning af fundamenter til Kåveren. Arbejdet udføres efter aftale med KMS men uden udgift for KMS.

Arbejdet vedr. punkt 2 og 3 udføres efter aftale med Fanø Kommune. Arbejdet udføres ved frivillig arbejdskraft og uden udgifter for Fanø Kommune ud over levering af flis.

Fredningsnævnet behandlede ansøgningen på nævnets møde den 19. april 2010, hvor nævnet tillige foretog besigtigelse.

I mødet deltog for Sønderho Borgerforening Robert Peel og Palle Toft, begge Sønderho, for Miljøcenter Ribe naturgeograf Jørgen Clausen, Ribe, for Danmarks Naturfredningsforening lokal-

komite medlem Britt Schack Hansen, Nordby, for Friluftsrådet Hans Fischer Nielsen, Sønderho, og Morten Larsen, Muslingevej 66, Esbjerg V.

Robert Peel oplyste under besigtigelsen blandt andet, at Borgerforeningen i forbindelse med opførelsen af kåveren vil restaurere stierne, der fører op til Kåverbjerget, og at Borgerforeningen vil danne en særskilt forening, der skal stå for vedligeholdelsen af kåveren og de stier, der i dag leder op til toppen af Kåverbjerget. Robert Peel oplyste endvidere, at det er Borgerforeningens opfattelse, at restaureringen af stisystemet og relevant skiltning eller markering af adgangsvejen, vil betyde en regulering af trafikken til og fra Kåveren og bidrage til at reducere nedslidningen af klitarealerne udenfor stisystemet.

Palle Toft tilføjede under besigtigelsen, at der skal lægges flis ud på stisystemet.

Morten Larsen protesterede under besigtigelsen mod ansøgningen og henviste til sine indlæg til Fanø kommune og Fredningsnævnet. Kåveren vil vække opmærksom på grund af sin højde og vil virke som en publikumsmagnet. Det vil betyde, at de i forvejen nedslidte klitarealer omkring Kåverbjerget og Kåverbjerget vil blive udsat for yderligere slidtage i strid med formålet med fredningen af arealerne på den sydlige del af Fanø. Der er ikke i ansøgningen taget højde for de betydelige vedligeholdelsesarbejder, der løbende skal foretages for at sikre arealerne mod nedslidningen. De stier, der er i området, er ikke blevet vedligeholdt i adskillige år. Der er ikke grund til at tro, at det vil ske i fremtiden. Der er intet belæg for, at en kåver på Kåverbjerget har haft nogen som helst nautisk betydning for sejladsen til Sønderho.

Hans Fischer Nielsen oplyste under besigtigelsen, at Friluftsrådet støtter projektet, såfremt de øst/vestgående stier re-staureres og markeres, så offentligheden ledes op på Kåverbjerget ad stierne fra øst og vest

Britt Schack Hansen anførte under besigtigelsen, at Naturfredningsforeningen støtter Borgerforeningens ansøgning under forudsætning af, at trafikken til og fra Kåverbjerget reguleres og ledes ad stierne, der fra øst og vest fører op på Kåverbjerget. Denne regulering kræver, at der etableres en relevant skiltning, og at der lægges flis ud på stierne. Regulering af adgangen til og fra Kåverbjerget vil derfor kunne føre til en mindre nedslidning af de fredede arealer.

Fredningsnævnet har anført følgende i begrundelsen for tilladelsen til at opsætte kåveren:

> "Overfredningsnævnet har udtalt i sin afgørelse, at den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og international betydning, at store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over for indgreb, og at dele af området har stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. Overfredningsnævnet har endvidere udtalt, at formålet med fredningen er at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær, moser og det deraf følgende dyre- og planteliv. Fredningsbestemmelserne indeholder som følge heraf forbud mod opførelse af ny bebyggelse og etablering af andre faste konstruktioner på de fredede arealer samt forbud mod terrænændringer, afgravning, opfyldning og planering.

Projektområdet ligger i et internationalt naturbeskyttelsesområde - EF-habitatområde nr. 78, Vade-havet, EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 53, Fanø, og Ramsarområde nr. 27.

Fredningsnævnet kan i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne i Overfredningsnævnets afgørelse, såfremt det ansøgte ikke strider mod formålet med fredningen.

Fredningsnævnet skal ved afgørelsen af denne sag tillige vurdere, om det ansøgte indebærer forringelse af de naturtyper og levesteder eller betydelige forstyrrelser af de arter, området er udpeget for, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2.

Den omstændighed, at der er tidligere har stået en kåver på Kåverbjerget, kan ikke uden videre begrundet, at der kan meddeles dispensation til etablering af en ny kåver. Fredningsnævnet lægger ved denne vurdering vægt på, at retablering af kåveren, som først sker efter en længere årrække, må betragtes som nyanlæg.

Fredningsnævnet lægger til grund, at Fanø har en lang historie som søfartsø, og at der gennem flere århundrede har været sømærker, båker og kåvere, der skulle sikre, at skibe kunne komme sikkert ind til havnen i Sønderho. Kåveren på Kåverbjerget har således en søfartshistorisk tilknytning til Sønderho.

Fredningsnævnet lægger endvidere til grund, at Kåverbjerget mod syd, vest og nord er omkranset af bebyggelse, så området ikke har den enestående karakter, der kendetegner de fredede arealer nord for Sønderho.

Under disse omstændigheder samt efter oplysningerne om, hvorledes Kåveren skal udføres, og det begrænsede areal dens fundament skal dække, er det ubetænkeligt at antage, at anlægsarbejdet ikke vil påvirke udpegningsgrundlaget for habitatområdet, og at arbejdet ikke vil resultere i nogen negative påvirkninger af klitoverfladen og vegetationen i området hverken i forhold til fredningsinteresserne eller i forhold til de arter og områder, der på denne del af Fanø er beskyttet efter habitatdirektivet. Herefter, og da det under de ovenfor anførte omstændigheder vurderes, at det ikke strider mod formålet med fredningen at opføre en kåver på Kåverbjerget, meddeler Fredningsnævnet herefter i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, og stk. 2, Sønderho Borgerforening, dispensation til at gennemføre anlægsarbejdet på vilkår,

at kåveren opføres i den udformning, der er vist på det bilag, der er vedhæftet denne afgørelse,

at kåverens højde ikke må overstige 14,40 meter,

at kåveren i øvrigt opføres af tømmer med de dimensioner, der fremgår ovenfor.

at vækstlaget, hvor kåveren skal opføres, fjernes særskilt, inden anlægsarbejdet påbegyndes,

at opgravet sand, der ikke kan genindbygges i byggefeltet, skal deponeres uden for det fredede område,

at vækstlaget lægges særskilt tilbage på byggefeltet efter arbejdets afslutning,

at der udlægges køreplader frem til byggepladsen, medens anlægsarbejdet står på.

at byggepladsen sikres med køreplader for at undgå beskadigelser af Kåverbjerget

at byggeaffald fjernes fra Kåverbjerget senest ved 4 uger efter færdiggørelsen af kåveren,

at Fanø Kommune som ejer af Kåverbjerget udarbejder en plan for restaurering og vedligeholdelse af de stier, der fra øst og vest leder op på Kåverbjerget, samt om opsætning af relevant skiltning om adgangsforholdene til Kåverbjerget,

og

at denne plan ved Borgerforeningens foranledning skal forelægges Fredningsnævnet til godkendelse, inden byggeriet sættes i gang..."

Afgørelsen er ikke påklaget til Natur- og Miljøklagenævnet.

I et brev af 21. juni 2011 fremsendte Fanø Kommune herefter planen for restaureringen og vedligeholdelsen af de stier, der fra øst og vest leder op på Kåverbjerget, og for skiltningen til Fredningsnævnets godkendelse.

Brevet var vedlagt en beskrivelse af planen. Følgende fremgår af beskrivelsen:

"På vedlagte oversigtsfoto er angivet de tre eksisterende spor/stier (med gult), som fra øst og vest leder op på Kåverbjerget, og som ved besøg på Kåverbjerget skal anvendes som adgangsveje til fods til besigtigelse af den opsatte Kåver.

Første del af planen omhandler beskyttelse af vækstlaget og restaurering af de nævnte stier, og som angivet på oversigtsfotoet:

Her sikres det at vækstlaget vil blive fjernet særskilt og bevaret, og at hele Kåverbjerget efter byggeriet vil blive reetableret med dette vækstlag. Samtidig vil der for at beskytte vækstlaget blive udlagt halm samt træflis på de anførte stier.

Andre forhold vedrørende byggeriet vil også, som anført i vedlagte brev med beskrivelse fra Borgerforeningen underskrevet af Torben Mahler fra Torben Mahlers Tegnestue, skulle udføres efter Fredningsnævnets betingelser af dispensationen af 21. maj 2010.

Anden del af planen omhandler vedligeholdelsen af stierne:

De angivne stier, vil blive tydeligt markeret ved den anlagte træflisbelægning. Denne skal efterfyldes ved behov. Efterfølgende nedslidning og eventuelle brud i det vækstlag, som holder på sandet i klitten, vil også blive repareret med udlægning af halm, når det opstår.

Her vil der løbende skulle ske eftersyn på Kåverbjerget.

Tredje del af planen omhandler opsætning af relevant skiltning:

Sønderho Havn Støtteforeningen, som i projektet i 2008 overgik til Borgerforeningen vil i den forbindelse som en del af det samlede projekt skulle opsætte 2 skilte, som markerer adgangsstiernes forløb/start ved foden af Kåverbjerget, De små skilte placeres ved sti c og sti a, da "trafikken" ønskes minimeret ved skolen. Placeringen af adgangsskiltene er markeret med rød firkant på oversigtsfotoet.

Som forebyggende foranstaltning vil Sønderho Havn Støtteforening opsætte en informationstavle med en oversigt over Kåverbjerget, med information af adgangsstiernes placering, og på dansk, tysk og engelsk en kort beskrivelse af fredningen, og en anmodning om at besøgende holder sig på stierne., Altså en kort formidling om baggrunden for de naturmæssige værdier i området, og derfor samtidig også hvorfor at man skal vise hensyn, når man bevæger sig på en klit i området. Konsekvenser i form af sandflugt beskrives således også i denne formidling. Denne infotavle planlægges placeret på den østlige del af parkeringspladsen foran Sønderho Skole. Dette er markeret med blå stjerne på oversigtsfotoet."

Arkitekt Torben Mahler har i det brev 16. juni 2011, hvortil der henvises, anført blandt andet:

"...

1. Kåveren opføres nøje efter de tegninger der foreligger i projektet.

2. Vækstlaget vil blive fjernet særskilt og hele Kåverbjerget vil blive retableret med dette vækstlag. For at beskytte vækstlaget udlægges halm samt flis på stier.

3. Overflødigt sand vil blive bortskaffet.

4. I forbindelse med kranarbejdet vil der blive anlagt en midlertidig kørevej på 3,5 meter. Denne kørevej, vist med rødt på tegningen, vil blive anlagt fra foden af Kåvervej mellem Kåvervej 23 og 25 og til foden af Kåverbjerget. Vejen vil blive belagt med stålplader. Yderligere vil der blive anlagt en stålplade hvor BMS-kranen skal stå. Området vil før arbejdets påbegyndelse blive fotograferet, så retableringen kan udføres så oprindeligt, det er muligt. Her vil blive udført tiltag så området beskyttes, indtil vegetationen igen har fat.

5. Med hensyn til byggeaffald mm vil dette blive bortskaffet løbende, så når kåveren indvies i begyndelsen af september, vil alt ovenstående være udført.

På vedlagte tegning anvises med rødt hvor den midlertidige vej vil blive anlagt. Den på tegningen viste sti mellem Kåvervej 23 og 25 vil blive lukket.

Stier vist med gult vil blive anlagt med flis og relevant skiltning vil blive opsat..."

Fredningsnævnet har ved brev af 8. juli 2011 fremsendt planen til udtalelse hos de personer og foreninger, der deltog i besigtigelsen den 19. april 2010.

I et brev af 18. juli 2011 har formanden for Sønderho Havn Støtteforening oplyst, at bygherren til projektet er Sønderho Havn Støtteforening, at den midlertidige kørevej til brug for kranarbejdet påtænkes flyttet til øst for Sønderho Skole, hvorved entreprenøren undgår at krydse matrikel nr. 23 og nr. 25, og at forslaget til skiltning fremgår af en skitse, der er vedlagt brevet.

Fredningsnævnets godkendelse:

Indledningsvist bemærkes, at den tidligere naturfredningslovs §§ 54 til 56 gav offentligheden adgang til strandbredder, skove og udyrkede arealer med de begrænsninger, som fulgte af loven. Overfredningsnævnet fastslog i fredningsbestemmelserne, at den adgang til færdsel og ophold, der tilkommer offentligheden i henhold til naturfredningslovens §§ 54 til 56 skulle udvises således, at offentligheden tillige har ret til at færdes på cykel og til at ride ad de eksisterende stier.

Offentlighedens adgang til naturen er blevet udvidet ved vedtagelsen af den nugældende naturbeskyttelseslov, hvor det i § 1, stk. 2, er bestemt, at "Loven tilsigter særligt .... 3) at give befolkningen adgang til at færdes og opholde sig i naturen samt forbedre mulighederne for friluftsliv. Denne bestemmelse er uddybet med bestemmelserne i naturbeskyttelseslovens kapitel 4.

Offentligheden har derfor med hjemmel i Overfredningsnævnets afgørelse og bestemmelserne i naturbeskyttelsesloven adgang til de fredede arealer på den sydlige del af Fanø.

Det er formålet med vilkåret om udarbejdelse af en plan for restaurering af stierne, der fra øst og vest leder op til Kåverbjerget og skiltningen at tilstræbe at regulere adgangen til Kåverbjerget, så besøgende holder sig til de stier, der er i området for derved at mindske trykket på klitarealerne.

Det fremgår af beskrivelsen af restaureringen af stierne til Kåverbjerget, at der ikke anlægges nye stier eller adgangsveje til Kåverbjerget end de stier, der allerede er markeret i terrænet, men som ikke er vedligeholdt, bortset fra den adgangsvej, der er nødvendig for anlægsarbejdet; denne adgangsvej sløjfes efter opførelsen af Kåveren.

Da de stier, der allerede fører over de fredede arealer, restaureres og fremover vedligeholdes, godkender Fredningsnævnet herefter i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, planen til restaurering og vedligeholdelse af stierne og skiltningen.

Klagevejledning:

Denne godkendelse kan påklages til Natur- og Miljøankenævnet.

Klagefristen er 4 uger fra den dag afgørelsen er meddelt.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

> Adressaten for afgørelsen,
> ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
> offentlige myndigheder,
> en berørt nationalparkfond,
> lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
> landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
> landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Klage skal indsendes til Fredningsnævnet, Dokken 1, 6700 Esbjerg, som videresender klagen til Natur- og Miljøklagenævnet sammen med afgørelsen og det materiale, der er indgået i sagens behandling.

Det er en betingelse for Natur- og Miljøklagenævnets behandling af klagen, at der indbetales et gebyr til Naturklagenævnet. Klagegebyret er fastsat til 500 kr. for privatpersoner og 3.000 kr. for alle andre klagere, herunder virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder. Natur- og Miljøklagenævnet vil sende en opkrævning på gebyret til klageren, når nævnet har modtaget klagen fra fredningsnævnet. Denne opkrævning skal anvendes ved indbetaling af gebyret. Natur- og Miljøklagenævnet modtager ikke check eller kontanter. Natur- og Miljøklagenævnet påbegynder behandlingen af klagen, når gebyret modtaget. Betales gebyret ikke på den anviste måde og inden for den fastsatte frist på 14 dage, afvises klagen fra behandling. Vejledning om gebyrordningen kan findes på Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside www.nkn.dk.

Såfremt en klage indgives, må nævnets godkendelse ikke udnyttes, før sagen er færdigbehandlet og stadfæstet af Naturklagenævnet.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del
Esbjerg, den 8. september 2011

Margit Ø. Laub
formand

Dette brev med bilag er sendt til:

Sønderho Borgerforening c/o Laila Toft, Kåvervej 9, 6720 Fanø.
Sønderho Havn Støtteforening, Landevejen 80, 6720 Sønderho.
Naturstyrelsen Ribe, Sorsigvej 35, 6760 Ribe.
Fanø Kommune, Teknik & Miljø, Skolevej 5-7, 6720 Fanø.
Fanø Kommune, Beredskabskontoret, Skolevej 5-7, 6720 Fanø.

Naturstyrelsen, Blåvandshuk, Ålholt, Ålholtvej 1, 6840 Oksbøl.
Naturstyrelsen, Haraldsgade 58, 2100 København Ø.
Danmarks Naturfredningsforening, Masnedøgade 20, 2100 København Ø.
Danmarks Naturfredningsforenings Lokalkomite v/ Britt Schack Hansen, Kallesbjergvej 18 F, 6720 Fanø.
Friluftsrådet, Scaniagade 13, 2450 København SV.
Friluftsrådet Fanø, c/o Hans Fischer Nielsen Gl. Byvej 29, Sønderho, 6720 Fanø.
Dansk Botanisk Forening c/o Erik Hammer, Bragesvej 23, 8230 Åbyhøj.
Manni Invest ApS, Sønderland 9, 6720 Fanø.
Morten Larsen, Muslingevej 66, 6710 Esbjerg V.

Fredningsnævnet for Sydjylland
Sydlig del

Naturstyrelsen
Haraldsgade 58
2100 København Ø.

Dokken 1
6700 Esbjerg
Åbent 08.30-15.00
Tlf. 79 13 66 77
Fax 75 13 69 69
Email.esbjerg@domstol.dk
www.domstol.dk/esbjerg
SE-nr. 50 03 28 17

2. januar 2012
Fredningssag 55/2011

J. nr.: 55/2011: Ansøgning fra Esbjerg Kommune om dispensation til at nedgrave et fiberkabel på ejendommen matr. nr. 308i Sønderho by, Sønderho.

Fredningsnævnet har den 26. oktober 2011 modtaget en ansøgning fra Esbjerg Kommune på vegne TDC om dispensation til at nedgrave et fiberkabel på ejendommen matr. nr. 308i Sønderho by, Sønderho. Fiberkablet skal nedgraves langs Sønderho Strandvej frem til vandværket syd for strandvejen.

Ejendommen matr. nr. 308i Sønderho by, Sønderho, er omfattet af Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø.

Det fremgår af fredningsbestemmelserne, at det er formålet med fredningen af arealerne på den sydlige del af Fanø at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

Det fremgår af fredningsbestemmelsernes § 3 om terrænændringer, at der ikke må foretages terrænændringer i fredningsområdet, ligesom der ikke må foretages opfyldning, planering eller afgravning.

Fredningsnævnet skal derfor meddele dispensation til projektets gennemførelse.

Fredningsnævnet har behandlet sagen på skriftligt grundlag.

Fredningsnævnet har efter høring besluttet at meddele TDC dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1 og stk. 2, til at nedgrave fiberkablet på det fredede område på de vilkår, der fremgår under afsnittet "Fredningsnævnets afgørelse"

Sagens baggrund:

Ved brev af 4. maj 1982 rejste Danmarks Naturfredningsforening sag om fredning af "arealer på den sydlige del af øen Fanø, Fanø kommune" med "det formål ud fra ensartede retningslinjer at fastholde et samlet naturområde af national betydning, herunder at bevare og beskytte det rigt varierede landskabs former, disses vegetationstyper og det dertil knyttede dyre- og planteliv, samt om nødvendigt at muliggøre pleje af arealerne. Det var endvidere formålet med sagsrejsningen at tilsikre, at "offentlighedens adgang til området sker i overensstemmelse med dette bevarings-

formål". Det fremgår af fredningsforslaget tillige, at "det er hensigten, at fredningen får til følge, at området bevares i sin nuværende tilstand, idet arealerne ud fra deres usædvanlige formrigdom og udviklingsforløb i såvel geografisk som naturhistorisk henseende giver mulighed for iagttagelser og studier på alle niveauer af et stort, endnu ungt stykke næsten upåvirket natur".

Fredningsnævnet for Ribe amts fredningskreds traf den 1. juni 1983, afgørelse om fredning af arealer på ca. 1.200 ha. på den sydlige del af Fanø.

Afgørelsen blev indbragt for Overfredningsnævnet.

Overfredningsnævnet stadfæstede ved afgørelse af 29. november 1985 fredningsnævnets afgørelse.

Overfredningsnævnet har blandt andet anført følgende i sin afgørelse:

> "Den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og international betydning. Store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over for indgreb. Endvidere har dele af området stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. På denne baggrund tiltrædes det, at der gennemføres en fredning af området med den geografiske udstrækning, der er fastlagt af fredningsnævnet..."

Overfredningsnævnet har fastsat blandt andet følgende fredningsbestemmelser for de fredede arealer på den sydlige del af Fanø:

> "...
>
> § 1. Fredningens formål.
>
> Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær, moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.
>
> § 2. Arealernes drift.
>
> a. De arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "opdyrkning", kan anvendes til almindelig landbrugsdrift uden hensyn til fredningen...
>
> b. De øvrige arealer i fredningsområdet må ikke opdyrkes. Arealerne må således ikke pløjes, fræses, tilsås eller udsættes for anden form for jordbehandling, jfr. dog § 3 om skrælning af tørv...
>
> § 3. Terrænændringer.
>
> Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden, og der må ikke foretages opfyldning, planering og afgravning... "

Esbjerg Kommune har i en mail af 26. oktober 2011 forelagt Fredningsnævnet en ansøgning fra TDC om dispensation til at nedgrave et fiberkabel langs Sønderho Strandvej til vandværket, der er opført på ejendommen matr. nr. 308 i Sønderho by, Sønderho. Det fremgår af mailen, at kablet på

en lille del af tracéet skal nedgraves på et fredet areal på den sydlige del af Fanø. Det fremgår endvidere af mailen, at terrænet vil blive retableret, når gravearbejdet er afsluttet, og at det ikke kan ses, at der er nedgravet et kabel i jorden.

Fredningsnævnets behandling af sagen

Fredningsnævnet har behandlet sagen på skriftligt grundlag.

Fredningsnævnet har med brev af 18. november 2011 sendt ansøgningen til Naturstyrelsen Ribe, Fanø Kommune, Teknik & Miljø, Esbjerg Kommune, Byggeri, Teknik & Miljø, Naturstyrelsen, Blåvandshuk, Naturstyrelsen, Danmarks Naturfredningsforening, Danmarks Naturfredningsforenings Lokalkomite, Friluftsrådet, Friluftsrådet Fanø og Dansk Botanisk Forening med frist for eventuelle bemærkninger den 13. december 2011.

Der er ikke ved fristens udløb rejst indsigelser mod projektet.

Fredningsnævnets afgørelse:

Overfredningsnævnet har udtalt i sin afgørelse, at den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og international betydning, at store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over for indgreb, og at dele af området har stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. Overfredningsnævnet har endvidere udtalt, at formålet med fredningen er at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær, moser og det deraf følgende dyre- og planteliv. Fredningsbestemmelserne indeholder som følge heraf forbud mod opførelse af ny bebyggelse og etablering af andre faste konstruktioner på de fredede arealer samt forbud mod terrænændringer, afgravning, opfyldning og planering.

Projektområdet ligger ligeledes i et internationalt naturbeskyttelsesområde - EF-habitatområde nr. 78, Vadehavet, EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 53, Fanø, og Ramsarområde nr. 27.

Fredningsnævnet kan i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne i Overfredningsnævnets afgørelse, såfremt det ansøgte ikke strider mod formålet med fredningen.

Fredningsnævnet skal ved afgørelsen af denne sag tillige vurdere, om det ansøgte indebærer forringelse af de naturtyper og levesteder eller betydelige forstyrrelser af de arter, området er udpeget for, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2.

Fiberkablet skal ifølge oplysningerne fra Esbjerg Kommune nedgraves langs Sønderho Strandvej og føres frem til Sønderho Vandværk, der er opført på ejendommen matr. nr. 308 i Sønderho by, Sønderho. Ifølge bilagsmaterialet skal kun en begrænset del af kabeltraceet nedgraves i de fredede arealer.

Selvom der i forbindelse med nedgravningen af fiberkablet, skal foretages afgravning i det fredede område, er det på baggrund af anlægsarbejdets begrænsede karakter grundlag for at antage, at anlægsarbejdet ikke vil påvirke udpegningsgrundlaget for habitatområdet, fuglebeskyttelsesområdet og Ramsarområdet, og at arbejdet ikke vil resultere i nogen negative påvirkninger af klitoverfladen og vegetationen i området hverken i forhold til fredningsinteresserne eller i forhold til de arter og

områder, der på denne del af Fanø er beskyttet efter habitatdirektivet. Herefter, og da det under de ovenfor anførte omstændigheder vurderes, at det ikke strider mod formålet med fredningen at nedgrave fiberkablet, meddeler Fredningsnævnet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, og stk. 2, TDC dispensation til at nedgrave fiberkablet på det fredede areal på vilkår,

at vækstlaget i det fredede område, hvor fiberkablet skal nedgraves, fjernes særskilt, inden anlægsarbejdet påbegyndes,

at opgravet sand, der ikke kan genindbygges, skal deponeres uden for det fredede område,

og

at vækstlaget lægges særskilt tilbage efter arbejdets afslutning

Klagevejledning:

Denne afgørelse kan påklages til Natur- og Miljøankenævnet.

Klagefristen er 4 uger fra den dag afgørelsen er meddelt.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

> Adressaten for afgørelsen,
> ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
> offentlige myndigheder,
> en berørt nationalparkfond,
> lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
> landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
> landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Klage skal indsendes til Fredningsnævnet, Dokken 1, 6700 Esbjerg, som videresender klagen til Natur- og Miljøklagenævnet sammen med afgørelsen og det materiale, der er indgået i sagens behandling.

Det er en betingelse for Natur- og Miljøklagenævnets behandling af klagen, at der indbetales et gebyr til Naturklagenævnet. Klagegebyret er fastsat til 500 kr. for privatpersoner og 3.000 kr. for alle andre klagere, herunder virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder. Natur- og Miljøklagenævnet vil sende en opkrævning på gebyret til klageren, når nævnet har modtaget klagen fra fredningsnævnet. Denne opkrævning skal anvendes ved indbetaling af gebyret. Natur- og Miljøklagenævnet modtager ikke check eller kontanter. Natur- og Miljøklagenævnet påbegynder behandlingen af klagen, når gebyret modtaget. Betales gebyret ikke på den anviste måde og inden for den fastsatte frist på 14 dage, afvises klagen fra behandling. Vejledning om gebyrordningen kan findes på Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside www.nkn.dk.

Såfremt en klage indgives, må nævnets dispensation ikke udnyttes, før sagen er færdigbehandlet og stadfæstet af Naturklagenævnet.

Denne dispensation bortfalder, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Sydjylland Syd, Sydlig del
Esbjerg, den 2. januar 2012

Margit Ø. Laub
formand

Denne afgørelse er sendt til:

Naturstyrelsen Ribe, Sorsigvej 35, 6760 Ribe.
Fanø Kommune, Teknik & Miljø, Skolevej 5-7, 6720 Fanø.
Esbjerg Kommune, Byggeri, Teknik & Miljø, Torvegade 74, 6700 Esbjerg.
Naturstyrelsen, Blåvandshuk, Ålholt, Ålholtvej 1, 6840 Oksbøl.
Naturstyrelsen, Haraldsgade 58, 2100 København Ø.
Danmarks Naturfredningsforening, Masnedøgade 20, 2100 København Ø.
Danmarks Naturfredningsforenings Lokalkomite v/ Britt Schack Hansen, Kallesbjergvej 18 F, 6720 Fanø.
Friluftsrådet, Scaniagade 13, 2450 København SV.
Friluftsrådet Fanø, c/o Hans Fischer Nielsen Gl. Byvej 29, Sønderho, 6720 Fanø.
Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, c/o Erik Hammer, Bragesvej 23, 8230 Åbyhøj.

Fredningsnævnet for Sydjylland
Sydlig del

Naturstyrelsen
Haraldsgade 58
2100 København Ø.

Modtaget i
Naturstyrelsen
17 FEB. 2012

Dokken 1
6700 Esbjerg
Åbent 08.30-15.00
Tlf. 79 13 66 77
Fax 75 13 69 69
Email.esbjerg@domstol.dk
www.domstol.dk/esbjerg
SE-nr. 50 03 28 17

16. februar 2012
Fredningssag 46/2011

J. nr.: 46/2011: Ansøgning fra Esbjerg Kommune om dispensation til at etablere et nedsivningsanlæg på ejendommen matr. nr. 20 c Rindby, Nordby.

Fredningsnævnet modtog den 21. september 2011 en ansøgning fra Esbjerg Kommune om dispensation til at etablere et nedsivningsanlæg på ejendommen matr. nr. 20 c Rindby, Nordby, beliggende Slunden 122, Rindby.

Esbjerg Kommune oplyste i fremsendelsesbrevet, at nedsivninganlægget skulle etableres på et areal, som er omfattet af Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø.

Fredningsnævnets sekretariat konstaterede i forbindelse med forberedelsen af sagen ved søgning på Miljøportalen, at den del af ejendommen matr. nr. 20 c Rindby, Nordby, hvor nedsivningsanlægget skal etableres, er markeret på arealinfo som fredet. Fredningsnævnets sekretariat sendte herefter ansøgningen i høring.

Naturstyrelsen Ribe og Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomite har i deres høringssvar henledt Fredningsnævnets opmærksomhed på, at projektområdet ikke er omfattet af Overfredningsnævnets kendelse om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø.

Fredningsnævnet anmodede som følge af denne oplysning Esbjerg Kommune om at undersøge, hvorvidt nedsivningsanlægget skal etableres på de fredede arealer på den sydlige del af Fanø.

Esbjerg Kommune har i en mail af 27. januar 2012 herefter meddelt, at kommunen efter nærmere studier af fredningskortet og oplysningerne på Arealinfo har konstateret, at det areal, projektet vedrører, ikke er omfattet af Overfredningsnævnets kendelse.

På denne baggrund skal Fredningsnævnet ikke behandle sagen.

Til Deres orientering kan jeg oplyse, at jeg som følge af den konstaterede uoverensstemmelse mellem fredningskortets angivelse af fredningens udstrækning og oplysningerne, der fremgår af Arealinfo, har anmodet Naturstyrelsen Ribe foranledige, at Arealinfos materiale korrigeres i overensstemmelse med fredningskortet.

Venlig hilsen

Margit Ø. Laub,
formand

Dette brev er sendt til:

Naturstyrelsen Ribe, Sorsigvej 35, 6760 Ribe.
Fanø Kommune, Teknik & Miljø, Skolevej 5-7, 6720 Fanø.
Esbjerg Kommune, Byggeri, Teknik & Miljø, Torvegade 74, 6700 Esbjerg.
Naturstyrelsen Blåvandshuk, Ålholt, Ålholtvej 1, 6840 Oksbøl.
Naturstyrelsen, Haraldsgade 58, 2100 København Ø.
Danmarks Naturfredningsforening, Masnedøgade 20, 2100 København Ø.
Danmarks Naturfredningsforenings Lokalkomite v/ Britt Schack Hansen, Kallesbjergvej 18 F, 6720 Fanø.
Friluftsrådet, Scaniagade 13, 2450 København SV.
Friluftsrådet Fanø, c/o Hans Fischer Nielsen Gl. Byvej 29, Sønderho, 6720 Fanø.
Dansk Botanisk Forening c/o Erik Hammer, Bragesvej 23, 8230 Åbyhøj.

NATUR- OG
MILJØKLAGENÆVNET

Rentemestervej 8
2400 København NV
Telefon: 72 54 10 00
nmkn@nmkn.dk
www.nmkn.dk

20. september 2013 • J.nr.: NMK-522-00054 • Ref.: LTP-NMKN

Afgørelse
i sag om en antennemast i Fanø Kommune

Afgørelsen træffes efter naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

Natur- og Miljøklagenævnet stadfæster Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig dels afslag af 6. juli 2011 på ansøgning om dispensation fra fredningskendelse til opstilling af en ny og højere antennemast på ejendommen matr.nr. 308i Sønderho by, Sønder Ho i Fanø Kommune. Afgørelsen er påklaget til Natur- og Miljøklagenævnet af ansøger (Sønderho Antenneforening) og af Fanø Kommune.

Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, Jf. § 17 i lov om Natur- og Miljøklagenævnet[1]. Evt. retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. naturbeskyttelseslovens § 88, stk. 1.

Afgørelsen er truffet af nævnet, jf. § 5 i lov om Natur- og Miljøklagenævnet.

---

[1]Lovbekendtgørelse nr. 736 af 14. juni 2013 om Natur- og Miljøklagenævnet

Klagen til Natur- og Miljøklagenævnet
Ansøger har i klagen navnlig gjort gældende, at forhøjelse af antennemasten i forhold til den eksisterende antennemast på ejendommen kun i begrænset omfang vil gøre yderligere indgreb i de ideelle fredningsinteresser, at den eksisterende mast ikke kan levere tilstrækkelig kapacitet, hvorfor der er behov for en ny og højere mast og at der ikke findes en mere egnet placering end den ansøgte.

Fanø Kommune har navnlig anført, at det er essentielt for Fanøs fortsatte udvikling, at der er adgang til mobil dækning og mobile højhastigheds netværk, der dækker hele øen. Ifølge kommuneplanen kan der kun placeres en antennemast på den i sagen omhandlede ejendom. Kommunen har truffet beslutning om, at antennemaster ikke må placeres i det åbne land.

Sagens oplysninger
Ejendommen er omfattet af Overfredningsnævnets kendelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær, moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

Det fremgår bl.a. af fredningen, at der ikke må opføres ny bebyggelse. Der må heller ikke etableres andre faste konstruktioner og anlæg end bygninger. Eksempelvis må der ikke opstilles vindmøller eller etableres flyvepladser, motorbaner, skydebaner, oplagspladser eller lossepladser. Der må ikke anbringes plankeværker, mure, tårne, o.lign. eller master.

Der er i dag er opstillet en ca. 24 meter høj antennemast på ejendommen. Masten benyttes til at transmitere tv-signaler til antenneforeningens medlemmer i Sønderho. TDC blev for år tilbage koblet på masten for at kunne dække brugere af mobiltelefoner i Sønderho-området. Transmission af tv-signaler og mobilsignaler er meget dårlig i området, fordi den eksisterende mast kun er 24 meter høj. På ejendommen og umiddelbart op ad den eksisterende mast er placeret et større vandreservoir, der er bygget ind i klitten med et mindre teknikhus placeret ovenpå reservoiret.

Sønderho Antenneforening og Sonofon ansøgte den 8. juli 2004 kommunen om tilladelse til at opstille en antennemast og opføre et teknikhus på ejendommen matr. nr. 3ae Sønderho By, Sønderho beliggende ved Gammel Toft Vej nord for Sønderho. Antenneforeningen frafaldt ansøgningen. Sonofon var herefter eneansøger. Kommunen ses ikke at have truffet afgørelse i sagen.

Sønderho Antenneforening har den 21. juni 2010 ansøgt fredningsnævnet om dispensation fra fredningen til at opføre en 48 meter høj gittermast som erstatning for den nuværende mast samt i tilknytning hertil et mindre teknikhus på ca. 60 m^2 på den i sagen omhandlede ejendom. Masten ønskes placeret ca. 20 meter sydøst for den eksisterende mast på et mere fladt terræn. Ansøger har opnået enighed med Fanø vand A/S om placering/udbygning af teknikhuset i tilknytning til vandreservoiret. Ved en tilbygning til reservoiret kan der opnås en fordelagtig beliggenhed af teknikhuset, idet det indbygges og tildækkes som klit.

Ifølge teleselskaberne vil en mastehøjde på 48 meter opfylde kravene til nu- og fremtidens kommunikationssystemer. Masten vil kunne tilbyde brugere bedre tv-dækning, datatransmission og mobilbrugerne bedre kommunikationsmuligheder. Hvis alle de selskaber, der udbyder teleløsninger, skal kobles på masten, skal der opføres et egentligt teknikhus til de tekniske installationer, som er nød-

vendige for transmission af mobiltelefoni. Alle installationer er i dag placeret i bunkeren nedenfor den eksisterende antennemast.

Det er ifølge ansøgningen afgørende for den fremtidige udvikling i området at brugerne i sommerhusområderne omkring Sønderho kan få en bedre dækning, således at der kan indrettes hjemmearbejdspladser i sommerhusene. Det er også af væsentlig betydning for udlejningen af sommerhuse i området at sommerhusejerne kan tilbyde lejerne en god opkobling til internettet som en del af udstyret i et moderne sommerhus. Den eksisterende mast kan ikke bære yderligere installationer, hvorfor det er nødvendigt at opstille en ny mast.

Ansøger har undersøgt alternative placeringsmuligheder, men som følge af Sønderhos beliggenhed i forhold til kysten og det omkringliggende landskab er det ansøgers vurdering, at den ansøgte placering er at foretrække.

Det er ikke muligt at benytte telemasten i Nordby til transmission af tv-signaler og mobiltelefoni i Sønderho-området. TDC kan ikke dække Sønderho-området med mobiltelefoni, medmindre installationerne til mobiltelefonien anbringes på en mast, der placeres i lokalområdet.

Ansøger har på foranledning af fredningsnævnet anført, at en mastehøjde på 48 meter ifølge KM Telecom er den mest ønskværdige højde for at kunne opfylde nutidens krav til den stigende mobil- og telekommunikation. Højden af masten er altafgørende for en sikker og hurtig data- og mobiltransmission. Der vil kunne kobles flere operatører på masten, såsom Beredskabet og Farvandsvæsenet. Masten skal indgå i et radiokædesystem, hvor det er afgørende at masten er 48 meter høj for at opnå frit udsyn fra mast til mast.

Såfremt mobildækningen i Sønderho-området skulle dækkes ind et andet sted end ved brug af den nuværende eller den ansøgte mast vil dette kræve opstilling af en eller flere master andre steder på den sydlige del af Fanø.

Det ansøgte område er i kommuneplanen udlagt som masteområde. En placering i det åbne land nord for byen er tidligere afslået af kommunen. Arealerne vest og syd for byen er udlagt som sommerhusområde og arealerne umiddelbart vest og syd for byen er udpeget som bevaringsværdigt kulturmiljø.

Efter ansøgers opfattelse er der ikke andre muligheder for opstilling af masten end den ansøgte.

Fanø Kommune har anbefalet fredningsnævnet at meddele dispensation til det ansøgte, idet det er kommunens vurdering, at der ikke er andre muligheder for placering af masten end den ansøgte.

Danmarks Naturfredningsforening finder, at masten er meget høj og vil være meget synlig i det sårbare kystlandskab. Sønderho by og omegn skal kunne modtage de radio- og fjernsynssignaler, der er nødvendige for at kunne høre almindelige radiokanaler og se almindelige fjernsynsprogrammer. Til denne brug er foreningen indstillet på at der opføres den nødvendige mast med mindst mulig højde. Foreningen finder ikke, at der bør meddeles dispensation til opstilling af en 48 meter mast med den ansøgte placering, idet der ikke ses at foreligge særlige samfundsmæsssige hensyn, der kan begrunde en dispensation.

Friluftsrådet foretrækker masten opsat med den ansøgte placering fremfor en placering i det åbne land.

Naboer til ejendommen er efter det oplyste imod den ansøgte placering.

Fredningsnævnet har anmodet *Naturstyrelsen Ribe* om at foretage eller indhente en sagkyndig vurdering af det ansøgte projekt, navnlig for at få afdækket om behovet for mobiltelefoni og datatransmission på den sydlige del af Fanø kan dækkes ved en mindre mast.

Naturstyrelsen har forelagt spørgsmålet for *Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling*, som har anført, at spørgsmålet om forhøjelse af en mast ikke nødvendigvis er et spørgsmål om et forhold mellem højde og dækning (eller rækkevidde) Det kan også være et spørgsmål om at tilføje yderligere antenner på masten med henblik på anvendelse af ny teknologi eller forbedre kapaciteten i et allerede dækket område. Sådanne nye antenner kan ikke alle sidde i samme højde på masten, fordi de så vil spærre for hinandens signaler. Især antenner til mobiltelefoni vil skulle sidde forskudt i forhold til hinanden og gerne med et vist mellemrum. Et sådant mellemrum kaldes ofte "respektafstand" og er nødvendig for ikke at risikere forstyrrelser mellem antennernes signaler. Respektafstanden kan variere for den enkelte position, frekvens og radioteknologi, og der kan ikke siges noget generelt om behovet for dette mellemrum.

Naturstyrelsen har herefter overfor fredningsnævnet anført, at en forhøjelse af masten kan være begrundet i ansøgers ønske om at placere flere antenner på masten end de nuværende, da de enkelte antenner skal placeres i en vis afstand fra hinanden for ikke at påvirke hinandens signaler. Umiddelbart behøver en højere mast ikke at være nødvendig af hensyn til dækning og rækkevidde. Ansøger må kunne oplyse nærmere herom.

Ansøger har gentaget, at den ansøgte 48 meter høje gittermast skal imødekomme nutidens og fremtidens krav til bedre dækning af tv-signaler, mobiltelefoni og datatransmission. Der er ansøgt om tilladelse til opstilling af én mast, da kommunen alene har anvist ét område til placering af en mast i kommuneplanen.

På den eksisterende mast er placeret antenneforeningens antenner og tre paraboler samt TDC´s antenner. Masten er ikke konstrueret til at bære flere antenner.

Tv-signaler dækkes ind af den nuværende mastehøjde, mens mobilkommunikation og datatransmission ikke lever op til nutidens krav – således har ikke mindst beredskabet og redningstjenesten behov for bedre dækning.

En højere mast skal således ikke alene dække behovet i Sønderho, men også forbedre kommunikation og datatransmission generelt. En højere mast er således nødvendig for at få plads til alle udbydernes antenne, ikke alene for at kunne forbedre kommunikationen, men også for at få den nødvendige afstand mellem signalerne.

Fredningsnævnet har i afgørelsen anført, at projektområdet ligger inden for et Natura-2000 område og at masten vil blive placeret på en klittop i den vestlige del af Sønderho.

Det er ikke dokumenteret, at Fanø Kommune har truffet en afgørelse vedrørende Sonofons ansøgning om tilladelse til at placere en antennemast på matr.nr. 3ae Sønderho by, Sønderho. Det er heller ikke dokumenteret at Fanø Kommune har meddelt afslag på placering af en antennemast som den

ansøgte andre steder end der, hvor den nuværende mast er placeret. Det er endelig ikke dokumenteret af ansøger at en antennemast som den ansøgte er nødvendig for at kunne dække de samfundsmæssige behov.

Den omstændighed, at der findes en antennemast på ejendommen kan ikke uden videre begrunde, at der meddeles dispensation til at opstille en ny og højere mast og til at indbygge et bygningsanlæg i klitterne nedenfor den eksisterende antennemast.

Selv om en ny og højere mast må antages at ville bidrage til at forbedre modtageforholdene for radio- og tv-signaler, mobiltelefoni og datatransmission i Sønderho-området er det fredningsnævnets vurdering efter besigtigelserne, at den ansøgte mast med den ansøgte placering i væsentlig grad vil forringe de landskabelige værdier på den sydlige del af Fanø. De samfundsmæssige interesser kan ikke overfor de fredningsmæssige hensyn begrunde en antennemast som den ansøgte det pågældende sted. Som følge heraf og uanset eventuelle meromkostninger ved en anden placering af masten finder fredningsnævnet at hensynet til landskabsværdierne og disses betydning for de sydlige dele af Fanø er mest tungvejende, hvorfor fredningsnævnet meddeler afslag på ansøgningen.

Der er i *klagen fra ansøger* overordnet anført, at der er tilstrækkelige samfundsmæssige interesser til at der bør meddeles dispensation og at afgørelsen i øvrigt er truffet på et ufuldstændigt og misvisende grundlag.

Det er korrekt, at Fanø Kommune ikke har truffet afgørelse om opstilling af en antennemast på matr.nr. 3ae nord for Sønderho. Kommunen har imidlertid den 1. februar 2010 besluttet, at antennemaster ikke må placeres i det åbne land, hvorfor kommunen ikke kan forventes at ville godkende en placering i det åbne landskab nord for byen.

Ejendommen ligger ikke indenfor et Natura 2000 område, som anført af fredningsnævnet, og antennemasten skal ikke placeres på en klittop, men for foden af en klit.

Klager samt Sønderho Borgerforening, Fanø Turistbureau og Fanø Kommune deler ikke fredningsnævnets opfattelse af, at de samfundsmæssige hensyn interesser i forhold til de fredningsmæssige interesser ikke kan begrunde opstilling af en antennemast det ansøgte sted.

Der findes næppe et mere relevant samfundsmæssigt hensyn end befolkningens adgang til luftbåren kommunikation, herunder medier, internet, e-mail og mobiltelefoni. Især internettet udgør allerede et grundlæggende infrastrukturelt element i vores samfund, herunder i lyset af globaliseringen, og dette bliver mere afgørende i fremtiden – allerede i de kommende år. Det fremgår også af regeringsgrundlaget.

Sådanne løsninger er særligt relevante for små øsamfund, herunder navnlig i et relativt isoleret lokalsamfund som Sønderho, hvor der er langt til centrale velfærdsfunktioner. Der kan næppe herske tvivl om, at den øgede digitalisering vil være af vital betydning og til størst gavn for lokalsamfund som Sønderho, men det forudsætter at der er tilgængelige installationer, der gør det muligt.

En ny mast vil også være til gavn for sikkerheden til søs. Farvandsvæsenet har således vist interesse for at kunne installere en radar på den ansøgte antennemast.

For så vidt angår mastens højde har Danmarks Naturfredningsforening tilkendegivet at ville kunne acceptere, at der bliver meddelt dispensation til en antennemast med mindst mulig højde som kan sikre at Sønderho by og omegn kan modtage radio- og tv-signaler samt at der er mobildækning.

Udtalelsen fra Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling må nødvendigvis tages som udtryk for, at en højere mast har en større kapacitet og det kan også konkluderes, at tilføjelse af flere antenner er ensbetydende med bedre dækning.

Det kan således konkluderes, at når kapaciteten på den eksisterende mast er opbrugt og når den eksisterende dækning ikke er velfungerende, så er der behov for en højere mast, hvis der skal tilføjes de yderligere antenner, som sikrer den nødvendige dækning. Eneste alternativ til en højere mastehøjde er en ekstra antennemast.

Klager har vedlagt et notat fra Telekommunikation i Danmark om "Mobiloperatørernes plangrundlag for udbygning og tilpasning af mobilnettene". Det fremgår heraf, at mobiloperatørerne har en betydelig interesse i at benytte den samme mast og at det indebærer behov for en ekstra højde på masten. En forbedring af radio- og tv-signaler samt mobildækning vil derfor kræve en ny antennemast, hvor der er plads til flere antenner i den nødvendige respektafstand. Både TDC og teleselskaberne "3", Telenor og Telia har anmodet om at anbringe antenner på masten.

Udover adgang til almindelige radio- og tv-signaler samt datatransmission og mobildækning bør den nye mast have en kapacitet, der sikrer, at der ikke bliver behov for en ny mast i løbet af en årrække, når teknologien stiller nye krav til sendekapaciteten.

Det fremgår af ansøgers kontakt med IT- og Telestyrelsen, at styrelsen overlader det til teleselskaberne at beregne mastehøjde, hvilket som nævnt sker på baggrund af den konkrete position, frekvens og radioteknologi. Ansøger har forud for ansøgningens fremsendelse til fredningsnævnet forespurgt om den nødvendige mastehøjde og KM Telecom oplyste da, at højden af masten er altafgørende for en sikker og hurtig data- og mobiltransmission og at en mastehøjde på 48 meter vil opfylde kravene til nu- og fremtidens kommunikationssystemer.

Klager har rettet henvendelse til IT- og Telestyrelsen for at få en sagkyndig vurdering af nødvendig mastehøjde. Styrelsen har imidlertid henvist ansøger til at rette henvendelse til teleselskaberne. TDC har telefonisk oplyst, at de ønsker deres udstyr placeret i ca. 40 meters højde, "3" vil foretrække en placering i en højde på 40 meter og får brug for ca. 5 meter af masten i lyset af respektafstanden til deres udstyr, Telia har behov for en placering i ca. 35 meters højde og har brug for ca. 4 meter, når der tages højde for respektafstanden. Telenor har ikke svaret på henvendelsen.

Klager har vedlagt en samlet disponering af masten ud fra de angivne behov.

Efter klagers opfattelse bør der herefter ikke herske tvivl om, at der er behov for en ny antennemast i Sønderho på 48 meter, som skal sikre at lokalsamfundet og omgivelserne i øvrigt får adgang til den nødvendige luftbårne kommunikation.

Til spørgsmålet om alternative placeringer har klager henvist til, at Fanø Kommune i forbindelse med fredningsnævnets behandling af sagen har tilkendegivet, at kommunen har vurderet ansøgningen og

overvejet alternative muligheder for placering af masten. Kommunen har efter undersøgelsen konkluderet, at der ikke er andre muligheder for placering af masten end den ansøgte.

Det er således en fejl, når fredningsnævnet tillægger det vægt, at der ikke foreligger et afslag på at placere masten andre steder end det ansøgte.

Klager har endvidere henvist til kommuneplanens retningslinjer og til kommunens udtalelse om, at man vil iværksætte arbejdet med at udarbejde det nødvendige plangrundlag med henblik på placering af antennemasten som ansøgt.

Klager har sammenfattende gjort gældende, at der er tale om en begrænset ændring af forholdene, idet der allerede findes en antennemast, som bryder med de ideelle fredningsinteresser. En højere mast vil kun i begrænset omfang gøre yderligere indgreb i disse interesser. Klager har vedlagt foto af den eksisterende mast og visualisering af den forhøjede mast samt teknikhus indbygget i klitten.

Det må anses som et særdeles vægtigt samfundsmæssigt hensyn, at Sønderhos lokalsamfund har adgang til luftbåren kommunikation og modtagelse af radio- og tv-signaler på tilsvarende niveau som det omgivende samfund. Hertil kommer Farvandsvæsnets ønske om at placere en radar i antennemasten, der skal benyttes i redningsøjemed.

Den eksisterende mast kan ikke levere tilstrækkelig kapacitet og der er behov for en ny og højere mast til sikring af eksisterende og fremtidige behov.

Der findes ikke en mere egnet placering end den ansøgte. Der findes allerede en antennemast, som bryder med omgivelserne og en højere mast vil ikke udgøre en væsentlig ændring i dette i forhold til det indgreb, der vil blive tale om ved en placering i det åbne land, som da også er afvist af Fanø Kommune.

Fredningsnævnet har truffet afgørelse på et utilstrækkeligt grundlag og lagt forkerte oplysninger til grund for afgørelsen.

Natur- og Miljøklagenævnet anmodes derfor principalt om at omgøre fredningsnævnets afslag til en dispensation til en antennemast på 48 meter eller til en højde, der efter nævnets skøn vurderes at være tilstrækkelig til at opfylde behovet for luftbårne kommunikation i området.

Subsidiært anmodes nævnet om at hjemvise sagen til fornyet behandling i fredningsnævnet med henblik på at fredningsnævnet træffer afgørelse på et korrekt og fyldestgørende grundlag.

Fanø Kommune har i klagen påpeget, at det er essentielt for kommunens fortsatte udvikling, at der er adgang til mobildækning og mobile højhastigheds netværk, der dækker hele øen. Borgere og besøgende har et berettiget krav på adgang til mobile netværk – et krav der understreges at videnskabsministerens udtalelse af 12. juli 2011: "Dækningskravet i de kommende tilladelser i 800 MHz-frekvensbåndet skal være med til at sikre, at Danmarks bredbåndsmålsætning for 2020 om 100 Mbit/s til alle opfyldes. Det her er et godt skridt på vejen til, at vi sikrer, at alle – også i yderområderne af landet – i 2020 har adgang til lynhurtigt bredbånd, som er en af forudsætningerne for vækst i vores samfund, siger videnskabsministeren Charlotte Sahl-Madsen."

I tilfælde af sygdom, ulykke eller lignende er der ligeledes en forventning om at ambulance kan rekvireres via mobiltelefon.

Kommunen har etableret et sms varslingssystem. Der kan sende en sms til alle mobilnumre registeret på Fanø. Dette systems fulde virke kræver ligeledes fuld mobil dækning over hele Fanø.

Kommunen har bemærket, at der i kommuneplanen alene er indarbejdet placering af en antennemast på matr.nr. 308i, Sønderho. En evt. anden placering kræver derfor vedtagelse af et kommuneplantillæg.

Kommunens udvalg for Erhverv, Natur og Teknik har på møde i januar 2010 besluttet, at antennemaster ikke må placeres i det åbne land – en beslutning, der er tiltrådt af Økonomi- og Planudvalget. En fornyet ansøgning om placering af masten på matr.nr. 3ae må derfor forventes af blive afslået.

Efter kommunens vurdering bør de samfundsmæssige hensyn gå forud for de af fredningsnævnet anførte fredningsmæssige hensyn og en højere mast bør derfor placeres i det i kommuneplanen udlagte område.

Besigtigelse og efterfølgende bemærkninger til sagen
Natur- og Miljøklagenævnet besigtigede den 16. maj 2012 ejendommen.

Telenor anførte i en efterfølgende e-mail af 21. maj 2012 til Natur- og Miljøklagenævnet, at selskabet har gjort Sønderho Antenneforeningen bekendt med, at man ikke er interesseret i at benytte den i sagen omhandlede mast og at man er bekendt med at TDC har givet en tilsvarende besked til antenneforeningen, idet der ifølge selskabet ikke kan opnås den nødvendige 112-dækning på midtøen fra den i sagen omhandlede antenneposition. Hertil kommer, at antenneforeningen har eksorbitante forventninger til lejeniveaut.

Telenor har imidlertid fundet en løsning på den dækningsmæssige udfordring og har efter drøftelse med kommune ansøgt om landzonetilladelse til at opsætte en 42 meter antennemast på Landevejen 73. Efter netværkssammenlægningen med Telenor er Telia kun interesseret i at kunne benytte den ansøgte mast på Landevejen 73.

Sønderho Antenneforening anførte den 8. oktober 2012 hertil bl.a., at foreningen tvivler på rigtigheden af den påståede manglende 112-dækning på skovstrækningen, som kommer fra en part, som selv har ansøgt om opstilling af en antennemast med en alternativ placering. Antenneforeningen vedlagde et dækningskort fra TDC, der viser, at der allerede i dag næsten er 112-dækning på hele Fanø. Telenors påstand må således afvises, herunder i lyset af, at 112-opkald går via ethvert tilgængeligt netværk.

Antenneforeningen afviste endvidere, at man søger at udnytte sin position til at opnå en "eksorbitant" indtægt på udlejning af mastens kapacitet til antennesystemer.

Ifølge antenneforeningen er der kun grundlag for én antennemast på Fanø, og det vil være i strid med såvel masteloven som kommuneplanen at meddele landzonetilladelse til opstilling af en yderlige antennemast på Landevejen 73. Antenneforeningen har hverken fra "3", TDC eller Telia modtaget en

tilkendegivelse i lighed med Telenors om, at de ikke skulle være interesserede i at benytte en evt. ny mast på den eksisterende position.

Kommunen meddelte den 8. november 2012 landzonetilladelse til at opføre en 42 meter høj antennemast på ejendommen Landevejen 73. Tilladelsen blev påklaget til Natur- og Miljøklagenævnet af en nabo og af Sønderho Antenneforening.

Natur- og Miljøklagenævnet har besluttet at behandle de to sager samtidig.

Natur- og Miljøklagenævnets bemærkninger og afgørelse

I sagens behandling har deltaget Natur- og Miljøklagenævnets 10 medlemmer: Lars Busck (formand), Ole Pilgaard Andersen. Pelle Andersen-Harrild, Martin Glerup, Per Larsen, Marion Pedersen, Poul Søgaard, Peter Thyssen, Jens Vibjerg og Henrik Waaben.

Natur- og Miljøklagenævnet udtaler:

Ifølge naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, kan fredningsnævnet meddele dispensation fra en foreslået eller fastsat fredningsbestemmelse, når det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål.

Ejendommen er omfattet af Overfredningsnævnets kendelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær, moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

Det fremgår bl.a. af fredningen, at der ikke må opføres ny bebyggelse. Der må heller ikke etableres andre faste konstruktioner og anlæg end bygninger. Eksempelvis må der ikke opstilles vindmøller eller etableres flyvepladser, motorbaner, skydebaner, oplagspladser eller lossepladser. Der må ikke anbringes plankeværker, mure, tårne, o.lign. eller master.

Ejendommen ligger endvidere i et område, der i kommuneplanen er udlagt som værdifuldt kystlandskab, naturområde og kirkeomgivelser.

Den eksisterende antennemast er 24 meter høj. Der er ansøgt om dispensation fra fredningen til at opføre en ny 48 meter høj mast ca. 20 meter sydøst for den eksisterende mast samt et teknikhus i form af en tilbygning til den eksisterende teknikbygning, der er opført i tilknytning til et vandreservoir på ejendommen.

Fredningsnævnet har vurderet, at den ansøgte mast – uanset den må antages at ville bidrage til at forbedre modtageforholdene for radio- og tv signaler – i væsentlig grad vil forringe de landskabelige værdier på den sydlige del af Fanø. De samfundsmæssige interesser kan ikke overfor de fredningsmæssige hensyn begrunde en antennemast som den ansøgte det pågældende sted.

Natur- og Miljøklagenævnet finder efter en samlet vurdering ikke grundlag for at tilsidesætte fredningsnævnets vurdering af, at den ansøgte 48 meter høje mast vil forringe de landskabelige værdier i området i strid med de hensyn, som fredningen tilsigter at varetage.

Det er indgået i denne vurdering, at en placering af en 42 meter høj antennemast på ejendommen Landevejen 73 i landskabelig og naturmæssig henseende vil være at foretrække.

Herefter stadfæstes Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig dels afslag af 6. juli 2011.

På Natur- og Miljøklagenævnets vegne

Lisbeth Toft-Petersen
Fuldmægtig

Afgørelsen er sendt pr. mail til:

Focus Advokater, att. Adv. Hans Haages, hh@focus-advokater.dk – sagsnr. 31952-0001 hh
Fanø Kommune, raadhuset@fanoe.dk og bla@fanoe.dk
Telenor A/S, Lars Lund Henneberg, lhb@telenor.dk
KM Telecom Danmarks A/S kgr@km-telecom.com
Fredningsnævnet for Sydjylland, sydlig del, sydjyllandsyd@fredningsnaevn.dk
Bech-Bruun, att. Jacob Brandt, info@bechbruun.com , jab@bechbruun.com

Fredningsnævnet for Sydjylland
Sydlig del

Dokken 1
6700 Esbjerg
Åbent 08.30-15.00
Tlf.: 79 13 66 77
Fax 75 13 69 69
E-mail:
esbjerg@domstol.dk
www.domstol.dk/esbjerg
SE-nr. 50 03 28 17

2. oktober 2013
Fredningssag 36/2013

Fredningsnævnets j. nr. 36/2013: Ansøgning fra Fanø Kommune om dispensation til at etablere en sø, et observationsskjul m.v. i forbindelse med projektet Sønderho Strandsø på Sønderho Strand.

Fanø Kommune har den 12. august 2013 gennem Esbjerg Kommune sendt Fredningsnævnet naturprojekt "Sønderho Strandsø" om naturgenopretning, bevarelse, udvikling og formidling af et naturområde på den sydlige del af Fanø inden for Nationalpark Vadehavet.

Projektet har til formål at øge den biologiske mangfoldighed på Fanø og derved skabe muligheder for nye naturoplevelser og for formidling af disse naturoplevelser til den brede befolkning samt at forstærke det frivillige arbejde med naturen på Fanø.

Projektet omfatter følgende tiltag:

1. Lukning af vandløb, der har udløb over stranden mod vest
2. Ændring af vandløbets forløb, så vandet i stedet føres gennem vandløb i klitlavningen i sydgående retning gennem en påtænkt sø (det gamle vandreservoir) og forbindes med vandløb syd for ørreddammene.
3. Uddybning af vandløbet nord for det gamle vandreservoir i forbindelse med afvanding af søen.
4. Etablering af en sø med to øer.
5. Bortkørsel og kompostering af alt opgravet materiale fra vandløb og sø.
6. Rydning af ørreddammene.
7. Forhøje vandstanden nord og syd for ørreddammene.
8. Udvide afgræsningsområdet.
9. Belægning af sti med træflis.
10. Etablering af observationsskjul.

Projektområdet er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

Det fremgår af fredningsbestemmelserne blandt andet, at de fredede arealer skal bevares i tilstanden på tidspunktet for fredningens gennemførelse, at der ikke må foretages terrænændringer, at der ikke må ske afvanding, at der ikke må hegnes, medmindre det sker som led i naturpleje, at der ikke må opføres ny bebyggelse, herunder skure og lignende, og at der må foretages naturpleje.

Projektområdet ligger i habitatområde nr. H78, Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde samt fuglebeskyttelsesområde F53 Fanø.

Fredningsnævnet skal derfor meddele dispensation til projektets gennemførelse i det omfang, der skal foretages indgreb i det fredede område, som ikke er hjemlet i fredningsbestemmelserne, eller foretages foranstaltninger, som kræver dispensation.

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 12. september 2013, hvor nævnet tillige har foretaget besigtigelse.

Fredningsnævnet har besluttet at meddele Fanø Kommune dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, og stk. 2, til projektets gennemførelse på de vilkår, der er anført under afsnittet "Fredningsnævnets afgørelse".

Sagens baggrund:

Overfredningsnævnet stadfæstede ved afgørelse af 29. november 1985 fredningsnævnets afgørelse.

Overfredningsnævnet har i sin afgørelse af 29. november 1985 blandt andet anført følgende i sin afgørelse:

> "Den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og international betydning. Store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over for indgreb. Endvidere har dele af området stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. På denne baggrund tiltrædes det, at der gennemføres en fredning af området med den geografiske udstrækning, der er fastlagt af fredningsnævnet..."

Overfredningsnævnet har fastsat blandt andet følgende fredningsbestemmelser for de fredede arealer på den sydlige del af Fanø:

> "...
>
> § 1. Fredningens formål.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

§ 2. Arealernes drift.

a. De arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "opdyrkning", kan anvendes til almindelig landbrugsdrift uden hensyn til fredningen...

b. De øvrige arealer i fredningsområdet må ikke opdyrkes. Arealerne må således ikke pløjes, fræses, tilsås eller udsættes for anden form for jordbehandling, jfr. dog § 3 om skrælning af tørv...

e. Der må ikke graves planter op, medmindre det sker som led i en lovlig landbrugs- eller skovbrugsdrift eller som led i en af amtsrådet eller miljøministeriet iværksat eller godkendt naturpleje...

§ 3. Terrænændringer.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden, og der må ikke foretages opfyldning, planering og afgravning...
...

§ 5. Hegning.

Arealerne må ikke indhegnes, medmindre det er nødvendigt af hensyn til arealernes udnyttelse til græsning. Indhegning kan endvidere ske som led i driften af Albue Fuglekøje, i udførelsen af naturpleje eller af sikkerhedsmæssige årsager, herunder som led i sandflugtsbekæmpelse.

§ 6. Bebyggelse m.v. og andre anlæg.

a. Der må ikke opføres ny bebyggelse, herunder skure, boder og tilbygninger til eksisterende bebyggelse...
Forbuddet gælder dog ikke opstilling af sædvanlige læskure for kreaturer, når disse opføres i træ og fremtræder i mørke, afdæmpede farver.
...

c. Der må heller ikke etableres andre faste konstruktioner og anlæg end bygninger. Eksempelvis må der ikke opstilles vindmøller eller etableres flyvepladser, motorbaner, skydebaner, oplagspladser eller lossepladser. Der må ikke anbringes plankeværker, mure, tårne o. lign. eller master, herunder master til luftledninger... Der må heller ikke anlægges nye veje eller foretages vejreguleringer, medmindre de er nødvendige for land- og skovbrugsdriften og under forudsætning af, at de følger det naturlige terræn. Af hensyn til offentlighedens færdsel og ophold i området kan der dog anlægges mindre offentlige parkeringspladser i tilslutning til eksisterende veje samt etableres stisystemer.
...

§ 8. Naturpleje.

Til opfyldelse af fredningens formål skal der udføres naturpleje. På arealer, der ejes af staten, foretages plejen af miljøministeriet. På de øvrige arealer foretages plejen af Ribe kommune..."

Fanø Kommune har udarbejdet et naturprojekt for et areal inden for klitrækken nordvest for Sønderho. Det er formålet med projektet at øge den biologiske mangfoldighed på Fanø og at skabe muligheder for nye naturoplevelser og formidling af disse.

Esbjerg Kommune, der yder Fanø Kommune miljøteknisk bistand, har den 12. august 2013 pr. mail sendt naturprojektet til Fredningsnævnet.

Esbjerg Kommune har anført i mailen:

"...

> Fanø Kommune ønsker at etablere en sø, regulere et vandløb og etablere et observa-tionsskjul ved Fanøs Veststrand mm. Projektet blev også i 2007 vurderet af kommunen og fredningsnævnet, hvor der blev givet dispensation til projektet. Projektet blev dog ikke gennemført. Fanø Kommune har dog fundet nye muligheder for at finansiere projektet og ansøgte derfor om en fornyet dispensation til projektet.
>
> ...
>
> I forbindelse med den første ansøgning blev der udarbejdet en konsekvensvurdering af projektet, som vi vurderer stadig er gældende, da der ikke er sket nogle nævneværdige ændringer i området siden 2007.
>
> Fanø Kommune har desuden søgt Naturstyrelsen om dispensation fra klitfredningen på arealet. Naturstyrelsen har i den forbindelse givet dispensation til projektet, dog med undtagelse af udvidelsen af det sydlige græsningsområde..."

Fanø Kommune har anført i projektbeskrivelsen, der er dateret 2012:

"...

> **1.0 Resumé**
>
> Projektet har til formål både at øge den biologiske mangfoldighed på Fanø og derved skabe muligheder for nye naturoplevelser, og samtidig skabe muligheder for formidling af disse naturoplevelser til den brede befolkning, samt at forstærke det frivillige arbejde med naturen på Fanø.
>
> Ønsket er sammen med naturprojektet, at skabe et fast formidlingspunkt, som kan indgå i naturvejledernes, de private aktørers, de mange lejrskolers, de lokales og turisternes naturinterpretation.
>
> Afsættet i projektet er skabelsen af et åbent vandareal i en klitlavning langs kystlinjen med rævesikre øer, som kan huse kolonirugende fugle. Deraf projekttitlen "Sønderho Strandsø". Et åbent vandareal med disse øer vil skabe mulighed for, at den sjældne Sandterne, der udpeget som ynglefugl i fuglebeskyttelsesområdet Fanø (F53), kan genetablere en ynglebestand på Fanø. En ferskvandssø vil også kunne tiltrække en række andre sjældne ynglefugle, herunder de ligeledes beskyttede Hvidbrystet Præstekrave og Dværgterne, ligesom det vil skabe muligheder for en styrkelse af bestanden af Strandtudse.
> Afgræsning og fjernelse af vegetation skal skabe en lysåben biotop til bl.a. sjældne og lokalt udbredte orkideer.
>
> Med en sådan hævning af vandstanden i et naturligt vådområde mellem klitterne vil naturkvaliteten blive forøget, og derved også oplevelsesværdien af området. Det i dag tilgroede og lukkede areal, vil åbne sig og tilvejebringe en rigdom af nye naturoplevelser. Arealet, der er klassificeret som klitlavning,

er fra statsligt hold udpeget til at have brug for en indsats til forbedring af de hydrologiske forhold, men er som sådan ikke udpeget i puljen til forbedrede vandstandsforhold jf. bekendtgørelsen 175. Samarbejdsgruppen bag projektet vurderer dog, at der netop i dette område vil kunne hente store positive effekter i naturtilstanden ved den planlagte ændring af hydrologien.

Men hvad er det for en natur, man kan opleve bag klitterne langs Fanøs veststrand? Hvordan ser fremtiden ud for de fugle og planter, der lever i dette særlige naturmiljø? Og hvordan kan vi forbedre forholdene for disse dyr og planter? Det er formidlingen af disse temaer, projektet samtidig med naturgenopretningen vil beskæftige sig med.
En gennemtænkt plan for formidlingen og en veltilrettelagt adgangsplan skal give både lokale som feriegæster mulighed for at opleve et fantastisk fugle- og dyreliv på meget tæt hold. Indpasningen af et observationsskjul ved den sydvestligste del af det nye vandareal, gør at man kan besøge og opleve området, uden at gribe forstyrrende ind i livet omkring søen, idet adgangen til området sker skjult og fra kystsiden.

Skjulet vil blive konstrueret i en naturlig forhøjning ved søen, og dækket over med sand og plantet til med hjemmehørende arter, så det falder i med omgivelserne og ikke vil være synligt, før man er på tæt hold. Der planlægges adgang til skjulet fra stranden ad en eksisterende åbning i klitrækken. Den kontrollerede adgang har til formål stoppe den nuværende nedslidning af klitterne, da de besøgende højest sandsynligt vil benytte sig af observationsskjulet i stedet for selve klitterne, som de gør i dag.

Formidlingen af naturoplevelserne skal foregå med både analoge og digitale redskaber. De analoge vil være plancher, infotavler, en gæstedagbog, årstidsbestemte udstillinger og fastmonterede udsigtskikkerter. De digitale redskaber skal bl.a. være et webkamera, som linker til lokale hjemmesider, QR-koder på plancherne og infotavlerne, som linker til lokale hjemmesider med flere informationer, samt en formidlingspost med Bluetooth sender, hvor besøgende kan hente korte filmklip.

Det frivillige arbejde med naturen bliver gennem projektet styrket gennem etableringen af en mere formel forening af interesserede, som bl.a. skal varetage det fremtidige opsyn med området, oprydning og rengøring af observationsskjulet, varetage lettere vedligeholdelses- og naturplejeopgaver i området, samt stille frivilligt personale til rådighed som guider i observationsskjulet på udvalgte dage og tidspunkter.

1.1 Baggrund

Fanøs natur er præget af våde områder, herunder klitlavninger og strandenge. Et tværsnit over øen i projektområdet viser en natur bestående af ca. 7 nord-syd gående klitrækker med våde lavninger mellem, klassificeret som habitattypen, Klitlavning (2190). Projektområdet er beliggende i området mellem 1. og 2. klitrække.

"Sønderho Strandsø" projektet er opstået med tanken på, at der netop i dette område på baggrund af historikken fra et forsøg med anlæggelse af ørreddamme i 1950'erne, i dag er givet nogle forhold, som gør det oplagt netop at gå ind og foretage en genopretning af stedet som natur med en åben vandflade, øget afgræsning, og med mere forskelligartede biotoper, mv..
...

Det er således vigtigt at pointere, at der allerede er sket en række indgreb i dette naturområde:

1. Der er etableret dræning af hele området med grøfter. Den naturlige vandstand er således blevet sænket betragteligt.
2. Vandløbets udløb, der leder vand fra den nord-sydgående klitlavning, er ført i dag ud gennem klitrækken nord for projektområdet, hvilket har bevirket unaturlige

afstrømningsforhold og derved medført en voldsom erosion af klitten.

3. Der er i forbindelse med anlæggelsen af ørreddammene 1950'erne gravet bassiner i terrænet, og lavet fundament til anlæg i den vestlige del af området, ud mod første klitrække.
4. Området har været udsat for en voldsom tilgroning som følge af næringsstof-belastning og vandstandssænkningen, og den manglende afgræsning i området. Det kan konstateres at især projektområdet er under tilgroning jr. nedenstående orthofoto...

...

Det er ikke usædvanligt på Fanø, at naturen i klitområderne gennem tiden er blevet ødelagt. Store arealer er blevet drænet med henblik på at inddrage sumpe og søer til sommerhuse og ifm. dyrkning af træer i Statsplantagen. Overordnet findes der således i dag næsten ingen arealer med et større åbent vandareal, hvilket bevirker at den særlige flora og fauna, der knytter sig til disse biotoper, er presset eller manglende på Fanø.

Med projektet "Sønderho Strandsø" vil området blive ført tilbage til en mere naturlig tilstand, end den nuværende:

1. Vandstanden hæves til et naturligt eller seminaturligt niveau, der i mere udstrakt grad giver mulighed for et spændende naturområde med stor biodiversitet, og mulighed for ynglende Sandterne, Hvidbrystet præstekrave og dværgterne.
2. Klitrækken ud mod stranden reetableres på det sted, hvor den er blevet ødelagt af den kunstigt etablerede gennemgravning, som blev gennemført for at tvinge vandløbet ud gennem klitten.
3. Ørreddammene udnyttes til at genskabe noget af det tabte, åbne vandspejl, ved at fjerne opvækst og sørge for afgræsning.
4. Afgræsningen modvirker tilgroning af området, så der kan genskabes en lysåben biotop. Derved sikres at den fugtige og lysåbne biotop genetableres. De tilknyttede, truede plante- og dyrearter kan således bevares og en række allerede forsvundne arter har mulighed for at genindvandre.

Projektet har et budget på ca. 1,8 mio. kr. Fanø Kommune står for projektledelsen i samarbejde med bl.a. DOF afdeling Sydvestjylland, Danmarks Naturfredningsforening lokal Fanø, Foreningen FanøNatur og naturvejlederne på Fanø. Projektet forventes afsluttet med udgangen af 1. kvartal 2014.

I december 2012 blev denne projektidé af en jury under Friluftsrådet valgt som det bedste forslag til et naturprojekt i Nationalpark Vadehavet. Der blev i alt valgt 3 projekter til de tre danske nationalparker. Og hvert projekt fik tildelt 250.000 kr. Projektet vandt fordi det kombinerer et naturgenopretningsprojekt med en hidtil uafprøvet formidlingsplatform.

2.0 Projektets aktiviteter – delelementerne

Der vil via projektets aktiviteter ske ændringer fra den nuværende tilstand i projektområdet. Projektet kræver derfor dispensation fra Naturbeskyttelsesloven. I det følgende opstilles delelementerne i projektet, som projektholder hermed søger dispen-sationer til i henhold til Naturbeskyttelsesloven, vandløbsloven m.m..

Nærværende projektbeskrivelse danner således baggrund for en ansøgning om tilladelse til vandløbsregulering efter vandløbsloven, dispensation efter naturbeskyttelsesloven, dispensation fra klitfredningsloven, konsekvensvurdering jf. bek. 408 og diverse ansøgninger om økonomisk støtte til projektet. Projektet er overordnet i fin konsistens med tiltag til forbedring af økologisk status for de i området udpegede habiatatnaturtyper.

Projektet omfatter følgende primære aktiviteter:

1. Lukning og regulering af vandløb, benævnt del B (Figur 4, side 8).
2. Etablering af søareal ved bortgravning af materiale og ændring/regulering af vandløb.
3. Etablering af ca. 50 m2 observationsskjul tæt ved søen.
4. Adgang og skiltning fra stranden til observations-skjulet/området.
5. Øget af afgræsning i området for at hindre opvækst af rørskov og reetablere en diverse urtevegetation..
6. Etablering af øer, der skal fungere som yngleområde for hættemåger, såkaldte "hættemågeøer" med deraf følgende mulighed for sjældne ynglefugle.

...

2.1 Eksisterende forhold

Det samlede projektområde strækker i alt over et areal på ca. 4,5 km af klitlavningen mellem 1. og 2. klitrække, og løber fra arealet nord for udløbet af vandløbet (ca. 600 m nord for de gamle ørreddamme) og til det naturlige udløb fra klitlavningen mod syd, lidt vest for Lådne Bjerge.

Lige nord for projektområdet er det nordatlandiske klithedelandskab blevet genoprettet gennem et LIFE+projekt En vigtig del af denne genopretning er at holde vandet tilbage i området så lang tid som muligt. Vandet fra LIFE+ området ledes for nuværende direkte ud over stranden ad uløbet i projektområdets nordlige del. Der er et forholdsvist stort fald på vandløbet på denne strækning, hvorfor eventuelle tiltag omkring st. 4088 ikke vil forplante sig ret langt opstrøms og derfor ikke vil påvirke LIFE-projektet negativt.

Vandløb og vandreservoir er opmålt af landinspektør d. 9. maj 2006.

...

Alle vandløbene i området er private og der foreligger ikke krav til disses dimensioner og vedligeholdelse, form af et regulativ, udover de generelle bestemmelser i vandløbsloven. Det eksisterende nord-sydgående vandløb (DEL C og DEL A) er tilgroet i tagrør og ligger med et gennemsnitligt fald på ca. 0,4 ‰. De målte tværprofiler giver ikke mulighed for at beskrive vandløbet med nogen omtrentlige dimensioner, idet profilerne varierer meget og flere steder er vandløbet stort set ikke erkendbar. Vandføringsevnen kan ikke bestemmes, men den må betragtes som værende særdeles ringe både på grund af det ringe fald og på grund af tilgroningen. Hovedparten af afstrømningen fra afstrømningsområdet sker via det kunstige udløb gennem klitrækken.

Det tidligere vandreservoir til ørreddammene (beliggende nord for disse) er i dag stort set tilgroet i tagrør, der står i gennemsnitlig 40 cm vand, når der ses bort fra en smal åben vandflade i den sydlige del af reservoiret.

...

Dammene i resterne af landets første havdambrug er tilsvarende tilgroede i tagrør, men konturerne af disse kan dog tydeligt ses på luftfoto ...

Projektområdet er beliggende i habitatområde nr. H78, Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde samt fuglebeskyttelsesområde F53 Fanø.

Områdets habitatnaturtyper består af hhv. strandeng (1330), grå-grønsværklit (2130) og fugtige klitlavninger (2190). Projektet vil for hovedparten (selve vandfladen i strandsøen) være beliggende i området, der ikke er udpeget tilhørende nogen habitatnatur, men vil indvirke på den fugtige klitlavning.

Jf. kort fra www.prior.dmu.dk ... er området er i god arttilstand, men med moderat strukturtilstand.
Det bevirker, at arealet fra statsligt hold er udpeget til rød forvaltningsklasse, hvilket betyder, at der er behov for hurtig indsats for at forbedre strukturen, således den høje artstilstand kan bevares. Klitlavningen i projektområdet, er ikke udpeget som område til forbedret hydrologi, men hydrologien er jf. www.prior.dmu.dk ikke gunstig.

Fuglebeskyttelsesområdet indeholder bl.a. de beskyttede ynglearter Sandterne, Dværg-terne, Hvidbrystet Præstekrave og Rørdrum. For alle disse arters vedkommende, er området vurderet til, at arten yngler regelmæssigt i området i væsentligt antal, dvs. med 1% eller mere af den nationale bestand

Projektet er beliggende i eksisterende fredning, der omhandler Fanø Syd og næsten hele projektområdet er beliggende i §3 registreret mose jf. naturbeskyttelsesloven.
...

2.2. Regulering af vandløb og etablering af åben vandflade

Aktivitet: Det eksisterende vandløb forlægges fra sammenløbet mellem DEL B og C og føres ind i den kommende strandsø. Derved tilføres der vand til arealet og vandstanden hæves, hvorved der dannes en sø i området. Forlægningen af vandløbet vil ske i habitatnaturtypen fugtig klitlavning (2190), og søens opstemmende virkning vil ligeledes indvirke på klitlavningen nord for reservoiret.

Formål: Den øgede vandtilførsel vil udover at medvirke til skabelsen af et åbent vandareal i det eksisterende vandreservoir også naturligt skabe en eller flere øer i vandreservoiret, idet der findes flere høje småklitter i klitlavningen i projektområdet ... Øerne forventes at medføre, at der vil komme en hættemågekoloni, der samtidig vil kunne give den truede Sandterne ynglemulighed. Dette styrkes yderligere ved en udskiftning af det øverste lag af "øerne", således at disse tilføres sand (tages fra den kunstigt anlagte nordvold i reservoiret), uden vegetation, og øerne derfor vil fremstå vegetationsløse.

Selve strandsøen etableres udelukkende i klitlavningen (som ikke er registreret habitatnatur), som løber parallelt med kysten. Klitlavningen i projektområdet, er ikke af Naturstyrelsen udpeget som område til forbedret hydrologi, men hydrologien jf. www.prior.dmu.dk ikke gunstig.

2.2.1 Lukning af udløb over stranden

Aktivitet: Vandløbets nuværende udløb over stranden lukkes med sandmateriale fra projektområdet, for at vandet kan blive ledt ned gennem projektområdet i stedet. Dette vil skabe en mere naturlig hydrologi i klitlavningen mellem 1. og 2. klitrække.

Formål: Vandet ledes ned gennem projektområdet, hvorved der opstår en sø. Ved at stoppe udløbet kan erosionen af klitten stoppes og en sammenhængende lukket klitrække reetableres.

Et stop for udløb af vandløbet over strandarealet, vil have den gunstige sideeffekt, at de bagvedliggende arealer, med en række mindre strandsøer og våde klitlavninger, ikke i samme grad vil blive afvandet, da vandet i nogen grad vil blive tilbageholdt via projektets anlæg. Hele den nord-sydgående klitlavning, der afvander arealet, og som udmunder sydvest for Mosedal Bjerg. Hele denne klitlavning er i dag, sandsynligvis noget tørrere end før etableringen af udløbet nord for ørreddammene. En sløjfning af det kunstige løb ud gennem klitrækken vil derfor antages helt eller delvist at kunne reetablere hydrologien i området generelt.

2.2.2 Genopretning af klitrække

Aktivitet: Hullet i klitten, som er skabt af vandløbet udløb dækkes til med sand fra nordvolden i reservoiret, og tilplantets med hjelme og lignende sandbindende arter, for at hindre sandflugt.

Formål: Lukning af hullet genskaber klitten i landskabet, og hindrer fortsat erosion.

2.3 Fjernelse af bundmateriale fra vandreservoiret areal

Aktivitet: Der ønskes tilladelse til at fjerne bundmateriale og vegetation fra vandreservoirets areal, hvilket i overvejende grad svarer til søarealet for den kommende strandsø. Bundmaterialet i form af rødder fra tagrør og finkornet bundsediment udgør i alt ca. 4000 m3 materiale. Materialet køres væk fra området og komposteres af entreprenøren. Dermed kan den eksisterende delviste vandfyldte klitlavning ved det tidligere reservoir fyldes med vand fra vandløbet, og udgøre søarealet for "Sønderho Strandsø". Anlægsarbejdet vil blive udført uden for strandfuglenes ynglesæson.

Langs vandreservoirets østside forefindes en rende. Her fjernes laget af tagrør og sediment. Materialet køres væk fra området og komposteres af entreprenøren.

Formål: Ved fjernelsen af vegetationen (planter + tilhørende bundsediment), som har tilgroet vandreservoiret genskabes muligheden for, at der kan opstå åben vandareal med forholdsvis næringsfattigt bundsubstrat.

Baggrund: Opmåling af vandreservoiret viser, at der er ca. 30-40 cm's vanddybde i ca. 85 % af reservoirets areal. Det kan ikke udelukkes, at vandspejlet vil kunne falde mere end 40 cm i tørre somre, således at der kun er vand i de resterende 15 % af reservoiret. Tagrørsrødderne skal fjernes således at der ikke bliver spiringsdygtige dele tilbage. For at dette kan lykkes, skal der fjernes, hvad der svarer til ca. 40 cm bund (Johanson & Kalstrup 2006), hvilket med et overfladeareal på ca. 1,02 ha vil betyde fjernelse af ca. 4.000 m3 rødder og finkornet bundsediment. Vanddybden vil deraf blive ca. 80 cm.

Såfremt sandvoldene på vest- og nordsiden af reservoiret fjernes, og der fjernes ca. 40 cm bundmateriale i form af rødder fra tagrør og finkornet bundsediment, samt vandspejlet hæves ca. 20 cm ved opstuvning, skulle der være mulighed for at skabe ca. 1,4 ha fri vandoverflade, ligesom der naturligt vil opstå 2 små øer på henholdsvis 1000 m2 og 400 m2., der i forvejen ligger på reservoirområdet. Jo større ø-areal der er, desto større sandsynlighed er der for, at Sandternen også vil kunne yngle (Kim Fischer, DOF Fanø).

...

2.4 Observationsskjul

Aktivitet: Etablering af et observationsskjul på ca. 50 m2, med plads til ca. 12 personer. Skjulet tænkes placeret tæt op mod søen – ca. 70 m fra klitfoden – og på fundamentet af et tidligere pumpehus fra driften af ørreddammene. Skjulet bygges, placeres og kamufleres, så det "forsvinder" ind i landskabet. Man kan kigge ud fra skjulet men ikke ind i skjulet, som fremstår "mørkt", idet bagvæggen er malet i mørke farver.

Formål: Observationsskjulet er et centralt omdrejningspunkt i projektet, og kommer til at danne rammen om naturoplevelserne og formidlingsindsatsen, da det vil skabe en unik mulighed for, at Fanøs befolkning og øens gæster (turister) på tætteste hold kan iagttage søens fugle-, dyre- og planteliv uden at forstyrre fugle- og dyrelivet i og omkring søen. (Se afsnit 3 for grundig argumentation for observationsskjulet).

I anlægsfasen sørges for at der udlægges køreplader og andre foranstaltninger, der sikrer at klitten og vegetationen ikke lider uoprettelig overlast. Samtidig genetableres området og alle spor skjules fra eksempelvis grave og støbearbejdet.

...

2.5 Sikring af adgangsti
Aktivitet: På ovenstående illustration ... kan den strækning, hvor adgangen til observationsskjulet planlægges, ses. Stien går ind gennem klitrækken gennem den eksisterende åbning (Grå-grønsværklit 2130), uden der skal graves ... Åbningen formodes at være blevet etableret ifm. de oprindelige anlæg af ledningsrør i beton til ørreddammene.

...

Oven på det eksisterende trådte naturspor – forbedres forholdene således at området kan betrædes af "de mange fødder" inden for det afgrænsede areal, stiforløbet vil udgøre...

2.6 Skiltning
Aktivitet: Der ønskes desuden opsat et informationsskilt, som anviser vejen til observationsskjulet. På skiltet sættes samtidig et oversigtskort over området, hvor forskellige felter markerer, hvor der ønskes adgang og hvor der er lukket for adgang. Skiltet placeres som anvist på illustrationen (Figur 12.).

Formål: At hindrer unødig adgang, forstyrrelser og nedslidning på klitterne.

2.7 Fjernelse af plantevækst fra "fugleøer"
Aktivitet: Ved de forudgående foranstaltninger, hvor vandreservoiret bundudskrabes for rør, rødder og materiale, og hvor vandstrømningen fra nord ledes ned gennem området, vil der også dukke to øer op. Øerne skal ryddes for buske og høj urtevegetation for at skabe det rigtige miljø for sandternen. Eventuelt "bygges" øerne større og højere med sand uden vegetation

Formål: Sandternen yngler i sand i åbent terræn. Miljøet på øerne målrettes sandter-nens fortrukne yngleterræn, og samtidig også Hvidbrystet præstekrave og Skestork.
2.8 Rydning af ørreddammene
Aktivitet: Der skal fjernes pil og anden uønsket plantevækst i ørreddammene, således at de fremstår mere synligt. Det forventes at man med fårafgræsning vil kunne fjerne en stor del af den uønskede plantevækst, således at der efterfølgende kun skal bruges tid på at fjerne tykkere pilestammer og -grene.

Formål: Hindre uønsket plantevækst i at brede sig, og afdække Fanø kulturhistorie.

2.9 Øget kreaturafgræsning
Aktivitet: Omkring 1 km op på den vestlige side af vandløbet kreaturafgræsses i dag ca. 6 ha med kvier svarende til ca. 0,5 dyreenheder/ha. Ribe Amt har d. 13. juni 2006 givet dispensation fra naturbeskyttelsesloven til udvidelse af græsningsarealet med ca. 3,5 ha ...

...

Området anvist med rødt på ... ønskes tilladt ekstensivt kreaturafgræsset for at øge planternes artsdiversitet og give mulighed for flere ynglende fuglearter. Området er udlagt som potentielt område for ny natur jf. "Forslag til Natura 2000-handleplan".

Med henblik på at øge artsdiversiteten på nogle af arealerne, ønskes en større del af området ekstensivt kreaturafgræsset på privat basis. De områder, der ønskes afgræsset er vist på luftfotoet ...

Formål: At forbedre naturforholdene og dermed øge artsdiversiteten.

...

2.9.1 Fårehegn og afgræsning med får

Aktivitet: Der etableres fårehegn ... og permanent afgræsning med får, således at vegetationen holdes konstant lav omkring søen og ørreddammene. Der vil ikke blive adgang til dammene og fårene. Færdsel langs ydersiden af fårehegnet forhindres i maj-juni for at undgå forstyrrelse af fuglene.

Formål: Hegnet skal afgrænse fårenes færden til de ønskede arealer. Afgræsningen med fårene har til formål at holde vegetationen fra strandsøen bredder, og derved skabe en lysåben "lettere våd" biotop til glæde for sjældne planter og orkideer.

3.0. Sammenhænge med naturplanerne for Fanø

Med projektet Sønderho Strandsø vil projektpartnerne i fællesskab søge at understøtte de naturplaner og mål, der er fra flere sider er pålagt Fanø, at efterleve.

Projekt kommer til at indgå i en større sammenhæng, både med andre naturprojekter på Fanø, men også med flere administrative tiltag på natur-, miljø- og formidlingsområdet.

3.1 Natura 2000 planen for Fanø

Mere end halvdelen af Fanø Kommunes areal er særligt værdifulde naturområder og store dele af kommunens areal er Natura 2000 udpeget. Ingen anden kommune i Danmark har lignende forhold for internationalt beskyttet natur.

Det overordnede mål med Natura 2000 planen for Fanø er at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget i planen. Natura 2000 planen er bindende, således at alle myndigheder i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt skal lægge Natura 2000 planen til grund. Der er opstillet overordnede og konkrete målsætninger. De overordnede målsætninger er bl.a.:

- At sikre god-høj artstilstand for områdets udpegningsarter.
- At levestederne for arterne er tilstrækkeligt store og rummer gode og tilpas uforstyrrede fourageringsmuligheder og uforstyrrede yngleområder med god struktur.
- En høj prioritering af ynglefuglearter, der er truede på nationalt biogeografisk niveau: Almindelig ryle, sandterne og dværgterne.
- En høj prioritering og styrket beskyttelse af ynglefuglearter, som er fåtallige og kun forekommer i 1-3 beskyttelsesområder i Danmark: Hvidbrystet præste-krave og sandterne.

De konkrete målsætninger fastlægger de langsigtede mål for udviklingen i areal og tilstand for de enkelte naturtyper og arters levesteder. De konkrete målsætninger for delområde Fanø er bl.a.:
Arterne på udpegningsgrundlaget skal have en gunstig bevaringsstatus. Tilstanden og det samlede areal af levestederne for følgende ynglefugle med vurderet ugunstig bevaringsprognose skal være i fremgang, så der er grundlag for bestande på mindst 1 par blå kærhøg, 20 par hvidbrystet præstekrave, 10 par klyde, 20 par almindelig ryle, 120 par havterne, 2 par sandterne og 30 par dværgterne.

For en række fugle på udpegningsgrundlaget vurderes det, at der kan være behov for en supplerende indsats i forhold til forstyrrelser og prædation. De berørte arter er især kystfugle som dværgterne, sandterne, hvidbrystet præstekrave mfl.

Vedrørende de hydrologiske forhold anviser handleplanen at lukning af grøfter kan være afgørende plejetiltag for våde naturtyper som f.eks. strandeng, rigkær og tidvis våd eng (her må også nævnes fugtig klitlavning). Ved en gennemførelse af dette projekt kan området ved det tidligere dambrug, være med til at få knyttet arealer sammen og fremtidigt indgå i habitatnaturen i området. Jf. handleplanen for H78, er Esbjerg Kommunes retningslinier for udvidelse af naturtyper angivet til 10-15 ha og sammenbinding af naturtyper angivet til 20-30 ha. Dette projekt kan være med til at tilfredsstille begge retningslinier.
Ved en gennemførelse af dette projekt kan området ved det tidligere dambrug, være med til at knyttet arealer sammen og fremtidigt indgå i habitatnaturen i området. Jf. handleplanen for H78, er Esbjerg kommunes retningslinie for udvidelse af naturtyper angivet til 10-15 ha og sammenbinding af naturtyper angivet til 20-30 ha. Dette projekt kan være med til at tilfredsstille begge retningslinier.

Jf. handleplanen for F53 – Fanø angiver bl.a. følgende trusler mod områdets naturværdier:

- Hovedparten af levestederne for yngle- og trækfugle tilknyttet lysåbne naturtyper påvirkes af tilgroning. Tilgroning af enge og strandenge forringer livsbetingelserne for bl.a. hvidbrystet præstekrave, almindelig ryle, klyde og sandterne
- Uhensigtsmæssig hydrologi som følge af afvandinger udgør en trussel mod de fugtige vedvarende græsarealer og strandenge og dermed de fuglearter, som er afhængige af disse.
- Overgræsning eller for lidt eller manglende græsning med husdyr er en trussel mod naturindholdet i en række lysåbne naturtyper som enge og strandenge
- Bl.a. ræv og krage udgør sammen med invasive arter som mink og mårhund betydelige prædatorer for især jordrugende og kolonirugende ynglefugle i området. Prædation vurderes især at være en trussel for arter som blå kærhøg, klyde, hvidbrystet præstekrave, almindelig ryle, sandterne, havterne og dværg-terne i beskytttelsesområdet.

Alle ovennævnte faktorer vil helt eller delvist begunstiges af projektet eller dets delelementer.

Mål for planperioden, via indsatsprogrammet indeholder bl.a. følgende:

- Forholdene for ynglende kyst- og engfugle som hvidbrystet præstekrave, fjordterne, almindelig ryle, sandterne, havterne, klyde og dværgterne sikres, bl.a. gennem tilstrækkeligt store egnede levesteder med mindsket forstyrrelser og prædation.

Alt i alt vil gennemførelsen af projekt Sønderho Strandsø på mange måder opfylde de målsætninger, krav i retningslinjerne og krav i indsatsprogrammet for delområde Fanø, som bl.a. beskrevet ovenfor.
Gennemførelse af projektet vil konkret medføre, at:

1. Der på lang sigt kan sikres god-høj artstilstand og gunstig bevaringsstatus for sandternen og hvidbrystet præstekrave.
2. At levestederne for sandternen og hvidbrystet præstekrave øges arealmæssigt og kommer til at rumme gode og tilpas uforstyrrede fourageringsmuligheder og uforstyrrede yngleområder.
3. Sandternen, som er truet på biogeografisk niveau, sikres en høj prioritet.
4. Sandternen og hvidbrystet præstekrave, som er fåtallige og kun forekommer i 1-3 beskyttelsesområder i Danmark, sikres høj prioritet.
5. Tilstanden og det samlede areal af levesteder for sandterne og hvidbrystet præstekrave vil blive forbedret, så der er bedre grundlag for bestande på 2 par sandterne og 20 par hvidbrystet præstekrave.
6. Naturtilstanden for arter i beskyttelsesområderne sikres.
7. De små naturarealer sikres.
8. Indsatsen for truede naturtyper og arter øges væsentligt for arter med vurderet ugunstig bevaringsprognose, bl.a. ynglende klyde, hvidbrystet præstekrave, almindelig ryle og sandterne sikres og forbedres velegnede levesteder med individuel hensyntagen til arternes

krav til raste- og fourageringsmuligheder, redemuligheder, drift, pleje og et lavt forstyrrelses- og prædationstryk.

9. Forholdene for ynglende sandterne sikres gennem pleje og etablering af betydelige nye arealer med egnede yngleforhold på øer, ligesom redesteder og kolonier sikres mod forstyrrelse og prædatorer i yngletiden.
10. Yngleforholdene for sandterne sikres optimalt, bl.a. ved tilstedeværelsen af arealer med våd strandeng med ekstensiv drift omkring de nye yngleområder.

3.2 Nationalparkplanen for Vadehavet

Formålet med at oprette Nationalpark Vadehavet er beskrevet i 'Bekendtgørelsen om Nationalpark Vadehavet'. Heri hedder det, at formålet med nationalparken bl.a. er:
At bevare, styrke og udvikle naturen, dens mangfoldighed, sammenhæng og dynamik, især for de internationalt betydningsfulde lavvandede havområder, vadeflader, marsk-enge og øvrige kystnære naturarealer.

- At bevare og styrke de landskabelige og geologiske værdier i det unikke vadehavslandskab.
- At bevare og styrke nationalparkens kulturhistoriske værdier.
- At styrke mulighederne for særlige naturoplevelser, kulturhistoriske oplevelser og friluftsliv i vadehavslandskabet.
- At styrke forskning, undervisning, naturvejledning og formidling af vadehavslandskabets værdier.
- At understøtte en udvikling til gavn for lokalsamfundet, herunder er-hvervslivet, med respekt for beskyttelsesinteresserne.

Bestyrelsen for Nationalpark Vadehavet er pålagt at fremlægge en plan for hvorledes disse formål opnås.
Nationalparkplanen beskriver, hvorledes der skal ske en prioritering af en pleje- og genopretningsindsatsen i nationalparken. Miljømålsloven og i mindre omfang naturbeskyttelsesloven forpligter de ansvarlige myndigheder til at sikre en gunstig naturtilstand inden for de områder af nationalparken, der er omfattet af natur- og vandplanerne. Nationalparkbestyrelsen vil derfor prioritere tiltag, som understøtter denne statslige og kommunale indsats. Bestyrelsen vil tillige tilstræbe at skabe løsninger, som har langvarige perspektiver, og som ikke kræver en fast, tilbagevendende indsats fra nationalparkens side.
Til det formål har bestyrelsen for nationalparken formuleret en række målsætninger. Nationalpark Vadehavet vil i perioden 2013-18 bl.a. arbejde for:

1. At gennemføre projekter for at fremme kvalitet og naturindhold for udvalgte marskenge, forstrande og klitområder.
2. At undersøge mulighederne for at beskytte sårbare naturtyper og arter og påbegynde eller understøtte særlige projekter med dette for øje.

For en nærmere gennemgang af målsætningerne, indsatsområderne, virkemidlerne og udviklingsmulighederne beskrevet i nationalparkplanen henvises til høringsforslaget for Nationalparkplan Vadehavet 2012-18, april 2012.

Gennemførelsen af projekt Sønderho Strandsø vil på mange måder passe ind i de visioner som er beskrevet i nationalparkplanen. Gennemføres projektet som det er beskrevet i nærværende projektbeskrivelse, vil det:

1. Udvikle naturen og den biologiske mangfoldighed lokalt på Fanø og i nationalparken som helhed.
2. Sikre bedre sammenhæng og dynamik med den øvrige natur i lokalområdet.

3. Styrke de landskabelige værdier i det unikke vadehavslandskab.
4. Bevare og styrke nationalparkens kulturhistoriske værdier ved at afdække og fremvise Danmarks første havdambrug.
5. Væsentligt styrke mulighederne for særlige naturoplevelser, kulturhistoriske oplevelser og friluftsliv lokalt på Fanø og i hele nationalparken.
6. Styrke naturvejledningen på Fanø og formidlingen af og undervisningen i vadehavslandskabets værdier.
7. Understøtte en udvikling til gavn for lokalsamfundet, herunder erhvervslivet, ved at give private aktører mulighed for at kunne benytte en attraktion i erhvervsøjemed med respekt for beskyttelsesinteresserne.

I forhold til de målsætninger som er beskrevet forslaget til nationalparkplanen for Vadehavet, vil projektet kunne:

1. Fremme kvalitet og naturindhold for udvalgte klitområder.
2. Beskytte sårbare naturtyper og arter.
3. Skabe forbedrede forhold for et alsidigt friluftsliv og oplevelser, som også ta-ger særlige hensyn til handicappede.
4. Informere bredt om mulighederne for friluftsliv og natur- og kulturhistoriske oplevelser gennem et tæt samarbejde med de øvrige aktører i området.
5. Sikre, at særligt sårbare naturområder og forekomster af særligt sårbare arter beskyttes bedst muligt gennem styring af adgangen til området ved at lede publikumsstrømmen ind i observationsskjulet og derved forhindre slitage af de sårbare klitter. Desuden vil afmærkning, skiltning og information til de besøgende om området specifikt og Fanø generelt kunne sikre, at andre sårbare naturområder og arter på Fanø beskyttes bedre end det er tilfældet i dag.
6. Synliggøre Nationalpark Vadehavet i tilknytning til turistkontoret og over-natningssteder i et samarbejde med disse.
7. Sikre, at der indledes et samarbejde om formidlingsindsatsen med bl.a. private og lokale natur- og kulturformidlere.
8. Sikre, at der løbende udvikles informationsmateriale og formidlingsredskaber af høj kvalitet, og at disse gøres tilgængelige gennem en bred vifte af formidlingsplatforme.
9. Sikre, at der afsættes de fornødne midler til formidlingen af nationalparkens øvrige projekter og den lokale indsats som en del af projektets gennemførelse.
10. Sikre størst mulig forankring i lokalbefolkningen ved oprettelse af en formel forening som samler frivillige om projektet gennem synliggørelse og samarbejde med lokale netværk, foreninger, sammenslutninger, lokalbefolkning og aktører med interesser i nationalparken.
11. Styrke formidlingen, som vil skabe nye oplevelser og øge bevidstheden om natur- og kulturværdierne i området.
12. Styrke forvaltningen, som kan medvirke til at beskytte og genoprette værdierne og dermed bevare et landskab og en kulturhistorie med stor tidsmæssig dybde og variation.
13. Sikre, at omdrejningspunktet for projektet bliver integration af natur- og kulturværdier og midlerne hertil er tværfaglighed og bredt samarbejde.

På baggrund af overstående kan det konkluderes, at gennemførelsen af projekt Sønderho Strandsø på mange punkter opfylder de visioner og målsætninger samt dækker de indsatsområder som er beskrevet i nationalparkplanen og projektet vil derfor kunne bruges af bestyrelsen for Nationalpark Vadehavet som et "fyrtårn" i arbejdet med at udbrede, formidle og forankre Nationalpark Vadehavet i lokalbefolkningen og til at tiltrække besøgende til hele nationalparken.

3.3 Countdown2010

Region Syddanmark og 16 syddanske kommuner, inkl. Fanø, underskrev den 25. januar 2008 Countdown2010, som er en 'miljøkontrakt mellem generationer' om biologisk mangfoldighed.

Fanø Kommune vil herfra arbejde for at opretholde og øge biodiversiteten på Fanø. Byrådet ønsker at sikre en natur med mange varierede landskabstyper, hvor benyttelse og beskyttelse indgår i en harmonisk balance og som kan bruges til fritid og erhverv til gensidig gavn for natur og mennesker.

Byrådet vil arbejde for at bevidstgøre borgere og besøgende om den særlige natur på Fanø og hvilke hensyn der bør vises, når man færdes i Fanøs natur. Byrådet vil endvidere arbejde for at sikre, bevare og genskabe de værdifulde landskaber og naturområder som findes på Fanø.

Målsætningerne for Fanøs naturområder søges gennemført ved en række konkrete projekter af Fanø Kommune, Naturstyrelsen, foreninger og private. Der arbejdes med at udvikle en model, hvor alle disse interessenter kan spille sammen til gavn for biodiversiteten. I den forbindelse er det et mål at udvikle arbejdet med naturpleje og biodiversitet på en sådan måde, at det bliver til gavn for alle. Der arbejdes derfor meget med grønne partnerskaber.

Et eksempel på projekter, som styrker biodiversitet, naturplejen og de grønne partnerskaber på Fanø er netop nærværende projekt Sønderho Strandsø.

3.4 Naturpleje af klitheden

EU LIFE+ I årene 2001-2005 blev der foretaget rydning og anden pleje af 57 km2 af den danske klithede. Klitheden er en naturtype, som er udbredt langs den jyske vestkyst. På europæisk plan er klitheden sjælden, og Danmark har derfor en særlig forpligtelse til at værne om den.

Projektet blev gennemført af Skov- og Naturstyrelsen, Nordjyllands, Viborg, Ribe samt Sønderjyllands Amter samt Forsvaret. 60 % af omkostningerne blev finansieret af EU gennem LIFE-ordningen.

På Fanø ligger området som indgik i plejeprojektet syd og sydvest for Fanø Klit-plantage. Plejetiltagene bestod af rydning af opvækst af ikke-hjemmehørende træarter som bjergfyr og contortafyr, etablering af græsning, mosaikafbrænding, afslåning og fjernelse af materiale og genetablering af levesteder for padder.

Der er i projektet især fokuseret på strandtudsen ved at lave 12 - 15 små og større søer for på den måde at forbedre ynglemulighederne for arten.

Området hvor udviklingen af Sønderho Strandsø planlægges, grænser op til dette plejeprojekt i områdets sydvestligste del ud mod stranden, og søen vil indgå i den genetablerede hydrologi i området og de fugle-, dyre- og plantearter, som indfinder sig i det genoprettede område, vil derfor komme til at bruge Sønderho Strandsø som en naturlig del af deres levesteder.

4.0 Begrundelse, mål og intentioner for observationsskjulet

Citat (hvorfor adgang til naturen?):

> "Naturen giver børn - og voksne for den sags skyld - en mulighed for indsigt i miljøproblemstillingernes grundlæggende karakter uden at den bliver unødigt kompliceret, og uden at unødigt vanskelige ord og begreber er nødvendige.
> Lærer man at blive glad for naturen vil man efter bedste evne forsøge at tage vare på den. Naturen taler til hjertet, og det er det sprog der til syvende og sidst vil overbevise os om det der skal gøres"

Kofi Annan (Interview i Den Norske Turistforenings blad Fjell og Vidde nr. 6/01)

Naturen genoprettes for naturens skyld, men formidlingen tjener det klare formål at give den brede befolkning specifik indsigt i hvilke værdier, der er at vinde, ved naturgenopretningsprojekter. Derfor er det også et fast krav ifm. projekter med støtte fra det europæiske LIFE + program for naturen, at projekterne også bliver formidlet til offentligheden. Hvilket i sidste ende handler om, i hvert fald indirekte, at hente legitimitet og forståelse hos samfundet til at gennemføre omfattende og vigtige naturprojekter.

Gennem observationsskjulet formidles – "on site (sight)":

1. En særlig natur: Ud fra skjulet kan naturen observeres på tætteste hold på en både rolig og uforstyrrende måde. Og i fokus er dette miljø, som den våde lavning mellem to klitrækker repræsenterer. Formidlingen i selve skjulet i form af en række plancher refererer altså direkte til det, man kan se fra skjulet, eksempelvis inddelt på årstider. Det gælder både:

i. Geologien og landskabet
ii. Botanikken
iii. Ornitologien

I tillæg til dette kommer naturvejledernes arbejde med at skabe levende formidling af Fanøs særegne natur, biotop og miljø i og omkring stranden, strandengen og de sumpede klitlavninger. Observationsskjulet tjener her som mødested.

2. Udviklingen af et naturgenopretningsprojekt på tætteste hold: Man følger projektet, hvor de rigtige betingelser for mere kvalitetsnatur skabes via naturgenopretning og løbende pleje. Man kan altså via plancherne, feltlogbogen, samt forskellige QR koder finde forklaringer på den udvikling, som sker i området lige uden for skjulet. Hvad er det, man ser og hvorfor sker det netop i disse omgivelser og i dette naturmiljø?

3. Feltobservationer: Hvad foregår der i felten, når naturen registreres og dokumenteres for at hente viden til det videre arbejde med at bevare og beskytte særegen natur. I skjulet vil man meget ofte kunne møde de ornitologer, som observerer og dokumenterer, det de ser udvikle sig i området. Man vil altså som besøgende i observationsskjulet kunne følge udviklingen i fuglelivet, som opstår som resultat af naturprojektet. Man vil f.eks. kunne følge udviklingen i ynglebestanden for Sandternen, osv.

4. Observation af samspil mellem menneske og natur: Græsning og anden pleje af områdets natur kan følges tæt på. Denne pleje giver et synligt afkast i form af bedre natur og større biodiversitet.

5. "Salgsarbejdet" for rigtige naturoplevelser: Naturen skal opleves i naturen, og ikke udelukkende i et lukket museumsmiljø, som f.eks. på Vadehavscentret i Vester Vedsted, hvor naturen uden for, genfortælles på museums manér. Observationsskjulet vil gøre denne

natur mere tilgængeligt i naturen, og i høj grad være det trækplaster, som gør at publikum, netop vælger at høre om denne type natur. Og vælge at opleve det, som kan opleves på stedet. Den natur som er mest publikumstilgængelig vil også være den, som bliver bedst besøgt, men ikke nødvendigvis den mest interessante og nødvendige natur. Eksempelvis er skoven og selve stranden, de mest besøgte naturområder. Møns klint er velbesøgt men også godt formidlet og yderst tilgængeliggjort.

Der ligger således konkrete målsætninger og en strategi bag hele projektet, og bag hvert enkelt planlagt tiltag.

Da projektområdet er beliggende i et internationalt naturbeskyttelsesområde (Natura 2000), EF-habitatområde nr. 78, Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde samt fuglebeskyttelsesområde F 52 Fanø og Ramsarområde nr. 27 har Esbjerg Kommune foretaget en konsekvensvurdering af projektets betydning for de naturtyper, planter og dyr, som indgår i udpegningsgrundlaget for habitatområdet og fuglebeskyttelsesområdet.

Konsekvensvurderingen fremgår af et brev, der er dateret den 18. juli 2007. Esbjerg Kommune har anført i brevet blandt andet:

"...

Konsekvensvurdering af projekt i klitlavningen ved Sønderho Strand, Fanø
Om projektet

1.Indledning
Om projektet.
Fredningsnævnet for Ribe Amt har i brev af den 11. december 2006 anmodet Ribe Amt om udtalelse i et naturprojekt, der vedrører arealer på den sydlige del af Fanø. Projektet udføres af Johans-son & Kalstrup A/S på vegne af Fanø Kommune. Sagsbehandlingen på naturområdet er med struk-turreformen overgået til Esbjerg Kommune.

Projektet ønskes udført omkring de ørreddamme, der ligger tilbage efter et havdambrug, som for 50 år siden forgæves blev forsøgt drevet. Ifølge ansøgeren er projektets hovedformål at øge områdets biodiversitet gennem opgravning af vandreservoiret ved ørreddammene, oprensning af dammene samt afgræsning af området øst for vandløbet. I søen skal der anlægges to øer, hvilket vil skabe mulighed for, at der kommer en hættemågekoloni, der samtidig vil kunne give den truede Sandterne ynglemulighed. Desuden er formålet at forbedre mulighederne for kørsel på stranden ved lukning af det vestgående vandløb, at skabe en mulighed for Fanøs befolkning og turister at iagttage dele af øens fugle- og dyreliv på tæt hold ved etablering af et observationsskjul samt at fremhæve de nu tilgroede ørreddamme.

I forhold til det oprindelige projekt er det i samråd med Johansson & Kalstrup A/S blevet besluttet at udtage den del af projektet, der omhandler udvidelse af det kvægafgræssede område. Fåre-græsning vil kun blive tilladt i et snævert område omkring ørreddammene, mens oprensning af ørreddammene begrænses til rydning af pil. Desuden er det aftalt, at alt overskydende opgravet materiale skal fjernes fra området samt at der skal være en væsentlig begrænsning af publikums adgang til området omkring ørreddammene for at mindske forstyrrelsen af fuglelivet. Endelig skal vandet fra søen først ledes ind gennem de gamle ørreddamme, for at der kan ske en sedimentation og denitrifikation af næringsstoffer, før det føres ned gennem klitlavningen.

Lovgrundlag

Projektområdet er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Fredningen har til formål at fastholde et samlet naturområde af national betydning, herunder at bevare og beskytte de rigt varierede landskabsformer, disses vegetationstyper og det dertil knyttede dyre- og planteliv, samt at muliggøre pleje af arealerne. Ifølge fredningsbestemmelserne må der bla. ikke graves planter op (§ 2e), foretages terrænændringer (§ 3), arealerne må ikke hegnes, medmindre det er nødvendigt af hensyn til afgræsning (§ 5) og der må ikke opføres ny bebyggelse (§ 6). Til opfyldelse af fredningens formål skal der endvidere udføres naturpleje (§ 8).

Ifølge projektbeskrivelsen er hele det berørte projektareal ejet af Fanø Kommune.
Størstedelen af projektområdet er omfattet af forbudet mod tilstandsændringer i naturbeskyttelseslovens § 3 (mose og vandløb) og dele er omfattet af klitfredningsbestemmelserne i samme lov. I de af miljøministeren vedtagne landsplansretningslinier (Ribe Amts Regionplan 2016) er § 3-arealer alle målsat A.

Projektet omfatter desuden ændringer af vandløb omfattet af vandløbsloven. De berørte vandløb er af Fanø Kommune ikke optaget som offentlige vandløb. Der er ikke udarbejdet regulativer for vandløbene i området.

Ifølge planlovens § 35 må der i landzone ikke opføres ny bebyggelse eller ske ændringer i anvendelsen af ubebyggede arealer uden tilladelse fra kommunalbestyrelsen.

Projektområdet ligger i internationalt naturbeskyttelsesområde (Natura 2000), nærmere bestemt EF-habitatområde nr. 78, EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 52 og Ramsarområde nr. 27. Ifølge § 7 i bekendtgørelse om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter (BEK nr. 408 af 1. maj 2007) skal kommunen foretage en vurdering af, om projektet i sig selv, eller i forbindelse med andre planer eller projekter, kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt. De projekter, der omfattes af kravet om vurdering, er projekter som ikke direkte er forbundet med eller nødvendige for Natura 2000-områdets forvaltning. Hvis kommunen vurderer, at projektet kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt, skal der foretages en nærmere konsekvensvurdering af projektets virkninger på Natura 2000-området under hensyntagen til bevaringsmålsætningen for det pågældende område. Viser vurderingen, at projektet vil skade det internationale naturbeskyttelsesområde, kan der ikke meddeles tilladelse, dispensation eller godkendelse til de ansøgte. Bekendtgørelsen skal fortolkes i lyset af habitatdirektivets artikel 6.3.

Habitatdirektivets bestemmelser
Denne konsekvensanalyse er gennemført i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3:

"Alle planer eller projekter, der ikke er direkte forbundet med eller nødvendige for lokalitetens (habitatområdets) forvaltning, men som i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke en sådan lokalitet væsentligt, vurderes med hensyn til deres virkninger på lokaliteten under hensyn til bevaringsmålsætninger for denne. På baggrund af konklusionerne af vurderingen af virkningerne på lokaliteten, og med forbehold af stk. 4, giver de kompetente nationale myndigheder først deres tilslutning til en plan eller et projekt, når de har sikret sig, at den/det ikke skader lokalitetens integritet, og når de – hvis det anses for nødvendigt – har hørt offentligheden".

Ifølge EU-domspraksis fremgår følgende med hensyn til gennemførelse af konsekvensvurderinger efter artikel 6.3.:

- alle aspekter af en plan eller et projekt, som i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter vil kunne påvirke bevaringsmålsætningen for et habitatområde væsentligt, skal

identificeres før godkendelsen heraf under hensyn til den bedste videnskabelige viden på området,
- at de kompetente nationale myndigheder kun giver tilladelse til en aktivitet på betingelse af, at de – ud fra konklusionen på vurderingen af denne aktivitets virkninger på det omhandlede habitatområde under hensyn til bevaringsmålsætningerne herfor – har opnået vished for, at aktiviteten ikke har skadelige virkninger på habitatområdets integritet, og,
- at "vished" foreligger, når der ud fra et videnskabeligt synspunkt uden rimelig tvivl kan fastslås, at der ikke foreligger sådanne virkninger.

Artikel 6.3 kan ifølge artikel 6.4 kun fraviges, hvis der er bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser, herunder af social eller økonomisk art, og hvis der træffes alle nødvendige kompensationsforanstaltninger for at sikre, at den globale sammenhæng i Natura 2000 beskyttes.

2. PROJEKTBESKRIVELSE

Fysiske faktorer

Eksisterende forhold

Projektområdet omfatter lavningen mellem første og anden klitrække ved Sønderho Strand, et areal der er ca. 200 m bredt og 3 km langt. I den nordlige del af projektområdet ligger resterne af et havdambrug, der blev forsøgt drevet for ca. 50 år siden. Det kulturpåvirkede område er på ca. 4 ha. Der ses ingen rester af bygninger m.m., men de terrænændringer, der blev foretaget i forbindelse med etableringen af dambruget, er fortsat synlige. Der ses således et rektangulært vandreservoir med grøfter og volde omkring og - syd for dette - en række aflange damme. I sydgående retning fra dambruget løber der et vandløb. Vandløbet har så vidt vides ikke været oprenset siden først i 1980erne og er tilgroet i Tagrør. Det har et gennemsnitligt fald på ca. 0,4 ‰. Vandløbets profil varierer meget, og nogle steder kan vandløbet stort set ikke erkendes. Vandføringsevnen må betragtes som værende særdeles ringe. På stranden ud for ørreddammene ligger der en stor betonbunker som tiltrækker en del turister. Det er muligt at køre i bil til området på stranden, mens der er adgang til ørreddammene til fods fra stranden.

Langt størstedelen af projektområdet er registreret som mose, omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. I de af miljøministeren vedtagne retningslinier er § 3-arealerne alle målsat A. Nord for ørred-dammene findes der rørsump med spredte rester af overgangsfattigkærsvegetation med Træv-lekrone, Alm. Star, Gul Fladbælg m.fl. Lokaliteten fremstår som en ensartet, botanisk forholdsvis ensartet rørskov, men med stor potentiel betydning for fuglelivet. Omkring og syd for ørred-dammene er der ligeledes dominans af Tagrør. Ved ørreddammene findes bla. Havtorn, Toradet Star og Klit-Kællingetand, der er med til at trække områdets botaniske værdi op. Desuden er der i Atlas Flora Danica undersøgelsen registreret Slank Blærerod og Sand-Siv. I området fra Sønderho Strandvej og ca. 1 km mod nord er floraen til gengæld meget interessant og varieret. I den nordligste del er der ekstremfattigkær med tørvemosser (*Sphagnum*), Smalbladet Kæruld og dværgbuske. Længere mod syd er der bla. fundet Kødfarvet Gøgeurt, Sump-Hullæbe, Eng-Troldurt, Sylt-Star, Strand-Krageklo samt Klit- og Sand- Siv. I denne del af området er der således tale om et særdeles værdifuldt rigkær af typen ekstremrigkær.

Projektet omfatter;

1. lukning af vandløb, der har udløb over stranden mod vest,
2. ændring af vandløbets forløb, så vandet i stedet føres gennem vandløb i klitlavningen i sydgående retning gennem en påtænkt sø (det gamle vandreservoir) og forbindes med vandløb syd for ørreddammene,
3. uddybning af vandløbet nord for det gamle vandreservoir i forbindelse med afvanding af søen,
4. placering af opgravet materiale fra det nordlige vandløb langs bredderne af vandløbet,
5. etablering af en sø med to øer,
6. rydning af ørreddammene,
7. forhøjet vandstand nord og syd for ørreddammene,

8. udvidelse af afgræsningsområdet, og
9. etablering af observationsskjul.

ad. 1) – Lukning af vandløb
Lukning af vandløbet ønskes for at forbedre mulighederne for at køre på stranden uden at skulle krydse vandløbet. Lukningen skal ske omkring st. 320 ved brug af materiale fra nordvolden af vandreservoiret og udformes tilsvarende den eksisterende klit op i ca. kote 5,0 – 5,5 m DVR90. Efter lukningen skal der tilplantes med planter tilsvarende den eksisterende klitrække. Lukningen skal først udføres, når alt øvrigt arbejde er afsluttet.

ad. 2) – Ændring i vandets forløb
Det eksisterende vandløb fra nord forlænges nord for vandreservoiret for at komme til at føre vandet fra nord til søen. Vandet føres til vandreservoiret, da vandløbsvandet skønnes at være mindre næringsrigt end søvandet vil blive, såfremt der kommer en hættemågekoloni. Fuglelivet vil tilføre vandet en del næringsstoffer og disse vil medvirke til en hurtig eutrofiering og tilgroning af reservoiret. Derfor vil udskiftningen af vandet være med til at bevare en god miljøtilstand i reservoiret. Afløbet fra søen skal føres gennem ørreddammene og derefter forbindes med det eksisterende vandløb syd for ørreddammene. Nedenstrøms søen vil vandet blive ført med en lidt højere vandstand end før projektets udførelse, men da der ingen afvandingsmæssige interesser er på strækningen, vil det kun være en fordel at holde på vandet længere.

ad. 3) – Uddybning af vandløb
Før og under arbejdet med at uddybe søen afvandes søen ned til kote 3,20 ved at grave en forbindelse til søen og uddybe vandløbet nord for søen ned til kote 2,9 m DVR90 i én meters bredde. Dette gøres mindst 3 uger før uddybningsarbejdet startes for at mindske udgifterne til grundvandssænkning.

ad. 4) – Opgravet materiale
Der er i ansøgningsmaterialet angivet mulighed for at udplanere opgravet materiale inden for projektområdet. Der kan ikke forventes tilladelse efter naturbeskyttelseslovens § 3 til dette og denne del udtages derfor af projektet. Det betyder, at alt overskydende opgravet materiale skal fjernes fra området.

ad. 5) – Etablering af sø i vandreservoir
Det tidligere vandreservoir til ørreddammene er stort set tilgroet i Tagrør. Der står ca. 30-40 cm vand i ca. 85% af søarealet, mens der er en smal åben vandflade i den sydlige del af reservoiret. Søen påtænkes etableret ved at vandreservoiret oprenses for Taggrør og uddybes på et ca. 1 ha stort areal ved afgravning af ca. 40 cm af bunden og udgravning af en rende ca. 1 m under den øvrige bunddybde langs den østlige kant af søen. Desuden fjernes volde på vest- og nordsiden. Vandet i søen stemmes op til kote 3,80 m DVR90, hvilket svarer til en vandstandshævning på ca. 20 cm. Dermed skulle der være mulighed for at skabe ca. 1,4 ha fri vandoverflade med to øer på henholdsvis 400 og 1000 m□.

Langs østsiden af søen skal der laves en ca. 1 m bred rende, der har ca. 1 m overdybde i forhold til søbunden. Formålet med dette er at hindre tilvækst af Tagrør fra kanten af søen.

De to øer anlægges af sandjord for at mindske væksten af Tagrør og anden vegetation. Hertil benyttes sand fra de eksisterende volde på reservoirets nord- og vestside. Øerne skal have en gennemsnitlig højde over vandspejlet på 0,5 m og et anlæg på ca. 1:3. Der vil således skulle bruges ca. 2700 m^3 sand til øerne. Voldende indeholder, hvis de bliver bortgravet til kote 2,80 DVR90, ca. 3600 m^3 sand, så selv hvis der bliver brugt ca. 460 m^3 til lukning af det vestgående vandløb, vil der være et overskud på ca. 440 m^3. Den overskydende jord vil skulle fjernes fra området.

Fjernelse af tagrørsrødder, således at der ikke bliver spiringsdygtige dele tilbage, vil kræve fjernelse af ca. 40 cm bund, hvilket med et overfladeareal på ca. 1,02 ha vil betyde fjernelse af ca. 4000 m^3 rødder og finkornet bundsediment. Materialet skal fjernes fra området efter bortgravning og må ikke ligge til afdrypning i området i en længere periode.

Udløbet fra søen skal udformes, så der bliver mulighed for at sænke vandstanden midlertidigt i søen til niveau med vandstanden i vandløbet nedstrøms, det vil sige cirka til kote 3,0 DVR90.

ad. 6) – Rydning af ørreddammene
Der skal fjernes Pil og anden uønsket plantevækst på ørreddammene, således at de fremstår mere synligt. Der skal ikke foretages en egentlig oprensning af ørreddammene. Der etableres fårehegn og permanent græsning med får, således at vegetationen holdes konstant lav. Der vil ikke blive adgang til dammene og fårene. Færdsel langs ydersiden af fårehegnet vil blive vanskeliggjort i fuglenes yngleperiode for at undgå forstyrrelser.

ad. 7) – Forhøjet vandstand
Der vil blive foretaget ændringer i vandstanden under og efter projektets udførelse som beskrevet under fysiske faktorer. Samlet vil projektet medføre en ringere afvandingstilstand opstrøms vandreservoiret og en højere vandstand syd for ørreddammene. Der er imidlertid ingen umiddelbare afvandingsmæssige interesser er omkring vandløbet og en lidt højere vandstand skønnes at være en miljømæssig fordel.

ad. 8) – Kreaturafgræsning i klitlavning syd for ørreddammene
Omkring 1 km op langs den østlige side af vandløbet kreaturafgræsses der i dag ca. 6 ha med kvier, med et græsningstryk på ca. 0,5 DE/ha. Ribe Amt har i 2006 give dispensation fra natur-beskyttelsesloven til at udvide græsningsarealet med yderligere 3,5 ha vest for den eksisterende indhegning. Indhegningen ønskes yderligere udvidet med ca. 15 ha op til ca. 250 m syd for ørreddammene. Esbjerg Kommune vurderer, at dette vil fjerne store dele med rørskov, hvilket ikke kan afvises at have negative konsekvenser for bla. Rørdrum, Rørhøg og Blå Kærhøg. Kommunen er på nuværende tidspunkt ikke sindet at give dispensation efter naturbeskyttelseslovens § 3 til yderligere udvidelse af græsningsarealet. Denne del udtages derfor af projektet.

ad. 9) - Observationsskjul
Observationsskjulet skal være på ca. 50 m^2 og anlægges delvist på fundament af et gammelt pumpehus. Skjulet udføres i beton. Det bygges, så det indpasses i områdets natur og kan rumme ca. 12 personer, der alle skal kunne kigge ud. Tegninger af skjulet kan ses i det vedlagte bilag. Adgangsstien fra stranden til observationsskjulet vil komme til at bestå af forankrede træplanker eller betonplanker, således at det bliver muligt for kørestolsbrugere at få adgang til skjulet. Der vil ikke blive opsat gelændere eller andet, der gør det muligt at se adgangsstien på længere afstand. Der vil dog blive opsat et enkelt skilt, der anviser vejen til observationsskjulet.

Miljøfaktorer
Støj, forstyrrelse m.m.
I forbindelse med projektarbejdets udførelse vil der blive påvirkninger af især fuglelivet, dels i form af bevægelser og dels i form af støj, der kan påvirke arterne. Bevægelserne fremkommer omkring etableringen af observationsskjul, lukning af vestgående vandløb, uddybning af sydgående vandløb og af vandreservoiret, hegning og rydning af ørreddammene. Støj vil blive frembragt af benzin/diesel drevet maskineri og værktøj, der anvendes ved etablering af konstruktionerne og jordarbejderne.

Der vil ikke blive skabt mulighed for at bevæge sig rundt om søen og gennemgående færdsel vil blive søgt undgået ved skiltning og hegning. Forstyrrelse af ynglende fugle vil blive søgt minimeret ved, at der i perioden 1. april – 31. juli kun er adgang til observationsskjulet.

Såfremt søen på et tidspunkt ønskes oprenset for Tagrør, kan dette medføre forstyrrelser. En sådan oprensning vil dog kræve en fornyet vurdering efter habitatbekendtgørelsen og dispensation efter naturbeskyttelseslovens § 3.

Der er ikke særlig risiko for uheld, der kan føre til udledning af skadelige stoffer som benzin/diesel. Der vurderes heller ikke at være særlig brandfare forbundet med arbejdet. Brande i rørskovsområder kan udvikle sig hurtigt og brede sig til store arealer, og kan især være til fare for de fugle, som lever i rørene. Rørskoven som levested regenereres dog hurtigt og inden for få år.

Observationsskjulet udføres i beton. Der forventes således ikke at være afledte miljøgener forbundet med anvendelsen af materialerne.
Der vil ske ændringer i vandstanden, jf. foregående afsnit.

Eutrofiering som følge af hættemågekolonier
Søen ønskes anlagt med to øer på i alt 1400 m^2. Det er forventeligt, at det vil medføre, at et større antal Hættemåger vil yngle på øerne. Johansson & Kalstrup A/S har forsøgt at anslå, hvor meget næringsstof mågerne vil tilføre søen og arealet nedenstrøms søen. Det regnes her med, at de voksne fugle ikke giver anledning til nogen væsentlig gødningsproduktion, idet deres fødesøgning hoved-sageligt forventes at ligge udenfor søområdet. Det har ikke været muligt at finde sammensætningen af hættemågeekskrementer, hvorfor der sammenlignes med tal fra slagtekyllingeproduktionen. Disse beregninger er vedlagt som bilag.
Sandsynligvis vil det maksimale redeantal ligge på 3-500 reder, men dette er noget usikkert. Hvorvidt en koloni kan nå op på et sådant antal er desuden afhængigt af fødemulighederne i området. Hættemåger lægger op til 3 æg, ruger på æggene i ca. 23-26 dage og opfostrer ungerne på ca. 35 dage. I hættemågekolonien vil der anslået blive produceret max. 1000 hættemågeunger.

Johansson & Kalstrup A/S vurderer, at hættemågeungerne under opvæksten vil tilføre ca. 5,1 kg kvælstof og 1 kg fosfor til søen og dermed til klitlavningen nedenstrøms søen.

Det er imidlertid forventeligt, at de voksne fugle tilbringer 1-2 måneder ved søen før yngletiden samt nogen tid (antageligvis en måned) ved søen sammen med ungerne efter at disse er blevet flyvefærdige, dvs. i alt ca. fire måneder. Noget af tiden vil de bruge på fødesøgning andre steder, som fx stranden, men de vil mindst overnatte på øerne og bruge noget tid på yngelpleje, vaske sig m.m. Esbjerg Kommune mener derfor, at de reelle tal for kvælstof og fosfor fra Hættemågerne kan være noget højere.

Til beregningerne anvender kommunen tal for fosfor og kvælstof fra ænder. Hvis man antager, at 1000 voksne fugle befinder sig i området i 4 måneder og bruger halvdelen af tiden på at søge føde andre steder samt at ungerne, når de er blevet flyvefærdige vil have samme adfærd, så vil det svare til 1000 (voksne) individer*4 måneder*30 dage/måned*0,5 dag + 1000 (unge) individer*1 måned*30 dage/måned*0,5 dag = 75.000 hættemåge-døgn. Hvis man antager, at sammensætningen i hættemågeekskrementer svarer til sammensætningen i andeekskrementer, at en hættemåge størrelsesmæssigt svarer til 1/3 and samt at mågerne udelukkende finder føde uden for området som de tilfører området, så vil én hættemåge tilføre søen 0,33*1,49 g N = 0,49 g N og 0,33*0,25 g P = 0,08 g P om dagen, dvs. at belastningen i alt vil være 37 kg kvælstof og 6 kg fosfor (jf. "Søer – en beskyttet naturtype", SNS, 2001, side 213). Hvis dette lægges til tallene fra Johansson & Kalstrup A/S, giver det i alt en merbelastning af søen og klitlavningen nedenstrøms på 42 kg kvælstof og 7 kg fosfor.

Til sammenligning viser beregninger fra Filsø (bilag til "Søerne i Ribe Amt 1978-2000"), at rastende gæs i løbet af 800.000 gåse-døgn pr. år udleder 420 kg kvælstof og 180 kg fosfor. Hvis man forsigtigt

antager, at der går fire Hættemåger på én gås, vil det svare til en udledning på 11 kg kvælstof og 5 kg fosfor.

En personækvivalent (PE) svarer til 12 g N og 2,7 g P per dag. I løbet af de fire måneder vil Hættemågerne gennemsnitligt udlede 350 g N og 60 g P om dagen, svarende til ca. 30 PE. Ifølge Miljøstyrelsens retningslinier for etablering af beplantede filteranlæg på op til 30 PE (Økologisk byfornyelse og spildevandsrensning nr. 52, 2004) er renseprincippet i et beplantet filteranlæg, at spildevandet siver lodret gennem et sandlag, hvori der er plantet Tagrør, hvorved der sker denitrifika-tion. Spildevandet passerer det beplantede filteranlæg to gange. Renseeffekten for beplantede filteranlæg er kun undersøgt for nogle få husstandsanlæg samt i anlæg opbygget til forsøg. Den forventede renseeffekt for små beplantede filteranlæg er på 97% BI_5, 50 % total N, 90% NH_3+NH_4-N og 20% total P. Et beplantet filteranlæg for 30 PE skal være mindst 96 m^2. Hvis vandet ikke recirkuleres, må det antages at skulle være 2*96 m^2 = 192 m^2.

Søvandet ledes ned gennem klitlavningen i et eksisterende vandløb. Vandløbet har et diffust forløb gennem Tagrørsbevoksningen i klitlavningen og har ikke været renset op i mange år. Arealet, der kræves i forbindelse med beplantede filteranlæg, er meget mindre end det Tagrørsbevoksede areal i klitlavningen, som afløbet fra søen kan forventes at passere – kommunen skønner at det mindst drejer sig om 1,5 ha (ved en bredde på 10 m over 1,5 km). For beplantede filteranlæg forudsættes det imidlertid, at udfældelige stoffer fjernes via en bundfældningstank. I situationen med klitlavningen, vil reduktionen af næringsstoffer derfor især dreje sig om denitrifikation af kvælstof, mens fosfor reelt ikke vil blive fjernet, men opakkumuleres i området. Det forventes, at langt størstedelen af de udledte fosfor vil blive bundet og aflejres i sedimentet i klitlavningen. Det forventes ikke, at der vil være væsentlige mængder af fosfor tilbage i vandet når det når den sydlige del af klitlavningen.

Ud over eutrofieringen fra Hættemågekolonien er det også sandsynligt, at søen vil tiltrække et større antal fugle, som fx ænder, end der findes i området på nuværende tidspunkt. Disse vil til føre yderligere næringsstoffer til vandet og klitlavningen. Det præcise tale er meget vanskeligt at anslå, men det forventes at Hættemågekolonien vil bidrage med den største næringsstofberigelse. Hvis man – ud fra et forsigtighedsprincip – antager at den samlede næringsstofbelastning vil være det dobbelte af den ovenfor beregnede, så vil det betyde en belastning på op til 14 kg fosfor og 84 kg kvælstof om året. I forhold til de lovmæssige krav til et beplantet filteranlæg vil de Tagrørsbevoksede arealer, som vandet passerer, fortsat være langt større. Kommunen erkender, at disse tal er usikre, men kan med den nuværende viden på området ikke komme en konkret, videnskabelig vurdering nærmere.

Kumulativ effekt af relaterede projekter og lignende

Klitlavningen er et udyrket og uhegnet areal, der ifølge naturbeskyttelseslovens §§ 24 og 25 er åbent for færdsel til fods og for ophold på steder, hvor der er lovlig adgang. Ifølge adgangsbekendtgørelsens § 19 er det dog ikke tilladt at færdes og opholde sig i rørbevoksninger (BEK nr. 1314 af 20/11/2006), hvilket således er tilfældet for størstedelen af projektområdet. Der løber en eksisterende sti mellem vandreservoiret og ørreddammene. Stien bærer præg af at blive brugt flittigt af strandgæster, og der sker således allerede en vis forstyrrelse af området omkring ørreddammene.

I den sydlige del af projektområdet, fra Sønderho Strandvej og cirka 1000 m mod nord afgræsses på nuværende tidspunkt et areal på ca. 6 ha med kvæg. Ribe Amt har i 2006 givet dispensation efter naturbeskyttelseslovens § 3 til at græsningsområdet udvides i bredden med et areal på yderligere 3,5 ha. Græsningen må ske i perioden 1. maj til 1. oktober med et græsningstryk på maksimalt 0,5 DE pr. ha. Så vidt Esbjerg Kommune er orienteret, er dispensationen endnu ikke blevet udnyttet pga. manglende dispensation fra klitfredningsbestemmelserne.

Lige nord for projektområdet bliver landskabet plejet gennem EUs LIFE-klithedeprojekt. Projektet har bla. til formål at fremme bestanden af Strandtudse på Fanø. En vigtig del af projektet er at holde vandet

tilbage i området så lang tid som muligt. Vandet fra LIFE-projektområdet ledes på nuværende tidspunkt direkte ud over stranden i projektområdets nordlige del. Der er et forholdsvist stort fald på vandløbet på denne strækning, hvorfor eventuelle tiltag, som lukning af vandløbet ud over stranden, ikke vil forplante sig ret langt opstrøms og derfor ikke vil påvirke LIFE-projektet.

Baggrundsbelastningen af kvælstof på Fanø er ca. 14 kg/N/ha/år. Der ligger ingen landbrug i nærheden af projektområdet, der kan tænkes at belaste området yderligere, ligesom der heller ikke gødskes på de nærliggende arealer.

Der er på nuværende tidspunkt ikke kendskab til andre projekter, som kan have en kumulativ virkning på klitlavningen.

3. NATURA 2000-OMRÅDET

Internationale naturbeskyttelsesområder og bevaringsstatus

Natura 2000 området omfatter EF-habitatområde nr. 78 (Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde), EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 53 (Fanø) og Ramsarområde nr. 27 (Vadehavet).

Det berørte areal ligger centralt i Natura 2000-området i sammenhæng med andre naturarealer.

Den generelle bevaringsmålsætning, som følger af direktiverne, indebærer, at gunstig bevaringsstatus for de arter og naturtyper, områderne er udpeget for at beskytte, skal sikres og genoprettes. Mere specifikke mål vil blive fastsat i den kommende Natura 2000-plan, der forventes færdig i 2009.

Gunstig bevaringsstatus er defineret i direktivet og rummer for naturtyperne tre elementer 1) areal, der skal være stabilt eller i udbredelse, 2) struktur og funktion, der rummer de særlige krav og forhold, der skal være for at naturtypens tilstand er god, fx vandstand og jordbundsforhold, 3) status for en række karakteristiske arter, som tilsvarende skal være gunstig.

Fastsættelse af mål for de enkelte arter og naturtyper skal tage udgangspunkt i nationalt fastsatte kriterier for gunstig bevaringsstatus (jf. Søgaard et al. 2003, "Kriterier for gunstig bevaringsstatus", faglig rapport fra DMU nr. 457, 2. udgave).

Udpegningsgrundlag for habitatområdet

EF-habitatområde nr. 78 (Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde) er som helhed udpeget for følgende arter og naturtyper (prioriterede arter og naturtyper er markeret med *):

1095 Havlampret
1096 Bæklampret
1099 Flodlampret
1103 Stavsild
1106 Laks (kun i ferskvand)
1113 *Snæbel
1351 Marsvin
1355 Odder
1364 Gråsæl
1365 Spættet sæl
1110 Sandbanker med lavvandet vedvarende dække af havvand
1130 Flodmundinger
1140 Mudder- og sandflader blottet ved ebbe
1150 *Kystlaguner og strandsøer
1310 Vegetation af kveller eller andre enårige strandplanter, der koloniserer mudder og sand
1330 Strandenge

2110 Forstrand og begyndende klitdannelser
2120 Hvide klitter og vandremiler
2130 *Stabile kystklitter med urteagtig vegetation (grå klit og grønsværklit)
2140 *Kystklitter med dværgbuskvegetation (klithede)
2170 Kystklitter med gråris
2180 Kystklitter med selvsåede bestande af hjemmehørende træarter
2190 Fugtige klitlavninger
3150 Næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter eller store vandaks
3260 Vandløb med vandplanter
4010 Våde dværgbusksamfund med klokkelyng
6210 Overdrev og krat på mere eller mindre kalkholdig bund (* vigtige orkidélokaliteter)
6230 *Artsrige overdrev eller græsheder på mere eller mindre sur bund
6410 Tidvis våd eng på mager eller kalkrig bund, ofte med blåtop
7230 Rigkær
91D0 *Skovbevoksede tørvemoser

For projektområdet gælder, at klitlavningen nord og syd for ørreddammene tilhører habitat-naturtypen 2190 klitlavning. De tørrere dele omkring klitlavningen er 2130 grå- og grønsværsklit.

Ørreddammene og det gamle vandreservoir (i alt ca. 4 ha), hvor der påtænkes anlagt en sø, er kortlagt som ikke værende en naturtype omfattet af habitatdirektivets bilag I.

Inden for det nuværende kvægafgræssede område på ca. 6 ha er der registreret en mindre del 7230 rigkær (15%) og en stor del mere eller mindre kalkrig mose (hovednaturtype 7200). Vest for det afgræssede område, herunder hvor allerede foreligger en dispensation efter § 3 til at afgræsse (ca. 4 ha), er der ligeledes registreret en mindre del 7230 rigkær (20%), mens det øvrige areal er registreret som 2190 klitlavning. Rigkæret er af typen ekstremrigkær, bla. med forekomst af arterne Sump-Hullæbe, Kødfarvet Gøgeurt og Leverurt.

Syd for Sønderho Strandvej er det fugtige område på ca. 7 ha kortlagt som 1330 strandeng.

Af de kortlagte naturtyper er kun 2130 grå- og grønsværsklit en prioriteret naturtype. For prioriterede naturtyper gælder ifølge bek. om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter, § 10, at afvigelse fra bekendtgørelsens regler om sikring af bevaringsstatus kun kan ske, når der foreligger bydende nødvendige hensyn til menneskers sundhed og den offentlige sikkerhed eller væsentlige gavnlige virkninger på miljøet, eller, efter udtalelse fra Europa-kommissionen, andre bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser.

For de øvrige naturtyper gælder, af fravigelser kan ske, når der foreligger bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser, herunder af social eller økonomisk art, fordi der ikke findes nogen alternativ løsning.

Bevaringsstatus for strandeng (1330)
Ifølge Søgaard et al. 2003 ("Kriterier for gunstig bevaringsstatus") skal der være et stabilt eller stigende areal; et naturligt næringsstofniveau (30-40 kg N/ha/år); et stabilt eller stigende areal som oversvømmes af havet; pH skal være stabil og ikke væsentligt lavere end lokalitetens naturlige surhedsgrad; ledningsevnen skal være inden for den forventede variationsbredde for naturtypen i Danmark og stabil eller i forbedring; der bør være min. 50 m til nærmeste areal med pesticidanvendelse eller gødskning; arealandel med tæt græsning/slet skal være stabil eller stigende, men ikke således, at arealer med ekstensiv græsning udelukkes helt; afvigelsen i artssammensætningen af planter skal være indenfor den

forventede variationsbredde for naturtypen i Danmark og bestanden af karakteristiske arter skal være stabil eller stigende.

På landsplan er bevaringsstatus for habitattype 1330 ikke vurderet (Søgaard et al. 2003), men flere lokale undersøgelser viser en reduktion af naturtypens areal og en forringelse af strandengenes værdi som levested for de karakteristiske plante- og dyrearter (herunder rødlistede plantearter). På lokalt niveau er de vigtigste trusler mod naturtypen tilgroning, ændrede hydrologiske forhold som følge af dræning og eutrofiering.

I basisanalyse 2006 for habitatområde nr. 78 er der kortlagt et areal på 6261 ha med naturtypen 1330.

Bevaringsstatus for klitlavning (2190)
Ifølge Søgaard et al. 2003 skal der være et stabilt eller stigende areal; et naturligt næringsstofniveau (10-25 kg N/ha/år); en stabil eller faldende indsats for oprensning og nygravning af grøfter; pH skal være stabil og ikke væsentligt lavere end lokalitetens naturlige surhedsgrad; dækningsgraden af træer og buske skal være inden for den forventede variationsbredde for naturtypen i Danmark; afvigelsen i artssammensætningen af planter skal være indenfor den forventede variationsbredde for naturtypen i Danmark og bestanden af karakteristiske arter skal være stabil eller stigende.

På landsplan er bevaringsstatus for habitattype 2190 ikke vurderet (Søgaard et al. 2003). Typen kan være truet af sænket grundvand, eutrofiering, tilgroning og ændret udnyttelse. Hastighed og type af tilgroning kan være påvirket af eutrofiering med nedfald af atmosfæriske kvælstofforbindelser. En stor del af de fugtige 'grønninger' har tidligere været udnyttet til høslet og græsning med tilhørende borttransport af næringsstoffer.

I basisanalyse 2006 for habitatområde nr. 78 er der kortlagt et areal på 364 ha med naturtypen 2190.

Bevaringsstatus for grå- og grønsværsklit (2130)
Ifølge Søgaard et al. 2003 skal der være et stabilt eller stigende areal; et naturligt næringsstofniveau (10-20 kg N/ha/år, < 6mgN/g i *Cladonia portentosa*); pH skal være stabil og ikke væsentligt lavere end lokalitetens naturlige surhedsgrad; arealandel påvirket af slitage fra f.eks. turisme bør være stabilt eller faldende og ikke overstige 10%; dækningsgraden af ikke-hjemmehørende træer og buske skal være stabil eller faldende; lav/mos-ratio i grå klit skal være stabil eller i forbedring og bør ikke være større end 3:1; afvigelsen i artssammensætningen af planter skal være indenfor den forventede variationsbredde for naturtypen i Danmark og bestanden af karakteristiske arter skal være stabil eller stigende.

Nationalt må bevaringsstatus for habitattype 2130 betegnes som usikker (Søgaard et al. 2003). Mange steder er typen under forandringspres fra dæmpet dynamik som følge af kystsikring og sandflugtsdæmpning, samt tilgroning som følge af ophørt græsning. Tidligere har specielt fåregræsning holdt dynamikken ved lige gennem græsning og slitage. På lokalt niveau er vigtigste trusler mod naturtypen slitage, eutrofiering og for lidt eller forkert pleje, som blandt andet har medført tilgroning.

I basisanalyse 2006 for habitatområde nr. 78 er der kortlagt et areal på 1056 ha med naturtypen 2130.

Bevaringsstatus for rigkær (7230)
Ifølge Søgaard et al. 2003 skal der være et stabilt eller stigende areal; tålegrænsen for kvælstof må ikke overskrides (her skønnet til 15-25 kg N/ha/år); indhold af kvælstof i tørvemosser bør være < 10 mg N/g tørstof; NO_3-N i vand bør være < end 0,03 mg N/l; der skal være stabil eller faldende dræning og afvanding; afstand til nærmeste areal med kalkning og gødskning skal være stabil eller stigende (kalkning og gødskning må ikke forekomme på arealet); pH skal være stabil og ikke væsentlig lavere

end lokalitetens naturlige surhedsgrad; ledningsevnen skal være inden for den forventede variationsbredde for naturtypen i Danmark og stabil eller i forbedring; dækningsgrad af buske og træer skal være stabil eller faldende; arealandel med ekstensiv græsning og anden tidligere udnyttelse skal være stabil eller stigende; afvigelsen i artssammensætningen af planter skal være indenfor den forventede variationsbredde for naturtypen i Danmark og bestanden af karakteristiske arter skal være stabil eller stigende.

National bevaringsstatus for habitattype 7230 er ikke vurderet af Søgaard et al. (2003). De angiver dog, at " En sjælden variant er ekstremrigkær, som findes på særligt kalkrig bund. Det er en naturtype, der er gået stærkt tilbage." Rigkæret ved Sønderho er et ekstremrigkær. Lokalt er de vigtigste trusler mod naturtypen i dag tilgroning, eutrofiering og ændrede hydrologiske forhold som følge af dræning og vandindvinding. På forekomsterne vil disse faktorer derfor indgå i vurderingen af gunstig bevaringsstatus. De fleste forekomster er formentlig små arealer, hvorfor påvirkninger fra naboarealer generelt vil have stor betydning.

I basisanalyse 2006 for habitatområde nr. 78 er der kortlagt et areal på 13 ha med naturtypen 7230.

Udpegningsgrundlag fuglebeskyttelsesområdet
Fuglebeskyttelsesområde nr. 53 (Fanø) er udpeget for ynglefuglene Rørdrum, Rørhøg, Blå Kærhøg, Klyde, Hvidbrystet Præstekrave, Almindelig Ryle, Sandterne, Havterne og Dværgterne samt for trækfuglen Lysbuget Knortegås.

I basisanalyse 2006 for fuglebeskyttelsesområde nr. 51 (Fanø) er der angivet bestande for arterne:
Rørdrum: 7
Rørhøg: 9
Blå Kærhøg: 0
Klyde: 10
Hvidbrystet Præstekrave: 11
Alm. Ryle: 0
Sandterne: 0
Havterne: 11
Dværgterne: 14
Lysbuget Knortegås (trækfugl): > 2000
Brushane (ikke på udpegningsgrundlaget): 0-1

Af de nævnte arter yngler Rørdrum, Blå Kærhøg og Rørhøg i rørskov. Blå Kærhøg yngler dog særdeles sjældent i Danmark, og der er ikke kendskab til, at den yngler på Fanø. Blå Kærhøg benytter dog gerne græsarealer og moseområder til at jage over. På Fanø er den en hyppig gæst i vinterhalvåret fra oktober til april (kilde: DOFbasen), bla. omkring Sønderho. Ifølge Pihl et al. 2003 ("Bevaringsstatus for fuglearter omfattet af EF-fuglebeskyttelsesdirektivet", faglig rapport fra DMU nr. 462) er Blå Kærhøg indvandret til Danmark i 1992. Det synes endnu for tidligt at konstatere, at en dansk ynglebestand har etableret sig, og den nationale bevaringsstatus for arten må derfor foreløbig vurderes som usikker.

Rørhøg er en kendt ynglefugl på Fanø. I 2007 er der observeret et ynglepar ved Sønderho Strand (kilde: DOFbasen). Rørhøgen finder sin føde i rørskoven, men også på enge og marker. Ifølge Pihl et al. 2003 har antallet af ynglende Rørhøge har været stærkt stigende fra 1970 og frem til midten af 1990erne fra ca. 100 til 650 par. Den store stigning i antal taget i betragtning må den nationale bevaringsstatus for Rørhøg i Danmark foreløbig vurderes som gunstig.

Rørdrum er kendt som ynglefugl fra rørskovene omkring Sønderho Strand (kilde: DOFbasen). Ved besigtigelse den 6. juni 2007 blev der hørt flere paukende fugle i projektområdet. Rørdrum lever i store

rørskove og store sumpområder, hvor den yngler og finder sin føde. Ifølge Pihl et al. 2003 er arten generelt øget i antal i Danmark herunder de fleste fuglebeskyttelsesområder, i hvilken den optræder i udpegningsgrundlaget. Bestanden har været stærkt voksende siden 1980, og samlet må den nationale bevaringsstatus for Rørdrum i Danmark foreløbig vurderes som gunstig.
Der er ikke kendskab til, at de øvrige arter på udpegningsgrundlaget yngler inden for projektområdet (kilde: DOFbasen og www.dof.dk – Danmarks fugle).

Arter på habitatdirektivets bilag IV
Habitatdirektivets artikel 12 omhandler beskyttelsen af arter og lyder:

1. Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger til at indføre en streng beskyttelsesordning i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er nævnt i bilag IV, litra a), med forbud mod:

a) alle former for forsætlig indfangning eller drab af enheder af disse arter i naturen
b) forsætlig forstyrrelse af disse arter, i særdeleshed i perioder, hvor dyrene yngler, udviser yngel-pleje, overvintrer eller vandrer
c) forsætlig ødelæggelse eller indsamling af æg i naturen
d) beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- eller rasteområder.

2. For disse dyrearter forbyder medlemsstaterne opbevaring, transport eller salg af eller bytte med og udbud til salg eller bytte af enheder, der er indsamlet i naturen, med undtagelse af dem, der lovligt er indsamlet inden iværksættelsen af dette direktiv.

3. Forbuddene i stk. 1, litra a) og b), samt stk. 2 gælder for alle livsstadier hos de dyr, der er omfattet af denne artikel.

4. Medlemsstaterne indfører en ordning med tilsyn med uforsætlig indfangning eller drab af de dyrearter, der er nævnt i bilag IV, litra a). På grundlag af de indhentede oplysninger gennemfører medlemsstaterne de yderligere undersøgelser eller træffer de bevaringsforanstaltninger, der er nødvendige for at sikre, at uforsætlig indfangning eller drab ikke får en væsentlig negativ virkning for de pågældende dyrearter.

Af arterne på bilag IV, forekommer Strandtudse og Spidssnudet Frø på Fanø, og med stor sandsynlighed inden for projektområdet. Løgfrø er kun angivet med et enkelt fund fra øen (kilde: "Natur i vadehavsområdet", Sønderjyllands og Ribe Amter, www.nationalparkvadehavet.dk), og det er derfor tvivlsom, at den forekommer i projektområdet. Løgfrø yngler i vandhuller, men findes mest på dyrkede marker. Her har den gravet sig ned i jorden det meste af tiden. Strandtudse yngler mest i søer uden bevoksning eller søer, der tørrer ud i løbet af sommeren. Som projektområdet fremstår på nuværende tidspunkt med tæt rørskov og pilesump, er det derfor ikke velegnet som ynglested for Strandtudse. Strandtudsen klarer sig bedre, hvis man høster tagrør omkring vandhuller, eller slår bevoksningen. Spidssnudet Frø yngler til gengæld i mange forskellige slags vandhuller. Uden for ynglet iden lever den på fugtige steder, tæt på vandhullerne (kilde: www.skovognatur.dk/DyrOgPlanter/Padder/).

Mulige alternative løsninger
Nul-løsning – ingen yderligere indgreb
Hvis der ikke foretages ændringer, vil de tidligere kulturpåvirkede arealer omkring ørreddammene fortsætte med at gro til i Tagrør og Pil. Dette vil kunne være til gavn for de rørskovslevende fuglearter, idet arealet med egnede habitater vil være konstant eller øges. Vandet fra LIFE-projektområdet vil fortsat blive ledt ud over stranden og vil ikke medvirke til at opretholde en høj fugtighed i klitlavningen. Levestederne for Strandtudse og Spidssnudet Frø vil ikke forbedres, da arealer med åbne vandflader gror til. Besøgende vil fortsat benytte stien mellem ørreddammene og vandreservoiret hele

året, og der vil således stadig være en vis forstyrrelse af ynglende og rastende fugle året rundt. Muligheden for formidling og naturoplevelser vil forblive på det nuværende forholdsvis lave niveau.

Projektet udføres, men der anlægges ikke øer i søen
Hvis der ikke anlægges øer i søen, vil der sandsynligvis ikke blive dannet en hættemågekoloni, og næringsstofbelastningen af søen og klitlavningen nedenstrøms søen vil derfor være noget lavere. Risikoen for eutrofiering af klitlavningen og 7230 rigkæret vil derfor mindskes betydeligt og søen vil desuden fremstå mere naturlig. Til gengæld vil søen ikke være med at afhjælpe den bestandsnedgang for Hættemåge, der har været set de sidste 20 år, og vil ikke være muligt ynglested for Sandterne.

Yderligere udvidelse af afgræsningsområdet
Det oprindelige ansøgningsmateriale nævner en yderligere udvidelse af afgræsningsområdet ud over det areal, hvor der allerede er givet dispensation efter naturbeskyttelseslovens § 3 til afgræsning med kvæg. Yderligere afgræsning vil medføre, at arealer med rørskov vil forsvinde og dermed levestederne for flere arter på udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområdet. Esbjerg Kommune vurderer derfor, at der ikke kan gives dispensation til en udvidelse af kvægafgræsningsarealet ud over det allerede tilladte.

Oprensning af sydgående vandløb
En oprensning af det sydgående vandløb vil begrænse næringsstofpåvirkningen af næringsrigt vand fra den etablerede sø i klitlavningen. Dette vil dog være i direkte strid med kriterierne opsat for gunstig bevaringsstatus, idet at der forudsættes en stabil eller faldende indsats for oprensning og nygravning af grøfter. Desuden vil en oprensning af grøften være i strid med naturbeskyttelsesloven. Endelig vil det årlige vedligehold af grøften være særdeles vanskeligt som følge af terrænforholdene og medføre forstyrrelser af fuglelivet.

4. VURDERINGSKRITERIER
Beskyttelsesinteresserne knytter sig til klitlavningen, der hovedsageligt består af rørsump med en mindre andel fattig- og rigkær. Desuden knyttes beskyttelsesinteresserne til de fuglearter, der er omfattet af fuglebeskyttelsesdirektiverne samt til andre fugle- og dyrearter, herunder arterne på habitatdirektivets bilag IV. Det mest sårbare dyreliv er knyttet til Tagrørsbevoksningerne.

Projektet forventes ikke at have betydning for naturtyper og arter uden for projektområdet.

Sandsynlig påvirkning af udpegede naturområder
Reduktion af areal
Der anlægges et observationsskjul på ca. 50m^2 i et område kortlagt som 2130 grå- og grøn klit. Denne reduktion udgør en direkte og negativ påvirkning. Klitområdet vil dog senere kunne retableres ved fjernelse af observationsskjulet. Et sådant krav om fjernelse af observationsskjulet bør indføres i dispensationen efter klitfredningsbestemmelserne eller fredningen. I forhold til det totale kortlagte areal af type 2130 på 1056 ha i habitatområdet, vurderes indgrebet ikke at være væsentligt.

Det kulturpåvirkede dambrugsområde er ikke kortlagt som værende en habitatnaturtype. Ændringer inden for dette område vil derfor ikke have betydning for arealet af habitatnaturtyper. Ændringen kræver dog stadig en dispensation efter naturbeskyttelsesloven, da arealet er § 3-mose.

Eutrofiering
Det vurderes, at der ikke vil ske en eutrofiering af kvælstoffølsomme naturtyper. I forbindelse med, at søvandet ledes ned gennem klitlavningen, vil Tagrørsbevoksningen blive tilført en del næring i form af bla. kvælstof og fosfor. Denitrifikation forventes dog at fjerne langt størstedelen af det tilførte kvælstof. Det er sandsynligt, at fosfor vil blive bundet i sedimentet og derfor ikke medføre en væsentlig næringsstofbelastning af den floristisk mere interessante sydlige del af klitlavningen. Det forventes ikke, at arealet med Sump-Hullæbe og de øvrige rigkærsarealer vil få tilført yderligere næring, da det ikke er sandsynligt, at de vil blive oversvømmet.

Hindring/forsinkelse af proces mod gunstig bevaringsstatus

Projektet har ikke indflydelse på processen mod etablering af gunstig bevaringsstatus for klit-lavningen og de omkringliggende arealer. Idet vandet ledes ned gennem klitlavningen, vil dette kunne medvirke til at opretholde en høj vandstand, hvilket er et af kriterierne for gunstig bevaringsstatus.

Andet
Den forøgede vandstand nord for søen og syd for ørreddammene kan medføre, at væksten af Tagrør øges. Dette vurderes dog ikke at have en væsentlig negativ effekt på naturtyperne.

Sandsynlig påvirkning af udpegede arter
Forstyrrelse af arter
Forstyrrelse af naturtyper og arter kan dels finde sted under anlægsarbejdet og dels under benyttelsen af anlæggene efter disse er udført. De vedvarende forstyrrelser vil være knyttet til observationsskjulet og besøgende, der ønsker at krydse området eller besigtige ørreddammene. Desuden vil der forekomme forstyrrelser i forbindelse med vedligehold af indhegningen med får og tilsyn med fårene. Fårene i sig selv vil desuden kunne udgøre et forstyrrende element.

På nuværende tidspunkt sker der allerede en vis forstyrrelse af arterne, når besøgende passerer området ved ørreddammene på den eksisterende sti. Med projektet vil denne færdsel sandsynligvis blive mindre, idet gennemgående færdsel vil blive søgt undgået ved skiltning og hegning. Desuden vil der ikke vil blive skabt mulighed for at bevæge sig rundt om søen. Forstyrrelse af ynglende fugle vil desuden blive søgt minimeret ved, at der i perioden 1. april – 31. juli kun er adgang til observationsskjulet. Tilstedeværelsen af folk i observationsskjulet forventes ikke at medføre væsentlige forstyrrelser på fuglelivet.

Omkring 1 ha rørskovsbevoksning fjernes i forbindelse med etableringen af en sø i vandreservoiret. Tagrørsbevoksninger er som nævnt levested for en række beskyttede fulgearter på Fanø. Set i forhold til det samlede areal med Tagrør på Fanø, vurderes denne reduktion ikke at være væsentlig. Desuden kan den forøgede vandstand nord for søen og syd for ørreddammene kan medføre, at væksten af Tagrør vedligeholdes eller øges. Dette kan medføre forbedrede levevilkår for de fugle, der findes i tilknytning til rørskovsområder, herunder Rørdrum, Rørhøg og Blå Glente.

Sandsynlig påvirkning af lokalitetens integritet
Samlet set vil projektet ikke påvirke habitatområdets integritet i anlægsfasen eller blivende. Integriteten omfatter sammenhængen i lokalitetens økologiske struktur og funktion for hele arealets vedkommende eller påvirkningen på de naturtyper, kombination af naturtyper og/eller artsbestande for hvilke lokaliteten er udpeget. Projektet vil påvirke klitlavningen og klitterne på de arealer, hvor projektet udføres, jf. ovenfor. Men projektet vil ikke påvirke Natura 2000-områdets økologiske sammenhæng, fuldstændighed og modstandsdygtighed.

Reduktionen af 2130 grå- og grønsværsklit er reversibel, hvis observationsskjulet ikke længere benyttes. Observationsskjulet skal i så fald fjernes fuldstændigt og klitten retableres. Ligeledes vil den ændrede vandføring kunne retableres og øerne i søen vil kunne fjernes. Såfremt søen i vandreservoiret ikke vedligeholdes, vil den med tiden sandsynligvis atter gro til i tagrør.

Projektet har ikke kumulative effekter i forhold til andre kendte projekter eller planer på Fanø.

5. KONKLUSION
På baggrund af vurderingerne i foregående afsnit konkluderes, at projektet ikke vil medføre en væsentlig påvirkning af naturtyper og arter, der er omfattet af EF-habitatdirektivet og EF-fuglebeskyttelsesdirektivet.

Projektet påvirker ikke Natura 2000-områdets integritet fordi;

- der ikke vil blive væsentlig øget forstyrrelse af arter,
- der ikke sker væsentlig reduktion i egnede levesteder for arter,
- der ikke sker væsentlig reduktion af bilag I-naturtyper og
- fjernelsen af naturtypen 2130 vil være reversibel samt at
- der sker ikke væsentlig øget eutrofiering af kvælstoffølsomme naturtyper.

Konklusion
Sammenfattende kan det uden rimelig tvivl udelukkes, at der vil ske en væsentlig negativ påvirkning af områdets naturtyper, arter og integritet..."

Oversigtskort med projektets delelementer

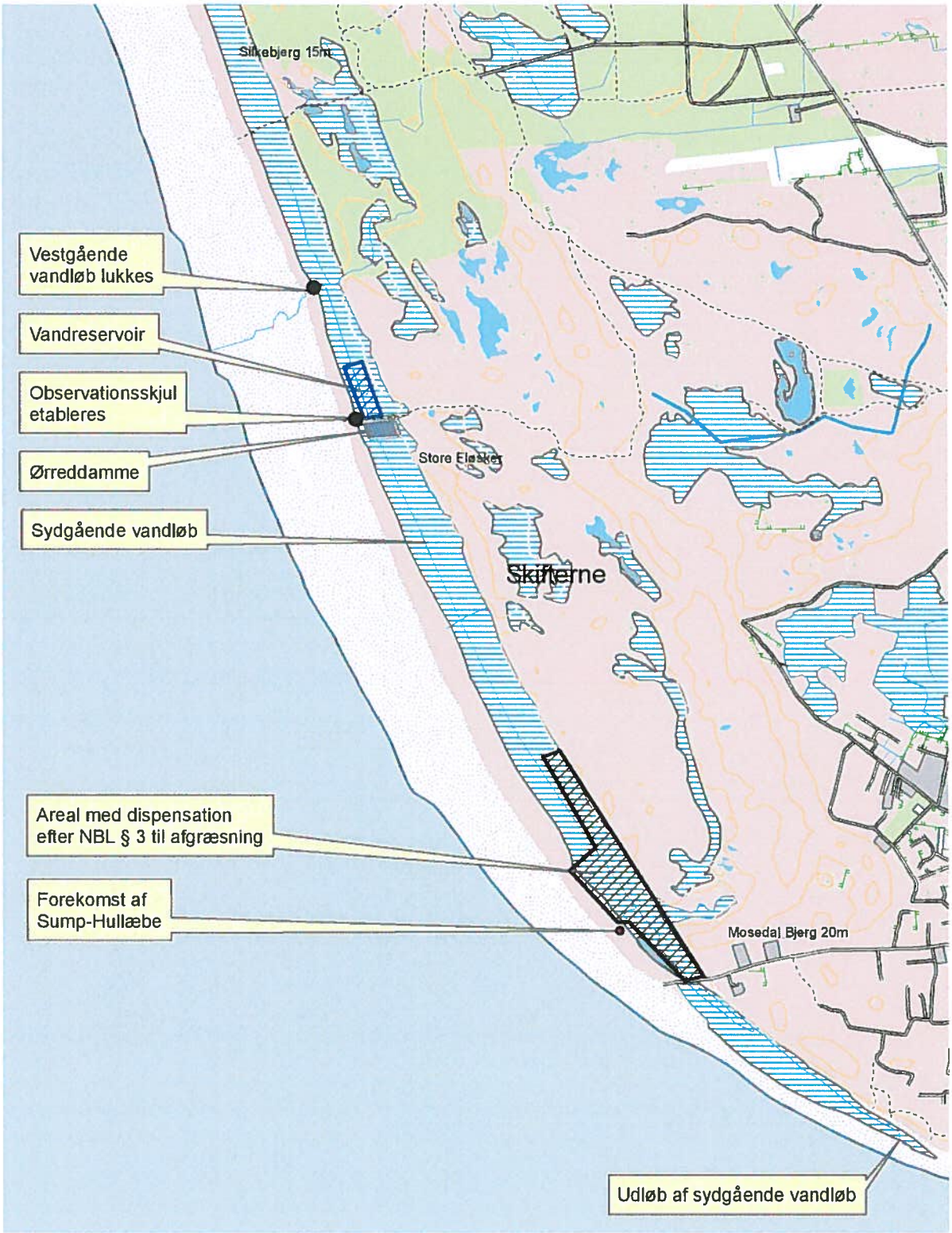
Silkebjerg 15m
Vestgående vandløb lukkes
Vandreservoir
Observationsskjul etableres
Ørreddamme
Sydgående vandløb
Store Elsker
Skifterne
Areal med dispensation efter NBL § 3 til afgræsning
Forekomst af Sump-Hullæbe
Mosedal Bjerg 20m
Udløb af sydgående vandløb

Observationsskjul

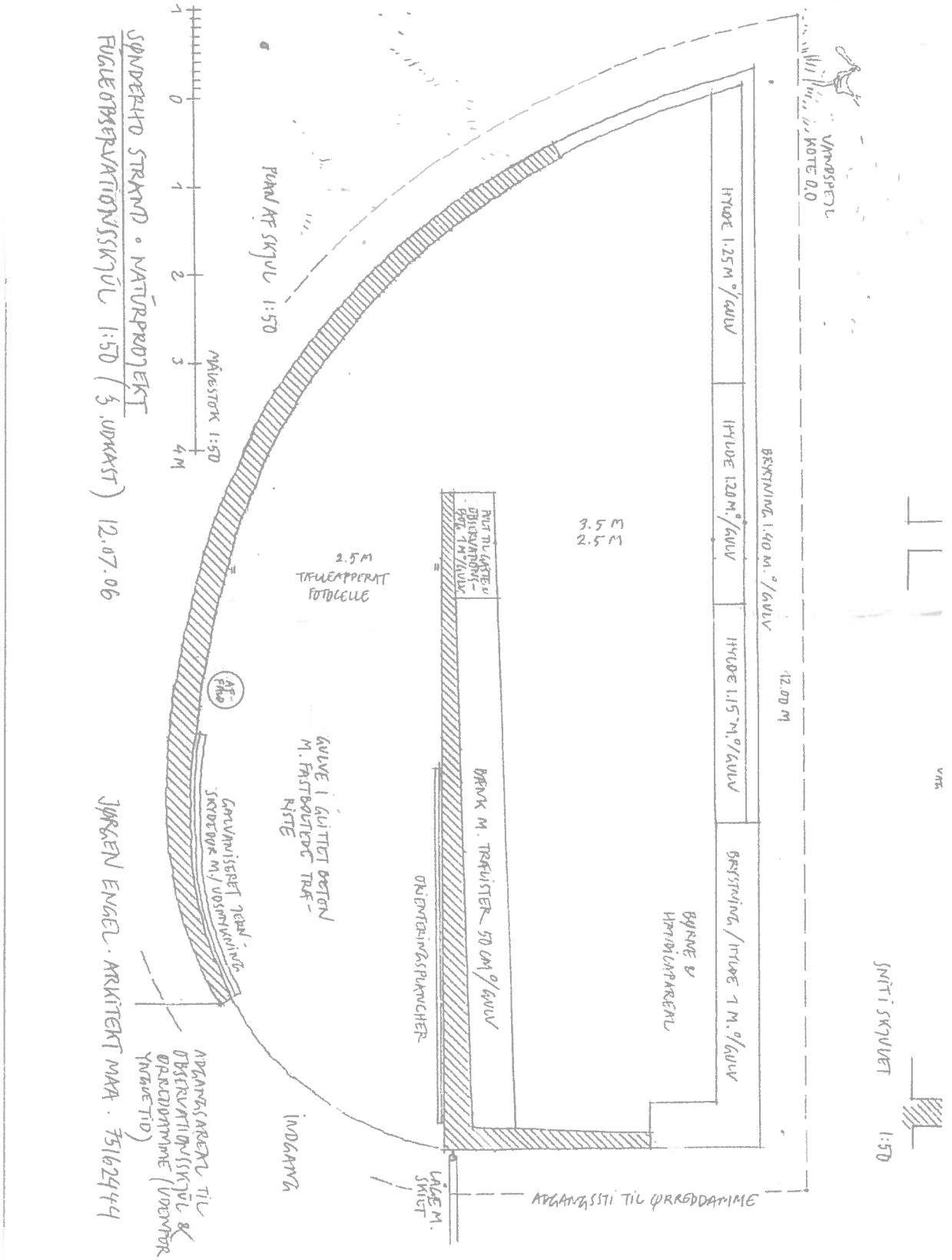

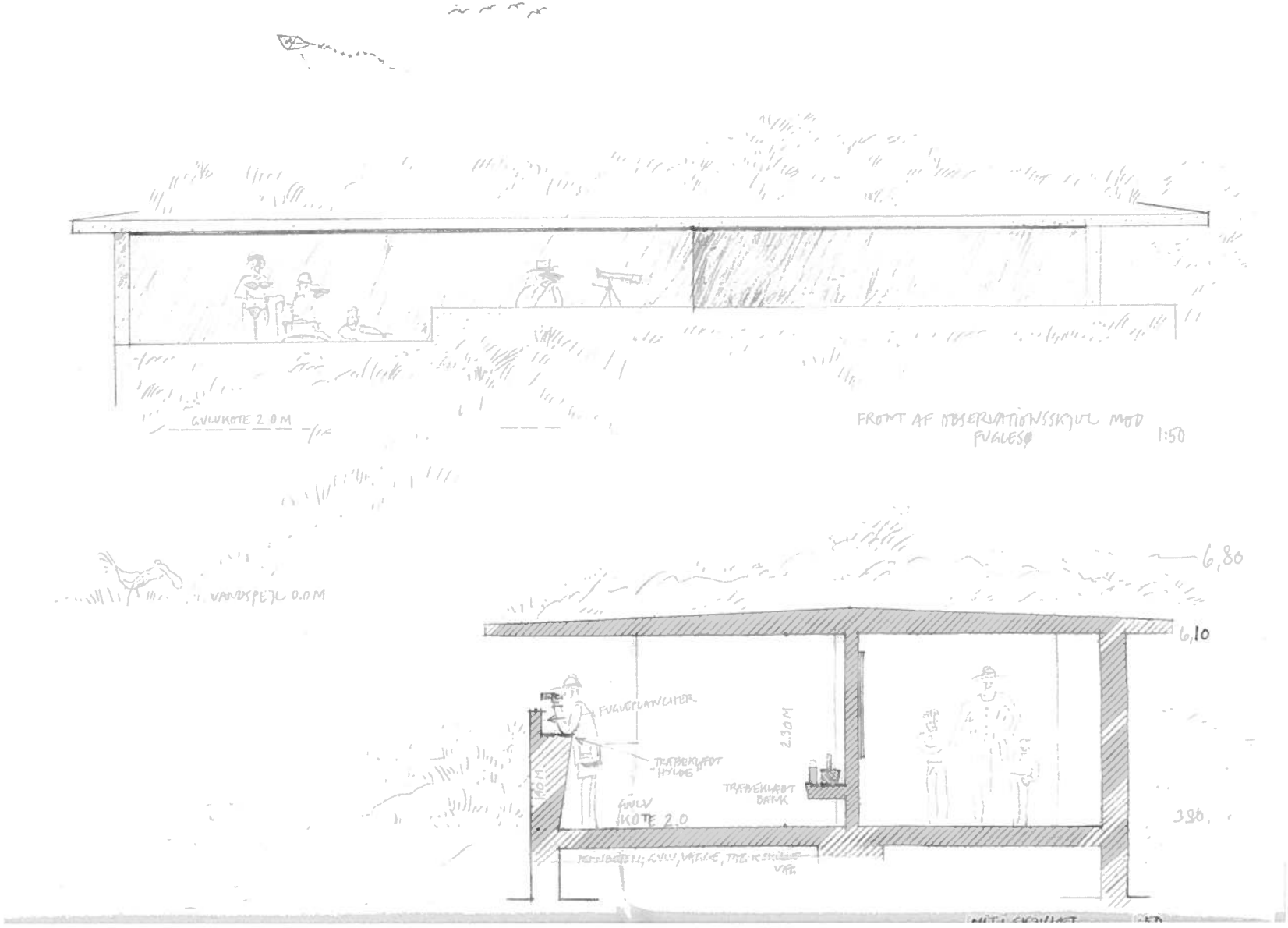
GULVKOTE 2.0 M
FRONT AF OBSERVATIONSSKJUL MOD FUGLESØ
1:50
VANDSPEJL 0.0 M
6,80
6,10
FUGLEPLANCHER
2,30 M
TRÆBEKLÆDT HYLDE
TRÆBEKLÆDT BÆNK
GULV KOTE 2.0
3,30

Billeder af projektområdet

Vandreservoiret set fra syd.

Ørreddammene set fra nord.

Vandløbet, der løber ud over stranden.

Sydlige del af projektområdet, hvor der sker afgræsning.

Esbjerg Kommune har den 12. august 2013 meddelt dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 3 til projektets gennemførelse. Kommune har anført i brevet:

"...

Du har søgt om dispensation til at gennemføre projektet "Sønderho strandsø på matr.nr. 300, 308a, 308d, 308i, Sønderho By, Sønderho.

Projektet omfatter følgende tiltag:

1. lukning af vandløb, der har udløb over stranden mod vest,
2. ændring af vandløbets forløb, så vandet i stedet føres gennem vandløb i klitlavningen i sydgående retning gennem en påtænkt sø (det gamle vandreservoir) og forbindes med vandløb syd for ørreddammene,
3. uddybning af vandløbet nord for det gamle vandreservoir i forbindelse med afvanding af søen,
4. etablering af en sø med to øer,
5. bortkørsel og kompostering af alt opgravet materialer vandløb og sø,
6. rydning af ørreddammene,
7. forhøjet vandstand nord og syd for ørreddammene,
8. udvidelse af afgræsningsområdet,
9. belægning af sti med træflis og
10. etablering af observationsskjul.

Kommunens afgørelse

Esbjerg Kommune giver hermed dispensation til at alle punkter i ovenstående liste, med undtagelse af de to herunder nævnte, i strandeng og mose omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Placeringen fremgår af vedlagte kortbilag.

Der gives **afslag** på dispensation til:

1. Udvidelse af afgræsningsområdet.
2. Belægning af sti med træflis.

Dispensationen er givet på følgende vilkår:

Vedrørende projektet generelt:

1. Projektet forudsættes udført som beskrevet i ansøgningsmaterialet.

2. Der må ikke foretages nogen form for terrænændringer uden for det tilladte udgravningsareal.

3. Ved kørsel med maskiner må der ikke efterlades varige spor i området.

4. Der må ikke beplantes med træer og buske i området.

5. Bortskaffelse af affald skal ske i henhold til kommunens affaldsplan.

6. Det kvægafgræssede område udvides ikke ud over det allerede tilladte.

7. For at begrænse forstyrrelsen af fuglelivet skal publikums adgang til arealerne om-kring ørreddammene begrænses ved, at der i perioden 1. april – 31. juli kun er adgang til observationsskjulet.

8. Stier skal fortsat henligge som trampestier uden nogen former for belægning.

Vedrørende sø og vandløb:

9. Oprensningen skal foregå i perioden 1. sept. - 1. april.

10. Der må ikke deponeres opgravet materiale inden for projektområdet. Dette omfatter også midlertidig deponi og afdrypning af opgravet materiale.

11. Vandløbet syd for ørreddammene må ikke oprenses, men skal fortsat have et diffust forløb, så næringsstoffer fra søvandet fjernes eller udfældes.

12. Der må efterfølgende ikke udsættes fugle, fisk eller andre dyr i eller ved søen, ligesom der ikke må fodres, opstilles andehuse, hegn eller andre specielle indretninger i eller ved vandhullet. Dette er dog ikke til hinder for, at der kan opstilles sædvanligt kreaturhegn omkring vandhullet. Søen må heller ikke kalkes eller lignende.

13. Vandet fra søen skal ledes gennem ørreddammene, således at der kan ske en sedimentation af organiske stoffer og fosfor, før vandet føres ned gennem klitlavningen.

Vedrørende afgræsning og pleje omkring ørreddammene:

14. Der anvendes får til afgræsningen.

15. Afgræsningen kan ske året rundt. Såfremt der sker nedgræsning af vegetationen på arealet, skal fårene tages fra i en periode. Græsningstrykket fastsættes løbende af Esbjerg Kommune i samarbejde med Fanø Kommune.

16. Der må ikke tilskudsfodres på arealerne ud over almindeligt mineraltilskud.

17. Der må ikke gødskes på de berørte arealer, hverken med kunstgødning eller husdyr-gødning og lignende.

18. Der må ikke anvendes sprøjtemidler.

19. Ved kørsel med traktor og lignende må der ikke efterlades varige spor i området.

20. Yderligere pleje af ørreddammene begrænses til rydning af Pil.

21. Såfremt græsningen ophører, skal hegn m.m. fjernes fra området.

Disse vilkår stilles for at sikre naturværdierne i området...

Begrundelse

Esbjerg Kommune har truffet afgørelsen på baggrund af følgende oplysninger og vurdering:

Arealerne:
Arealet er beskyttet natur, omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Der er forbud mod at foretage ændringer i tilstanden af beskyttede naturarealer. Kommunen kan dog i særlige tilfælde give dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3.

Arealernes værdisætning afspejler den nuværende tilstand af arealet. Arealet umiddelbart omkring ørreddammene er værdisat B, hvilket gives til lokaliteter med middelhøj naturværdi. Værdisætningen er begrundet i det urørte landskab og potentielt store betydning for fuglelivet. Vegetationsmæssigt er området mindre interessant. Projektet vil kunne skabe forbedrede levevilkår for en række fuglearter såsom hættemåge og – eventuelt - sandterne. Afgræsning vil desuden medføre større variation i den ellers ensartede vegetation i området.

Arealerne syd for ørreddammene, hvor indgrebet udelukkende vil være vandstandsstigning, er værdisat A, hvilket gives til lokaliteter med særlig høj naturværdi. Den høje værdisætning skyldes tilstedeværelsen af naturtype ekstremrigkær med sjældne arter såsom orkideerne sump-Hullæbe og kødfarvet Gøgeurt.

Udvidet græsning:
Baggrunden for Esbjerg kommunes afgørelse findes i kommunens tidligere afgørelse vedr. Fanø kommunes ansøgning til projektet fra 2007. I den forbindelse blev der udarbejdet en konsekvensvurdering for projektet, med henblik på at vurdere projektets indvirkning på internationalt beskyttede naturtyper og arter inden for projektområdet. Denne konsekvensvurdering er stadig gældende.

Der blev givet dispensation til samtlige forhold i ansøgningen, med undtagelse af det udvidede græsningeområde.

Årsagen til at udvidelsen af græsningsområdet ikke blev medtaget i dispensationen, var at det ikke kunne udelukkes at græsningen ville medføre forringede levevilkår for arterne rørdrum, rørhøg og blå kærhøg. Alle disse arter er på udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelses-område nr. 53 (Fanø).

I forhold til den nuværende ansøgning vil Esbjerg kommune støtte sig til denne vurdering og dermed meddele dispensation på de samme vilkår som sidst. Derfor gives der ikke dispensation til at øge afgræsningen syd for projektområdet. Denne afgørelse baseres på det generelle forsigtighedsprincip som anvendes i forbindelse med forvaltning af Natura 2000 områder.

En udvidelse af det kvægafgræssede område vil eventuelt kunne komme på tale på et senere tidspunkt efter en konkret vurdering, når den endelige effekt af de øvrige dele af projektet er klarlagt.

Stier:
Frigivelse af næringsstoffer fra træflis kan få negative konsekvenser på vegetationen på og omkring stierne. Dette er ikke i overensstemmelse med Esbjerg kommunes ønske om at opretholde en høj naturtilstand i området. Derfor gives der afslag på ansøgning om dispensation til denne del af projektet.

Andet:
Der er i afgørelsen lagt vægt på at Projektet i vid udstrækning vil medføre forbedret hydrologi i projektområdet, samt at der etableres mulige nye levesteder og ynglepladser for sandterne, som er på udpegningsgrundlaget for Fuglebeskyttelsesområde nr. 53 (Fanø). Desuden vil oprensningen af vandreservoiret og afgræsningen af arealet omkring ørreddammene kunne medføre et mere varieret plante- og dyreliv inden for projektområdet.

Det er altid lodsejerens ansvar, at der ikke sker indgreb i beskyttede områder.

Der gøres opmærksom på, at mosen og strandengen også fremover er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Fremtidige ændringer af disse arealers tilstand må derfor ikke foretages uden en ny dispensation.

Esbjerg Kommune skønner, at projektet ikke vil forringe levevilkårene for dyre- og plantearter omfattet af habitatdirektivets bilag IV. Detaljeret kendskab til enkelte arters forekomst i området haves dog ikke.

For en nærmere gennemgang af baggrunden for Esbjerg kommunes afgørelse henvises der til konsekvensvurderingen som fremsendes sammen med denne dispensation.
..."

Fredningsnævnets behandling af sagen

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 12. september 2013

I mødet deltog for Fanø Kommune projektkoordinator Jacob Bay, for projektgruppen Kim Fischer, for Esbjerg Kommune jordbrugsteknolog Mikkel Dalsgaard Frederiksen, for Nationalpark Vadehavet Bent Poulsen, Nr. Nebel, for Danmarks Naturfredningsforening Søren Vinding, Fanø og for Dansk Ornitologisk Forening Sydvestjylland Per Alnor Kjær.

Fredningsnævnets formand oplyste under besigtigelsen, at Fanø Kommune den 12. august 2013 gennem Esbjerg Kommune har sendt Fredningsnævnet naturprojekt "Sønderho Strandsø" om naturgenopretning, bevarelse, udvikling og formidling af et naturområde på den sydlige del af Fanø inden for Nationalpark Vadehavet. Projektet har til formål at øge den biologiske mangfoldighed på Fanø og derved skabe muligheder for nye naturoplevelser og for formidling af disse naturoplevelser til den brede befolkning samt at forstærke det frivillige arbejde med naturen på Fanø.

Projektet omfatter følgende tiltag:

1. Lukning af vandløb, der har udløb over stranden mod vest.
2. Ændring af vandløbets forløb, så vandet i stedet føres gennem vandløb i klitlavningen i sydgående retning gennem en påtænkt sø (det gamle vandreservoir) og forbindes med vandløb syd for ørreddammene.
3. Uddybning af vandløbet nord for det gamle vandreservoir i forbindelse med afvanding af søen.
4. Etablering af en sø med to øer.
5. Bortkørsel og kompostering af alt opgravet materiale fra vandløb og søen.
6. Rydning af ørreddammene.
7. Forhøje vandstanden nord og syd for ørreddammene.
8. Udvide afgræsningsområdet.
9. Belægning af sti med træflis.
10. Etablering af observationsskjul.

Projektområdet er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv. Det fremgår af fredningsbestemmelserne blandt andet, at de fredede arealer skal bevares i tilstanden på tidspunktet for fredningens gennemførelse, at der ikke må foretages terrænændringer, at der ikke må ske afvanding, at der ikke må hegnes, medmindre det sker som led i naturpleje, at der ikke må opføres nybebyggelse, herunder skure og lignende, og at der må foretages naturpleje.

Fredningsnævnet skal derfor meddele dispensation til projektets gennemførelse i det omfang, der skal foretages indgreb i det fredede område, som ikke er hjemlet i fredningsbestemmelserne, eller foretages foranstaltninger, som kræver dispensation.

Søren Vinding gennemgik på baggrund af projektet de overordnede retningslinjer for etablering af "Sønderho Strandsø" og oplyste, at det er formålet med projektet at føre området tilbage til en mere

naturlig tilstand end den nuværende for at øge den biologiske mangfoldighed på Fanø og at give besøgende mulighed for enestående naturoplevelser i den særprægede natur. Ifølge projektet skal der skabes et åbent vandareal i klitlavningen langs kystlinjen med rævesikre øer. Projektet omfatter derfor forskellige elementer, som samlet vil føre til skabelsen af vandarealet: Vandløbet, der har udløb over stranden mod vest, lukkes, og forløbet skal ændres, så vandet føres gennem klitlavningen og det gamle vandreservoir mod syd, hvor det forbindes med vandløbene syd for ørreddammene, vandløbet nord for reservoiret skal uddybes, der skal anlægges to øer i det gamle reservoir, ørreddammene skal ryddes, vandstanden i vandløbet nord og syd for ørreddammene skal forhøjes, der skal opføres et observationsskjul, stien, der fra stranden skal føre besøgende op til observationsskjulet, skal befæstes, græsningsområdet mod syd skal udvides og opgravet materiale, fældede vækster og buske skal køres bort og deponeres. I forbindelse med projektets gennemførelse skal klitrækken mod stranden retableres dér, hvor den er blevet ødelagt ved en kunstig gennemgravning, som blev gennemført for at tvinge vandet ud gennem klitrækken og ud på stranden.

Søren Vinding redegjorde herefter for observationsskjulet og anførte, at observationsskjulet skal opføres på en naturlig forhøjning tæt op mod søen og ca. 70 meter fra klitfoden. Der er på stedet et fundament fra en gammel pumpestation, som kan genbruges. Skjulet skal dækkes med sand og plantes til med hjemmehørende arter, så det falder ind i omgivelserne. Adgangsforholdene skal være handicapvenlige, så gangbesværede eller bevægelseshæmmede borgere også kan komme frem til skjulet.

Kim Fischer tilføjede supplerende om projektets baggrund, at der gennem de sidste 10 til 15 år er sket en voldsom udvikling i området på grund af den naturlige dynamik. Gamle strandarealer er under udvikling til klitter, klitlavninger og strandenge. Store arealer er blevet drænet. Der findes derfor ikke i dag større åbne vandarealer på Fanø, og den særlige flora og fauna, der knytter sig til sådanne biotoper, er under pres. Rævesikre øer i ferskvandssøen vil kunne huse kolonirugende fugle, så som den sjældne sandterne, der er udpeget som ynglefugl i fuglebeskyttelsesområdet Fanø. Det er håbet, at en ynglebestand af sandterner vil etablere sig på Fanø. En ferskvandssø vil også kunne tiltrække en række andre sjældne ynglefugle, herunder de beskyttede Hvidbrystet Præstekrave og Dværgterne.

Jacob Bay oplyste, at publikum skal ledes ind til observationsskjulet ad stien fra stranden gennem klitten og ind i området. Stien skal befæstes med træflis, betonfliser eller træplanker. Betonfliser har den fordel, at de let og hurtigt kan fjernes. Der kan også etableres en træbro gennem den vådeste del af området.

Mikkel Dalsgaard Frederiksen bemærkede, at det vil være betænkeligt at lægge træflis på stien, fordi træflis frigiver næringsstoffer, som kan få negative konsekvenser for vegetationen omkring stien.

Kim Fischer anførte heroverfor, at det er væsentligt, at publikum ledes ind i området ad et fastlagt tracé for at undgå, at der opstår trampestier gennem området fra stranden til projektområdet. Der

kan for eksempel lægges skaller ud på stien. Hvis stien skal befæstes og markeres med betonfliser, bør de fremstilles i et indfarvet betonmateriale, så de falder naturligt ind i klitlandskabet.

Søren vinding tilføjede, at det kan være en løsning at opføre en træbro gennem den vådeste del af området.

Søren Vinding anførte endvidere, at det tidligere vandreservoir til ørreddammene, som ligger nord for dammene, stort set er tilgroet med tagrør. Reservoiret har en vanddybde på ca. 40 centimeter. Rørskoven og sediment skal fjernes, men der skal ikke graves i reservoiret. Det er afgørende, at vandet bliver i reservoiret, så "søen ikke tørre ud", men det kan ikke undgås, at vandfladens udstrækning vil variere. Der etableres et afløb mod syd, hvor arealerne er meget vandlidende. Arealerne i den sydlige del af projektområdet skal ikke berøres, men afgræsses. Der er uklarhed om afgræsningen i dette delområde, der ikke afgræsses for tiden. Projektgruppen har drøftet spørgsmålet med Esbjerg Kommune, men der er endnu ikke kommet nogen afklaring herpå. Projektgruppen vil gerne fortsætte dialogen med Esbjerg Kommune herom.

Kim Fischer tilføjede, at vækstlaget fjernes fra reservoiret og ned til den oprindelige sandbund, der skal bevares intakt. I forbindelse med reguleringen af vandløb i projektområdet vil vandtilførslen til reservoiret blive øget, så der vil blive skabt et åbent vandareal. Da størrelsen af vandfladen i reservoiret vil variere afhængig af afstrømningen fra arealerne nord for reservoiret, skal der i afløbet fra reservoiret anbringes et stigbord, der "lukkes" i tørre perioder, så vandet stuves op og bliver i reservoiret. Der etableres en eller flere øer i reservoiret. Det er forventningen, at der vil opstå en hættemågekoloni på øerne; når hættemågen slår sig ned, signalerer den, at området er "rævesikkert". Det vil betyde, at der vil indvandre andre truede fuglearter som for eksempel sandternen. Sandternen er ikke observeret på Fanø. Hvis den kan tiltrækkes, vil den have gode fourageringsmuligheder på hedearealerne i området.

Jakob Bay oplyste på forespørgsel, at der skal anvendes entreprenørmaskiner til anlægsarbejdet. Projektgruppen er meget bevidst om, at maskinerne kan skade eller ødelægge naturen. Den entreprenør, der skal udføre arbejdet, må derfor kun benytte maskiner og køretøjer med ballondæk. Erfaringen med sådanne maskiner, der også anvendes til høst af tagrør, viser, at de stort set ikke efterlader sig spor i naturen, og at eventuelle spor bliver udvisket i løbet af kort tid. Bundmaterialet, der skal komposteres uden for området, består hovedsageligt af rødder fra tagrør og finkornet bundsediment. Anlægsarbejdet skal udføres uden for fuglenes yngleperiode.

Mikkel Dalsgaard Frederiksen bemærkede vedrørende afgræsningen i den sydlige del af projektområdet, at Esbjerg Kommune i konsekvensvurderingen, der blev udarbejdet i 2007, har vurderet, at det ikke kan udelukkes, at en udvidet afgræsning kan medføre forringede levevilkår for en eller flere af de arter, der indgår i udpegningsgrundlaget. Esbjerg Kommune har derfor ikke dispenseret til afgræsning i den sydligste del af projektområdet. Denne afgørelse er baseret på det generelle forsigtighedsprincip, som følges ved forvaltningen af Natura 2000 områder. Esbjerg

Kommune er villig til at vurdere spørgsmålet på ny, når den endelige effekt af de øvrige dele af projektet er klarlagt.

Jacob Bay anførte heroverfor, at afgræsning, hvorved uønskede planter og vækster afgræsses, bidrager til at øge biodiversiteten, men projektgruppen er enig med Esbjerg Kommune i, at der skal foretages nærmere undersøgelser, inden den endelige beslutning om afgræsningen i den sydligste del af projektområdet tages.

Bent Poulsen oplyste, at bestyrelsen for Nationalpark Vadehavet er positivt indstillet over for projektet og derfor anbefaler, at Fredningsnævnet dispenserer til gennemførelsen af det foreliggende projekt. Bestyrelsen ser positivt på, at afgræsningsområdet udvides, fordi der generelt er for få afgræsningsområder. Erfaringen fra disse områder har vist, at afgræsning næppe forrykker balancen i områderne. Bestyrelsen for Nationalpark Vadehavet er naturligvis indstillet på at afvente en nærmere vurdering af spørgsmålet, når den endelige effekt af de øvrige dele af projektet er klarlagt.

Der var herefter enighed om, at spørgsmålet om den udvidede afgræsning skal udgå af ansøgningen til Fredningsnævnet.

Jacob Bay oplyste på forespørgsel om vedligeholdelse af skjulet, stierne mv., at der skal stiftes en forening, som skal stå for "driften af projektområdet", men overordnet er Fanø Kommune ansvarlig for projekt både i anlægsfasen og efterfølgende. Kommunen skal i øvrigt føre tilsyn med anlægsarbejdet.

Fredningsnævnets afgørelse:

Ifølge naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, kan fredningsnævnet dispensere fra bestemmelserne i en fredning, når det ansøgte ikke er i strid med fredningens formål. Videregående afvigelser fra en fredning end nævnt i stk. 1, og helt eller delvis ophævelse af en fredning kan, jf. stk. 5, kun foretages efter reglerne om gennemførelse af fredninger.

Fredningsnævnet kan kun meddele dispensation fra en fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis projektet ikke indebærer forringelse af naturtyperne og levestederne for de arter eller betydelige forstyrrelser af de arter, som området er udpeget for, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2.

Det er formålet med fredningen af arealerne på den sydlige del af Fanø at fastholde et samlet naturområde af national betydning, herunder at bevare og beskytte de rigt varierede landskabsformer, disses vegetationstyper og det dertil knyttede dyre- og planteliv samt at muliggøre pleje af arealerne. Det fremgår af fredningsbestemmelserne blandt andet, at de fredede arealer skal bevares i tilstanden på tidspunktet for fredningens gennemførelse, at der ikke må foretages terrænændringer, at der ikke må ske afvanding, og at der ikke må hegnes, medmindre det sker som

led i naturpleje, at der ikke må opføres ny bebyggelse, herunder skure og lignende, men at der må foretages naturpleje.

Det er Fredningsnævnets vurdering, at projektet overordnet vil bidrage til at genoprette den naturtilstand, der var i området, da fredningen blev gennemført, og at denne genopretning skal ske ved, at vandløbet over stranden lukkes, at vandløbets forløb ændres og føres gennem vandløb i klitlavningen i sydgående retning, at vandløbet nord for det gamle vandreservoir skal uddybes, at der skal ske rydning af opvækst i ørreddammen, og at vandstanden nord og syd for ørreddammene skal forhøjes.

Ifølge projektet skal der etableres et observationsskjul, en sø med to øer der, hvor vandreservoiret er, udlægges træflis på stiarealerne, og græsningsarealet skal udvides. Disse foranstaltninger bidrager ikke til at genoprette den oprindelige tilstand i området, men relaterer sig til publikums adgang til projektområdet og oplevelsen af projektområdet.

Det er på baggrund af de foreliggende oplysninger og vurderinger Fredningsnævnets opfattelse, at de forskellige tiltag, som projektet beskriver, vil medføre forbedret hydrologi i projektområdet, mulighed for at der kan etableres nye levesteder og ynglepladser for blandt andet sandterne, som indgår i udpegningsgrundlaget for Fuglebeskyttelsesområde nr. 53 (Fanø), ligesom oprensningen af vandreservoiret og afgræsningen af arealet omkring ørreddammene vil kunne medføre et mere varieret plante- og dyreliv inden for projektområdet. Fredningsnævnet vurderer, at det af de grunde, der er anført i konsekvensvurderingen, vil være betænkeligt at udvide afgræsningen til arealerne syd for projektområdet.

Publikum skal have adgang til observationsskjulet i området, og stisystemet skal ifølge projektet sikres med træflis. Etableringen af observationsskjulet kan bidrage til regulering af publikums adgang og benyttelse af området og dermed indirekte mindske forstyrrelserne af fuglelivet. Fredningsnævnet vurdere imidlertid, at frigivelse af næringsstoffer fra træflisen kan få negative konsekvenser for vegetationen på og ved stierne. Det vil derfor stride mod fredningsbestemmelserne og fredningens formål at dispensere til udlæg af træflis på stisystemet.

Med disse bemærkninger vurderer Fredningsnævnet derfor samlet, at det ikke strider mod formålet med fredningen af arealerne på den sydlige del af Fanø at dispensere til projektets gennemførelse.

Projektområdet ligger i habitatområde nr. H78, Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde samt fuglebeskyttelsesområde F53 Fanø.

Det fremgår af konsekvensvurderingen, at beskyttelsesinteresserne knytter sig til klitlavningen, der hovedsageligt består af rørsump, de fuglearter, der er omfattet af fuglebeskyttelsesdirektivet, samt til andre fugle- og dyrearter, herunder arter på habitatdirektivets bilag IV, og at det mest sårbare dyreliv er knyttet til tagrørsbevoksningerne. Det fremgår endvidere af konsekvensvurderingen, at projektet ikke vil få betydning for naturtyper og arter uden for projektområdet.

Konsekvensvurderingen konkluderer efter en nærmere vurdering af projektets sandsynlige påvirkning på de udpegede naturområder, arter og lokalitetens integritet, at projektet ikke vil medføre væsentlige påvirkninger af de naturtyper og arter, der er omfattet af EF-habitatdirektivet og EF-fuglebeskyttelsesdirektivet. Det anføres i konsekvensvurderingen, at projektet ikke påvirker Natura 2000- områdets integritet, fordi der ikke vil blive væsentlig øget forstyrrelse af arterne, at der ikke sker væsentlig reduktion i egnede levesteder for arterne eller af bilag I-naturtyperne, fjernelsen af naturtyper 2130 vil være reversibel, og at der ikke sker en væsentlig øget eutrofiering af kvælstoffølsomme naturtyper. Konsekvensvurderingen udelukker derfor uden rimelig tvivl, at der vil ske en væsentlig negativ påvirkning af områdets naturtyper, arter og integritet.

Fredningsnævnet skønner på baggrund af konsekvensvurderingen, at projektet ikke vil medføre negative påvirkninger af Natura 2000-området eller områdets naturtyper, arter og integritet.

Fredningsnævnet meddeler derfor i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1 til stk. 4, Fanø Kommune dispensation til at gennemføre projektet på vilkår,

1. at projektet udføres som beskrevet i ansøgningsmaterialet uden for fuglenes yngleperiode,

2. at der ikke må foretages nogen former for terrænændringer uden for det tilladte udgravnings-areal,

3. at der ikke må efterlades varige spor i området efter kørsel med maskiner, idet det forudsættes, at entreprenørarbejdet udføres med maskiner med ballondæk,

4. at der ikke må beplantes med træer og buske i området,

5. at bortskaffelse af rødder, sediment, pil og lignende skal ske i henhold til kommunens affalds-plan,

6. at der ikke må deponeres opgravet materiale inden for projektområdet, herunder heller ikke etableres midlertidigt deponi eller afdrypning af opgravet materiale,

7. at publikums adgang til arealerne omkring ørreddammene skal begrænses således, at der i perioden 1. april til 31. juli kun er adgang til observationsskjulet for at undgå eller begrænse forstyrrelsen af fuglelivet,

8. at stier fortsat skal henligge som trampestier, men belægning med skaller er tilladt,

9. at oprensningen af søen og vandløbene skal foregå i perioden fra den 1. september til den 1. april,

10. at yderligere pleje af ørreddammene begrænses til rydning af pil,

11. at vandløbet syd for ørreddammene ikke må oprenses, men fortsat skal have et diffust forløb, så næringsstoffer fra søvandet fjernes eller udfældes,

12. at der ikke efterfølgende må udsættes fugle, fisk eller andre dyr i eller ved søen, ligesom der ikke må fodres, opstilles andehuse, hegn eller andre specielle indretninger i eller ved søen. Dette er dog ikke til hinder for, at der kan opstilles sædvanligt kreaturhegn omkring søen. Søen må heller ikke kalkes eller lignende,

13. at vandet fra søen skal ledes gennem ørreddammene, så der kan ske en sedimentation af organiske stoffer og fosfor, før vandet føres ned gennem klitlavningen,

14. at det kvægafgræssede område ikke må udvides ud over det allerede tilladte,

15. at der skal anvendes får til afgræsningen,

16. at afgræsningen kan ske året rundt. Såfremt der sker nedgræsning af vegetationen på arealet, skal fårene tages fra i en periode. Græsningstrykket vurderes og fastsættes løbende af Esbjerg Kommune i samarbejde med Fanø Kommune,

17. at hegn m.m. skal fjernes fra området, såfremt græsningen ophører,

18. at der ikke må tilskudsfodres på arealerne ud over almindeligt mineraltilskud,

19. at der ikke må gødskes på arealerne i projektområdet, hverken med kunstgødning eller husdyrgødning og lignende,

20. at der ikke må anvendes sprøjtemidler,

21. at der ikke må efterlades varige spor i området efter kørsel med traktor og lignende,

22. at observationsskjulet skal nedtages, hvis projektet opgives, eller hvis observationsskjulet ikke vedligeholdes forsvarligt.

Klagevejledning:

Denne afgørelse kan påklages til Natur- og Miljøankenævnet.

Klagefristen er 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

Modtageren af afgørelsen,

ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,

offentlige myndigheder,

en berørt nationalparkfond,

lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,

landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og

landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Hvis klagefristen udløber en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Klage skal indsendes til Fredningsnævnet, c/o Retten i Esbjerg, Dokken 1, 6700 Esbjerg, som videresender klagen til Natur- og Miljøklagenævnet sammen med afgørelsen og det materiale, der er indgået i sagens behandling.

Det er en betingelse for Natur- og Miljøklagenævnets behandling af klagen, at der indbetales et gebyr til Naturklagenævnet. Klagegebyret er fastsat til 500 kr. Natur- og Miljøklagenævnet vil sende en opkrævning på gebyret til klageren, når nævnet har modtaget klagen fra fredningsnævnet. Denne opkrævning skal anvendes ved indbetaling af gebyret. Natur- og Miljøklagenævnet modtager ikke check eller kontanter. Natur- og Miljøklagenævnet påbegynder behandlingen af klagen, når gebyret er modtaget. Betales gebyret ikke på den anviste måde og inden for den fastsatte frist på 14 dage, afvises klagen fra behandling.

Vejledning om gebyrordningen kan findes på Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside www.nkn.dk.

Gebyret tilbagebetales, hvis

1. klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves,
2. klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller
3. klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Natur- og Miljøklagenævnets kompetence.

Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af frist for efterkommelse af afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i klagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Natur- og Miljøklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis 1) der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projekttilpasninger, og disse

forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller 2) klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Natur- og Miljøklagenævnet har truffet afgørelse i sagen.
Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis nævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f. eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast til partshøring.

Såfremt en klage indgives, må nævnets dispensation ikke udnyttes, før sagen er færdigbehandlet og stadfæstet af Natur- og Miljøklagenævnet.

Byggeriet må ikke påbegyndes, før klagefristen er udløbet.

Denne dispensation bortfalder, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del
Esbjerg, den 2. oktober 2013

Margit Ø. Laub
formand

Denne afgørelse er sendt til:

Fanø Kommune, Skolevej 5-7, 6720 Fanø, raadhuset@fanoe.dk, bgtmsm@fanoe.dk
Naturstyrelsen Blåvandshuk, blh@nst.dk
Nationalpark Vadehavet, Sekretariatet, vadehavet@danmarksnationalparker.dk
Erik Antonisen Nielsen, Skinderbro 20, 6200 Aabenraa.
Miljøministeriet Naturstyrelsen nst@nst.dk
Danmarks Naturfredningsforening, dn@dn.dk
Danmarks Naturfredningsforening/Fanø, dnfanoe-sager@dn.dk
Dansk Ornitologisk Forening Sydvestjylland, esbjerg@dof.dk , fanoe@dof.dk
Sydvestjyske Museer, museum@sydvestjyskemuseer.dk
Landboretligt Udvalg, att. Per Vinther Jensen, pvi@jlbr.dk
Friluftsrådet Sydvestjylland/Fanø, sydvestjylland@friluftsraadet.dk
Dansk Botanisk Forening, famham@live.dk , rasmusfuglsangfrederiksen@gmail.com
Danmarks Sportsfiskerforbund, post@sportsfiskerforbundet.dk, lbt@sportsfiskerforbundet.dk
cvkprivat@gmail.com
Dansk Fritidsfiskerforbund, brm@frederikshavn.dk

Fredningsnævnet for Sydjylland
Sydlig del

Dokken 1
6700 Esbjerg
Åbent 08.30-15.00
Tlf. 79 13 66 77
Fax 75 13 69 69
Email.esbjerg@domstol.dk
www.domstol.dk/esbjerg
SE-nr. 50 03 28 17

13. juli 2015
Fredningssag 5/2015

J. nr.: 5/2015: Ansøgning fra Fanø Kommune om tilladelse til etablering af sti til kørestole og gangbesværede på ejendommene matr. nr. 308a og 308d Sønderho By, Sønderho ved Sønderho Strandsø på Fanø.

Fredningsnævnet har den 4. marts 2015 modtaget en ansøgning fra Fanø Kommune om tilladelse til etablering af sti til kørestole og gangbesværede på ejendommene matr. nr. 308a og 308d Sønderho By, Sønderho ved Sønderho Strandsø på Fanø. Stien vil blive 220 meter lang og 1,5 meter bred.

Ifølge ansøgningen ønsker Fanø Kommune og Nationalpark Vadehavet i forlængelse af Sønderho Strandsøprojektet at få etableret en bedre adgang og tilgængelighed til det nye observationsskjul, hvorfra man har udsigt til fuglesøen med dens øer, og hvori man kan opleve en udstilling om området. Projektejer ønsker desuden med anlæggelsen af en gang- og køresti bedre at kunne kontrollere færdslen til området ved at afgrænse den til ét spor. I dag benyttes den trampede sti både af lokale og turister. Stiadgangen ønskes etableret med en løsning bestående af gitterriste udlagt direkte i terrænet. Stien skal følge det eksisterende trampespor og adgangssti ind til skjulet, hvori der vil blive etableret et fast gulv.

Fredningsnævnet har foretaget besigtigelse den 15. juni 2015.

Fredningsnævnet har besluttet at meddele Fanø Kommune afslag på løsningen med gitterriste og har i stedet fastholdt nævnets afgørelse fra 2. oktober 2013, hvor nævnet gav dispensation til at gennemføre projektet til etablering af blandt andet et observationsskjul på vilkår, at stien fortsat skal henligge som trampesti, men belægning med skaller er tilladt, jf. afsnittet "Fredningsnævnets afgørelse".

Sagens baggrund:

Ejendommene er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

Overfredningsnævnet har i sin afgørelse af 29. november 1985 blandt andet anført følgende i sin afgørelse:

"Den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og international betydning. Store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over for indgreb. Endvidere har dele af området stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. På denne baggrund tiltrædes det, at der gennemføres en fredning af området med den geografiske udstrækning, der er fastlagt af fredningsnævnet..."

Overfredningsnævnet har fastsat blandt andet følgende fredningsbestemmelser for de fredede arealer på den sydlige del af Fanø:

"...
§ 1. Fredningens formål.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.
...
§ 2. Arealernes drift.

a. De arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "opdyrkning", kan anvendes til almindelig landbrugsdrift uden hensyn til fredningen...

b. De øvrige arealer i fredningsområdet må ikke opdyrkes. Arealerne må således ikke pløjes, fræses, tilsås eller udsættes for anden form for jordbehandling, jfr. dog § 3 om skrælning af tørv...
...
§ 3. Terrænændringer.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden, og der må ikke foretages opfyldning, planering og afgravning...
...
§ 6. Bebyggelse m.v. og andre anlæg.
...
c. Der må heller ikke etableres andre faste konstruktioner og anlæg end bygninger. Eksempelvis må der ikke opstilles vindmøller eller etableres flyvepladser, motorbaner, skydebaner, oplagspladser eller lossepladser. Der må ikke anbringes plankeværker, mure, tårne o. lign. eller master, herunder master til luftledninger... Der må heller ikke anlægges nye veje eller foretages vejreguleringer, medmindre de er nødvendige for land- og skovbrugsdriften og under forudsætning af, at de følger det naturlige terræn. Af hensyn til offentlighedens færdsel og ophold i området kan der dog anlægges mindre offentlige parkeringspladser i tilslutning til eksisterende veje samt etableres stisystemer...."

Ejendommen er beliggende inden for klitfredningen, jf. naturbeskyttelseslovens § 8. Endvidere er ejendommen omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 og beliggende i Natura 2000-område nr. 89 Vadehavet. Dele af de berørte arealer er endvidere registreret som habitatnaturtyperne Klithede, grå/grøn Klid og hvidklit.

Fredningsnævnet har den 2. oktober 2013 givet Fanø Kommune tilladelse til at gennemføre projektet "Sønderho Strandsø" på nærmere anførte vilkår. Projektet omfattede følgende tiltag:

1. Lukning af vandløb, der har udløb over stranden mod vest.

2. Ændring af vandløbets forløb, så vandet i stedet føres gennem vandløb i klitlavningen i sydgående retning gennem en påtænkt sø (det gamle vandreservoir) og forbindes med vandløb syd for ørreddammene.
3. Uddybning af vandløbet nord for det gamle vandreservoir i forbindelse med afvanding af søen.
4. Etablering af en sø med to øer.
5. Bortkørsel og kompostering af alt opgravet materiale fra vandløb og søen.
6. Rydning af ørreddammene.
7. Forhøje vandstanden nord og syd for ørreddammene.
8. Udvide afgræsningsområdet.
9. Belægning af sti med træflis.
10. Etablering af observationsskjul.

Det var blandt andet et vilkår, at publikums adgang til arealerne omkring ørreddammene skal begrænses således, at der i perioden 1. april til 31. juli kun er adgang til observationsskjulet for at undgå eller begrænse forstyrrelsen af fuglelivet, og at stier fortsat skulle henligge som trampestier – men således at belægning med skaller er tilladt.

Det fremgår af ansøgningen om etablering af sti til kørestole og gangbesværede af 29. januar 2015 fra Fanø Kommune:

> "...
> Stiadgangen etableres med en løsning bestående af gitterriste udlagt direkte i terrænet. Stien følger det eksisterende trampespor og adgangssti ind til skjulet, hvori der etableres fast gulv.
>
> Fanø Kommune henviser til en lignende løsning for to strandadgangsstier i Frederikshavn Kommune, ved henholdsvis på Slette Strand og Grenen ved Skagen.
>
> 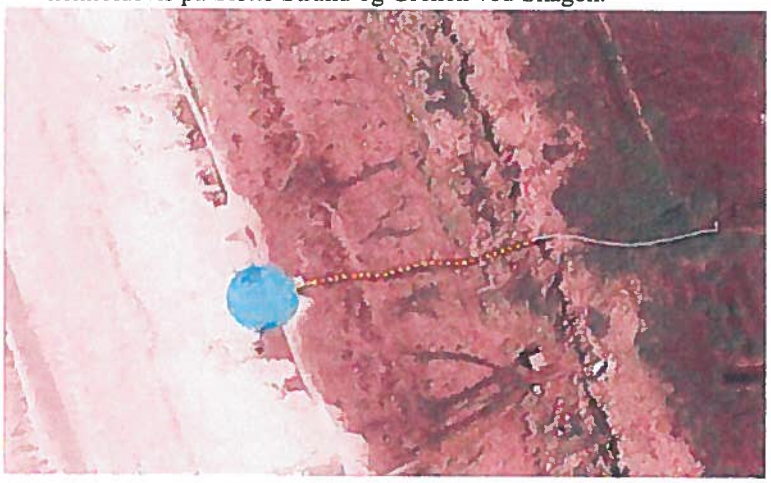
>
> På strækningen (se foto) skal man først op gennem et ca. 150 meter langt stykke strandeng foran klitrækken. Dernæst skal man gennem klitåbningen og videre ind i området ad adgangsstien ca. 70 meter, inden man når frem til observationsskjulets indgang.
>
> De 220 galvaniserede gitterriste af jern, som skal bruges til stien, har følgende mål:
> Maske: 33x33mm
> Bæreribbe: 25x2mm
> T-profilkant
> Dimension: 1000x1500mm
>
> Der er flere fordele ved gitterriste løsningen:

- Ristestien vil blive liggende ved oversvømmelser i området i modsætning til grus, skaller og andre faste belægningsmaterialer.
- Ristene vil langt bedre kunne følge det eksisterende terræn end fx en trægangbro.
- Ristene vil hurtigt gro til med hjemmehørende vegetation, og derfor med tiden blive næsten usynlige i landskabet.
- Ristene afgiver ikke næring til vegetationen, som eksempelvis træflis.
- Ristene kan fjernes uden at efterlade varige spor i landskabet.
- Ristene hindrer slid på landskabet fra en befærdet stiadgang.
- Ristene er med til at "styre" færdslen/gangen til område.

...

Formål

Fanø Kommune og Nationalpark Vadehavet ønsker i forlængelse af Sønderho Strandsøprojektet at få etableret en bedre adgang og tilgængelighed til det nye observationsskjul, hvorfra man har udsigt til fuglesøen med dens øer, og hvori man kan opleve en udstilling om området.

Projektejer ønsker desuden med anlæggelsen af en gang- og køresti, bedre at kunne kontrollere færdslen til området ved at afgrænse den til ét spor. I dag benyttes den trampede sti både af lokale og turister. Færdslen ind ad adgangsstien har lige fra før anlæggelsen af Sønderho Strandsø været ret omfattende. Dagligt i gennemsnit ca. 5-10 personer uden for sæsonen.

Ved åbningen af observationsskjulet og plancheudstillingen ønsker Fanø Kommune og Nationalpark Vadehavet at give publikum en mulighed for at komme tæt på Fanøs særlige natur, og under så lidt forstyrrende forhold som muligt at formilde viden om denne natur. Det er således væsentligt, at publikum kan ledes stilfærdigt ind i området. Med en almindelig trampesti risikeres det, at publikum "stikker af" fra adgangsstien og går op i klitter ved søen og derved forstyrrer og bortskræmme fugle i søen.

Selve fugleskjulet vil blive udformet således, at det er muligt for kørestolsbrugere at komme ind i skjulet og bruge det under optimale forhold..."

Fredningsnævnets behandling af sagen:

I besigtigelsen den 15. juni 2015 deltog Søren Vinding på vegne Danmarks Naturfredningsforening, og Jacob Bay og Marco Brodde på vegne Fanø Kommune.

Fredningsnævnets formand redegjorde under besigtigelsen for ansøgningen og de relevante dele af fredningsbestemmelserne.

Jacob Bay redegjorde for ansøgningen og oplyste blandt andet, at man på forstranden midlertidig har opsat stolper og kæder for at regulere færdslen ind til fugleobservatoriet.

Det kunne ved besigtigelsen konstateres, at underlaget på det første stykke på forstranden ind til klitområdet var meget fast. Marco Brodde oplyste, at dette skyldtes de arbejder, der var blevet udført i forbindelse med etableringen af fugleobservatoriet. Han forventer, at jorden hurtigt vil blive løs igen i takt med, at vegetationen vender tilbage.

Kommunen havde omkring det sted, hvor klitområdet begynder og indtil fugleobservatoriet belagt stien med blåmuslingeskaller. Det kunne konstateres, at denne belægning gjorde underlaget fast.

Jacob Bay oplyste, at kommunen forventer, at der ville komme en anmodning fra handicaporganisationerne om tilgængeligheden til fugleobservatoriet. Derfor har man undersøgt forskellige muligheder for en mere fast belægning. Kommunen har været i kontakt med Frederikshavn Kommune, som havde positive erfaringer med en løsning, hvor man lægger gitterriste. Fordelen ved disse er, at de ikke skygger for vegetationen, og at de ikke afgiver næring til området. Kommunen ønsker, at riste-

ne bliver lagt på hele strækningen fra parkeringsområdet på forstranden og ind til fugleobservatoriet. Det er en strækning på ca. 220 meter. Naturen ændrer sig hele tiden, og der kan derfor opstå behov for ændringer. Kommunen vil ikke have noget imod, at Fredningsnævnet eventuelt tidsbegrænser dispensationen, idet der er tale om en forholdsvis ny løsning. Ristene vil kunne tages op igen.

Søren Vinding oplyste, at Danmarks Naturfredningsforening umiddelbart er positiv indstillet overfor det ansøgte.

Jacob Bay oplyste på forespørgsel, at området kan blive oversvømmet, men at man forventer, at det vil ske yderst sjældent.

Kystdirektoratet har i mail af 7. maj 2015 oplyst, at direktoratet vurderer, at projektet ikke kræver tilladelse fra Kystdirektoratet.

Sydvestjyske Museer v/museumsinspektør Mette Slyngborg har i mail af 13. maj 2015 oplyst, at "der ikke er kulturhistoriske interesser på spil".

Fredningsnævnets afgørelse:

Ifølge naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, kan der meddeles dispensation fra en fastsat fredningsbestemmelse, når det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål.

Fredningsnævnet kan endvidere kun meddele dispensation fra en fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis projektet ikke indebærer forringelse af naturtyperne og levestederne for de arter eller forstyrrelse af de arter, som området er udpeget for, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2.

Det er formålet med fredningen af arealerne på den sydlige del af Fanø at fastholde et samlet naturområde af national betydning, herunder at bevare og beskytte de rigt varierede landskabsformer, disses vegetationstyper og det dertil knyttede dyre- og planteliv samt at muliggøre pleje af arealerne. Det fremgår af fredningsbestemmelserne blandt andet, at de fredede arealer skal bevares i tilstanden på tidspunktet for fredningens gennemførelse, at der ikke må foretages terrænændringer, at der ikke må ske afvanding, og at der ikke må hegnes, med mindre det sker som led i naturpleje, at der ikke må opføres ny bebyggelse, herunder skure og lignende, men at der må foretages naturpleje.

Det er Fredningsnævnets vurdering, at projektet ikke bidrager til at genoprette den oprindelige tilstand i området, men relaterer sig til publikums adgang til projektområdet.

Stien snor sig fra forstranden og via klitter ind til fugleobservatoriet. Første del af stien er meget fast, og den resterende del af stien ind til observatoriet er belagt med muslingeskaller. Hele stien er således på nuværende tidspunkt umiddelbart i en tilstand, som gør, at den vil kunne benyttes af kørestolsbrugere og dårligt gående. Der er derfor ikke for tiden behov for at lægge riste på stien for at opnå formålet om større tilgængelighed. Fredningsnævnet har i afgørelsen den 2. oktober 2013 meddelt tilladelse til, at stien kan belægges med muslingeskaller. Fredningsnævnet vurderer, at det vil stride mod formålet med fredningen af denne del af Fanø at meddele dispensation til udlægning af gitterriste, da disse under de nuværende forhold vil komme til at virke som et fremmedelement i området.

Fredningsnævnet meddeler derfor afslag på ansøgningen og fastholder således vilkåret i afgørelsen fra den 2. oktober 2013 om dispensation til projektet "Sønderho Strandsø" om, at stien fortsat skal henligge som trampesti, men belægning med skaller er tilladt.

Klagevejledning ved afgørelse om dispensation:

Der kan inden 4 uger efter den dag, denne afgørelse er meddelt, klages til Natur- og Miljøklagenævnet over afgørelsen. Hvis afgørelsen er offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen.

Borgere, virksomheder, myndigheder og organisationer skal indsende klagen til Natur- og Miljøklagenævnets Klageportal via borger.dk eller virk.dk.

Der er et direkte link til borger.dk og virk.dk via forsiden på Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside www.nmkn.dk.

Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb.

En klage skal være tilgængelig for førsteinstansen i Klageportalen senest kl. 23:59 på den dag, hvor klagefristen udløber. Det indebærer, at klager har godkendt og betalt gebyr/bestilt faktura i Klageportalen.

Klageren skal oplyse sit CPR-nummer eller CVR-nummer.

Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside indeholder information om beregning af klagefrister i de tilfælde, hvor en klager anmoder om at blive undtaget fra brug af Klageportalen.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Natur- og Miljøklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr på 500 kr.

Natur- og Miljøklagenævnet påbegynder behandlingen af klagen, når gebyret er modtaget. Betales gebyret ikke inden for den fastsatte frist på 14 dage, afvises klagen fra behandling. Vejledning om gebyrbetalingen kan findes på Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside www.nmkn.dk
Gebyret tilbagebetales, hvis

1) klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves,
2) klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller
3) klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Natur- og Miljøklagenævnets kompetence.

Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af frist for efterkommelse af afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i klagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Natur- og Miljøklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis
1) der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projekttilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller

2) klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Natur- og Miljøklagenævnet har truffet afgørelse i sagen.

Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis nævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.
Tilladelsen må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at tilladelsen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del
Esbjerg, den 13. juli 2015

Margit Ø. Laub
formand

Denne afgørelse er sendt til:

Fanø Kommune, raadhuset@fanoe.dk , bgtmsm@fanoe.dk
Miljøministeriet Naturstyrelsen/København, nst@nst.dk, sdj@nst.dk, blh@nst.dk, raf@nst.dk
Kystdirektoratet, Lemvig, kdi@kyst.dk
Kulturarvsstyrelsen, post@kulturstyrelsen.dk
Museum Sønderjylland, tekr@museum-sonderjylland.dk
Sydvestjyske Museer, Ribe, museum@sydvestjyskemuseer.dk
Danmarks Naturfredningsforening/København, dn@dn.dk

Danmarks Naturfredningsforening/Fanø, dnfanoe-sager@dn.dk
Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, famham@live.dk
Dansk Ornitologisk Forening, fanoe@dof.dk
Friluftsrådet/Fanø, sydvestjylland@friluftsraadet.dk

Fredningsnævnet for Sydjylland
Sydlig del

Dokken 1
6700 Esbjerg
Åbent 08.30-15.00
Tlf.: 9968 8800

E-mail: esbjerg@domstol.dk
www.domstol.dk/esbjerg
SE-nr. 50 03 28 17

3. august 2016
FN SJS 19/2016

J. nr.: FN SJS 19/2016: Ansøgning fra Fanø Kommune om opsætning af 2 vandpumper (mulepumper) på ejendommen Sønderho Strandvej 10 - Digevej 10, matr. nr. 308a Sønderho by, Sønderho, indenfor Fanø Syd fredningen.

Fredningsnævnet har den 25. april 2016 modtaget en ansøgning fra Fanø Kommune om tilladelse til at opsætte 2 vandpumper (mulepumper) på ejendommen Sønderho Strandvej 10 - Digevej 10, matr. nr. 308a Sønderho by, Sønderho, der ejes af Fanø Kommune.

Det fremgår af ansøgningen, at vandpumperne ønskes etableret med henblik på, at de dyr, der udsættes i indhegnede arealer på ejendommen i forbindelse med naturplejen af området, kan få vand. Fredningsnævnet har den 19. juni 2016 modtaget supplerende materiale fra Fanø Kommune i form af billeder, der viser, hvordan vandpumperne ser ud.

Matr.nr. 308a Sønderho by, Sønderho er fredet ved Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Det fremgår af fredningsbestemmelserne blandt andet, at der ikke må etableres andre faste konstruktioner og anlæg end eksisterende bygninger. Fredningsnævnet skal derfor meddele dispensation.

Fredningsnævnets formand har i medfør af forretningsorden for fredningsnævn § 10, stk. 5, besluttet at meddele Fanø Kommune dispensation til det ansøgte i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1 og stk. 2, på de vilkår, der er anført i afsnittet "Fredningsnævnets afgørelse".

Sagens baggrund:

Ejendommen er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

Overfredningsnævnet har i sin afgørelse blandt andet anført:

> "Den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og international betydning. Store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over for indgreb. Endvidere har dele af området stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. På denne baggrund tiltrædes

det, at der gennemføres en fredning af området med den geografiske udstrækning, der er fastlagt af fredningsnævnet..."

Overfredningsnævnet har fastsat blandt andet følgende fredningsbestemmelser for de fredede arealer på den sydlige del af Fanø:

"...

§ 1. Fredningens formål.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

§ 2. Arealernes drift.

a. De arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "opdyrkning", kan anvendes til almindelig landbrugsdrift uden hensyn til fredningen...

b. De øvrige arealer i fredningsområdet må ikke opdyrkes. Arealerne må således ikke pløjes, fræses, tilsås eller udsættes for anden form for jordbehandling, jfr. dog § 3 om skrælning af tørv...

e. Der må ikke graves planter op, medmindre det sker som led i en lovlig landbrugs- eller skovbrugsdrift eller som led i en af amtsrådet eller miljøministeriet iværksat eller godkendt naturpleje...

§ 3. Terrænændringer.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden, og der må ikke foretages opfyldning, planering og afgravning...
...

§ 5. Hegning.

Arealerne må ikke indhegnes, medmindre det er nødvendigt af hensyn til arealernes udnyttelse til græsning. Indhegning kan endvidere ske som led i driften af Albue Fuglekøje, i udførelsen af naturpleje eller af sikkerhedsmæssige årsager, herunder som led i sandflugtsbekæmpelse.

§ 6. Bebyggelse m.v. og andre anlæg.

a. Der må ikke opføres ny bebyggelse, herunder skure, boder og tilbygninger til eksisterende bebyggelse...
Forbuddet gælder dog ikke opstilling af sædvanlige læskure for kreaturer, når disse opføres i træ og fremtræder i mørke, afdæmpede farver.
...

c. Der må heller ikke etableres andre faste konstruktioner og anlæg end bygninger. Eksempelvis må der ikke opstilles vindmøller eller etableres flyvepladser, motorbaner, skydebaner, oplagspladser eller lossepladser. Der må ikke anbringes plankeværker, mure, tårne o. lign. eller master, herunder master til luftledninger... Der må heller ikke anlægges nye veje eller foretages vejreguleringer, medmindre de er nødvendige for land- og skovbrugsdriften og under forudsætning af, at de følger det naturlige terræn. Af hensyn til offentlighe-

dens færdsel og ophold i området kan der dog anlægges mindre offentlige parkeringspladser i tilslutning til eksisterende veje samt etableres stisystemer.

...

§ 8. Naturpleje.

Til opfyldelse af fredningens formål skal der udføres naturpleje. På arealer, der ejes af staten, foretages plejen af miljøministeriet. På de øvrige arealer foretages plejen af Ribe kommune..."

Fredningsnævnets behandling af sagen:

Fredningsnævnet har ved mail af 1. juli 2016 Fanø Kommune, Esbjerg Kommune, Miljøministeriet Naturstyrelsen/København, Kystdirektoratet, Lemvig, Kulturarvsstyrelsen, Museum Sønderjylland, Sydvestjyske Museer, Ribe, Danmarks Naturfredningsforening/København, Danmarks Naturfredningsforening/Fanø, Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, Dansk Ornitologisk Forening og Friluftsrådet/Fanø om eventuelle bemærkninger til ansøgningen med høringsfrist den 18. juli 2016.

Friluftsrådet har i mail af 6. juli 2016 oplyst, at de ikke har indvendinger mod projektet.

Der er ikke ved høringsfristens udløb rejst indsigelser mod ansøgningen.

Esbjerg Kommune har den 5. juli 2016 oplyst følgende:

"...
Fanø Kommune har den 4. februar 2016 ansøgt om dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3 til at gennemføre naturpleje på en række arealer. Den planlagte pleje vurderes som helhed at kunne have positive effekter på tilstanden af naturområderne, og Esbjerg Kommune har derfor den 19. april 2016 meddelt dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3 til det ansøgte...

Da Fanø Kommune allerede selv var i dialog med Fredningsnævnet om projektet, har Esbjerg Kommune har meddelt dispensation fra naturbeskyttelsesloven til mulepumperne under forudsætning af, at Fanø Kommune inden etableringen indhenter Fredningsnævnets eventuelle dispensation fra fredningen, jf. dennes § 6c.

Ifølge fredningens §8 skal der udføres naturpleje. Det er Esbjerg Kommunes vurdering, at pumperne er nødvendige for gennemførelsen af naturpleje i området.

Det er endvidere Esbjerg Kommunes vurdering, at projektet som helhed er med til at gennemføre de indsatser, som er beskrevet i Natura 2000-planerne og – handleplanerne for området. Plejen vil have positive effekter på bevaringstilstanden for de arter og naturtyper, området er udpeget for at beskytte. I forhold til beskyttelsen af arter opført på habitatdirektivets bilag IV vurderer Esbjerg Kommune, at indgrebet ikke er til skade for yngle- eller rasteområder, men vil kunne forbedre tilstanden af ynglesteder for strandtudse og spidssnudet frø."

Esbjerg Kommune har den 19. april 2016 meddelt dispensation til naturplejeprojekt med rydning og afgræsning ved Sønderho. Det hedder heri:

"...
Natura 2000 og bilag IV-arter
Esbjerg Kommune vurderer samlet set, at projektet er med til at gennemføre de indsatser, som er beskrevet i Natura 2000-planen, og vil have positive effekter på bevaringstilstanden af arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget. Esbjerg Kommune vurderer endvidere, at projektet ikke vil forringe levevilkårene for dyre- og plantearter omfattet af habitatdirektivets bilag IV. Indsatsen kan forbedre ynglestederne for strandtudse og spidssnudet frø..."

Esbjerg Kommune har den 20. april 2016 meddelt tilladelse til etablering af 2 boringer samt foreløbig tilladelse til indvinding af indtil 150 m³ grundvand pr. år til dyr på matr.nr. 308a Sønderho by, Sønderho. Det hedder i tilladelsen:

> "...
> **Ansøgning og sagsbehandling**
> Esbjerg Kommune vurderer, at indvindingen ikke vil medføre en væsentlig påvirkning af omgivelserne på baggrund af indvindingens begrænsede vandmængde.
>
> I forbindelse med et naturplejeprojekt med afgræsning, ønsker Fanø Kommune at etablere 2 vandforsyninger monteret med mulepumper til vanding af de græssende kreaturer i området.
>
> De ønskede boresteder er beliggende i en §3-beskyttet overdrev, et Natura-2000 habitat –og fuglebeskyttelsesområde samt inden for et fredet området. Etableringen af boringerne er nødvendige for den fremtidige pleje af området ved afgræsning.
>
> I forbindelse med sagsbehandlingen er der foretaget en intern høring i Naturgruppen omkring etablering af indvindingsstederne i et §3-område og Natura 2000-habitat –og fuglebeskyttelsesområde. Der var følgende bemærkninger til høringen:
>
> "Etableringen af boringerne skal ske på en sådan måde, at varige spor i de beskyttede naturtyper undgås. Ved blød bund kan dette eksempelvis ske ved anvendelse af køreplader eller madrasser.
> Boringer skal sløjfes af en brøndborer og mulepumperne skal fjernes, hvis deres brug ophører"..."

Fredningsnævnets afgørelse:

Fredningsnævnet kan i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke strider mod formålet med fredningen. Som følge af beliggenheden skal betingelserne i naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 tillige være opfyldt. Ifølge denne bestemmelse kan fredningsnævnet kun meddele dispensation fra en fredning eller en foreslået fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelige forstyrrelser af arter, som området er udpeget for.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

Fredningsnævnet finder ikke, at opsætningen af 2 vandpumper (mulepumper) på ejendommen matr.nr. 308 a Sønderho by, Sønderho vil være i strid med fredningens formål. Der er lagt vægt på oplysningerne om, at pumperne skal sikre, at de dyr, der udsættes på ejendommen i forbindelse med den nødvendige naturpleje, kan få vand.

Fredningsnævnet finder endvidere, at det efter oplysningerne fra Esbjerg Kommune kan lægges til grund, at det ansøgte ikke indebærer forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelige forstyrrelser af arter, som området er udpeget for som beskrevet i Natura 2000-planerne og handleplanerne for området.

Fredningsnævnet meddeler herefter dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1 og stk. 2, på vilkår,

at opsætningen af mulepumperne skal ske på en sådan måde, at varige spor i de beskyttede naturtyper undgås, eksempelvis ved anvendelse af køreplader eller madrasser, og

at mulepumperne skal fjernes, hvis deres brug ophører.

Klagevejledning:

Der kan inden 4 uger efter den dag, denne afgørelse er meddelt, klages til Natur- og Miljøklagenævnet over afgørelsen. Hvis afgørelsen er offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen.

Borgere, virksomheder, myndigheder og organisationer skal indsende klagen til Natur- og Miljøklagenævnets Klageportal via borger.dk eller virk.dk.

Der er et direkte link til borger.dk og virk.dk via forsiden på Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside www.nmkn.dk.

Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb.

En klage skal være tilgængelig for førsteinstansen i Klageportalen senest kl. 23:59 på den dag, hvor klagefristen udløber. Det indebærer, at klager har godkendt og betalt gebyr/bestilt faktura i Klageportalen.

Klageren skal oplyse sit CPR-nummer eller CVR-nummer.

Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside indeholder information om beregning af klagefrister i de tilfælde, hvor en klager anmoder om at blive undtaget fra brug af Klageportalen.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Natur- og Miljøklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr på 500 kr.

Natur- og Miljøklagenævnet påbegynder behandlingen af klagen, når gebyret er modtaget. Betales gebyret ikke inden for den fastsatte frist på 14 dage, afvises klagen fra behandling. Vejledning om gebyrbetalingen kan findes på Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside www.nmkn.dk
Gebyret tilbagebetales, hvis

1) klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves,
2) klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller

3) klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Natur- og Miljøklagenævnets kompetence.

Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af frist for efterkommelse af afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i klagenæv-net, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Natur- og Miljøklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis
1) der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projekttilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller

2) klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Natur- og Miljøklagenævnet har truffet afgørelse i sagen.

Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis nævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

Tilladelsen må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at tilladelsen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del
Esbjerg, den 3. august 2016

Margit Ø. Laub
formand

Denne afgørelse er sendt til:

Fanø Kommune, raadhuset@fanoe.dk , bgseaj@fanoe.dk, bgmb@fanoe.dk
Esbjerg Kommune, miljo@esbjergkommune.dk, mkdu@esbjergkommune.dk
Miljø- og Fødevareministeriet, Styrelsen for vand- og naturforvaltning, svana@svana.dk ; sofha@svana.dk
Kystdirektoratet, Lemvig, kdi@kyst.dk
Slot- og Kulturstyrelsen, post@slks.dk
Museum Sønderjylland, tekr@museum-sonderjylland.dk
Sydvestjyske Museer, Ribe, museum@sydvestjyskemuseer.dk
Danmarks Naturfredningsforening/København, dn@dn.dk
Danmarks Naturfredningsforening/Fanø, fanoe@dn.dk, dnfanoe-sager@dn.dk ,

Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, finn.borchsenius@sm.au.dk
Dansk Ornitologisk Forening, fanoe@dof.dk
Friluftsrådet/Fanø, sydvestjylland@friluftsraadet.dk, fam.voetmann@mail.dk

Fredningsnævnet for Sydjylland
Sydlig del

Dokken 1
6700 Esbjerg
Åbent 08.30-15.00
Tlf.: 9968 8800

E-mail: esbjerg@domstol.dk
www.domstol.dk/esbjerg
SE-nr. 50 03 28 17

20. april 2016
J.nr. FN SJS 5/2016

J. nr.: FN SJS 5/2016: Ansøgning om nedgravning af elkabel mv. på Fanø Syd, på ejendommen matr. nr. 308a Sønderho by, Sønderho og på strandareal uden noteret matrikel og et strandareal ved nabomatrikel, matrikel nummer 292a Rindby by, Nordby.

Fredningsnævnet har den 14. januar 2016 fra Energinet.dk via Esbjerg Kommune modtaget en ansøgning om tilladelse til at nedlægge elkabel på Fanø. Etableringen af kablet er et led i etableringen af et el-kabel mellem Holland og Danmark kaldet COBRAcable (højspændingsjævnstrømsforbindelse mellem Danmark og Holland).

Ilandføringen af søkabelanlæg fra Holland skal ske på stranden syd-vest for Pælebjerg på Vestfanø. Fra stranden skal det nye kabelsystem føres over Fanø og videre til Jylland ved Måde og til en transformerstation i Endrup. Der vil derfor være behov for at krydse det fredede område "Fanø Syd" på vestsiden af Fanø, mens kablet på resten af Fanø etableres uden for det fredede område. Desuden vil det være nødvendigt med arbejdsarealer på stranden, som ligger over daglig højvandstand, sådan at arbejdsområdet er tørt.

Ejendommene er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv. Det fremgår af fredningsbestemmelserne blandt andet, at der ikke må etableres andre faste konstruktioner og anlæg end bygninger.

Fredningsnævnet skal derfor give dispensation til det ansøgte.

Fredningsnævnets formand har i medfør af forretningsorden for fredningsnævn § 10, stk. 5, besluttet at meddele Energinet.dk dispensation til det ansøgte i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1 og stk. 2, på de vilkår, der er anført i afsnittet "Fredningsnævnets afgørelse".

Sagens baggrund:

Overfredningsnævnet har i sin afgørelse af 29. november 1985 blandt andet anført følgende i sin afgørelse:

> "Den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og international betydning. Store dele af landskabet er under stadig udvik-

ling og derfor sårbart over for indgreb. Endvidere har dele af området stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. På denne baggrund tiltrædes det, at der gennemføres en fredning af området med den geografiske udstrækning, der er fastlagt af fredningsnævnet..."

Overfredningsnævnet har fastsat blandt andet følgende fredningsbestemmelser for de fredede arealer på den sydlige del af Fanø:

"...

§ 1. Fredningens formål.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

§ 2. Arealernes drift.

a. De arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "opdyrkning", kan anvendes til almindelig landbrugsdrift uden hensyn til fredningen...

b. De øvrige arealer i fredningsområdet må ikke opdyrkes. Arealerne må således ikke pløjes, fræses, tilsås eller udsættes for anden form for jordbehandling, jfr. dog § 3 om skrælning af tørv...

e. Der må ikke graves planter op, medmindre ...

§ 3. Terrænændringer.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden, og der må ikke foretages opfyldning, planering og afgravning...
...

§ 5. Hegning.

Arealerne må ikke indhegnes, ...

§ 6. Bebyggelse m.v. og andre anlæg.

a. Der må ikke opføres ny bebyggelse, herunder skure, boder og tilbygninger til eksisterende bebyggelse...

...

c. Der må heller ikke etableres andre faste konstruktioner og anlæg end bygninger. Eksempelvis må der ikke opstilles vindmøller eller etableres flyvepladser, motorbaner, skydebaner, oplagspladser eller lossepladser. Der må ikke anbringes plankeværker, mure, tårne o. lign. eller master, herunder master til luftledninger... Der må heller ikke anlægges nye veje eller foretages vejreguleringer, medmindre de er nødvendige for land- og skovbrugsdriften og under forudsætning af, at de følger det naturlige terræn. Af hensyn til offentlighedens færdsel og ophold i området kan der dog anlægges mindre offentlige parkeringspladser i tilslutning til eksisterende veje samt etableres stisystemer....

§ 8. Naturpleje.

Til opfyldelse af fredningens formål skal der udføres naturpleje..."

Det fremgår af ansøgningen fra Energinet.dk, at det fredede område, som berøres, ligger indenfor matr.nr 308a Sønderho by, Sønderho og på strandareal uden noteret matrikel ved denne matrikel og strandarealet ved nabo matriklen nr. 292a, Rindby By, Rindby. Det er oplyst, at området derudover er omfattet af klitfredningen, jf. naturbeskyttelseslovens § 8 samt naturbeskyttelseslovens § 3 og beliggende i Natura 2000-område nr. 89 Vadehavet.

> "...
> Det er Energinet.dk's opfattelse, at det meste af det beskrevne anlægsarbejde indenfor fredningsgrænsen, dvs. etablering af arbejdsområde til muffe og underboring, midlertidig oplæg af tom-rør og midlertidig udlægning af en recirkuleringsslange i terrænet, ikke vil efterlade spor eller medføre en påvirkning af det fredede areal. Etableringen af en lyslederbrønd vil være synlig efterfølgende, men have et meget begrænset omfang..."

For at undgå påvirkningen af arealerne ønskes kabelsystemet etableret via en styret underboring. Der vil blive behov for et midlertidigt arbejdsområde på stranden og oplæg af tom-rør. Der ønskes endvidere etableret en lyslederbrønd. Den overjordiske del af lyslederbrønden er ifølge oplysningerne 1 m i diameter og har en højde på 30 cm.

Følgende kort viser det berørte areal i det fredede område:

Anlægsarbejderne omkring og indenfor det fredede areal er beskrevet således i ansøgningen:

> 1. Etablering af ca. 850 m lang underboring, hvoraf ca. 370 m er under fredningen, og arbejdsareal v. slutpunkt af underboring på strandarealet (uden noteret matrikel nr. ud for matr.nr. 308a Sønderho By)
>
> På grund af den sårbare natur i klitområdet, skal der etableres en styret underboring under klitterne og naturen heri, som kablerne efterfølgende kan trækkes igennem.
>
> Underboringen påbegyndes fra den østlige side af klitten udenfor det fredede område og slutter i en arbejdsplads på strandarealet lige vest for klitterne, men inden for fredningen ... På den vestlige side af klitområdet vil derfor være behov for at etablere et arbejdsareal på ca. 1000 m². Ligeledes vil der være behov for at etablere midlertidige volde omkring arbejdsarealet, således at eventuel høj vandstand ikke skader arbejdsareal og materiel. Voldene vil blive etableret af sand fra det omkringliggende areal og forventes etableret i en højde på 0,5-1 m. Inden for arbejdsarealet etableres et stort hul, hvor boremudder og materiale fra boringen kan løb i. Den præcise placering af slutpunktet kende endnu ikke...

Underboringen vil ligge i 15-20 m dybde.... Når boringen er afsluttet skal boremudderet køres væk i slamsuger til udspredning på landbrugsjord. Alle arealer retableres umiddelbart efter arbejdet er udført.
...

2. Sammensvejsning og opmagasinering af tom-rør til underboring på strandarealet (uden noteret matrikel nr. ud for matr.nr. 308a Sønderho By, Sønderho og matr.nr. 292a Rindby By, Nordby)

Som nævnt ovenfor skal der til underboringen anvendes ca. 850 m lange tomrør, som kabelsystemet skal trækkes igennem. Kabelsystemet består af 2 kabler og der skal desuden placeres 1 fiberkabel sammen med kabelsystemet.
...
Gennem hele anlægsfasen, vil tom-rørene blive midlertidigt forankret på stranden ved hjælp af mindre spuns eller lignende for at sikre, at rørene ikke oversvømmes og driver med ud i havet. Efter endt arbejde, vil spunsene blive trukket op igen og stranden reetableret.
...
3. Indtrækning af søkabel, etablering af landkabel og sammenmufning af søkabel og landkabel på strandarealet (uden noteret matrikel nr. ud for matr.nr. 308 a Sønderho By, Sønderho)

Søkablet fra Holland indtrækkes på strandarealet og efterfølgende skal det samles (muffes) med landkablet. Sammenmufningen vil ske på strandarealet umiddelbart vest for klitterne, hvor underboringen ender. Søkablet trækkes ind på land og i området ved strandkanten nedspules det til den ønskede dybde. Fra strandkant og op mod muffeplaceringen graves der en rende, hvori søkablet nedlægges i en dybde af 2 m.

Samlingen mellem søkablet og landkablet vil som nævnt ovenfor, blive foretaget på strandarealet. Til muffesamlingen udgraves der en midlertidig muffegrav, der skal have en dybde, så muffesamlingen efter montagen befinder sig i fugtige omgivelser. Det betyder, at den skal etableres under normal vandstandshøjde, og der vil under arbejdet med at samle land- og søkabel være behov for at bortpumpe vand. Det forventes, at montagearbejdet vil vare 2-3 uger. Muffen vil blive placeret således, at der vil være minimum 1,2 m fra overkant til naturligt terræn. Der etableres en fiberbrønd/lyslederbrønd, som nedlægges i samme dybde som samlemuffer og kabel, hvori kommunikationsfiberen fra søkabel og strandkabel samles ...
De pågældende arealer vil blive retableret efter arbejdets udførelse.

4. Etableres lyslederbrønd, hvis overjordiske del er under 1 m i diameter og er ca. 30 cm høj med et brønddæksel (matr.nr. 308a Sønderho By).

...
Selve brønddækslet er ca. 60 cm i diameter. De øverste 30 cm af brøndring og brønddæksel være synlig over jorden. Brønden har en konisk form og vil derfor være lidt større der hvor den rammer jordoverfladen. Det er nødvendigt at placerer fiberbrønden indenfor fredningen, særligt fordi der vil være fare for påkørsel ved en placering længere ude på stranden, ligesom at brønden der vil være mere udsat for oversvømmelser. Fra muffen ved underboringens slutpunkt føres fiberkablet hen til lyslederbrønden, ved at det graves ned i en smal rende.

Øvrige forhold

Natura 2000 område
Det fredede areal er desuden registreret som Natura 2000 område. (Vadehavet med Ribe Å, Tved å og Varde Å vest for Varde) I VVM-redegørelsen er projektets eventuelle påvirkninger på Natura 2000-området beskrevet og vurderet. Samlet set vurderes det, at hverken anlægsarbejder eller anlæg vil medføre ændringer i bevaringsstatus for de naturtyper, der indgår i udpegningsgrundlaget for habitatområdet. Endvidere vurderes det, at anlægget ikke vil påvirke områdets integritet, idet der ikke etableres permanente fysiske barrierer eller anlæg, der kan vanskeliggøre fremtidig naturgenopretning eller forvaltningstiltag..."

Esbjerg Kommune har i forbindelse med videresendelsen af ansøgningen til Fredningsnævnet udtalt:

"...
Det er Esbjerg Kommunes vurdering, at der i forbindelse med etableringen af kablet ikke vil ske væsentlige terrænændringer, da alle arealer retableres umiddelbart efter arbejdet er udført. Det vurderes dog, at det ønskede kabel samt lyslederbrønden falder ind under fredningens forbud mod faste kon-

struktioner og anlæg. Det er således kommunens vurdering, at kabelnedlægningen forudsætter Fredningsnævnets forudgående dispensation.

Engerginet.dk har i løbet af planlægningsfasen været i dialog med Esbjerg Kommune om, hvorledes projektet kan gennemføres mest skånsomt i forhold til Natura 2000-området og de beskyttede naturtyper. Esbjerg Kommune vurderer, at projektet ikke er i strid med fredningens overordnede formål. På det foreliggende grundlag agter Esbjerg Kommune endvidere at give dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3 til de dele af projektet, som måtte kræve dette..."

Fredningsnævnets behandling af sagen:
Fredningsnævnet har ved mail af 11. februar 2016 anmodet Energinet.dk v/ Søren Karmak Obel, Esbjerg Kommune v/Mette Kirkebjerg Due, Miljøministeriet Naturstyrelsen/København, Naturstyrelsen Blåvand, Kystdirektoratet, Lemvig, Kulturarvsstyrelsen, Museum Sønderjylland, Sydvestjyske Museer, Ribe, Danmarks Naturfredningsforening/København, Danmarks Naturfredningsforening/Esbjerg, Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen og Dansk Ornitologisk Forening, Friluftsrådet/Esbjerg om eventuelle bemærkninger til ansøgningen med høringsfrist den 26. februar 2016.

Den 25. februar 2016 modtog Fredningsnævnet supplerende oplysninger fra ansøgeren, Energinet.dk. I denne blev det præciseret, at de midlertidige arbejdsarealer også omfatter en midlertidig opstilling af skurvogn/container med mandskabsfaciliteter, dvs. spiserum og toilet. Endvidere var der vedlagt et kort med angivelse af den præcise placering af den ønskede underboring. Derudover var der vedlagt en kopi af ansøgningen om dispensation fra klitfredningen. Fredningsnævnet valgte at sende kopi af materialet til høringsparterne med en ny høringsfrist, der udløb den 31. marts 2016.

Der er ikke ved høringsfristernes udløb rejst indsigelser mod ansøgningen

Fredningsnævnets afgørelse:

Fredningsnævnet kan i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke strider mod formålet med fredningen. Som følge af beliggenheden skal betingelserne i naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 tillige være opfyldt. Ifølge denne bestemmelse kan fredningsnævnet kun meddele dispensation fra en fredning eller en foreslået fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelige forstyrrelser af arter, som området er udpeget for.

Det fremgår af fredningskendelsen, at formålet med fredningen er at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

Fredningsnævnet finder ikke, at underboringen, opsætningen af en lyslederbrønd og en midlertidig etablering af arbejdsarealer og mandskabsfaciliteter vil være i strid med fredningens formål. Der er lagt vægt på oplysningerne om projektets gennemførelse, herunder at der vil ske reetablering af området. Med hensyn til lyslederbrønden er der taget hensyn til, at denne vil blive anlagt i klitområdet, hvorfor den ikke vil være så synlig i området.

I VVM-redegørelsen er projektets eventuelle påvirkninger på Natura 2000-området beskrevet og vurderet. Det fremgår heraf, at det samlet set er vurderet, at hverken anlægsarbejder eller anlæg vil

medføre ændringer i bevaringsstatus for de naturtyper, der indgår i udpegningsgrundlaget for habitatområdet. Endvidere vurderes det, at anlægget ikke vil påvirke områdets integritet, idet der ikke etableres permanente fysiske barrierer eller anlæg,

Fredningsnævnet meddeler herefter dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1 og stk. 2 på vilkår:

at boremudderet bliver deponeret eller spredt uden for det fredede område,

at spuns, der er brugt til opmagasinering af tom-rørerne bliver trukket op igen og

at stranden og arealerne i øvrigt bliver reetableret efter arbejdets udførelse.

Klagevejledning ved afgørelse om dispensation:

Der kan inden 4 uger efter den dag, denne afgørelse er meddelt, klages til Natur- og Miljøklagenævnet over afgørelsen. Hvis afgørelsen er offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen.

Borgere, virksomheder, myndigheder og organisationer skal indsende klagen til Natur- og Miljøklagenævnets Klageportal via borger.dk eller virk.dk.

Der er et direkte link til borger.dk og virk.dk via forsiden på Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside www.nmkn.dk.

Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb.

En klage skal være tilgængelig for førsteinstansen i Klageportalen senest kl. 23:59 på den dag, hvor klagefristen udløber. Det indebærer, at klager har godkendt og betalt gebyr/bestilt faktura i Klageportalen.

Klageren skal oplyse sit CPR-nummer eller CVR-nummer.

Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside indeholder information om beregning af klagefrister i de tilfælde, hvor en klager anmoder om at blive undtaget fra brug af Klageportalen.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Natur- og Miljøklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr på 500 kr.

Natur- og Miljøklagenævnet påbegynder behandlingen af klagen, når gebyret er modtaget. Betales gebyret ikke inden for den fastsatte frist på 14 dage, afvises klagen fra behandling. Vejledning om gebyrbetalingen kan findes på Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside www.nmkn.dk
Gebyret tilbagebetales, hvis

1) klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves,
2) klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller
3) klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Natur- og Miljøklagenævnets kompetence.

Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af frist for efterkommelse af afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i klagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Natur- og Miljøklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis
1) der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projekttilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller

2) klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Natur- og Miljøklagenævnet har truffet afgørelse i sagen.

Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis nævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

Tilladelsen må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at tilladelsen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del
Esbjerg, den 20. april 2016

Margit Ø. Laub
formand

Denne afgørelse er sendt til:

Energinet.dk v/ Søren Karmak Obel, xsko@energinet.dk
Esbjerg Kommune v/Mette Kirkebjerg Due, mkdu@esbjergkommune.dk
Fanø Kommune, raadhuset@fanoe.dk , bgtmsm@fanoe.dk
Miljøministeriet Naturstyrelsen/København, nst@nst.dk, sdj@nst.dk,sofha@nst.dk, raf@nst.dk
Naturstyrelsen Blåvand, blh@nst.dk
Kystdirektoratet, Lemvig, kdi@kyst.dk
Kulturarvsstyrelsen, post@kulturstyrelsen.dk
Museum Sønderjylland, tekr@museum-sonderjylland.dk
Sydvestjyske Museer, Ribe, museum@sydvestjyskemuseer.dk
Danmarks Naturfredningsforening/København, dn@dn.dk, dnesbjerg-sager@dn.dk
Danmarks Naturfredningsforening/Esbjerg, esbjerg@dn.dk , scorpio.cn@outlook.com
Danmarks Naturfredningsforening/Fanø, fanoe@dn.dk, dnfanoe-sager@dn.dk ,
Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, famham@live.dk
Dansk Ornitologisk Forening, esbjerg@dof.dk
Dansk Ornitologisk Forening, fanoe@dof.dk
Friluftsrådet/Esbjerg, sydvestjylland@friluftsraadet.dk

Fredningsnævnet for Sydjylland
Sydlig del

Dokken 1
6700 Esbjerg
Åbent 08.30-15.00
Tlf.: 9968 8800

E-mail: esbjerg@domstol.dk
www.domstol.dk/esbjerg
SE-nr. 50 03 28 17

6. februar 2017
FN SJS 51/2016

J.nr.: FN SJS 51/2016: Ansøgning fra Naturstyrelsen Blåvandshuk om etablering af paddeskrab på Fanø, Rindby Hede og ved klitplantagen.

Fredningsnævnet har den 24. november 2016 modtaget ansøgning fra konsulentfirmaet Ravnhøj Consult på vegne af Naturstyrelsen Blåvandshuk om tilladelse til at etablere 3 paddeskrab på henholdsvis:

Matr.nr. 230d Rindby By, Nordby (lokalitet 1),

Matr.nr. 24d Rindby By, Nordby (lokalitet 2) og

Matr.nr. 124e Sønderho, Sønderho (lokalitet 3)

Matr.nr. 230d og 24d Rindby by, Nordby er fredet ved Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Fredningen har blandt andet til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med hede m.v. Det fremgår af fredningsbestemmelserne blandt andet, at der ikke må foretages terrænændringer.

Matr.nr. 124e Sønderho by, Sønderho, er fredet ved Overfredningsnævnets kendelse af 10. december 1964. Det er formålet med fredningen at bevare landskabet som et ubebygget, rekreativt område. Det fremgår af fredningsbestemmelserne blandt andet, at arealerne ikke må afgraves.

Fredningsnævnet skal derfor meddele dispensation, hvis de 3 paddeskrab skal etableres.

Fredningsnævnets formand har i medfør af forretningsorden for fredningsnævn § 10, stk. 5, besluttet at meddele Fanø Kommune dispensation til det ansøgte i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, stk. 2 og stk. 3, på de vilkår, der er anført i afsnittet "Fredningsnævnets afgørelse".

Sagens baggrund:

Ejendommen matr.nr. 230 d, Rindby by, Nordby og matr.nr. 24d Rindby By, Nordby er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

Overfredningsnævnet har i sin afgørelse blandt andet anført:

> ”Den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og international betydning. Store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over for indgreb. Endvidere har dele af området stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. På denne baggrund tiltrædes det, at der gennemføres en fredning af området med den geografiske udstrækning, der er fastlagt af fredningsnævnet…”

Overfredningsnævnet har fastsat blandt andet følgende fredningsbestemmelser for de fredede arealer på den sydlige del af Fanø:

> ”…
>
> § 1. Fredningens formål.
>
> Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.
>
> § 2. Arealernes drift.
>
> a. De arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for ”opdyrkning”, kan anvendes til almindelig landbrugsdrift uden hensyn til fredningen…
>
> b. De øvrige arealer i fredningsområdet må ikke opdyrkes. Arealerne må således ikke pløjes, fræses, tilsås eller udsættes for anden form for jordbehandling, jfr. dog § 3 om skrælning af tørv…
>
> e. Der må ikke graves planter op, medmindre det sker som led i en lovlig landbrugs- eller skovbrugsdrift eller som led i en af amtsrådet eller miljøministeriet iværksat eller godkendt naturpleje…
>
> § 3. Terrænændringer.
>
> Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden, og der må ikke foretages opfyldning, planering og afgravning…
> …
>
> § 8. Naturpleje.
>
> Til opfyldelse af fredningens formål skal der udføres naturpleje. På arealer, der ejes af staten, foretages plejen af miljøministeriet. På de øvrige arealer foretages plejen af Ribe kommune…”

Ejendommen matr.nr. 124e, Sønderho, Sønderho er fredet ved Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 10. december 1964 vedrørende fredning af arealer i den nordlige del af Sønderho sogn på Fanø (Sønderho Fuglekøjer). Det er formålet med fredningen at bevare landskabet som et ubebygget, rekreativt område. Det fremgår blandt andet af Overfredningsnævnets kendelse, at arealerne skal bevares i deres nuværende tilstand, og at arealerne ikke må beplantes, opdyrkes, opfyldes eller afgraves.

Fredningsnævnets behandling af sagen:

Ravnhøj Consult har på vegne Naturstyrelsen Blåvandshuk anført i ansøgningen:

"…
Projektet er et led i Nationalpark Vadehavets store projekt omkring fremme af den truede strandtudses ynglemuligheder i Vadehavsområdet. En forundersøgelse i 2014-15 har kortlagt forekomsten og konstateret en mangel på egnede ynglemuligheder i form af udtørrende småsøer og vandsamlinger uden forekomst af fisk og med et lavt eller ingen saltindhold.

I hvert tilfælde vil der blive anlagt lavvandede småsøer i størrelsesordenen 250 m². Stederne er efter besigtigelse med Naturstyrelsen udvalgt efter hvor der er mindst bevaringsværdig vegetation, og i dette tilfælde på Rindby Hede faktisk kun tagrør og dværgpil/gråris, mens vegetationen ved Sønderho Hede domineres af blåtop. Der er tale om en forsigtig afskrabning af græslaget på ca. 20-30, hvor rødder af tagrør og dværgpil fjernes. Der anlægges flade bredder i anlæg ca. 1:9, som i særlig grad tilfredsstiller strandtudsens krav til ynglestedet. Den opgravede jord køres bort fra graveområdet og lægges ud i huller på nærliggende tilkørselsveje, som bruges af bl.a. kvægholderen.

Der er fra i år iværksat afgræsning i 3 folde på Rindby Hede, hvor skrabene ønskes anlagt. Derved sikres en fremtidig lav, dvs. nedgræsset vegetation omkring skrabene, så de ikke gror til igen. Hidtil har der ikke været græsning, hvorved områderne gror til med især tagrør.

Det forventes, at disse lokaliteter allerede fra første forår efter anlæggelsen vil have god muligheder for at fungere som ynglesteder for strandtudsen, og således bidrage til at stabilisere, og forhåbentlig også øge, bestanden af strandtudser på Fanø i et 5-10 årigt perspektiv…"

I en mail af 15. december 2016 er tilføjet:

"…
M.h.t. til den omtalte "skrab" er det tale om lavvandede småsøer i en ovalagtigt form, 30 cm dybe og med flade bredder i anlæg 1:9…"

Fredningsnævnet har ved mail af 22. december 2016 til Fanø Kommune, Esbjerg Kommune, Miljø- og Fødevareministeriet, Styrelsen for vand- og naturforvaltning, Kystdirektoratet, Lemvig, Slot- og Kulturstyrelsen, Museum Sønderjylland, Sydvestjyske Museer, Ribe, Danmarks Naturfredningsforening/København, Danmarks Naturfredningsforening/Fanø, Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, Dansk Ornitologisk Forening og Friluftsrådet/Fanø anmodet om eventuelle bemærkninger til ansøgningen med høringsfrist den 20. januar 2017.

Kystdirektoratet har i mail af 2. januar 2017 oplyst, at direktoratet ikke har indvendinger mod paddeskrab på Fanø under forudsætning af, at der ikke foretages kørsel/terrænregulering eller lignende i den del af matr.nr. 230d, Rindby by, Nordby, der er omfattet af klitfredningen.

Esbjerg Kommune har i mail af 20. januar 2017 følgende bemærkninger til det ansøgte:

"…
1. Paddeskrab ønskes etableret på Rindby Hede matr.nr. 230d Rindby By, Nordby i en § 3 beskytte mose som er registreret som habitatnaturtype 2190, klitlavning beliggende i habitatområde nr. 78, Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde. Mosen er besigtiget i 2011 i forbindelse med kommunens naturkvalitetsplanlægning. Arealet forventes ikke i væsentlig grad at have ændret karakter siden da.

Området indeholder en meget fin flora typisk for nærringsfattige klitlavninger med bl.a. klokke-ensian, soldug og liden ulvefod. Der blev ved besigtigelsen dog også påpeget at øget græsning, afbrænding eller tørveskrælning kunne være gavnligt for plejen af området.

Paddeskrabet ligger inden for SVANAs NOVANA overvågning station 99. SVANA har dog vurderet, at så længe at der holdes en afstand fra paddeskrabet til prøvefelterne på stationen, på 50 meter, vil det være i orden med et paddeskrab indenfor NOVANA overvågning station 99.

Det udpegede sted til etablering af paddeskrab ligger ca. 33 meter fra et prøvefelt. Lokaliteten for paddeskrabet skal altså flyttes ca. 25 meter for at overholde SVANAs udmeldte afstand.

Esbjerg Kommune har været i kontakt med en lokalkendt, for at sikre, at den ansøgte lokalitet for paddeskrabet ikke ligger i et særligt værdifuldt botanisk område. Dette skulle ikke være tilfældet.

Esbjerg Kommunes samlede vurdering for etablering af et paddeskrab på lokalitet nr. 1 er, at et paddeskrab vil kunne understøtte plejen af den § 3-beskyttede mose, ved at skabe rum for fornyet succession og fjerne næringsstoffer, samt understøtte habitatnaturtypen 2190, klitlavning, der her som mange andre steder er under tilgroning. Det vil betyde, at der vil der åbnes mulighed for, at ikke bare strandtudsen får bedre ynglemuligheder, men at der også kommer nye voksesteder for klokke-ensian, som er vært for den sjældne sommerfugl, ensianblåfugl. Denne vil derved også får forbedret levevilkår. Paddeskrabet skal dog anlægges efter følgende retningslinjer:

- Afstandskravet til SVANAs prøvefelter på 50 meter skal overholdes.
- Lokaliteten for paddeskrabet skal ikke ligge i et særligt værdifuldt botanisk område. Vil kunne afklares med hjælp fra lokalkendt og Esbjerg Kommune.

2. Paddeskrabet ønskes etableret på matr.nr. 24d Rindby By, Nordby i en § 3-beskyttet mose. Mosen er beliggende i habitatområde nr. 78, Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde. Mosen er ikke registreret som habitatnaturtype. Mosen er besigtiget i 2011 i forbindelse med kommunens naturkvalitetsplanlægning. Arealet forventes ikke i væsentlig grad at have ændret karakter siden da.

Mosen beskrives som dominerende med blåtop og i fugtige partier tagrør, Trusler for området vurderes at være yderligere tilgroning med blåtop og tagrør. Af yderligere tiltag er beskrevet at området bør afgræsses, evt. med mindre partier med tørveskrælning.

Det er Esbjerg Kommunes samlede vurdering at etablering af et paddeskrab som ønsket, vil kunne understøtte plejen af mosen ved at skabe mere dynamik samt fjerne næringsstoffer fra mosen og dermed ikke bare skabe et nyt levested for strandtudsen med også skabe såbed for klitlavningens mere lysfølsomme og næringsstoffølsomme arter.

3. Paddeskrabet ønskes etableret på matr.nr. 124e Sønderho, Sønderho i § 3-beskyttet hedeområde. Området er registreret som habitatnaturtype 2140 klithede i mosaik med 2130 grå/grøn klit og ligger i habitatområde nr. 78 Vadehavet med Ribe å, Tved Å og Varde Å vest for Varde.

Hede er blevet besigtiget i 2014 i forbindelse med kommunens naturkvalitetsplanlægning. Arealet forventes ikke i væsentlig grad at have ændret karakter siden da. Heden beskrives som tilgroet med dværgbuskevegetation med mange klitrygge domineret af bølget bunke, sandskæg, blåmunke samt sandbindende mosser og laver. Store dele af heden er under kraftig tilgroning med bjergfyr. Hvilket gør sig gældende i området omkring hvor skrabet ønskes etableret. Lige hvor skrabet ønskes etableret er vegetationen domineret af blåtop.

Det er Esbjerg Kommunes samlede vurdering, at et skrab her, i en tidligere klitlavning, ikke kun vil give et ynglested for strandtudsen men også kunne åbne op for en fornyet mulighed for at mere lysfølsomme arter kunne etablere sig samt modvirke at blåtop bliver for dominerende og derved være med til at pleje heden.

Vurdering i forhold til Natura 2000

Alle de tre skrab er beliggende i Natura 2000-område nr. 89 – Vadehavet i hhv. habitatområde nr. 78 - Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde samt i fuglebeskyttelsesområde nr. 53 – Fanø. To af de ansøgte skrab er beliggende i habitatnaturtyper. Skrab 1 er beliggende i habitatnaturtype 2190 – klitlavning og skrab 3 er beliggende i et område kortlagt som en mosaik mellem habitatnaturtyperne 2140, klithede og 2130 grå/grøn klit.

For skrab 1 og 2 i klitlavningerne på Rindby Hede, vurderes det, at etableringen af paddeskrab kan være med til at pleje naturtypen, der er under kraftig tilgroning flere steder og skrab 3 på Sønderho Hede vurderes at kunne være med til at forbedre naturtilstanden på heden.

Derved vurderes det ansøgte, at være med til at understøtte Natura 2000-handleplan 2016-2021 for området, som lige har været i offentlig høring, på både den generelle retningslinje 1.1 samt den områdespecifikke retningslinje 2.4.

Samtidig vurderes det, at det ansøgte ikke vil have en væsentlig påvirkning af arterne
på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området.

Generelle retningslinjer
1.1 Myndighederne tager i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning udgangspunkt i målsætningen for det enkelte Natura 2000-område og sikrer dermed en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.

Områdespecifikke retningslinjer
2.4 Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af naturtilstanden ved enten efterfølgende pleje eller periodevis rydning/skrælning/afbrænding.

Vurdering i forhold bilag IV-arter

På Fanø findes der også andre bilag IV-arter. Detaljeret kendskab til de enkelte arters forekomst haves dog ikke. Dog vurderes det, at spidssnudet frø vil findes i alle tre områder. Denne art vil dog i lighed med strandtudsen have glæde af små lavvandede temporære vandsamlinger, hvorfor det ansøgte vurderes, at have en neutral til positiv påvirkning af denne art.

Samlet vurdering

Esbjerg Kommune vurderer derfor, at der godt kan meddeles dispensation efter naturbeskyttelsesloven til de tre skrab. Det ansøgte vurderes ikke at have en væsentlig påvirkning af Natura 2000-området eller dets udpegningsgrundlag og projektet skønnes ikke at forringe levevilkårene for dyre- og plantearter omfattet af habitatdirektivets bilag IV…"

Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning har den 31. januar 2017 udtalt:

"…
Placeringen af de tre paddeskrab fremgår af nedenstående kort (se mørkelilla pile).

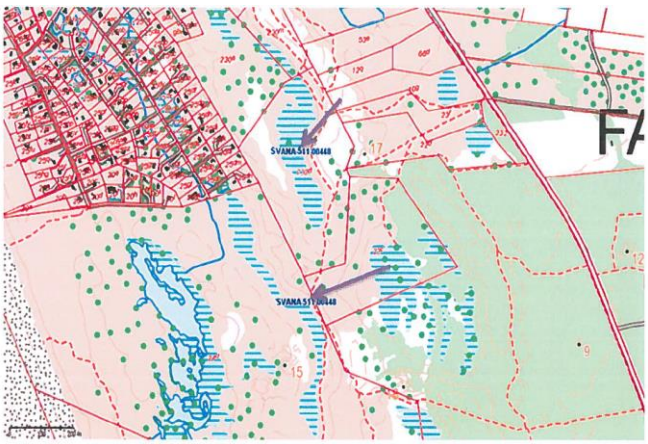

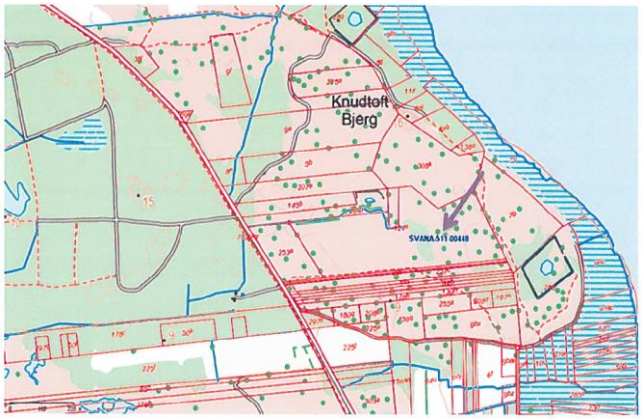

De tre ansøgte paddeskrab på Fanø er alle beliggende i Natura 2000 område nr. 89 Vadehavet (Habitatområde nr. 78 Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde samt EF Fuglebeskyttelsesområde nr. 53 Vadehavet – Fanø).

SVANA vurderer at det ansøgte ikke kan påvirke Natura 2000 områdets udpegningsgrundlag eller målsætning negativt. Begrundelsen herfor er at der er tale om små (250 m²) lavvandede skrab (30 cm dybe) anlagt med skråninger 1:9 samt at det afskrabede materiale fjernes fra stedet. Vandhullerne vurderes ikke at kunne beskadige eller ødelægge yngle eller rasteområder for bilag IV arter jf. naturbeskyttelseslovens § 50 stk 3 nr 1…"

Fredningsnævnets afgørelse:

Fredningsnævnet kan i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke strider mod formålet med fredningen. Som følge af beliggenheden skal betingelserne i naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 og stk. 3 tillige være opfyldt. Ifølge disse bestemmelser kan fredningsnævnet kun meddele dispensation fra en fredning eller en foreslået fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelige forstyrrelser af arter, som området er udpeget for, og for yngle eller rasteområder for bilag IV arter.

Fredningen på lokalitet 1 og 2 (Fanø Syd) har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

Fredningen på lokalitet 3 (Sønderho Fuglekøjer) har til formål at bevare landskabet som et ubebygget, rekreativt område.

Fredningsnævnet finder ikke, at etableringen af 3 paddeskrab på ejendommene vil være i strid med fredningernes formål.

Fredningsnævnet finder endvidere, at det efter oplysningerne fra Esbjerg Kommune og Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning kan lægges til grund, at det ansøgte ikke indebærer forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelige forstyrrelser af arter, som området er udpeget for som beskrevet i Natura 2000-planerne og handleplanerne for området eller kunne beskadige eller ødelægge yngle eller rasteområder for bilag IV arter.

Fredningsnævnet meddeler herefter dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1 og stk. 2 og stk. 3, til etablering af de 3 paddeskrab på vilkår,

at afstandskravet vedrørende lokalitet 1 til SVANAs prøvefelter på 50 meter skal overholdes,

at lokaliteten for paddeskrabet på lokalitet 1 ikke skal ligge i et særligt værdifuldt botanisk område, hvilket skal afklares via lokalkendt og Esbjerg Kommune,

at der i forbindelse med paddeskrabet på lokalitet 1 ikke foretages kørsel/terrænregulering eller lignende i den del af matr.nr. 230d, Rindby by, Nordby, der er omfattet af klitfredningen, og

at det opgravede materiale skal fjernes fra området.

Klagevejledning:

Der kan inden 4 uger efter den dag, denne afgørelse er meddelt, klages til Natur- og Miljøklagenævnet over afgørelsen. Hvis afgørelsen er offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen.

Borgere, virksomheder, myndigheder og organisationer skal indsende klagen til Natur- og Miljøklagenævnets Klageportal via borger.dk eller virk.dk.

Der er et direkte link til borger.dk og virk.dk via forsiden på Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside www.nmkn.dk.

Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb.

En klage skal være tilgængelig for førsteinstansen i Klageportalen senest kl. 23:59 på den dag, hvor klagefristen udløber. Det indebærer, at klager har godkendt og betalt gebyr/bestilt faktura i Klageportalen.

Klageren skal oplyse sit CPR-nummer eller CVR-nummer.

Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside indeholder information om beregning af klagefrister i de tilfælde, hvor en klager anmoder om at blive undtaget fra brug af Klageportalen.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Natur- og Miljøklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr på 500 kr.

Natur- og Miljøklagenævnet påbegynder behandlingen af klagen, når gebyret er modtaget. Betales gebyret ikke inden for den fastsatte frist på 14 dage, afvises klagen fra behandling. Vejledning om gebyrbetalingen kan findes på Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside www.nmkn.dk
Gebyret tilbagebetales, hvis

1) klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves,
2) klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller
3) klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Natur- og Miljøklagenævnets kompetence.

Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af frist for efterkommelse af afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i klagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Natur- og Miljøklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis
1) der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projekttilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller

2) klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Natur- og Miljøklagenævnet har truffet afgørelse i sagen.

Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis nævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

Tilladelsen må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at tilladelsen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del
Esbjerg, den 6. februar 2017

Margit Ø. Laub
formand

Denne afgørelse er sendt til:

Jesper Tofft, jt@ravnhoj.dk
Fanø Kommune, raadhuset@fanoe.dk , bgseaj@fanoe.dk
Esbjerg Kommune, miljo@esbjergkommune.dk
Miljø- og Fødevareministeriet, Styrelsen for vand- og naturforvaltning, svana@svana.dk ; sofha@svana.dk
Kystdirektoratet, Lemvig, kdi@kyst.dk
Slot- og Kulturstyrelsen, post@slks.dk
Museum Sønderjylland, tekr@museum-sonderjylland.dk
Sydvestjyske Museer, Ribe, museum@sydvestjyskemuseer.dk
Danmarks Naturfredningsforening/København, dn@dn.dk
Danmarks Naturfredningsforening/Fanø, fanoe@dn.dk, dnfanoe-sager@dn.dk ,
Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, finn.borchsenius@sm.au.dk
Dansk Ornitologisk Forening, fanoe@dof.dk
Friluftsrådet/Fanø, sydvestjylland@friluftsraadet.dk, fam.voetmann@mail.dk

Fredningsnævnet for Sydjylland
Sydlig del

Dokken 1
6700 Esbjerg
Åbent 08.30-15.00
Tlf.: 9968 8800

E-mail: esbjerg@domstol.dk
www.domstol.dk/esbjerg
SE-nr. 50 03 28 17

2. marts 2016
Fredningssag
FN SJS 37/2016

J.nr.: FN SJS 37/2016: Ansøgning fra Naturstyrelsen og Fanø Kommune om tilladelse til anlæggelse af sti på matr.nr. 292a Rindby, Rindby by, i forlængelse af eksisterende sti fra Pælebjerg ud til stranden indenfor fredningen af Fanø Syd.

Fredningsnævnet har den 29. august 2016 modtaget en ansøgning fra Naturstyrelsen og Fanø Kommune om tilladelse til anlæggelse af sti på matr.nr. 292a Rindby, Rindby by i forlængelse af eksisterende sti fra Pælebjerg ud til stranden indenfor fredningen af Fanø Syd.

Det fremgår af ansøgningen, at formålet med stien er at forlænge den del af stien, som oprindeligt er anlagt og udlagt som offentlig sti fra Pælebjerg til stranden, for derved at beskytte de nye naturtyper der breder sig mod vest ved at lede trafikken til og fra stranden ind i et fastlagt trace, der kan bære trafikken og dermed undgå en uhensigtsmæssig spredning af færdslen i naturtyper, der er sårbar overfor intensiv færdsel. Endvidere ønskes der med stien at give mennesker, der færdes i naturen gode muligheder for færdsel ind i en spændende natur med oplevelsesmuligheder samtidig med, at de viser hensyn. Vandre/cykelstiens forlængelse på ca. 200 meter tænkes konstrueret ved udlæg af et 2½ meters trace, der bygges op i strandskaller.

Ejendommen er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv. Det fremgår af fredningsbestemmelserne, at der må ikke foretages terrænændringer.

Fredningsnævnet skal derfor meddele dispensation, hvis det ansøgte skal etableres.

Fredningsnævnet har besluttet at give Naturstyrelsen og Fanø Kommune dispensation til det ansøgte under nærmere anførte vilkår som beskrevet under afsnittet "Fredningsnævnets afgørelse".

Sagens baggrund

Overfredningsnævnet har i sin afgørelse af 29. november 1985 blandt andet anført følgende i sin afgørelse:

> ”Den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og international betydning. Store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over for indgreb. Endvidere har dele af området stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. På denne baggrund tiltrædes det, at der gennemføres en fredning af området med den geografiske udstrækning, der er fastlagt af fredningsnævnet…”

Overfredningsnævnet har fastsat blandt andet følgende fredningsbestemmelser for de fredede arealer på den sydlige del af Fanø:

> ”…
>
> § 1. Fredningens formål.
>
> Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.
>
> § 2. Arealernes drift.
>
> a. De arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for ”opdyrkning”, kan anvendes til almindelig landbrugsdrift uden hensyn til fredningen…
>
> b. De øvrige arealer i fredningsområdet må ikke opdyrkes. Arealerne må således ikke pløjes, fræses, tilsås eller udsættes for anden form for jordbehandling, jfr. dog § 3 om skrælning af tørv…
>
> e. Der må ikke graves planter op, medmindre det sker som led i en lovlig landbrugs- eller skovbrugsdrift eller som led i en af amtsrådet eller miljøministeriet iværksat eller godkendt naturpleje…
>
> § 3. Terrænændringer.
>
> Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden, og der må ikke foretages opfyldning, planering og afgravning…
> …
>
> § 6. Bebyggelse m.v. og andre anlæg.
> …
> c. Der må heller ikke etableres andre faste konstruktioner og anlæg end bygninger. Eksempelvis må der ikke opstilles vindmøller eller etableres flyvepladser, motorbaner, skydebaner, oplagspladser eller losseplads. Der må ikke anbringes plankeværker, mure, tårne o. lign. eller master, herunder master til luftledninger… Der må heller ikke anlægges nye veje eller foretages vejreguleringer, medmindre de er nødvendige for land- og skovbrugsdriften og under forudsætning af, at de følger det naturlige terræn. Af hensyn til offentlighedens færdsel og ophold i området kan der dog anlægges mindre offentlige parkeringspladser i tilslutning til eksisterende veje samt etableres stisystemer.
> …”

Det fremgår af ansøgningen om etablering af stien af 23. august 2016 fra Fanø Kommune:

"…

anlæggelse af sti i af forlængelse af eksisterende sti fra Pælebjerg ud til stranden på matr.nr. 292a Rindby by, Nordby som vist på fig. 1.

Fig. 1 Stiens forløb. Rød markering er eksisterende sti. Sort markering er ønsket forlængelse.

Fig 2 Oversigtkort over stiens placering. i Fanø Plantage

Stien berører udover fredningen Fanø Syd tillige klitfredning, Natura 2000 området N89 Vadehavet og forskellige § 3 naturtyper.

Baggrund
Få fast anlagte naturstier på Fanø har samme betydning, som Pælebjergstien.
Stien er for år tilbage anlagt for at man på dette ene sted langs Fanøs godt 16 km lange vestkyst kunne give mulighed for at cykle eller gå over klitten og have en "natur" forbindelse mellem stranden og naturen bagved i Fanø Plantage samt til den oplevelsesmæssige infrastruktur omkring Pælebjerg, skovlegepladsen og videre ind mod øst til cykelstierne ud til halen og til Sønderho eller Nordby.

Stien er meget væsentlig for at Fanø kan bibeholde den rekreative infrastruktur, og for bestræbelserne på Fanø, for at sikre offentligheden en sammenhængende tilgængelighed til Fanøs natur – også på cykel. Stien indgår som den eneste mulighed for at forbinde de øvrige cykelstier i en samlet rundtursrute på Fanø på cykel. Derfor er Pælebjergstien et nøglepunkt i Panoramaruten på Fanø.

De senere år er adgangen til stranden blevet besværliggjort efterhånden som der vest for stien har udviklet sig lave klitter og en ny våd klitlavning ud mod stranden, som har betydet at stiudløbet på stranden er blevet lukket inde.

Naturens udvikling har dog ikke afholdt mennesker fra at bruge stien og skabe traceer ud til stranden, men efterhånden er traceen sine steder blevet op mod 15-20 meter bred fordi underlaget ikke kan bære trafikken, og der derfor hele tiden skabes nye stier i traceen som vist på fig. 2.

Den oprindelige sti er anlagt i ca. 3 meters bredde og er bygget op af stabilgrus på fiberdug. Den nord-syd gående vandbevægelse er sikret ved 2 rørunderløb
…

Kystdirektoratet har givet dispensation i forhold til klitfredningen og der søges om dispensation i forhold til Naturbeskyttelsesloven ved Esbjerg Kommune.

Formål

Formålet med projektet er at forlænge den del stien, som oprindeligt er anlagt og udlagt som offentlig sti fra Pælebjerg til stranden, for derved:

- At beskytte de nye naturtyper der breder sig mod vest ved at lede trafikken til og fra stranden ind i et fastlagt trace der kan bære trafikken og dermed udgå en uhensigtsmæssig spredning af færdslen i en naturtype der er sårbar overfor intensiv færdsel.

- At give mennesker der færdes i naturen gode muligheder for færdsel ind i en spændende natur med oplevelsesmuligheder samtidig med at de viser hensyn.

Anlæg
Vandre/cykelstiens forlængelse er ca. 200 meter tænkes konstrueret ved udlæg af et 2½ meters trace der bygges op i strandskaller. Det vil given en vis vandgennemtrængelighed og erfaringerne fra Sønderho Strandsø viser at det giver en fin bæreevne og god holdbarhed mod slid. Derudover vil strandskallerne give stien et mere neutralt udseende i landskabet…"

Fredningsnævnets behandling af sagen

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 18. november 2016, hvor nævnet tillige har foretaget besigtigelse.

I mødet deltog formanden, retspræsident Margit Ø. Laub, Esbjerg, det ministerudpegede medlem Kjeld Thamdrup og det kommunalt udpegede medlem Marco Brodde. Endvidere deltog Per Hansen på vegne Esbjerg Kommune, Jacob Bay på vegne Fanø Kommune, Søren Vinding, Johnny Bay og Per Kjær på vegne Danmarks Naturfredningsforening og Søren Rask Jessen og Kim Madsen på vegne Naturstyrelsen.

Fredningsnævnets formand redegjorde for ansøgningen og de relevante dele af fredningsbestemmelserne.

Søren Rask Jessen redegjorde for ansøgningen. Det er nødvendigt at forlænge den faste sti, så den går ud til stranden, der gennem årene er blevet bredere. Der er tale om en forlængelse på ca. 200 meter. Bredden på traceen bliver på ca. 2½ meter. Belægningen ønskes udført med strandskaller. Der er gode erfaringer hermed via projektet Sønderho Strandsø. Stien ønskes udlagt så den følger den trace, der er blevet trampet til via brugen af stien ud til stranden.

Jacob Bay supplerede og oplyste, at strandskallerne indenfor kort tid fæstner sig, og at materialet blander sig med vegetationen og dermed giver stien et neutralt udseende i landskabet.

Johnny Bay oplyste, at Danmarks Naturfredningsforening er positiv indstillet overfor projektet. Kommunen bør dog overveje, om der er behov for at foretage en underføring for at sikre stiens stabilitet.

Per Hansen oplyste, at kommunen ikke har modtaget en ansøgning i henhold til naturfredningslovens §3, hvorfor der ikke på nuværende tidspunkt kan svares på, om projektet vil have betydning for de naturtyper og levesteder for arter eller betydelige forstyrrelser af arter, som området er udpeget for.

Fanø Kommune har i mail af 3. november 2016 supplerende anført:

> ”Fanø Kommune finder det vigtigt, at der gives dispensation fra Fredningsnævnet til det ansøgte projekt, idet stien har stor betydning for den rekreative infrastruktur, der findes på Fanø.
>
> I Fanø Kommunes bemærkninger er det vigtigt at henvise til stiens historie. Luftfotos helt tilbage 1954 … viser det samme trace for den samme stiadgang mellem Pælebjerg/Pælebjerg søen og stranden.
>
> Stien var med andre ord anlagt og anvendt før fredningen (Fredningsyd) trådte i kraft i 1985. Stien er skiltet og er en del af Fanøs infrastruktur, og har været dette fra før fredningen.
>
> Luftfotos fra 1981 og op til 2015 viser dog samtidig en strand, som inden for de sidste år pludselig har udviklet sig på “velkendt” vis. Først med en ny strandbred mod vest, dernæst nye klitter og tør og våd lavning og senest med dannelsen af en ny (våd) strandeng. Dette er velkendt, idet det er sådan Fanø altid har udviklet sig landskabsmæssigt.
>
> Men det er også denne naturlige udvikling som nu nødvendiggør en forlængelse af stien mod vest for at kunne bibeholde stiadgangen mellem stranden og Pælebjerg.
>
> Dette er vigtigt, fordi stranden er og i mange år har været en væsentlig del af Fanøs samlede infrastruktur. Her kan man kører bil mellem den sydlige og nordlige del af øen. Her kører den kollektive trafik. Og her kan man cykle fra stranden ved Pælebjerg og ind mod Postvejen, som det eneste sted mellem Rindby og Sønderho.
>
> Fanø Kommune lægger stor vægt på at bevare denne sammenhængende infrastruktur for cyklister og gående.”

Sydvestjyske Museer har i mail af 11. oktober 2016 oplyst, at der ikke er bemærkninger til ansøgningen, da der ikke er kulturhistoriske interesser på spil.

Kystdirektoratet har i mail af 27. oktober 2016 oplyst, at der er givet dispensation fra klitfredningslinjen til det ansøgte, og at dispensationen ikke er blevet påklaget til Natur- og Miljøklagenævnet.

Fredningsnævnet har indhentet teknisk bistand fra Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning (SVANA). SVANA har i mail af 31. oktober 2016 oplyst:

> ”Tilsynsmyndigheden i denne sag er Naturstyrelsen Blåvandshuk, jf. § 3 i bek. nr. 924 af 27. juni 2016 vedr. pleje af fredede arealer og tilsyn.
>
> Anlæg af stien sker på et areal omfattet af naturbeskyttelseslovens §3. Naturstyrelsen skal som tilsynsmyndighed vurdere om Esbjerg Kommune skal meddele en dispensation.
>
> Fredningens § 9 omhandler offentlighedens adgang og § 9 stk. a muligheden for at cykle på eksisterende veje og stier.”

Esbjerg Kommune har den 13. februar 2017 givet dispensation efter naturbeskyttelseslovens § 3 til det ansøgte. Kommunen har i mail af samme dato til Fredningsnævnet om vurdering af international naturbeskyttelse ved stiforlængelse fra Pælebjerg til stranden, Fanø anført:

> "…
> Den eksisterende sti fra Pælebjerg til stranden ønskes forlænget, da færdslen til fods fra eksisterende sti til stranden bevæger sig ad flere spor over de nye naturtyper, som de senere år er under udvikling mellem og foran klitterne. Den derved dannede flersporede trampesti blevet op mod 15-20 meter bred.
>
> Den eksisterende sti er anlagt i ca. 3 meters bredde og er bygget op af stabilgrus på fiberdug. Den nord-syd gående vandbevægelse er sikret ved 2 rørunderløb.
>
> Vandre/cykelstiens vestlige forlængelse bliver ca. 200 m lang, og tænkes konstrueret ved udlæg af et 2½ m bredt spor, der bygges op i strandskaller. Det bliver formodentlig også på forlængelsen af stien nødvendigt at lægge rørunderføringer enkelte steder, hvor vandet strømmer i klitlavninger.
>
> Kommunen besigtigede arealet sammen med bl.a. Fredningsnævnet d. 18. november 2016. Formålet med besigtigelsen var at vurdere naturtilstanden på de arealer, som vil blive berørt ved etableringen.
>
> Moser, overdrev og strandenge er beskyttet natur, omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Der er forbud mod at foretage ændringer i tilstanden af beskyttede naturarealer. Kommunen kan dog i særlige tilfælde give dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3.
>
> Der er i afgørelsen lagt vægt på, at anlægget af stien er egnet til at lede publikum ad et fastlagt spor gennem de nydannede naturtyper, hvorved slitagen af området kan minimeres. Materialet – strandskaller – er et naturligt forekommende element i de kystnære klitter på Fanø. Muligheden for at lægge rørunderføringer forhindrer opstuvning af vand i klitlavningerne og efterfølgende stigennembrud.
>
> Stien forlænges ud i det internationale naturbeskyttelsesområde H78 Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde, som er et NATURA 2000 habitatområde. Stianlægget gennemløber som nævnt – fra slutningen af den allerede eksisterende belægning til den ny sti selv ender på åbenstrand – de beskyttede naturtyper mose, overdrev og strandeng. Disse kan indeholde (eller på kort sigt udvikle) små forekomster af habitatnaturtyperne enårig strandengsvegetation (1310), vadegræssamfund (1320), strandeng (1330), forklit (2110), hvid klit (2120), grå/grøn klit (2130), klithede (2140), havtornklit (2160), gårisklit (2170) og klitlavning (2190). Det er imidlertid netop hensigten, at stien skal begrænse sliddet og færdselen på disse unge naturtyper, der således overordnet får en bedre beskyttelse og udviklingsmulighed end de for indeværende har.
>
> Der kendes ingen af dyrearterne på udpegningsgrundlaget fra Fanøs klitlandskaber, derfor er disse ikke vurderede.
>
> Forlængelsen sker også i det internationale naturbeskyttelsesområde F53 Fanø, som er et NATURA 2000 fuglebeskyttelsesområde. Udpegningsgrundlaget er her 11 fuglearter, som området skal sikre yngle- og rastpladser for. Der kan ved anlægget af stien muligvis forekomme kortvarig forstyrrelse, men samlingen af færdselen på det anlagte stiforløb reducerer dog den langsigtede forstyrrelse for især de på strandengen ynglende fugle.
>
> Der kendes ikke arter fra Habitatdirektivets bilag IV fra det område hvor den nye strækning af stien skal anlægges; med undtagelse af arten strandtudse. Dyret er almindelig kendt fra områdets klitlavninger hvor det yngler i stort tal. Da forlængelsen af stien ikke medfører ændringer i områdets vandafstrømning, vil den heller ikke kunne påvirke bestandene af strandtudse på Fanø.

Det er derfor den overordnede vurdering, at forlængelse af stien ikke har en væsentlig skadevirkning på de arter og naturtyper, som de internationale naturbeskyttelsesområder er udpeget for at beskytte. Esbjerg Kommune skønner heller ikke, at projektet vil forringe vilkårene for dyre- og plantearter omfattet af habitatdirektivets bilag IV.

Der gøres opmærksom på, at mosen, overdrevet og strandengen også fremover er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Fremtidige ændringer af disse naturtyper tilstand må derfor ikke foretages uden en ny dispensation".

Fredningsnævnets afgørelse

Fredningsnævnet kan i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, men det er en forudsætning for en dispensation, at gennemførelsen af aktiviteten ikke strider mod formålet med fredningen. Som følge af beliggenheden skal betingelserne i naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 tillige være opfyldt. Ifølge denne bestemmelse kan fredningsnævnet kun meddele dispensation fra en fredning eller en foreslået fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelige forstyrrelser af arter, som området er udpeget for.

Det er formålet med fredningen at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

Fredningsnævnet finder, at forlængelse af stien ikke vil være i strid med fredningens formål.

På baggrund af oplysningerne fra Esbjerg Kommune lægges det til grund, at udvidelsen af stien ikke vil indebære en forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelige forstyrrelser af arter, som området er udpeget for.

Fredningsnævnet meddeler derfor i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1 og 2, dispensation til at anlægge stien i forlængelse af eksisterende sti fra Pælebjerg ud til stranden på vilkår,

at stien anlægges som en 2½ m bred sti og belægges med strandskaller og med rørunderføring i mosen, overdrevet og strandengen alt som beskrevet i ansøgningsmaterialet.

Klagevejledning ved afgørelse om dispensation:

Der kan inden 4 uger efter den dag, denne afgørelse er meddelt, klages til Natur- og Miljøklagenævnet over afgørelsen. Hvis afgørelsen er offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen.

Borgere, virksomheder, myndigheder og organisationer skal indsende klagen til Natur- og Miljø-klagenævnets Klageportal via borger.dk eller virk.dk.

Der er et direkte link til borger.dk og virk.dk via forsiden på Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside www.nmkn.dk.

Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb.

En klage skal være tilgængelig for førsteinstansen i Klageportalen senest kl. 23:59 på den dag, hvor klagefristen udløber. Det indebærer, at klager har godkendt og betalt gebyr/bestilt faktura i Klageportalen.

Klageren skal oplyse sit CPR-nummer eller CVR-nummer.

Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside indeholder information om beregning af klagefrister i de tilfælde, hvor en klager anmoder om at blive undtaget fra brug af Klageportalen.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Natur- og Miljøklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr på 500 kr.

Natur- og Miljøklagenævnet påbegynder behandlingen af klagen, når gebyret er modtaget. Betales gebyret ikke inden for den fastsatte frist på 14 dage, afvises klagen fra behandling. Vejledning om gebyrbetalingen kan findes på Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside www.nmkn.dk
Gebyret tilbagebetales, hvis

1) klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves,
2) klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller
3) klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Natur- og Miljøklagenævnets kompetence.

Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af frist for efterkommelse af afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i klagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Natur- og Miljøklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis

1) der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projekttilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller

2) klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Natur- og Miljøklagenævnet har truffet afgørelse i sagen.

Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis nævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

Tilladelsen må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at tilladelsen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del
Esbjerg den 2. marts 2016

Margit Ø. Laub
Formand

Denne afgørelse er sendt til:

Søren Rask Jensen, srj@naturstyrelsen.dk
Fanø Kommune, raadhuset@fanoe.dk , bgseaj@fanoe.dk, jkb@fanoe.dk
Esbjerg Kommune, miljo@esbjergkommune.dk, pekh@esbjergkommune.dk, henki@esbjergkommune.dk
Miljø- og Fødevareministeriet, Styrelsen for vand- og naturforvaltning, svana@svana.dk ; sofha@svana.dk
Kystdirektoratet, Lemvig, kdi@kyst.dk
Slot- og Kulturstyrelsen, post@slks.dk
Museum Sønderjylland, tekr@museum-sonderjylland.dk
Sydvestjyske Museer, Ribe, museum@sydvestjyskemuseer.dk
Danmarks Naturfredningsforening/København, dn@dn.dk
Danmarks Naturfredningsforening/Fanø, fanoe@dn.dk, dnfanoe-sager@dn.dk ,
Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, finn.borchsenius@sm.au.dk
Dansk Ornitologisk Forening, fanoe@dof.dk
Friluftsrådet/Fanø, sydvestjylland@friluftsraadet.dk

Fredningsnævnet for Sydjylland
Sydlig del

Dokken 1
6700 Esbjerg
Åbent 08.30-15.00
Tlf.: 9968 8800

E-mail: esbjerg@domstol.dk
www.domstol.dk/esbjerg
SE-nr. 50 03 28 17

24. marts 2017
FN SJS 8/2017

J.nr.: FN SJS 8/2017: Ansøgning fra Michael Baun om etablering af paddeskrab på Fanø.

Fredningsnævnet har den 24. januar 2017 modtaget ansøgning fra konsulentfirmaet Ravnhøj Consult på vegne af Michael Baun om tilladelse til at etablere paddeskrab på ejendommen matr.nr. 16f Rindby by, Nordby.

Der ønskes etableret 2 paddeskrab på et eng/klitareal ved Kæret på Fanø på den nævnte ejendom. Projektet er et led i Nationalpark Vadehavets projekt om fremme af den truede strandtudses ynglemuligheder i Vadehavsområdet.

Paddeskrabene ønskes anlagt således, at skrab nr. 1 får en størrelse på ca. 3-400 m2 og skrab 2 en størrelse på ca. 100 m2. Arealerne består af klitlavninger med en ensidig vegetation af bl.a. lysesiv, blåtop og dværgpil. Ved etableringen af paddeskrabene vil der blive skrabet ca. 20-30 cm af græslaget og lidt af jordlaget. Der vil blive anlagt meget flade bredder, som strandtudsen kræver, det vil sige en hældning på 1:8-9. Den opgravede jord, vil blive placeret i huller i en nærliggende skovvej.

Ejendommen er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv. Det fremgår bl.a. af fredningsbestemmelserne, at der må ikke foretages terrænæneringer.

Fredningsnævnet skal derfor meddele dispensation, hvis de 2 paddeskrab skal etableres.

Fredningsnævnets formand har i medfør af forretningsorden for fredningsnævn § 10, stk. 5, besluttet at meddele Michael Baun dispensation til det ansøgte i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, stk. 2 og stk. 3, på de vilkår, der er anført i afsnittet "Fredningsnævnets afgørelse".

Sagens baggrund:

Overfredningsnævnet har i sin afgørelse blandt andet anført:

> "Den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og international betydning. Store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over

for indgreb. Endvidere har dele af området stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. På denne baggrund tiltrædes det, at der gennemføres en fredning af området med den geografiske udstrækning, der er fastlagt af fredningsnævnet…"

Overfredningsnævnet har fastsat blandt andet følgende fredningsbestemmelser for de fredede arealer på den sydlige del af Fanø:

"…
§ 1. Fredningens formål.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

§ 2. Arealernes drift.

a. De arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "opdyrkning", kan anvendes til almindelig landbrugsdrift uden hensyn til fredningen…

b. De øvrige arealer i fredningsområdet må ikke opdyrkes. Arealerne må således ikke pløjes, fræses, tilsås eller udsættes for anden form for jordbehandling, jfr. dog § 3 om skrælning af tørv…

e. Der må ikke graves planter op, medmindre det sker som led i en lovlig landbrugs- eller skovbrugsdrift eller som led i en af amtsrådet eller miljøministeriet iværksat eller godkendt naturpleje…

§ 3. Terrænændringer.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden, og der må ikke foretages opfyldning, planering og afgravning…
…

§ 8. Naturpleje.

Til opfyldelse af fredningens formål skal der udføres naturpleje. På arealer, der ejes af staten, foretages plejen af miljøministeriet. På de øvrige arealer foretages plejen af Ribe kommune…"

Fredningsnævnets behandling af sagen:

Jesper Tofft har på vegne Michael Baun anført i ansøgningen:

"…
Projektet er et led i Nationalpark Vadehavets store projekt omkring fremme af den truede strandtudses ynglemuligheder i Vadehavsområdet. En forundersøgelse i 2014-15 har kortlagt forekomsten og konstateret en mangel på egnede ynglemuligheder i form af udtørrende småsøer og vandsamlinger uden forekomst af fisk og med et lavt eller ingen saltindhold. Der er derfor iværksat et stort projekt omfattende store dele af Vadehavet og øerne, hvor der anlægges nye ynglesteder til arten.

Der foreslås anlagt et lavvandet paddeskrab i størrelsesordenen 3-400 m2 (skrab nr. 1 på kortet), og et tilsvarende på 100 m2 (skrab 2 på kortet) på samme matrikel ved Kæret på Fanø, sydvest for klitplantagen.

Arealerne, hvor de to ynglesteder til strandtudse er påtænkt, består af klitlavninger med en ensidig vegetation af bl.a. lysesiv, blåtop og dværgpil (bedømt ved besigtigelse i januar 2017), hvorved det vurderes, at der næppe vil være værdifuld vegetation, som kan tage skade.

Der vil blive tale om afskrabning af 20-30 cm af græslaget og lidt jord, og der anlægges meget flade bredder, som strandtudsen kræver, ca. anlæg 1:8-9.

Den succession som vil opstå i det afgravede område, kan også være en"ny start" for diverse plantearter, således at der også på den front vil kunne udvikle sig nye lokale plantesamfund tilknyttet periodisk våde områder.

Den opgravede jord, som reelt nok mest vil være græstørv, placeres i huller i en nærliggende skovvej.

Området har været afgræsset gennem en årrække, og ejer oplyser, at det også vil ske fremover. Dette falder fint i tråd med strandtudsens krav til åben lav vegetation på levestedet…"

Fredningsnævnet har ved mail af 9. februar 2017 til Michael Baun, Jesper Tofft, Fanø Kommune, Esbjerg Kommune, Miljø- og Fødevareministeriet, Styrelsen for vand- og naturforvaltning, Kystdirektoratet, Lemvig, Slot- og Kulturstyrelsen, Museum Sønderjylland, Sydvestjyske Museer, Ribe, Danmarks Naturfredningsforening/København, Danmarks Naturfredningsforening/Fanø, Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, Dansk Ornitologisk Forening og Friluftsrådet/Fanø, anmodet om eventuelle bemærkninger til ansøgningen med høringsfrist den 3. marts 2017.

Esbjerg Kommune har i mail af 20. februar 2017 skrevet følgende om etablering af to skrab til strandtudse på matrikel nr. 16f Rindby by, Rindby:

"…
Skrabene ønskes etableret i § 3-beskyttet hede samt i Natura 2000 i kortlagt habitatnaturtype nr. 2130, grå/grøn klit.

§ 3-beskyttelse
Kommunen besigtigede arealet i 2014 som et led i kommunens naturkvalitetsplanlægning. Arealet forventes ikke i væsentlig grad at have ændret karakter siden da.

Hede beskrives som et varieret hedeareal omkranset af klitplantage mod nord og vest. Heden omkranser flere mindre engarealer med varieret udnyttelse. Heden varierer mellem fugtige og tørre partier. De fugtige partier domineres generelt af blåtop, men flere steder mod nord findes værdifulde partier med hedemose-arter som benbræk, mangestænglet sumpstå, liden og rundbladet soldug. Et par pletter med benbræk blev registreret i et spor umiddelbart nord for det vestlige engareal. Klit-star blev registeret længere mod NV i dværgbusk-domineret lavning. Ved dok.cirklen voksende bl.a. brun næbfrø og fåblomstret kogleaks i gammelt hjulspor (20 m2). Arealet syd for kulturengen mod vest er kraftigt påvirket af kreaturgræsning og tilskudsfodring.

Skrabene ønskes etableret på arealet syd for kulturengen mod vest.

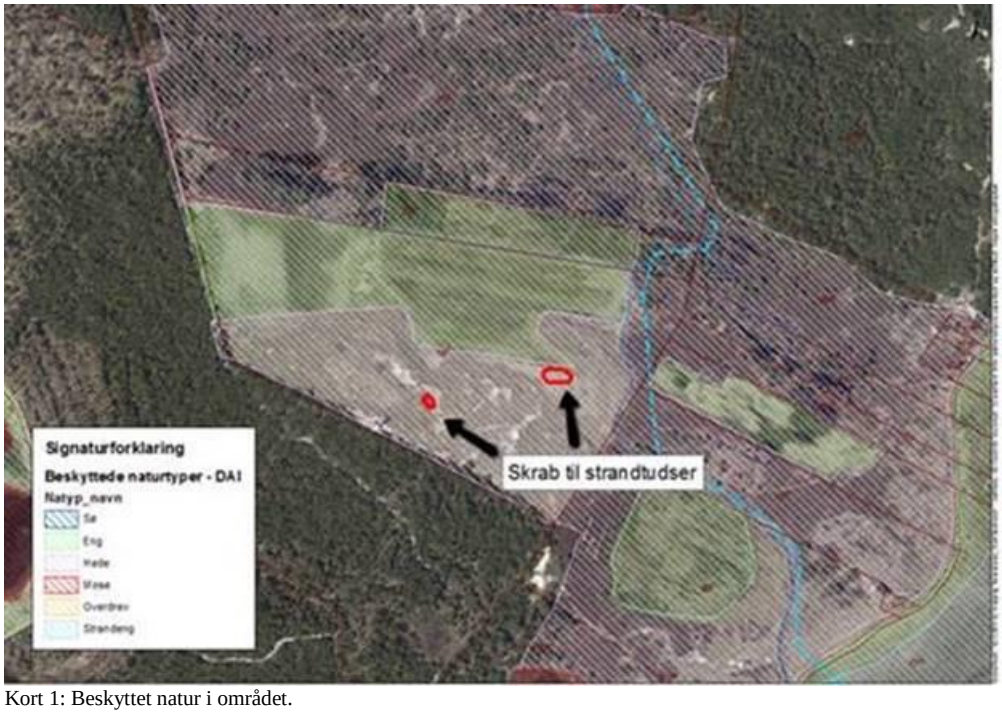

Kort 1: Beskyttet natur i området.

Arealet er beskyttet natur, omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Der er forbud mod at foretage ændringer i tilstanden af beskyttede naturarealer. Kommunen kan dog i særlige tilfælde give dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3.
Det er kommunens vurdering, at skrabene på denne kulturpåvirkede del af hede vil pleje arealet, ved at fjerne næringsberiget overjord og førne, således at successionen kan starte forfra i et mere næringsfattigt miljø, der understøtter naturtypen.

Natura 2000
Arealet er beliggende i Natura 2000-område nr. 89 – Vadehavet, Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde, Brede Å, Vidå med tilløb, Rudbøl Sø og Magisterkogen, i habitatområde nr. 78 – Vadehavet med Ribe
Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde samt fuglebeskyttelsesområde nr. 53 – Fanø.

Arealet hvor skrabet ønskes etableret er kortlagt som naturtype nr. 2130 grå/grøn klit.
0

Kort 2: Foto af arealerne hvor skrabene ønskes etableret.

Før der træffes afgørelse om der kan meddeles dispensation efter naturbeskyttelseslovens § 3, skal der foretages en vurdering af, om projektet i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter, kan påvirke et Natura 2000-område væsentlig. Bevaringsmålsætningen

for Natura 2000-områderne er, at sikre eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for de arter og naturtyper, områderne er udpeget for.

Skrabene som ansøgt, vurderes ikke i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter, at påvirke Natura 2000-området væsentlig. Da skrabene primært vil fjerne den næringsrige overjord/græstørv og vegetationen hurtigt vurderes at genetablere sig. Skrabene vurderes at kunne skabe en dynamik, der kan åbne op for en rekolonisering af naturtypens mere karakteristiske arter. Skrabene vurderes ikke at have en væsentlig påvirkning for arter på udpegningsgrundlaget.

Det ansøgte vurderes derfor ikke, at bevirke en ugunstig bevaringsstatus for de arter og naturtyper, områderne er udpeget for.

Bilag IV-arter
Skrabene etableres for at tilgodese bilag IV-arten strandtudse, *Bufo calamita*, som vurderes at have en ugunstig bevaringsstatus, jf. Håndbog om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV og Arter 2015 - NOVANA

I området findes også spidssnudet frø, *Rana arvalis*. Et skrab, som ansøgt, vil også kunne bidrage til et nyt yngleområde for denne art, og have en positiv påvirkning af arten.

Detaljeret kendskab til øvrige bilag IV-arters forekomst i området haves ikke. Esbjerg Kommune skønner dog, at projektet ikke vil forringe levevilkårene for dyre- og plantearter omfattet af habitatdirektivets bilag IV.

Samlet vurdering
Esbjerg Kommune vurderer derfor samlet, at kunne meddele dispensation til det ansøgte, såfremt Fredningsnævnet meddeler dispensation. ”

SVANA har den 24. februar 2017 skrevet:

Fredningsnævnet har med nedenstående mail anmodet Miljøstyrelsen om teknisk bistand jf. naturbeskyttelseslovens § 33, stk. 4.

Nedenstående oplysninger og bemærkninger skal alene ses som svar på anmodningen om teknisk bistand og kan hverken tages som udtryk for, at SVANA anbefaler en dispensation til det ansøgte eller det modsatte.

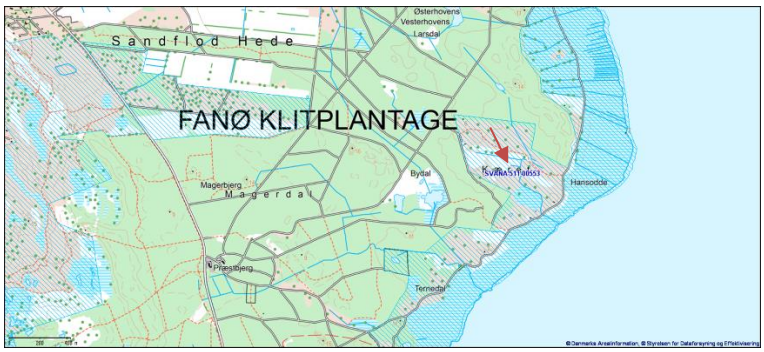

Figur 1: Placeringen af de to skrab angivet med orange pil

Det ansøgte paddeskrab på Fanø er alle beliggende i Natura 2000 område nr. 89 Vadehavet (Habitatområde nr. 78 Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde samt EF Fuglebeskyttelsesområde nr. 53 Vadehavet -Fanø).

Ansøgningen giver ikke Miljøstyrelsen anledning til yderligere bemærkninger."

Jesper Toftt har i mail af 27. februar 2017 fremsendt et kort med angivelsen af placeringen af skrabene.

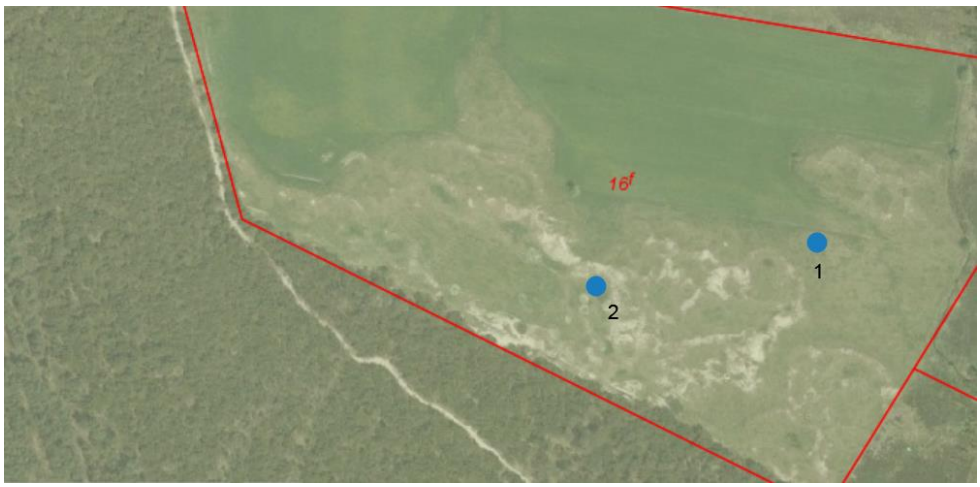

Danmarks Naturfredningsforening har i mail af 28. februar 2017 oplyst, at de ikke har bemærkninger til etableringen af skrabene.

Fredningsnævnets afgørelse:

Fredningsnævnet kan i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke strider mod formålet med fredningen. Som følge af beliggenheden skal betingelserne i naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 og stk. 3 tillige være opfyldt. Ifølge disse bestemmelser kan fredningsnævnet kun meddele dispensation fra en fredning eller en foreslået fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelige forstyrrelser af arter, som området er udpeget for, og for yngle eller rasteområder for bilag IV arter.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

Fredningsnævnet finder, at etableringen af 2 paddeskrab på ejendommene ikke vil være i strid med fredningernes formål.

Fredningsnævnet finder endvidere, at det efter oplysningerne fra Esbjerg Kommune kan lægges til grund, at det ansøgte ikke indebærer forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelige forstyrrelser af arter, som området er udpeget for som beskrevet i Natura 2000-planerne og handleplanerne for området eller kunne beskadige eller ødelægge yngle eller rasteområder for bilag IV arter.

Fredningsnævnet meddeler herefter dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1 og stk. 2 og stk. 3, til etablering af de 2 paddeskrab på vilkår,

at det opgravede materiale skal fjernes fra området.

Klagevejledning:

Der kan inden 4 uger efter den dag, denne afgørelse er meddelt, klages til Planklagenævnet over afgørelsen. Hvis afgørelsen er offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen.

Borgere, virksomheder, myndigheder og organisationer skal indsende klagen til Planklagenævnets Klageportal via borger.dk eller virk.dk.

Der er et direkte link til borger.dk og virk.dk via Planklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk/planklagenaevnet.

Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb.

En klage skal være tilgængelig for førsteinstansen i Klageportalen senest kl. 23:59 på den dag, hvor klagefristen udløber. Det indebærer, at klager har godkendt og betalt gebyr/bestilt faktura i Klageportalen.

Klageren skal oplyse sit CPR-nummer eller CVR-nummer.

Planklagenævnets hjemmeside indeholder information om beregning af klagefrister i de tilfælde, hvor en klager anmoder om at blive undtaget fra brug af Klageportalen.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Planklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr. Gebyret udgør for privatpersoner 900 kr. Virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder skal betale 1.800 kr. for behandling af eller genoptagelse af en klage. Det nævnte gebyr reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks med virkning for klager, der modtages i nævnet fra og med den 1. februar 2017. Gebyret er endnu ikke reguleret for 2017, men vil blive teknisk efterreguleret.

Planklagenævnet påbegynder først behandlingen af en klage, når gebyret er modtaget. Klagegebyr opkræves af Planklagenævnet. Betaling af klagegebyr sker ved elektronisk overførsel eller ved indbetalingskort til Planklagenævnet. Gebyr skal indbetales indenfor en af Planklagenævnet fastsat frist. Hvis gebyret ikke indbetales inden udløbet af fristen, afvises klagen.

Vejledning om gebyrbetalingen kan findes på Planklagenævnets hjemmeside www.naevnenes-hus.dk/planklagenaevnet.

Gebyret bliver tilbagebetalt, hvis klagen bliver afvist, fordi klagefristen er overskredet, klager ikke er klage-berettiget eller fordi Planklagenævnet ikke har kompetence til at behandle klagen.

Gebyret tilbagebetales også, hvis klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves, eller hvis klager får helt eller delvist medhold i klagen. Hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af en frist for efterkommelse af afgørelsen som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i Planklagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Hvis klager trækker klagen tilbage, mens sagen er under behandling i nævnet, vil gebyret som udgangspunkt også blive betalt tilbage. Planklagenævnet kan dog beslutte, at gebyret ikke tilbagebetales, hvis klagen trækkes tilbage på et tidspunkt, hvor nævnet allerede har foretaget en stor del af sagsbehandlingen.

Tilladelsen må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 7, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at tilladelsen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del
Esbjerg, den 24. marts 2017

Margit O. Laub
formand

Denne afgørelse er sendt til:

Michael Baun, maskinbaun@gmail.com
Jesper Toftt, jt@ravnhoj.dk
Fanø Kommune, raadhuset@fanoe.dk , bgseaj@fanoe.dk
Esbjerg Kommune, miljo@esbjergkommune.dk
Miljøstyrelsen, mst@mst.dk, sofha@svana.dk
Kystdirektoratet, Lemvig, kdi@kyst.dk

Slot- og Kulturstyrelsen, post@slks.dk
Museum Sønderjylland, tekr@museum-sonderjylland.dk
Sydvestjyske Museer, Ribe, museum@sydvestjyskemuseer.dk
Danmarks Naturfredningsforening/København, dn@dn.dk
Danmarks Naturfredningsforening/Fanø, fanoe@dn.dk, dnfanoe-sager@dn.dk ,
Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, finn.borchsenius@sm.au.dk
Dansk Ornitologisk Forening, fanoe@dof.dk
Friluftsrådet/Fanø, sydvestjylland@friluftsraadet.dk, fam.voetmann@mail.dk

Fredningsnævnet for Sydjylland
Sydlig del

Dokken 1
6700 Esbjerg
Åbent 08.30-15.00
Tlf.: 9968 8800

E-mail: esbjerg@domstol.dk
www.domstol.dk/esbjerg
SE-nr. 50 03 28 17

24. marts 2017
FN SJS 98/2017

J.nr.: FN SJS 9/2017: Ansøgning fra Jens Rahbek om etablering af paddeskrab på Fanø.

Fredningsnævnet har den 24. januar 2017 modtaget ansøgning fra konsulentfirmaet Ravnhøj Consult på vegne af Jens Rahbek om tilladelse til at etablere paddeskrab på ejendommen matr.nr. 227m Sønderho by, Sønderho.

Der ønskes etableret 1 paddeskrab på et klithedeareal nord for Sønderho, Fanø på den nævnte ejendom. Projektet er et led i Nationalpark Vadehavets projekt om fremme af den truede strandtudses ynglemuligheder i Vadehavsområdet.

Paddeskrabet ønskes anlagt i en størrelse på ca. 4-600 m^2 på et klithedeareal med en større lavning. I lavningen gror der især blåtop, men også lavere hedeplanter. Ved etableringen af paddeskrabet vil der blive skrabet ca. 20-30 cm af græslaget og lidt af jordlaget. Der vil blive anlagt meget flade bredder, som strandtudsen kræver, det vil sige en hældning på 1:8-9. Den opgravede jord, vil blive placeret i huller i en nærliggende markvej.

Ejendommen er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv. Det fremgår af fredningsbestemmelserne bl.a., at der må ikke foretages terrænændringer.

Fredningsnævnet skal derfor meddele dispensation, hvis de paddeskrabet skal etableres.

Fredningsnævnets formand har i medfør af forretningsorden for fredningsnævn § 10, stk. 5, besluttet at meddele Jens Rahbek dispensation til det ansøgte i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, stk. 2 og stk. 3, på de vilkår, der er anført i afsnittet "Fredningsnævnets afgørelse".

Sagens baggrund:

Overfredningsnævnet har i sin afgørelse blandt andet anført:

> "Den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og international betydning. Store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over

for indgreb. Endvidere har dele af området stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. På denne baggrund tiltrædes det, at der gennemføres en fredning af området med den geografiske udstrækning, der er fastlagt af fredningsnævnet…"

Overfredningsnævnet har fastsat blandt andet følgende fredningsbestemmelser for de fredede arealer på den sydlige del af Fanø:

"…
§ 1. Fredningens formål.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

§ 2. Arealernes drift.

a. De arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "opdyrkning", kan anvendes til almindelig landbrugsdrift uden hensyn til fredningen…

b. De øvrige arealer i fredningsområdet må ikke opdyrkes. Arealerne må således ikke pløjes, fræses, tilsås eller udsættes for anden form for jordbehandling, jfr. dog § 3 om skrælning af tørv…

e. Der må ikke graves planter op, medmindre det sker som led i en lovlig landbrugs- eller skovbrugsdrift eller som led i en af amtsrådet eller miljøministeriet iværksat eller godkendt naturpleje…

§ 3. Terrænændringer.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden, og der må ikke foretages opfyldning, planering og afgravning…
…

§ 8. Naturpleje.

Til opfyldelse af fredningens formål skal der udføres naturpleje. På arealer, der ejes af staten, foretages plejen af miljøministeriet. På de øvrige arealer foretages plejen af Ribe kommune…"

Fredningsnævnets behandling af sagen:

Jesper Tofft har på vegne Jens Rahbek anført i ansøgningen:

"…
Projektet er et led i Nationalpark Vadehavets store projekt omkring fremme af den truede strandtudses ynglemuligheder i Vadehavsområdet. En forundersøgelse i 2014-15 har kortlagt forekomsten og konstateret en mangel på egnede ynglemuligheder i form af udtørrende småsøer og vandsamlinger uden forekomst af fisk og med et lavt eller ingen saltindhold. Der er derfor iværksat et stort projekt omfattende store dele af Vadehavet og øerne, hvor der anlægges nye ynglesteder til arten.

> Der foreslås anlagt et lavvandet paddeskrab i størrelsesordenen 400-600 m2 på et klithedeareal med en større lavning…I lavningen gror der især blåtop, men også lavere hedeplanter ind i mellem. Der argumenteres for dispensationen med henvisning til at vegetationen er ret ensartet over hele fladen, og at det kun er en mindre del af den ret store lavning, som i givet fald vil blive afgravet. Ved etableringen af skrabet vil der blive skabt en forøget lokal diversitet med både lav, fugtig klithede, og en åben vandflade.
>
> Der vil blive tale om afskrabning af 20-30 cm af græslaget og lidt jord, og der anlægges meget flade bredder, som strandtudsen kræver, ca. anlæg 1:8-9.
>
> Den succession som vil opstå i det afgravede område, kan også være en "ny start" for diverse plantearter, således at der også på den front vil kunne udvikle sig nye lokale plantesamfund tilknyttet periodisk våde områder.
>
> Den opgravede jord, som reelt nok mest vil være græstørv, placeres i huller i en nærliggende markvej med huller i.
> …"

Fredningsnævnet har ved mail af 9. februar 2017 til Jesper Tofft, Fanø Kommune, Esbjerg Kommune, Miljø- og Fødevareministeriet, Styrelsen for vand- og naturforvaltning, Kystdirektoratet, Lemvig, Slot- og Kulturstyrelsen, Museum Sønderjylland, Sydvestjyske Museer, Ribe, Danmarks Naturfredningsforening/København, Danmarks Naturfredningsforening/Fanø, Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, Dansk Ornitologisk Forening og Friluftsrådet/Fanø, anmodet om eventuelle bemærkninger til ansøgningen med høringsfrist den 3. marts 2017.

Esbjerg Kommune har i mail af 21. februar 2017 skrevet følgende om etablering af et skrab til strandtudse på matrikel nr. 227m Sønderho By, Sønderho:

> Skrabene ønskes etableret i overgangen mellem § 3-beskyttet hede og mose samt i Natura 2000 i overgangen mellem kortlagt habitatnaturtype nr. 2130, grå/grøn klit og nr. 2190, klitlavning.
>
> <u>§ 3-beskyttelse</u>
> Kommunen besigtigede arealet i 2013 som et led i kommunens naturkvalitetsplanlægning. Arealet forventes ikke i væsentlig grad at have ændret karakter siden da.
>
> Mosen beskrives som en klitlavning med stor dominans af blåtop. I den østlige del gennemskæres lavningen af en dyb grøft. Øst for grøften findes klokke-ensian ret udbredt og blåtop er lavere og ikke nær så kraftig som arealerne vest for grøften. De vestlige dele af mosen er helt uden variation, blåtop med spredt klokkelyng. Enkelte klit- og bjerg-fyr på arealet.
>
> Heden beskrives som en del af Vindgab Bjerge vest for landvejen. Hovedparten udgøres af høje klitter med en del vindbrud. Størstedelen af arealet har en stor dominans af rensdyrlav med bølget bunke, hedelyng og revling. Stjerne-bredribbe er udbredt. Mod sydvest er en del af heden fåregræsset. Her er dominans af laver meget lille. Til gengæld er artsdiversiteten langt større - se dok.cirkel.

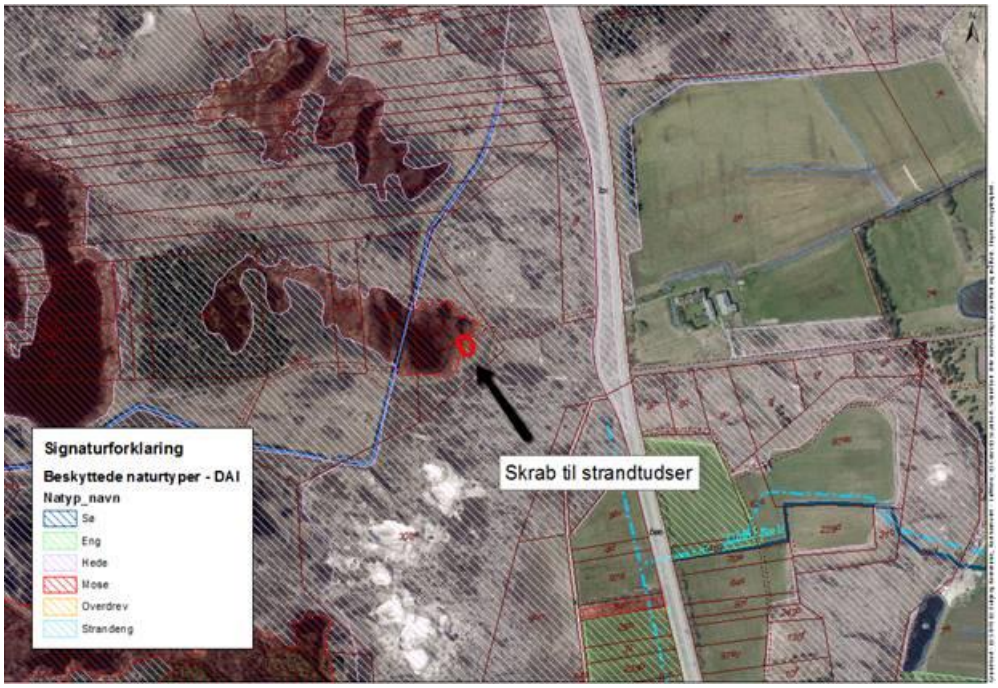

Kort 1: Beskyttet natur i området.

Arealet er beskyttet natur, omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Der er forbud mod at foretage ændringer i tilstanden af beskyttede naturarealer. Kommunen kan dog i særlige tilfælde give dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3.
Det er kommunens vurdering, at et skrab på kanten af mosen vil kunne pleje arealet, ved at fjerne næringsberiget overjord og førne, således at successionen kan starte forfra i et mere næringsfattigt miljø, der understøtter naturtypen. Grundet en meget fin bestand af klokke-ensian i mosen, vil den endelige placering af skrabet samt udbredelsen af det, først kunne besluttes efter en besigtigelse i plantens (klokke-ensian) vækstperiode. Etablering af et skrab tilgrænsende den eksisterende bestand af klokke-ensian, vil muligvis kunne fremme bestanden af klokke-ensian og derved øge ynglemulighederne for ensian-blåfuglen, en meget sjælden sommerfugleart.

<u>Natura 2000</u>
Arealet er beliggende i Natura 2000-område nr. 89 – Vadehavet, Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde, Brede Å, Vidå med tilløb, Rudbøl Sø og Magisterkogen, i habitatområde nr. 78 – Vadehavet med Ribe
Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde samt fuglebeskyttelsesområde nr. 53 – Fanø.

Arealet hvor skrabet ønskes etableret er kortlagt som naturtype nr. 2130 grå/grøn klit og 2190 klitlavning.

Kort 2: Foto af arealerne hvor skrabene ønskes etableret.

Før der træffes afgørelse om der kan meddeles dispensation efter naturbeskyttelseslovens § 3, skal der foretages en vurdering af, om projektet i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter, kan påvirke et Natura 2000-område væsentlig. Bevaringsmålsætningen for Natura 2000-områderne er, at sikre eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for de arter og naturtyper, områderne er udpeget for.

Skrabet som ansøgt, vurderes ikke i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter, at påvirke Natura 2000-området væsentlig. Da skrabene primært vil fjerne den næringsrige overjord/græstørv og vegetationen hurtigt vurderes at genetablere sig. Skrabet vurderes at kunne skabe en dynamik, der kan åbne op for en rekolonisering af naturtypens mere karakteristiske arter. Skrabet vurderes ikke at have en væsentlig påvirkning for arter på udpegningsgrundlaget.

Det ansøgte vurderes derfor ikke, at bevirke en ugunstig bevaringsstatus for de arter og naturtyper, områderne er udpeget for.

Bilag IV-arter
Skrabene etableres for at tilgodese bilag IV-arten strandtudse, *Bufo calamita*, som vurderes at have en ugunstig bevaringsstatus, jf. Håndbog om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV og Arter 2015 - NOVANA

I området findes også spidssnudet frø, *Rana arvalis*. Et skrab, som ansøgt, vil også kunne bidrage til et nyt yngleområde for denne art, og have en positiv påvirkning af arten.

Detaljeret kendskab til øvrige bilag IV-arters forekomst i området haves ikke. Esbjerg Kommune skønner dog, at projektet ikke vil forringe levevilkårene for dyre- og plantearter omfattet af habitatdirektivets bilag IV.

Samlet vurdering
Esbjerg Kommune vurderer derfor samlet, at kunne meddele dispensation til det ansøgte, såfremt Fredningsnævnet meddeler dispensation, dog med det vilkår, at den nærmere placering og udbredelse af skrabet skal ske i tæt dialog med medarbejdere fra Esbjerg Kommunes Naturkontor og at der skal være en medarbejder fra Esbjerg Kommunes Naturkontor tilstede i forbindelse med etableringen af skrabet."

SVANA har den 24. februar 2017 skrevet:

Fredningsnævnet har med nedenstående mail anmodet Miljøstyrelsen om teknisk bistand jf. naturbeskyttelseslovens § 33, stk. 4.

Nedenstående oplysninger og bemærkninger skal alene ses som svar på anmodningen om teknisk bistand og kan hverken tages som udtryk for, at SVANA anbefaler en dispensation til det ansøgte eller det modsatte.

Ejendommen er ejet af Jens Jørn Rahbek, Sønder Land 39, Sønderho 6720 Fanø

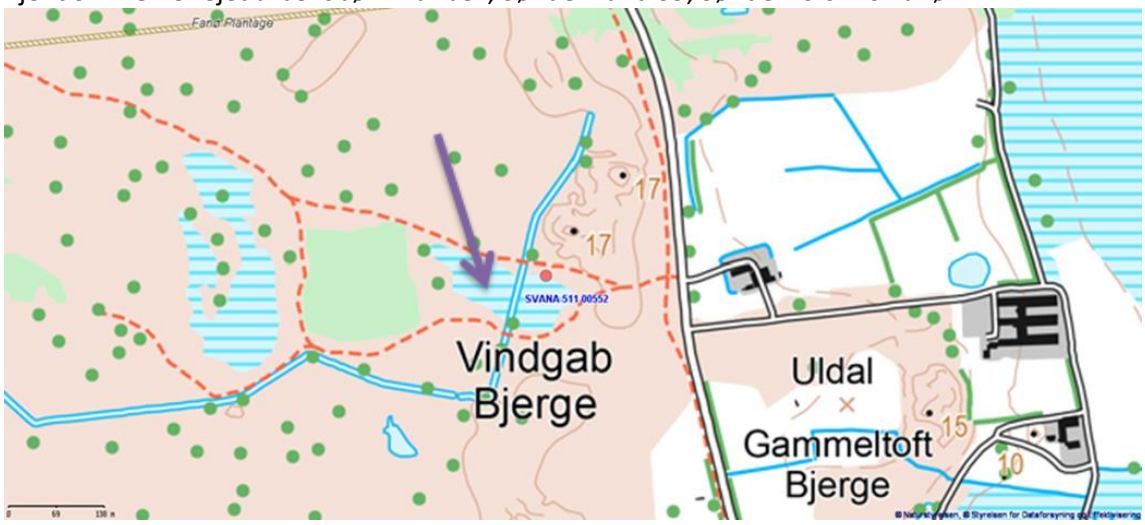

Figur 1: Placering fa vandhul ved lilla pil

Det ansøgte paddeskrab på Fanø er alle beliggende i Natura 2000 område nr. 89 Vadehavet (Habitatområde nr. 78 Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde samt EF Fuglebeskyttelsesområde nr. 53 Vadehavet -Fanø).

Ansøgningen giver ikke Miljøstyrelsen anledning til yderligere bemærkninger."

Jesper Tofft har i mail af 27. februar 2017 fremsendt et kort med angivelsen af placeringen af skrabet.

Danmarks Naturfredningsforening har i mail af 28. februar 2017 oplyst, at de ikke har bemærkninger til etableringen af skrabet.

Fredningsnævnets afgørelse

Fredningsnævnet kan i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke strider mod formålet med fredningen. Som følge af beliggenheden skal betingelserne i naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 og stk. 3 tillige være opfyldt. Ifølge disse bestemmelser kan fredningsnævnet kun meddele dispensation fra en fredning eller en foreslået fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelige forstyrrelser af arter, som området er udpeget for, og for yngle eller rasteområder for bilag IV arter.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

Fredningsnævnet finder, at etableringen af paddeskrabet på ejendommen ikke vil være i strid med fredningernes formål.

Fredningsnævnet finder endvidere, at det efter oplysningerne fra Esbjerg Kommune kan lægges til grund, at det ansøgte ikke indebærer forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelige forstyrrelser af arter, som området er udpeget for som beskrevet i Natura 2000-planerne og handleplanerne for området eller kunne beskadige eller ødelægge yngle eller rasteområder for bilag IV arter.

Fredningsnævnet meddeler herefter dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1 og stk. 2 og stk. 3, til etablering af paddeskrabet på vilkår,

at den nærmere placering og udbredelse af skrabet skal ske i tæt dialog med medarbejdere fra Esbjerg Kommunes Naturkontor og at der skal være en medarbejder fra Esbjerg Kommunes Naturkontor tilstede i forbindelse med etableringen af skrabet, og

at det opgravede materiale skal fjernes fra området.

Klagevejledning:

Der kan inden 4 uger efter den dag, denne afgørelse er meddelt, klages til Planklagenævnet over afgørelsen. Hvis afgørelsen er offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen.

Borgere, virksomheder, myndigheder og organisationer skal indsende klagen til Planklagenævnets Klageportal via borger.dk eller virk.dk.

Der er et direkte link til borger.dk og virk.dk via Planklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk/planklagenaevnet.

Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb.

En klage skal være tilgængelig for førsteinstansen i Klageportalen senest kl. 23:59 på den dag, hvor klagefristen udløber. Det indebærer, at klager har godkendt og betalt gebyr/bestilt faktura i Klageportalen.

Klageren skal oplyse sit CPR-nummer eller CVR-nummer.

Planklagenævnets hjemmeside indeholder information om beregning af klagefrister i de tilfælde, hvor en klager anmoder om at blive undtaget fra brug af Klageportalen.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Planklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr. Gebyret udgør for privatpersoner 900 kr. Virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder skal betale 1.800 kr. for behandling af eller genoptagelse af en klage. Det nævnte gebyr reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks med virkning for klager, der modtages i nævnet fra og med den 1. februar 2017. Gebyret er endnu ikke reguleret for 2017, men vil blive teknisk efterreguleret.

Planklagenævnet påbegynder først behandlingen af en klage, når gebyret er modtaget. Klagegebyr opkræves af Planklagenævnet. Betaling af klagegebyr sker ved elektronisk overførsel eller ved indbetalingskort til Planklagenævnet. Gebyr skal indbetales indenfor en af Planklagenævnet fastsat frist. Hvis gebyret ikke indbetales inden udløbet af fristen, afvises klagen.

Vejledning om gebyrbetalingen kan findes på Planklagenævnets hjemmeside www.naevnenes-hus.dk/planklagenaevnet.

Gebyret bliver tilbagebetalt, hvis klagen bliver afvist, fordi klagefristen er overskredet, klager ikke er klage-berettiget eller fordi Planklagenævnet ikke har kompetence til at behandle klagen.

Gebyret tilbagebetales også, hvis klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves, eller hvis klager får helt eller delvist medhold i klagen. Hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af en frist for efterkommelse af afgørelsen som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i Planklagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Hvis klager trækker klagen tilbage, mens sagen er under behandling i nævnet, vil gebyret som udgangspunkt også blive betalt tilbage. Planklagenævnet kan dog beslutte, at gebyret ikke tilbagebetales, hvis klagen trækkes tilbage på et tidspunkt, hvor nævnet allerede har foretaget en stor del af sagsbehandlingen.

Tilladelsen må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 7, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at tilladelsen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del
Esbjerg, den 24. marts 2017

Margit Ø. Laub
formand

Denne afgørelse er sendt til:

Jesper Tofft, jt@ravnhoj.dk
Fanø Kommune, raadhuset@fanoe.dk , bgseaj@fanoe.dk
Esbjerg Kommune, miljo@esbjergkommune.dk
Miljøstyrelsen, mst@mst.dk, sofha@svana.dk
Kystdirektoratet, Lemvig, kdi@kyst.dk
Slot- og Kulturstyrelsen, post@slks.dk
Museum Sønderjylland, tekr@museum-sonderjylland.dk

Sydvestjyske Museer, Ribe, museum@sydvestjyskemuseer.dk
Danmarks Naturfredningsforening/København, dn@dn.dk
Danmarks Naturfredningsforening/Fanø, fanoe@dn.dk, dnfanoe-sager@dn.dk ,
Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, finn.borchsenius@sm.au.dk
Dansk Ornitologisk Forening, fanoe@dof.dk
Friluftsrådet/Fanø, sydvestjylland@friluftsraadet.dk, fam.voetmann@mail.dk
Jens Rahbek, jensrahbek@soenderho-net.dk

Fredningsnævnet for Sydjylland
Sydlig del

Dokken 1
6700 Esbjerg
Åbent 08.30-15.00
Tlf.: 9968 8800

E-mail: esbjerg@domstol.dk
www.domstol.dk/esbjerg
SE-nr. 50 03 28 17

7. juni 2019
Fredningssag FN SJS 15/2019

J.nr.: FN SJS 15/2019: Ansøgning fra Dan Pode Poulsen om dispensation til nedrivning og genopførelse af et sommerhus på ejendommen, Albuevej 37, Fanø, matr.nr. 17b, Rindby By, Nordby, indenfor fredningen af Fanø Syd.

Fredningsnævnet har den 19. marts 2019 modtaget en ansøgning fra Fanø Kommune på vegne Dan Pode Poulsen om dispensation til nedrivning og genopførelse af et sommerhus på ejendommen, Albuevej 37, Fanø, matr.nr. 17b, Rindby By, Nordby, indenfor fredningen af Fanø Syd.

Det fremgår af ansøgningen, at det eksisterende sommerhus er opført i 1969. Gennem nedrivning og genopførelse af et nyt sommerhus på samme sted kan huset leve op til kravene til nutidige standarder med hensyn til isolering og sanitære installationer. Endvidere ønsker ejeren at opføre et hus, der i højere grad end det nuværende hus indpasses i den omkringliggende natur.

Ejendommen er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv. Det fremgår af bestemmelserne bl.a., at der ikke må opføres nye bebyggelser eller tilbygninger. Fredningsnævnet skal derfor meddele dispensation, hvis det ansøgte skal udføres.

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 25. april 2019, hvor nævnet tillige har foretaget besigtigelse.

Fredningsnævnet har besluttet at meddele Dan Pode Poulsen afslag på dispensation til det ansøgte. Begrundelsen fremgår under afsnittet "Fredningsnævnets afgørelse".

Sagens baggrund:

Overfredningsnævnet har i sin afgørelse af 29. november 1985 blandt andet anført følgende i sin afgørelse:

> "Den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og international betydning. Store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over for indgreb. Endvidere har dele af området stor betydning

som rasteplads for mange arter af vandfugle. På denne baggrund tiltrædes det, at der gennemføres en fredning af området med den geografiske udstrækning, der er fastlagt af fredningsnævnet…"

Overfredningsnævnet har fastsat blandt andet følgende fredningsbestemmelser for de fredede arealer på den sydlige del af Fanø:

"…

§ 1. Fredningens formål.
Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.
…
§ 2. Arealernes drift.
…
d. Der må ikke plantes træer og buske i fredningsområdet, heller ikke selv om dette ville være lovligt efter landbrugsloven. Dette forbud gælder ikke beplantning i haver eller i tilknytning til eksisterende beboelser. Forbudet gælder heller ikke beplantning, som klitmyndighederne udfører eller påbyder udført med henblik på bekæmpelse af sandflugt.
…
§ 3. Terrænændringer.
Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden, og der må ikke foretages opfyldning, planering og afgravning…
…
§ 6. Bebyggelse m.v. og andre anlæg.
a. Der må ikke opføres ny bebyggelse, herunder skure, boder og tilbygninger til eksisterende bebyggelse. Der må heller ikke ske ombygning af en eksisterende bygning, hvis der herved sker ændringer i bygningens ydre fremtræden.
…"

Ejendommen er endvidere beliggende indenfor Natura 2000 Fuglebeskyttelse, beskyttede naturtyper, Natura 2000 habitatområde og Ramsarområde. Herudover ligger ejendommen indenfor naturbeskyttelseslovens strandbeskyttelseslinje og skovbyggelinje.

Fredningsnævnets behandling af sagen

Af ansøgningen fremgår nærmere:

"**Baggrund for ansøgningen**
… Det nuværende hus er opført i 1969 og har et samlet bebygget areal på ca. 70 kvadratmeter. Huset erstattede ved opførelsen et tidligere og større hus på grunden.

Huset er byggeteknisk typisk for perioden, hvori det er opført. De 10 centimeter tykke ydervægge indeholder minimal isolering, og opstillingen på punktfundament gør det vanskeligt/umuligt at foretage en hensigtsmæssig isolering mod grunden.

Huset er placeret højt i terrænet, hvilket sikrer huset en enestående udsigt. Der er imidlertid ikke ved udformningen af huset taget hensyn til den omkringliggende natur, og huset fremtræder i dag som et lidet kønt og meget markant fremmedelement omgivelserne. Huset har tidligere haft en køkkenblå farve, og undertegnede har søgt at gøre det mere neutralt ved at ændre farvetoningen til olivengrøn.

Gennem nedrivning og genopførelse af huset på samme sted er det hensigten dels at skabe et hus, som lever op til nutidige standarder med hensyn til isolering, sanitære installationer mv., og samtidigt skabe et hus, som

i langt højere grad end det nuværende indpasses i den omkringliggende natur, -i størst mulig omfang gøres usynligt, og hvor unødvendig forurening med lys søges undgået.

Husets hidtidige og fremtidige funktion og anvendelse
Huset er på nuværende tidspunkt indrettet med stue/køkken og 2 små værelser med i alt 5 sengepladser.

Huset er hidtil anvendt til sommerhus for ejeren og er i de senere år endvidere udlejet gennem bureau til fortrinsvis tyske turister.

Det er hensigten at søge dispensation fra Fanø Kommunes Lokalplan 72 til udvidelse af det bebyggede areal til 75 kvadratmeter, idet skuret placeret op ad husets nordlige facade samtidigt nedlægges. Forøgelsen af det bebyggede areal skal anvendes til at øge tykkelsen af husets ydervægge fra ca. 100 mm til ca. 300 mm, og det samlede bebyggede nettoareal ventes at blive en smule mindre end det nuværende.

Øvrige krav i Lokalplanen til bl.a. byggehøjde mv. tænkes overholdt. Det vedhæftede tegningsmateriale er baseret på et bebygget areal på 75 kvadratmeter.

Med henvisning til tegningsmateriale og skitser til grundplaner kan oplyses, at toilet/bad samt teknik- og depotrum mv. tænkes placeret i en høj kælder, hvilket giver mulighed for at øge det disponible areal, så værelser og stue kan få en hensigtsmæssig størrelse. Huset vil fortsat være indrettet med 2 værelser med overnatningsmulighed for i alt 4 personer samt en hems med mulighed for opredning for yderligere 2 personer. Det er på nuværende tidspunkt usikkert, i hvilket omfang huset fremover vil blive anvendt til udlejning.

Den fremtidige anvendelse at huset vil dermed svare til den hidtidige anvendelse.

Beskrivelse af husets fremtidige indplacering i terræn
… huset i dag omkranset af et hegn udført i vandretliggende brædder. Hegnet omkranser huset på siderne mod øst, syd og vest.

Det nuværende træhegn tænkes erstattet med et tilsvarende hegn opført i beton, så det kan modstå jordtrykket og placeret samme sted som det nuværende. Herved opnås, at den visuelle afgrænsning af huset ikke ændres. På ydersiden af- og op ad det nye hegn opfyldes med sand og jord, som tilplantes med græs og lyng som de omkringliggende arealer. Ved således at 'trække' de omkringliggende arealer op omkring huset mindskes synligheden og husets højde reduceres visuelt med en meter eller mere.

Husets tag tænkes udført som et 'grønt tag' med en sammensætning af planter, der matcher den omgivende natur.

Ved husets facade mod syd tænkes taget udført med et udhæng, der som minimum rækker ud over hegnet, som omkranser huset. Udhænget vil overdække det indhegnede areal på sydsiden og give det karakter af en svalegang til husets indgangsdør. Taget vil skjule en betydelig del af den sydlige facade, og der vil i projekteringen blive arbejdet videre med et endnu større udhæng, som i højere grad skjuler facaden. Taget langs den sydlige facade afsluttes uden tagrende. I vedhæftede materiale indgår to visualiseringer, hvor det nye hus er placeret i naturen med forskellige størrelser på udhænget. Gavlene tænkes udført i glas i så store, ubrudte flader som muligt. Der vil i detailplanlægningen blive arbejdet med størrelsen at tagudhænget på husets gavle for at finde en optimale størrelse, som camouflerer gavlenes vinduer samtidigt med, at der sikres tilfredsstillende udsyn fra husets stue og værelser.

Der vil i detailprojekteringen blive arbejdet med udformning at konstruktionerne på en sådan måde, at refleksioner fra ruder i størst mulig omfang søges undgået, og samtidigt vil kilder til forurening med kunstig lys i størst mulig omfang ligeledes blive undgået. Det vil ikke blive anvendt sensorer til tænding af udendørs lys.

Uden for det afgrænsede bygningsværk vil der alene blive anvendt naturmaterialer. Den nuværende belægning med herregårdssten som adgangsvej til huset vil blive erstattet af naturmaterialer.
…
Materialet udgør et skitseprojekt, og der vil i detailprojekteringen blive arbejdet videre med den endelige udformning, som naturligvis vil blive tilpasset eventuelle kommentarer fra Fredningsnævn og Fanø Kommune

Ejendommen har et jordtilliggende på Albuevej på ca. 23 ha, som er udlagt til naturformål"

Fanø Kommune har i mail af 19. marts 2019 anbefalet, at der gives dispensation til det ansøgte. Det hedder blandt andet:

"Fanø Kommune vurderer, at fremsendte skitseprojekt er af stor arkitektonisk kvalitet og at projektet ved sin brug af materialer og farver medvirker til at fremme oplevelsen af den lokale natur.
Taget der belagt med græstørv vil falde i et med det omkringliggende landskab og tagets udhæng medvirker til at vinduer kun i begrænset omfang reflekterer lys.
Huset er placeret i et relativt kuperet landskab. Derfor er det kun facade mod syd der er synlig på større afstand. Som der fremgår af vedhæftede skitseprojekt er facade mod syd "skjult" ved et stort tagudhæng, hvor taget er belagt med tørv.
Fanø Kommune vurderer derfor at opførsel af fremsendte projekt vil bidrage positivt til oplevelsen af landskabet, da et nyt hus ikke vil være til visuel gene for det omkringliggende landskab."

Fanø Kommune har i mail af 29. april 2019 uddybet vurderingen således:

"Det er Fanø Kommunes vurdering,

1. at det fremsendte skitseprojekt som et samlet volumen ville være til mindre visuel gene for den fredede omkringliggende natur end det eksisterende sommerhus. Det skyldes bl.a. at fremsendte skitseprojekt:
a. i sin farveholdning falder bedre i med naturen. Man har undladt at bruge lyse farver, eks. hvide sprosser og tagudhæng som lyser op i landskabet.
b. at det store tagudhæng vil medvirke til at vinduespartier står i skyggen. (Taget der belagt med græstørv vil falde i et med det omkringliggende landskab og tagets udhæng medvirker til at vinduer kun i begrænset omfang reflekterer lys.
c. samt at beklædning af taget med naturmaterialer vil falde i med naturen.
d. huset er placeret i et relativt kuperet landskab. Derfor er det kun facade mod syd der er synlig på større afstand. Som det fremgår af skitseprojektet er facaden mod syd "skjult" ved et stort tagudhæng, hvor taget er belagt med tørv.
e. at man ved fremsendte skitseprojekt har friholdt de tilstødende udearealer for unødig opsætning af hegn, antenner, belægninger og belysning der alle er med til at sløre oplevelsen af det omkringliggende fredede landskab

2. at ejer i dialog med Fanø Kommune har afsøgt muligheden for at tilvejebringe en arkitektur, der varetager hensynet til den omkringliggende natur, således at både udformning og materiale tager udgangspunkt i konteksten.

3. at fremsendte skitseprojekt er af stor arkitektonisk kvalitet og at projektet ved sin brug af materialer og farver medvirker til at fremme oplevelsen af den lokale natur.

4. at opførsel af fremsendte projekt vil bidrage positivt til oplevelsen af landskabet, da et nyt hus ikke vil være til visuel gene for det omkringliggende landskab.

Danmarks Naturfredningsforening har i brev af 19. april 2019 skrevet:

"Ejendommen ligger i et stort, værdifuldt naturområde. Det giver sig udtryk i en hel række af bestemmelser, der har til formål at bevare og forbedre områdets natur og landskab, herunder vilkårene for den flora og fauna, der er i området.

Som nævnt i Fredningsnævnets indkaldelse til besigtigelse er ejendommen - ud over at være omfattet af fredningen fra 1986 - også beliggende indenfor Natura 2000 Fuglebeskyttelse, Natura 2000 habitatområde og Ramsarområde, samt den beskyttede naturtype § 3 hede, der alle har som formål at beskytte flora og fauna i området.

Her ud over ligger ejendommen indenfor naturbeskyttelseslovens strandbeskyttelseslinje og skovbyggelinje, der begge har som formål at bevare områdets landskabelige værdier.

Fanø kommune har i 2004 vedtaget lokalplan nr. 72 med henblik på at begrænse bebyggelsen i området i overensstemmelse med fredningen.

Endelig ligger Fanø i vadehavet, der af FN er udpeget som verdensnaturarv område.

DN tolker fredningens bestemmelse om forbud mod byggeri således, at vedligeholdelse/ renovering af eksisterende bygninger bør være mulig, så bygningerne kan bevares med samme størrelse, beliggenhed og fremtoning som hidtil.

Det foreliggende projekt lever efter DN´s opfattelse ikke op til disse krav.

Det nye hus får et større bebygget areal på 75 m^2 end det eksisterende på 66 m^2 iflg. BBR.

Men nok så væsentligt bliver det en helt anden type bygning, idet huset skifter fra at være i et plan til et hus i tre forskudte planer med et samlet bruttoetageareal på 112 m^2, og her er hemsen i vestgavlen ikke regnet med.

Et større hus må antages at ville blive benyttet af flere personer i en større del af året. Det vil uundgåeligt medføre større slid på landskabet og forstyrrelse i området.

Huset ændrer markant udseende. På illustrationerne synes det at blive mindre markant i landskabet, men det skyldes hovedsagelig, at terrænet trækkes op omkring huset i strid med både fredningen, strandbeskyttelsen og § 3- beskyttelsen. Desuden bliver vinduespartierne i begge husets gavle meget store - fra terræn til kip - og da de vender mod hhv. øst og vest. vil solens reflekser morgen og aften blive meget markante og virke forstyrrende for oplevelsen af det altovervejende uberørte landskab.

I 2006 traf Fredningsnævnet afgørelse om renovering af naboejendommen Albuevej 39 og fastslog her en række bestemmelser om materialevalg, farver, terrænforhold og begrænsning af vinduesarealer.

DN forventer at afgørelsen af den foreliggende sag bliver på niveau med afgørelsen i 2006."

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 25. april 2019, hvor nævnet tillige har foretaget besigtigelse.

I mødet deltog formanden, retspræsident Margit Ø. Laub, Esbjerg, det ministerudpegede medlem Kjeld Thamdrup og det kommunalt udpegede medlem Susanne Ø. Winsløw. Endvidere deltog Dan Pode Poulsen, Mette Sejerup Rasmussen på vegne Esbjerg Kommune og Herdis Enggård Poulsen og Poul Holst Johansen på vegne Danmarks Naturfredningsforening.

Fredningsnævnets formand redegjorde for ansøgningen og de relevante dele af fredningsbestemmelserne.

Dan Pode Poulsen redegjorde for ansøgningen i overensstemmelse med den skriftlige ansøgning. Det er hans opfattelse, at projektet vil indebære, at huset bliver mindre synligt og bedre afpasset til det omkringliggende landskab. Det eksisterende hus har bad, toilet og køkkenfaciliteter. En del af projektet er, at disse faciliteter skal gøres mere moderne.

Den terrænændring, der ønskes gennemført, består i at føre sand op til den ønskede betonmur. Han tænker, at bredden på sandvolden alene skal være omkring 1 m, således at der bliver tale om en forholdsvis stejl hældning.

Det nye hus ønskes udført på samme sokkel som det eksisterende hus, men således at der levnes plads til isolering, hvorfor det nye hus i stueplan vil blive 6-8 m^2 større end det nuværende hus. Han ønsker som anført endvidere at opføre en høj kælder under halvdelen af huset. Udformningen af det nye hus med en høj kælder indebærer, at højden på det eksisterende gulv bliver ca. 75-100 cm højere end det nuværende hus. Det nye hus bliver derfor ca. 1 m højere end det nuværende, hvilket den gældende lokalplan giver mulighed for. Det eksisterende hus har en højde på ca. 4 m, og det nye hus vil få en højde på ca. 5 m.

Han ønsker som anført, at der i gavlene monteres vinduer fra gulv til kip. Efter de foreløbige planer vil der ikke blive monteret vinduer på husets sydlige side. De vinduer, der ønskes monteret i husets nordlige side vil ikke kunne ses fra vejen eller kysten på grund af den klit, der er nord for huset.

Han ønsker at opføre det nye hus i træ og vil med hensyn til farvevalg følge de krav, der gælder ifølge lokalplanen. Han tænker at ville bruge en grønlig farve, der falder i med naturen.

Det er korrekt, at han i stedet for en nedrivning kunne vælge at renovere det eksisterende hus, idet de nødvendige faciliteter allerede forefindes i huset. Han mener, at der burde tages højde for, at huset vil blive bedre skjult og være bedre tilpasset den omkringliggende natur.

Mette Sejerup Rasmussen oplyste, at der ikke vil være problemer med den ønskede terrænændring i forhold til Natura 2000-påvirkningen, så længe man bruger den jord/sand, der fremkommer ved projektet. Det kan endvidere forventes, at man vil kunne give dispensation i forhold til den beskyttede § 3 natur (eng), hvilket dog kræver en nærmere undersøgelse. Der vil i givet fald blive fastsat vilkår om håndteringen af ombygningen af hensyn til beskyttelsen af naturen. For at forhindre at den sandvold, der ønskes opført op mod betonmuren, ikke blæser væk, kunne man eventuel påsætte et net, der fanger frø. Et sådant net skal dog kunne opløse sig selv indenfor nogle år.

Poul Holst Johansen oplyste, at Danmarks Naturfredningsforening indstiller, at der ikke gives dispensation til det ansøgte. Han gjorde de forhold gældende, der fremgår af foreningens skriftlige indlæg af 19. april 2019.

Han oplyste endvidere, at den ønskede terrænændring ikke i den ønskede udformning vil være stabil på grund af hældningen og materialevalget. Hvis der bruges sand, vil dette blæse væk, med mindre det beplantes.

Taget mod syd vil få huset til at fremtræde større. Tagfladen bliver meget stor.

Esbjerg Kommune har i mail af 30. april 2019 udtalt følgende vedrørende naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2:

> ”Fuglebeskyttelsesområde og Ramsar
> Det ansøgte vurderes ikke at påvirke arter på udpegningsgrundlaget, hverken under eller efter byggeprocessen. Dette begrundes med, at der ikke er arter på udpegningsgrundlaget, der benytter de sommerhusnæreområder til yngle-, fødesøgnings- eller rasteområde.
>
> Habitatområde
> Huset på Albuevej 37 ligger midt i et område, der er kortlagt som habitatnaturtype nr. 2130, grå/grøn klit. Det nuværende træhegn tænkes erstattet med et hegn opført i beton. På ydersiden af hegnet opfyldes med sand og jord fra udgravningen under huset. Denne opfyldning ønskes opført i forholdet 1:1,5. Der vil således blive en merpåvirkning af det kortlagte habitatområde på ca. 50 m².

Store dele af vegetationen ved hegnet er meget kulturpåvirket og lever ikke op til kriterierne for habitatnaturtypen grå/grøn klit.
Ved at grave tørvene af inden der opfyldes med sand og genbruge disse på overfladen af opfyldningen med et 4 cm hvidt bomuldsnet mellem de genbrugte tørv, vurderes det, at sandet vil kunne bindes længe nok til, at en naturlig klitvegetation kan retablere sig. Leverandøren af et sådanne bomuldsnet estimere, at nettet vil være nedbrudt i løbet af 2 år.

På den baggrund vurderes der, at projektet kun vil have en kortvarig påvirkning af primært ringe habitatnatur og naturkvaliteten af den sommerhusnære natur, kan måske endda forbedres, da successionen af plantesamfundet punktvis nulstilles.

Bilag IV-arter
Projektet vurderes ikke at påvirke områdets bilag IV-arter, da der ikke vurderes at være egnede yngle- og rastesteder for bilag IV-arter i det sommerhusnære område, der bliver påvirket af projektet.

§3-natur
Projektet vil kræve at der meddeles en dispensation fra naturbeskyttelsesloven da der vil ske en tilstandsændring af beskyttede hedeområde. Esbjerg Kommune vurderer dog, at der godt vil kunne meddeles en dispensation, da der, som nævnt i beskrivelsen af habitatområdet, er tale om et forholdsvis nærringsstofpåvirket naturområde, hvor påvirkningen vil være af midlertidig karakter.

Kommunen vurderer således samlet, at projektet ikke vil have en væsentlig påvirkning af hverken internationale naturbeskyttelsesområder, særlig beskyttede arter eller af naturområder beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 3."

Fredningsnævnets afgørelse

Ifølge naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, kan fredningsnævnet dispensere fra bestemmelserne i en fredning, når det ansøgte ikke er i strid med fredningens formål. Videregående afvigelser fra en fredning end nævnt i stk. 1, og helt eller delvis ophævelse af en fredning kan, jf. stk. 5, kun foretages efter reglerne om gennemførelse af fredninger. Som følge af beliggenheden skal betingelserne i naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 tillige være opfyldt. Ifølge denne bestemmelse kan fredningsnævnet kun meddele dispensation fra en fredning eller en foreslået fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelige forstyrrelser af arter, som området er udpeget for.

På baggrund af oplysninger fra Fanø Kommune om miljøpåvirkningen lægger nævnet til grund, at det ansøgte ikke vil have en væsentlig påvirkning af eller indebærer forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelige forstyrrelser af arter, som området er udpeget for.

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra en fredning, såfremt det ansøgte ikke strider mod fredningens formål. Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv. Fredningen er overordentlig restriktiv. Denne opfattelse kan ikke alene støttes på indholdet af fredningsbestemmelserne, men tillige af de afgørelser, som tidligere er truffet af Overfredningsnævnet og Naturklagenævnet i dispensationssager om sommerhuse beliggende i de fredede områder på den sydlige del af Fanø.

Efter Natur- og Miljøklagenævnets praksis meddeles der almindeligvis dispensation fra strandbeskyttelseslinjen til efter nedrivning af ældre bebyggelse at genopføre nyt. Det er en forudsætning, at det genopførte har ca. samme størrelse, placering og udformning som den tidligere bebyggelse. Det

er endvidere en betingelse, at der er tale om samme anvendelse. Ved større ombygninger eller opførelse af bygninger med anden anvendelse end den eksisterende har nævnet lagt til grund, at der er tale om nyopførelse. Fredningsnævnets praksis er i overensstemmelse hermed.

Fredningsnævnet lægger efter besigtigelsen og det foreliggende skitseprojekt til grund, at det eksisterende hus er ældre men har efter det oplyste alle de nødvendige køkken-, bade- og toiletfaciliteter. En renovering med hensyn til ønsket om en bedre isolering vil kunne udføres ved montering af en udvendig isolering uden en nedrivning og genopbygning af sommerhuset.

Bygningen vil med skitseprojektet skifte fra et almindeligt ældre sommerhus i et plan til et hus i tre forskudte planer med et samlet bruttoetageareal, der inkl. kælderarealet vil være på mere end 100 m2 og efter det oplyste med et bygget areal 6 – 8 m2 større end det nuværende sommerhus. Endvidere vil huset blive ca. 1 m højere, og den ønskede ændring af tagfladen mod syd vil på trods af belægning med tørv eller lignende virke meget markant og helt anderledes end den nuværende tagflades udformning. Dertil kommer terrænændringer, idet materialer fra den udgravede kælder ønskes placeret rundt om huset op ad et betonhegn, der skal erstatte nuværende træhegn.

Fredningsnævnet finder, at skitseprojektet til nedrivning, genopførelse og udvidelse af sommerhuset med opførsel af kælder, forhøjelse af husets højde, ændring af tagkonstruktionen og vinduer fra gulv til kip i husets gavle vil medføre en så radikal ændring af sommerhusets grundkonstruktion og dermed sommerhusets fremtræden, at det vil være i strid med fredningsbestemmelsernes § 6 a.

Derfor meddeler Fredningsnævnet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, Dan Pode Poulsen afslag på dispensation til det ansøgte.

Klagevejledning:

Der kan inden 4 uger efter den dag, denne afgørelse er meddelt, klages til Miljø- og fødevareklagenævnet over afgørelsen. Hvis afgørelsen er offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen.

Borgere, virksomheder, myndigheder og organisationer skal indsende klagen til Miljø- og fødevareklagenævnets klageportal via borger.dk eller virk.dk.

Der er et direkte link til borger.dk og virk.dk via Miljø- og fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk/planklagenaevnet.

Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb.

En klage skal være tilgængelig for førsteinstansen i Klageportalen senest kl. 23:59 på den dag, hvor klagefristen udløber. Det indebærer, at klager har godkendt og betalt gebyr/bestilt faktura i Klageportalen.

Klageren skal oplyse sit CPR-nummer eller CVR-nummer.

Miljø- og fødevareklagenævnets hjemmeside indeholder information om beregning af klagefrister i de tilfælde, hvor en klager anmoder om at blive undtaget fra brug af Klageportalen.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr. Gebyret udgør for privatpersoner 900 kr. Virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder skal betale 1.800 kr. for behandling af eller genoptagelse af en klage. Det nævnte gebyr reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks med virkning for klager, der modtages i nævnet fra og med den 1. februar 2017. Gebyret er endnu ikke reguleret for 2017, men vil blive teknisk efterreguleret.

Miljø- og fødevareklagenævnet påbegynder først behandlingen af en klage, når gebyret er modtaget. Klagegebyr opkræves af Miljø- og fødevareklagenævnet. Betaling af klagegebyr sker ved elektronisk overførsel eller ved indbetalingskort til Miljø- og fødevareklagenævnet. Gebyr skal indbetales indenfor en af Miljø- og fødevareklagenævnet fastsat frist. Hvis gebyret ikke indbetales inden udløbet af fristen, afvises klagen.

Vejledning om gebyrbetalingen kan findes på Miljø- og fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk/planklagenaevnet.

Gebyret bliver tilbagebetalt, hvis klagen bliver afvist, fordi klagefristen er overskredet, klager ikke er klage-berettiget eller fordi Miljø- og fødevareklagenævnet ikke har kompetence til at behandle klagen.

Gebyret tilbagebetales også, hvis klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves, eller hvis klager får helt eller delvist medhold i klagen. Hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af en frist for efterkommelse af afgørelsen som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i Miljø- og fødevareklagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Hvis klager trækker klagen tilbage, mens sagen er under behandling i nævnet, vil gebyret som udgangspunkt også blive betalt tilbage. Miljø- og fødevareklagenævnet kan dog beslutte, at gebyret ikke tilbagebetales, hvis klagen trækkes tilbage på et tidspunkt, hvor nævnet allerede har foretaget en stor del af sagsbehandlingen.

Tilladelsen må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 7, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at tilladelsen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del
Esbjerg, den 7. juni 2019

Denne afgørelse er sendt til:

Dan Pode Poulsen,
Fanø Kommune, raadhuset@fanoe.dk , bgseaj@fanoe.dk
Esbjerg Kommune, miljo@esbjergkommune.dk
Miljøstyrelsen, mst@mst.dk;
Kystdirektoratet, Lemvig, kdi@kyst.dk
Slot- og Kulturstyrelsen, post@slks.dk
Museum Sønderjylland, tekr@museum-sonderjylland.dk
Sydvestjyske Museer, Ribe, museum@sydvestjyskemuseer.dk
Danmarks Naturfredningsforening/København, dn@dn.dk
Danmarks Naturfredningsforening/Fanø, fanoe@dn.dk, dnfanoe-sager@dn.dk ,
Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, finn.borchsenius@sm.au.dk
Dansk Ornitologisk Forening, fanoe@dof.dk
Friluftsrådet centralt: fr@friluftsraadet.dk
Friluftsrådet Fanø: sydvestjylland@friluftsraadet.dk

Fredningsnævnet for Sydjylland
Sydlig del

Dokken 1
6700 Esbjerg
Åbent 08.30-15.00
Tlf.: 9968 8800

E-mail: esbjerg@domstol.dk
www.domstol.dk/esbjerg
SE-nr. 50 03 28 17

14. oktober 2020
FN SJS 48/2020

J.nr.: 48/2020: Ansøgning fra Michael Baun og Jesper Haurum m.fl. om tilladelse til at udføre 5 tørveskrab på ejendommene, matr.nr. 12p, 3eo og 277 Rindby, Nordby, inden for Fanø Syd fredningen.

Fredningsnævnet har den 14. september 2020 modtaget ansøgning fra Esbjerg Kommune på vegne Michael Baun og Jesper Haurum m.fl. om tilladelse til at udføre 5 tørveskrab på ejendommene, matr.nr. 12p, 3eo og 277 Rindby, Nordby, inden for Fanø Syd fredningen.

De 5 tørveskrab ønskes udført som de paddeskrab, Fredningsnævnet tidligere har givet dispensation til, hvor der skrabes 20 – 30 cm af vegetationen og lidt af jordlaget i meget flade anlæg med en hældning på 1:8-9. (FN SJS 8 og 9/2017).

Der skrabes 20-30 cm af vegetationen og lidt af jordlaget i meget flade anlæg med en hældning på 1:8-9. Det nordlige og det sydlige skrab anlægges med en diameter på ca. 20 meter og en udbredelse på ca. 314 m². De tre skrab i midten vil blive anlagt med en diameter på mellem 10 og 15 meter og en udbredelse på mellem 78 og 177 m².

Skrabene vurderes ifølge kommunen at kunne understøtte den lille og meget sårbare bestand af ensianblåfugl, ved at skabe såbede for planten klokkeensian, der er værtsplante for sommerfuglen.

Skrabene vurderes ydermere i en periode at kunne fungere som yngleområde for områdets bestand af bilag IV-arten spidssnudet frø samt muligvis for bilag IV-arten strandtudse.

Ejendommen er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv. Det fremgår af fredningsbestemmelserne bl.a., at der må ikke foretages terrænændringer.

Fredningsnævnet skal derfor meddele dispensation, hvis tørveskrabene skal etableres.

Fredningsnævnets formand har i medfør af forretningsorden for fredningsnævn § 10, stk. 5, besluttet at meddele Michael Baun og Jesper Haurum m.fl. dispensation til det

ansøgte i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, stk. 2 og stk. 3, på de vilkår, der er anført i afsnittet "Fredningsnævnets afgørelse".

Sagens baggrund:

Overfredningsnævnet har i sin afgørelse blandt andet anført:

> "Den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og international betydning. Store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over for indgreb. Endvidere har dele af området stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. På denne baggrund tiltrædes det, at der gennemføres en fredning af området med den geografiske udstrækning, der er fastlagt af fredningsnævnet…"

Overfredningsnævnet har fastsat blandt andet følgende fredningsbestemmelser for de fredede arealer på den sydlige del af Fanø:

> "…
> § 1. Fredningens formål.
>
> Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.
>
> § 2. Arealernes drift.
>
> a. De arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "opdyrkning", kan anvendes til almindelig landbrugsdrift uden hensyn til fredningen…
>
> b. De øvrige arealer i fredningsområdet må ikke opdyrkes. Arealerne må således ikke pløjes, fræses, tilsås eller udsættes for anden form for jordbehandling, jfr. dog § 3 om skrælning af tørv…
>
> e. Der må ikke graves planter op, medmindre det sker som led i en lovlig landbrugs- eller skovbrugsdrift eller som led i en af amtsrådet eller miljøministeriet iværksat eller godkendt naturpleje…
>
> § 3. Terrænændringer.
>
> Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden, og der må ikke foretages opfyldning, planering og afgravning…
> …
>
> § 8. Naturpleje.
>
> Til opfyldelse af fredningens formål skal der udføres naturpleje. På arealer, der ejes af staten, foretages plejen af miljøministeriet. På de øvrige arealer foretages plejen af Ribe kommune…"

Om ansøgningens baggrund i øvrigt er henvist til FN SJS 8 og 9/2017, ansøgning fra Michael Baum om etablering af paddeskrab på Fanø,

Fredningsnævnets behandling af sagen:

Fredningsnævnet har ved mail af 28. september 2020 til Fanø Kommune, Esbjerg Kommune, Miljø- og Fødevareministeriet, Styrelsen for vand- og naturforvaltning, Kystdirektoratet, Lemvig, Slot- og Kulturstyrelsen,
Museum Sønderjylland, Sydvestjyske Museer, Ribe, Danmarks Naturfredningsforening/København, Danmarks Naturfredningsforening/Fanø, Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, Dansk Ornitologisk Forening, Friluftsrådet/Fanø, anmodet om eventuelle bemærkninger til ansøgningen med høringsfrist den 12. oktober 2020.

Esbjerg Kommune har i mail af 29. september 2020 skrevet følgende:

> ”Esbjerg Kommune har i forbindelse med dispensationen og den endelige godkendelse af lokaliteter for tørveskrabene vurderet projektet i forhold til både bilag IV-arter og Natura 2000. Vurderingen er, at det ansøgte ikke vil forringe levevilkårene for dyrearter omfattet af Habitatdirektivets bilag IV samt ikke vil forringe bevaringsstatus for arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området.”

På kortet nedenfor ses skrabene markeret med blå ringe. Hele området er omfattet af fredningen.

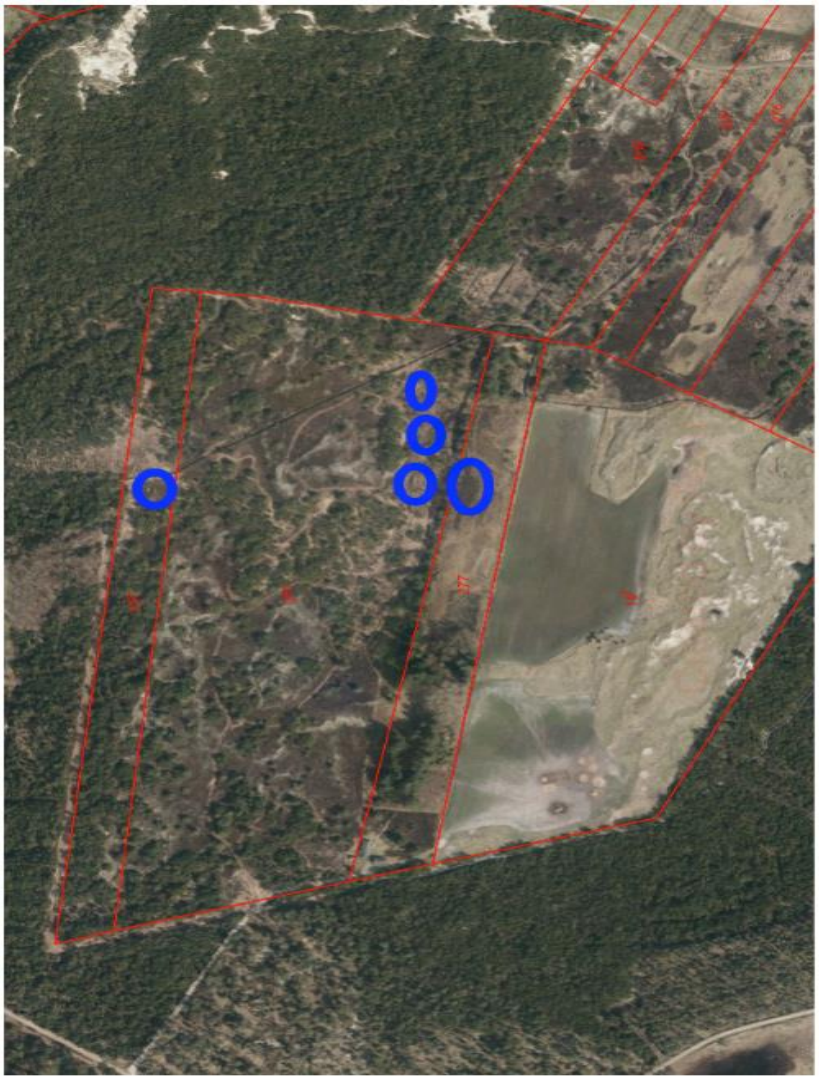

Esbjerg Kommune har godkendt de 5 angivne områder på kortet nedenfor over Kæret, hvori der kan udføres tørveskrabning jf. vilkår 9 i afgørelse om dispensation fra naturbeskyttelsesloven til naturpleje af beskyttet hede, mose og eng område ved Kæret på Fanø af 11. december 2018.

Fredningsnævnets afgørelse

Fredningsnævnet kan i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke strider mod formålet med fredningen. Som følge af beliggenheden skal betingelserne i naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 og stk. 3 tillige være opfyldt. Ifølge disse bestemmelser kan fredningsnævnet kun meddele dispensation fra en fredning eller en foreslået fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelige forstyrrelser af arter, som området er udpeget for, og for yngle eller rasteområder for bilag IV arter.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

Fredningsnævnet finder ikke, at etableringen af tørveskrabene på ejendommen vil være i strid med fredningernes formål.

Fredningsnævnet finder endvidere, at det efter oplysningerne fra Esbjerg Kommune kan lægges til grund, at det ansøgte ikke indebærer forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelige forstyrrelser af arter, som området er udpeget for som beskrevet i Natura 2000-planerne og handleplanerne for området eller kunne beskadige eller ødelægge yngle eller rasteområder for bilag IV arter.

Fredningsnævnet meddeler herefter dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1 og stk. 2 og stk. 3, til etablering af tørveskrabet på vilkår,

at den nærmere placering og udbredelse af skrabet skal ske i tæt dialog med medarbejdere fra Esbjerg Kommunes Naturkontor og at der skal være en medarbejder fra Esbjerg Kommunes Naturkontor tilstede i forbindelse med etableringen af skrabet,

at det opgravede materiale skal fjernes fra området.

Klagevejledning:

Der kan inden 4 uger efter den dag, denne afgørelse er meddelt, klages til Planklagenævnet over afgørelsen. Hvis afgørelsen er offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen.

Borgere, virksomheder, myndigheder og organisationer skal indsende klagen til Planklagenævnets Klageportal via borger.dk eller virk.dk.

Der er et direkte link til borger.dk og virk.dk via Planklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk/planklagenaevnet.

Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb.

En klage skal være tilgængelig for førsteinstansen i Klageportalen senest kl. 23:59 på den dag, hvor klagefristen udløber. Det indebærer, at klager har godkendt og betalt gebyr/bestilt faktura i Klageportalen.

Klageren skal oplyse sit CPR-nummer eller CVR-nummer.

Planklagenævnets hjemmeside indeholder information om beregning af klagefrister i de tilfælde, hvor en klager anmoder om at blive undtaget fra brug af Klageportalen.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Planklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr på 500 kr.

Planklagenævnet påbegynder behandlingen af klagen, når gebyret er modtaget. Betales gebyret ikke inden for den fastsatte frist på 14 dage, afvises klagen fra behandling. Vejledning om gebyrbetalingen kan findes på Planklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk/planklagenaevnet.

Gebyret tilbagebetales, hvis

1) klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves,
2) klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller
3) klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Planklagenævnets kompetence.

Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af frist for efterkommelse af afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i klagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Planklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis

1) der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projekt-tilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller

2) klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Planklagenævnet har truffet afgørelse i sagen.

Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis nævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

Tilladelsen må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at tilladelsen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del
Esbjerg den 14. oktober 2020

Margit Ø. Laub
formand

Denne afgørelse er sendt til:

Fanø Kommune, raadhuset@fanoe.dk , bgseaj@fanoe.dk
Esbjerg Kommune, miljo@esbjergkommune.dk; mesej@esbjergkommune.dk
Miljø- og Fødevareministeriet, Styrelsen for vand- og naturforvaltning, mst@mst.dk
Kystdirektoratet, Lemvig, kdi@kyst.dk
Slot- og Kulturstyrelsen, post@slks.dk
Museum Sønderjylland, tekr@museum-sonderjylland.dk
Sydvestjyske Museer, Ribe, museum@sydvestjyskemuseer.dk
Danmarks Naturfredningsforening/København, dn@dn.dk
Danmarks Naturfredningsforening/Fanø, fanoe@dn.dk, dnfanoe-sager@dn.dk ,
Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, finn.borchsenius@sm.au.dk
Dansk Ornitologisk Forening, fanoe@dof.dk
Friluftsrådet/Fanø, sydvestjylland@friluftsraadet.dk, fam.voetmann@mail.dk

Fredningsnævnet for Sydjylland
Sydlig del

Dokken 1
6700 Esbjerg
Åbent 08.30-15.00
Tlf.: 9968 8800

E-mail: esbjerg@domstol.dk
www.domstol.dk/esbjerg
SE-nr. 50 03 28 17

14. december 2020
Fredningssag FN SJS
60/2020

J.nr.: 60/2020: Ansøgning fra Fanø Kommune på vegne ejeren af Albuevej 35, 6720 Fanø, matr.nr. 277 Rindby By, Nordby, indenfor Fanø Syd fredningen.

Fredningsnævnet har den 29. oktober 2020 modtaget ansøgning fra Fanø Kommune på vegne ejeren af sommerhuset på Albuevej 35, 6720 Fanø, matr.nr. 277 Rindby By, Nordby, indenfor Fanø Syd fredningen.

Ejendommen er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv. Det fremgår af bestemmelserne bl.a., at der ikke må opføres nye bebyggelser eller tilbygninger. Der må heller ikke ske ombygning af en eksisterende bolig, hvis der herved sker ændring i bygningens ydre fremtræden.

Fredningsnævnet skal derfor meddele dispensation, hvis det ansøgte skal udføres.

Fredningsnævnets formand har i medfør af forretningsorden for fredningsnævn § 10, stk. 5, besluttet at meddele ejeren af sommerhuset dispensation til det ansøgte som nævnt i afsnittet "Fredningsnævnets afgørelse".

Sagens baggrund:

Ejendommen er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv. Det fremgår af bestemmelserne bl.a., at der ikke må opføres nye bebyggelser eller tilbygninger. Der må heller ikkeske ombygning af en eksisterende bolig, hvis der herved sker ændring i bygningens ydre fremtræden.

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelsen, hvis det ansøgte ikke kommer i strid med fredningens formål.

På kortet nedenfor ses ejendommen markeret med en blå prik. Det blåt skraverede viser fredningens udstrækning.

Ifølge ansøgningen søges der om dispensation til opsætning af 4-5 solpaneler på sommerhusets sydvendte tag. Panelerne er 150 cm høje og 100 cm brede.

Fredningsnævnets behandling af sagen:

Fredningsnævnet har ved mail af 10. november 2020 til Fanø Kommune, Esbjerg Kommune, Miljøstyrelsen, Kystdirektoratet, Lemvig, Slot- og Kulturstyrelsen, Museum Sønderjylland, Sydvestjyske Museer, Ribe, Danmarks Naturfredningsforening/København, Danmarks Naturfredningsforening/Fanø, Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, Dansk Ornitologisk Forening, Friluftsrådet centralt og Friluftsrådet Fanø anmodet om eventuelle bemærkninger til ansøgningen med høringsfrist den 24. november 2020. Fristen er siden blevet forlænget til den 30. november 2020.

Fanø Kommune har den 10. november 2020 skrevet:

> ” Det er kommunens vurdering, at opsætning af solceller på tag ikke vil være til visuel gene for oplevelsen af den fredede del af lokalplanområdet og det er derfor kommunens vurdering at opsætning af solceller ikke vurderes at være i strid med lokalplanens formål.”

Esbjerg Kommune har den 11. november 2020 oplyst:

> ”Opsætning af solpaneler på sommerhusets tag på ejendommen Albuevej 35, 6720 Fanø, vurderes ikke at have en negativ påvirkning af hverken dyr- eller planteliv da hverken opsætningen af solpanelerne eller driften af disse vil kunne påvirke de arter og naturtyper der findes omkring ejendommen.
>
> Dette gælder også i forhold til områdets bilag IV-arter og arter og naturtyper der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området som ejendommen ligger i (Habitatområde nr.

78 – Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde og fuglebeskyttelsesområde nr. 53- Fanø).”

Danmarks Naturfredningsforening, Fanø, har den 1. december 2020 skrevet:

”Vi har drøftet sagen på et bestyrelsesmøde. I referatet fra mødet står der:

Det vil så blive de første solceller i beskytte område på Fanø - Natur 2000 og fredet område. Vi har ikke noget imod solceller lige netop på denne bygning, idet taget er sort, men der skal vælges nogle der ikke reflekterer, og samtidig skal der gøres opmærksom på, at vi er bekendte med at der på markedet allerede findes tag, hvor solceller er integreret.

Derfor skal jeg anmode om, at der i godkendelsen af solcellerne på Albuevej 35 stilles nogle betingelser for deres udformning, så de "skjules" så meget som muligt.”

Fredningsnævnets afgørelse

Ifølge naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, kan fredningsnævnet dispensere fra bestemmelserne i en fredning, når det ansøgte ikke er i strid med fredningens formål. Videregående afvigelser fra en fredning end nævnt i stk. 1, og helt eller delvis ophævelse af en fredning kan, jf. stk. 5, kun foretages efter reglerne om gennemførelse af fredninger.

Fredningsnævnet kan endvidere kun meddele dispensation fra en fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelige forstyrrelser af arter, som området er udpeget for jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

På baggrund af udtalelsen fra Esbjerg Kommune om, at opsætning af solpaneler vurderes ikke at have en negativ påvirkning af hverken dyr- eller planteliv, da hverken opsætningen af solpanelerne eller driften af disse vil kunne påvirke de arter og naturtyper der findes omkring ejendommen, og at det også gælder i forhold til områdets bilag IV-arter og arter og naturtyper, der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, finder Fredningsnævnet ikke, at montering af solpaneler på ejendommens tag vil være i strid med fredningens formål.

Fredningsnævnet meddeler derfor i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1 og stk. 2, dispensation til opsætning af solpaneler på vilkår,

at der højst må opsættes 5 solpaneler på sommerhusets sydvendte tag i en størrelse af 150 cm høje og 100 cm brede,

at solcelleanlægget skal være sort,

at solcelleanlæggets overflader skal være antirefleksbehandlede,

at solcelleanlæggets baggrundsfolie skal være sort og

at solcelleanlæggets rammer skal være sorte.

Klagevejledning:

Der kan inden 4 uger efter den dag, denne afgørelse er meddelt, klages til Miljø- og fødevareklagenævnet over afgørelsen. Hvis afgørelsen er offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen.

Borgere, virksomheder, myndigheder og organisationer skal indsende klagen til Miljø- og fødevareklagenævnets klageportal via borger.dk eller virk.dk.

Der er et direkte link til borger.dk og virk.dk via Miljø- og fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk/planklagenaevnet.

Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb.

En klage skal være tilgængelig for førsteinstansen i Klageportalen senest kl. 23:59 på den dag, hvor klagefristen udløber. Det indebærer, at klager har godkendt og betalt gebyr/bestilt faktura i Klageportalen.

Klageren skal oplyse sit CPR-nummer eller CVR-nummer.

Miljø- og fødevareklagenævnets hjemmeside indeholder information om beregning af klagefrister i de tilfælde, hvor en klager anmoder om at blive undtaget fra brug af Klageportalen.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr. Gebyret udgør for privatpersoner 900 kr. Virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder skal betale 1.800 kr. for behandling af eller genoptagelse af en klage. Det nævnte gebyr reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks med virkning for klager, der modtages i nævnet fra og med den 1. februar 2017. Gebyret er endnu ikke reguleret for 2017, men vil blive teknisk efterreguleret.

Miljø- og fødevareklagenævnet påbegynder først behandlingen af en klage, når gebyret er modtaget.

Klagegebyr opkræves af Miljø- og fødevareklagenævnet. Betaling af klagegebyr sker ved elektronisk overførsel eller ved indbetalingskort til Miljø- og fødevareklagenævnet. Gebyr skal indbetales indenfor en af Miljø- og fødevareklagenævnet fastsat frist. Hvis gebyret ikke indbetales inden udløbet af fristen, afvises klagen.

Vejledning om gebyrbetalingen kan findes på Miljø- og fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk/planklagenaevnet.

Gebyret bliver tilbagebetalt, hvis klagen bliver afvist, fordi klagefristen er overskredet, klager ikke er klage-berettiget eller fordi Miljø- og fødevareklagenævnet ikke har kompetence til at behandle klagen.

Gebyret tilbagebetales også, hvis klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves, eller hvis klager får helt eller delvist medhold i klagen. Hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af en frist for efterkommelse af afgørelsen som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i Miljø- og fødevareklagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Hvis klager trækker klagen tilbage, mens sagen er under behandling i nævnet, vil gebyret som udgangspunkt også blive betalt tilbage. Miljø- og fødevareklagenævnet kan dog beslutte, at gebyret ikke tilbagebetales, hvis klagen trækkes tilbage på et tidspunkt, hvor nævnet allerede har foretaget en stor del af sagsbehandlingen.

Tilladelsen må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 7, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at tilladelsen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del
Esbjerg den 14. december 2020

Margit G. Laub
formand

Denne afgørelse er sendt til:

Fanø Kommune, raadhuset@fanoe.dk , bgseaj@fanoe.dk
Esbjerg Kommune, miljo@esbjergkommune.dk
Miljøstyrelsen, mst@mst.dk;
Kystdirektoratet, Lemvig, kdi@kyst.dk
Slot- og Kulturstyrelsen, post@slks.dk
Museum Sønderjylland, tekr@museum-sonderjylland.dk
Sydvestjyske Museer, Ribe, museum@sydvestjyskemuseer.dk

Danmarks Naturfredningsforening/København, dn@dn.dk
Danmarks Naturfredningsforening/Fanø, fanoe@dn.dk, dnfanoe-sager@dn.dk ,
Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, finn.borchsenius@sm.au.dk
Dansk Ornitologisk Forening, fanoe@dof.dk
Friluftsrådet centralt: fr@friluftsraadet.dk
Friluftsrådet Fanø: sydvestjylland@friluftsraadet.dk

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del, Dokken 1, 6700 Esbjerg,
tlf.: 9968 8874, E-mail: sydyllandsyd@fredningsnaevn.dk

Sagsnr.: 11/2021
21. juni 2021

J.nr.: FN SJS 11/2021: Ansøgning fra Dan Pode Poulsen om dispensation til renovering af et sommerhus på ejendommen, Albuevej 37, Fanø, matr.nr. 17b, Rindby By, Nordby, indenfor fredningen af Fanø Syd.

Fredningsnævnet har den 16. februar 2021 modtaget en ansøgning fra Fanø Kommune på vegne Dan Pode Poulsen om dispensation til renovering af et sommerhus på ejendommen, Albuevej 37, Fanø, matr.nr. 17b, Rindby By, Nordby, indenfor fredningen af Fanø Syd.

Fredningsnævnet har den 7. juni 2019 meddelt Dan Pode Poulsen afslag på en ansøgning om nedrivning af sommerhuset og genopførelse af et nyt hus. Dan Pode Poulsen indbragte afgørelsen for Miljø- og Fødevareklagenævnet. Dan Pode Poulsen har i mail af 11. februar 2021 til klagenævnet anmodet om, at klagesagen sættes i bero med henblik på en ændret ansøgning, der alene angår en renovering af det eksisterende sommerhus. Klagenævnet har den 22. februar 2021 imødekommet Dan Pode Poulsens anmodning.

Ejendommen er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv. Det fremgår af fredningsbestemmelserne blandt andet, at der ikke må ske ombygning af en eksisterende bygning, hvis der herved sker ændringer i bygningens ydre fremtræden.

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 10. juni 2021.

Fredningsnævnet har besluttet at meddele dispensation til Dan Pode Poulsen til det ansøgte på nærmere anførte vilkår. Begrundelsen fremgår under afsnittet "Fredningsnævnets afgørelse".

Sagens baggrund:

Overfredningsnævnet har i sin afgørelse af 29. november 1985 blandt andet anført følgende i sin afgørelse:

”Den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og international betydning. Store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over for indgreb. Endvidere har dele af området stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. På denne baggrund tiltrædes det, at der gennemføres en fredning af området med den geografiske udstrækning, der er fastlagt af fredningsnævnet…”

Overfredningsnævnet har fastsat blandt andet følgende fredningsbestemmelser for de fredede arealer på den sydlige del af Fanø:

”…

§ 1. Fredningens formål.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.
…
§ 3. Terrænændringer.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden, og der må ikke foretages opfyldning, planering og afgravning…
…

§ 6. Bebyggelse m.v. og andre anlæg.

a. Der må ikke opføres ny bebyggelse, herunder skure, boder og tilbygninger til eksisterende bebyggelse. Der må heller ikke ske ombygning af en eksisterende bygning, hvis der herved sker ændringer i bygningens fremtræden.
…

c. Der må heller ikke etableres andre faste konstruktioner og anlæg end bygninger. Eksempelvis må der ikke opstilles vindmøller eller etableres flyvepladser, motorbaner, skydebaner, oplagspladser eller lossepladser. Der må ikke anbringes plankeværker, mure, tårne o. lign. eller master, herunder master til luftledninger… Der må heller ikke anlægges nye veje eller foretages vejreguleringer, medmindre de er nødvendige for land- og skovbrugsdriften og under forudsætning af, at de følger det naturlige terræn. Af hensyn til offentlighedens færdsel og ophold i området kan der dog anlægges mindre offentlige parkeringspladser i tilslutning til eksisterende veje samt etableres stisystemer.
…

§ 11 Dispensationer.

En dispensation fra bestemmelserne i §§ 2-9 kan meddeles efter reglerne i naturfredningslovens § 34, hvis det ansøgte ikke vil komme i strid med fredningens formål. …”

Det fremgår af ansøgningen, at det eksisterende sommerhus er opført i 1969. Sommerhusets tag og facader ønskes ændret. I forbindelse med renoveringen vil husets udvendige mål blive udvidet med ca. 8 m^2. Det eksisterende hus er udført med facader af krydsfiner brædder kombineret med eternitplader under vinduespartierne. Facaderne er malet i en grønlig farve. Taget er belagt med asbesteternitplader. Døre og vinduer er malet mørkegrønne. Sommerhuset ønskes renoveret således, at taget dækkes med grøn bevokset overflade. Facaderne ønskes beklædt med egetræsplanker. Døre og vinduer ønsket udført i teak/ubehandlet egetræ. Skodder ønskes udført i ubehandlet egetræ.

Ejendommen er beliggende indenfor Natura 2000 Fuglebeskyttelse, beskyttede naturtyper, Natura 2000 habitatområde og Ramsarområde.

Fanø Kommune har den 25. marts 2021 på forespørgsel oplyst:

"Miljømæssige forhold

Fuglebeskyttelsesområde og Ramsar
Det ansøgte vurderes ikke at påvirke arter på udpegningsgrundlaget, hverken under eller efter bygge processen. Dette begrundes med, at der ikke er arter på udpegningsgrundlaget, der benytter de sommerhusnæreområder til yngle-, fødesøgnings- eller rasteområde.

Habitatområde
Huset på Albuevej 37 ligger midt i et område, der er kortlagt som habitatnaturtype nr. 2130, grå/grøn klit. Store dele af vegetationen ved hegnet der omgiver sommerhuset, er meget kulturpåvirket og lever ikke op til kriterierne for habitatnaturtypen grå/grøn klit.

Huset i sig selv udvides med ca. 8 m² i et område, der i dag er befæstet med terrasse og derfor ikke er habitatnatur. Der er i skitseforslaget ikke beskrevet noget i forhold til ændringer af området omkring sommerhuset og derved må det formodes, at der ikke sker ændringer i området der omgiver huset, altså at arealet med befæstning omkring huset ikke ændres.

Da der heller ikke er beskrevet noget omkring processen i forbindelse med hvordan huset vil blive renoveret, formodes det at ske på en sådan måde, at den omkringliggende natur ikke bliver påvirket, eller kun ganske kortvarigt bliver påvirket på en måde, hvorpå der ikke vil ske væsentlige tilstandsændringer i af naturen.

På den baggrund vurderes det, at projektet kun vil have en kortvarig påvirkning af primært ringe sommerhusnære habitatnatur og naturkvaliteten kan måske endda forbedres, da successionen af plantesamfundet punktvis nulstilles.

Bilag IV-arter
Projektet vurderes ikke at påvirke områdets bilag IV-arter, da der ikke vurderes at være egnede yngle- og rastesteder for bilag IV-arter i det sommerhusnære område, der bliver påvirket af projektet.

§3-natur
Projektet i sig selv vil ikke kræve at der meddeles en dispensation fra naturbeskyttelsesloven, da der ikke vil ske en tilstandsændring af det beskyttede hedeområde. Esbjerg Kommune vurderer dog, at selve arbejdet med renoveringen, vil kunne betyde, at arbejdsområdet kortvarigt kan betyde en tilstandsændring af den omkringliggende natur. Da der er ikke er en arbejdsbeskrivelse med projektet, kan denne del ikke vurderes nærmere. Det er dog Esbjerg Kommunes vurdering, at arbejdet med projektet, vil kunne tilrettelægges på en sådan måde, at den omkringliggende natur, kun ganske kortvarigt og i begrænset omfang påvirkes af projektet. Det er derfor Esbjerg Kommunes vurdering at, der godt vil kunne meddeles en dispensation, da der, som nævnt i beskrivelsen af habitatområdet, er tale om et forholdsvis næringsstofpåvirket naturområde i det sommerhusnære område.

Kommunen vurdere således samlet, at projektet ikke i sig selv, vil have en væsentlig påvirkning af hverken internationale naturbeskyttelsesområder, særlig beskyttede arter eller af naturområder beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 3 og at arbejdet med projektet vil kunne tilrettelægges på en

sådan måde, at projektet samlet set ikke vil have en væsentlig påvirkning af det omkringliggende naturområde."

Fredningsnævnets behandling af sagen

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 10. juni 2021, hvor nævnet tillige har foretaget besigtigelse.

I mødet deltog formanden, dommer Margit Ø. Laub, det ministerudpegede medlem Kjeld Thamdrup og det kommunalt udpegede medlem Marco Brodde. Desuden deltog Dan Pode Poulsen, arkitekt Niels Brinch, Frederik S. Wandall på vegne Fanø Kommune, Mette Sejerup Rasmussen på vegne Esbjerg Kommune og Poul Holst Johansen og Herdis Enggård Poulsen på vegne Danmarks Naturfredningsforening.

Fredningsnævnets formand redegjorde for ansøgningen og de relevante dele af fredningsbestemmelserne.

Huset blev gennemgået udvendigt.

Dan Pode Poulsen oplyste, at han har valgt at ændre på projektet i forhold til det projekt, han fik afslag på af Fredningsnævnet. Det nye projekt indebærer ikke en nedrivning. Det er et renoveringsprojekt, i hvilket der er valgt materialer, der falder langt bedre ind i naturen end det eksisterende hus. Den eksisterende belægning omkring huset vil ikke blive genbrugt. Arealet med belægning vil ikke blive udvidet. Der vil sandsynligvis blive valgt en mere organisk belægning, muligvis græsarmeringssten.

Niels Brinch oplyste, at det eksisterende hus har et fundament fra 50´erne, der ikke opfylder nutidens byggestandard. Man har ikke valgt at rive det eksisterende hus ned. Der er som anført af Dan Pode Poulsen tale om en renovering. I forbindelse med renoveringen vil der blive placeret en ny sokkel omkring den eksisterende sokkel. Det er årsagen til, at huset efter renoveringen bliver ca. 8 m^2 større. Facaderne vil blive beklædt med egetræsplanker, der hurtigt vil blive sølvgrå og falde fint ind i områdets natur. Facadevalget og valget af tagbeklædning opfylder lokalplanens krav.

Frederik S. Wandall oplyste, at det eksisterende hus på ingen måde opfylder de krav, som kommunen i dag stiller til materialevalg på huse i det åbne landskab. Kommunen har vurderet, at det nye projekt er et renoveringsprojekt, der vil give ejendommen et løft i forhold til det eksisterende hus og falde bedre i et med den omkringliggende natur. Kommunen kan derfor anbefale, at der gives dispensation fra fredningen.

Poul Holst Johansen oplyste, at Danmarks Naturfredningsforening er enig i kommunens opfattelse. For foreningen har det været vigtigt, at det nye projekt som anført er et renoveringsprojekt. Foreningen har været i dialog med ansøgeren omkring valget af vinduer og kan acceptere den valgte løsning. Danmarks Naturfredningsforening kan derfor anbefale, at der gives dispensation til ansøgningen.

Fredningsnævnets afgørelse

Ifølge naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, kan fredningsnævnet dispensere fra bestemmelserne i en fredning, når det ansøgte ikke er i strid med fredningens formål. Videregående afvigelser fra en fredning end nævnt i stk. 1, og helt eller delvis ophævelse af en fredning kan, jf. stk. 5, kun foretages efter reglerne om gennemførelse af fredninger. Som følge af beliggenheden skal betingelserne i naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 tillige være opfyldt. Ifølge denne bestemmelse kan fredningsnævnet kun meddele dispensation fra en fredning eller en foreslået fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelige forstyrrelser af arter, som området er udpeget for.

På baggrund af oplysninger fra Fanø Kommune om miljøpåvirkningen lægges det til grund, at det ansøgte ikke indebærer forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelige forstyrrelser af arter, som området er udpeget for.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv. Fredningen er overordentlig restriktiv. Dette kan udledes af fredningsbestemmelserne og de afgørelser, som tidligere er truffet af blandt andet Naturklagenævnet i dispensationssager om sommerhuse beliggende i de fredede områder på den sydlige del af Fanø.

Fredningsnævnet finder ikke, at projektet vil være i strid med fredningens formål og den nævnte restriktive praksis, da der er tale om en renovering. Fredningsnævnet har lagt vægt på, at forøgelsen af husets areal er begrænset og skyldes alene, at der skal anlægges en 20 cm sokkel omkring den eksisterende sokkel. Huset vil fortsat være i et plan, ændringen vil primært bestå i ændrede facader og tagbeklædning og indebærer ikke terrænændringer. Fredningsnævnet har endvidere lagt vægt på, at der ved valget af materialer er taget hensyn til, at huset vil falde bedre ind i naturen.

Derfor meddeler Fredningsnævnet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1 og stk. 2, Dan Pode Poulsen dispensation til det ansøgte på vilkår,

at renoveringen udføres i overensstemmelse med ansøgningen, og

at der i forbindelse med byggefasen tages kontakt til Fanø – og Esbjerg Kommune for at sikre, at der ikke sker skader på området.

Klagevejledning:

Der kan inden 4 uger efter den dag, denne afgørelse er meddelt, klages til Miljø- og fødevareklagenævnet over afgørelsen. Hvis afgørelsen er offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen.

Borgere, virksomheder, myndigheder og organisationer skal indsende klagen til Miljø- og fødevareklagenævnets klageportal via borger.dk eller virk.dk.

Der er et direkte link til borger.dk og virk.dk via Miljø- og fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk/planklagenaevnet.

Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb.

En klage skal være tilgængelig for førsteinstansen i Klageportalen senest kl. 23:59 på den dag, hvor klagefristen udløber. Det indebærer, at klager har godkendt og betalt gebyr/bestilt faktura i Klageportalen.

Klageren skal oplyse sit CPR-nummer eller CVR-nummer.

Miljø- og fødevareklagenævnets hjemmeside indeholder information om beregning af klagefrister i de tilfælde, hvor en klager anmoder om at blive undtaget fra brug af Klageportalen.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr. Gebyret udgør for privatpersoner 900 kr. Virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder skal betale 1.800 kr. for behandling af eller genoptagelse af en klage. Det nævnte gebyr reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks med virkning for klager, der modtages i nævnet fra og med den 1. februar 2017. Gebyret er endnu ikke reguleret for 2017, men vil blive teknisk efterreguleret.

Miljø- og fødevareklagenævnet påbegynder først behandlingen af en klage, når gebyret er modtaget. Klagegebyr opkræves af Miljø- og fødevareklagenævnet. Betaling af klagegebyr sker ved elektronisk overførsel eller ved indbetalingskort til Miljø- og fødevareklagenævnet. Gebyr skal indbetales indenfor en af Miljø- og fødevareklagenævnet fastsat frist. Hvis gebyret ikke indbetales inden udløbet af fristen, afvises klagen.

Vejledning om gebyrbetalingen kan findes på Miljø- og fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk/planklagenaevnet.

Gebyret bliver tilbagebetalt, hvis klagen bliver afvist, fordi klagefristen er overskredet, klager ikke er klage-berettiget eller fordi Miljø- og fødevareklagenævnet ikke har kompetence til at behandle klagen.

Gebyret tilbagebetales også, hvis klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves, eller hvis klager får helt eller delvist medhold i klagen. Hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af en frist for efterkommelse af afgørelsen som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i Miljø- og fødevareklagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Hvis klager trækker klagen tilbage, mens sagen er under behandling i nævnet, vil gebyret som udgangspunkt også blive betalt tilbage. Miljø- og fødevareklagenævnet kan dog beslutte, at gebyret ikke tilbagebetales, hvis klagen trækkes tilbage på et tidspunkt, hvor nævnet allerede har foretaget en stor del af sagsbehandlingen.

Tilladelsen må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 7, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at tilladelsen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del
Esbjerg, den 21. juni 2021

Margit G. Laub
formand

Denne afgørelse er sendt til:

Dan Pode Poulsen,
Fanø Kommune, raadhuset@fanoe.dk, bgseaj@fanoe.dk
Esbjerg Kommune, miljo@esbjergkommune.dk
Miljøstyrelsen, mst@mst.dk;
Kystdirektoratet, Lemvig, kdi@kyst.dk
Slot- og Kulturstyrelsen, post@slks.dk
Museum Sønderjylland, tekr@museum-sonderjylland.dk
Sydvestjyske Museer, Ribe, museum@sydvestjyskemuseer.dk
Danmarks Naturfredningsforening/København, dn@dn.dk
Danmarks Naturfredningsforening/Fanø, fanoe@dn.dk, dnfanoe-sager@dn.dk ,
Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, finn.borchsenius@sm.au.dk
Dansk Ornitologisk Forening, fanoe@dof.dk
Friluftsrådet centralt: fr@friluftsraadet.dk
Friluftsrådet Fanø: sydvestjylland@friluftsraadet.dk

Fredningsnævnet for Sydjylland
Sydlig del

Er behandlet i Miljø- og Fødevareklagenævnet med sags nr. 22/10872. Klik her for at se afgørelsen.

Dokken 1
6700 Esbjerg
Tlf.: 9968 8800
E-mail: sydjyllandsyd@fredningsnaevn.dk

19. september 2022
FN SJS 27/2022

FN SJS 27/2022: Ansøgning fra Ulla Tørnæs om dispensation til etablering/udvidelse af en vej på matr. 24d, Rindby By, Nordby indenfor Fanø Syd fredningen

Fredningsnævnet har den 29. april 2022 modtaget en mail fra Esbjerg Kommune på vegne landinspektør Søren Nordby på vegne Ulla Tørnæs om dispensation til etablering/udvidelse af en vej på matr. 24d, Rindby By, Nordby indenfor Fanø Syd fredningen.

Ejendommen er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv. Fredningsnævnet skal derfor meddele dispensation til det ansøgte.

Fredningsnævnet har foretaget besigtigelse på nævnets møde den 30. juni 2022. Sagen blev udsat på indhentelse af endelig udtalelse fra Esbjerg Kommune

Fredningsnævnet har besluttet at meddele afslag til det ansøgte. Begrundelsen fremgår under afsnittet "Fredningsnævnets afgørelse".

Sagens baggrund:

Overfredningsnævnet har i sin afgørelse af 29. november 1985 blandt andet anført følgende i sin afgørelse:

> "…
> Den sydlige del af Fanø rummer et meget varieret klit- og marsklandskab af både national og international betydning. Store dele af landskabet er under stadig udvikling og derfor sårbart over for indgreb. Endvidere har dele af området stor betydning som rasteplads for mange arter af vandfugle. På denne baggrund tiltrædes det, at der gennemføres en fredning af området med den geografiske udstrækning, der er fastlagt af fredningsnævnet
> …"

Overfredningsnævnet har fastsat blandt andet følgende fredningsbestemmelser for de fredede arealer på den sydlige del af Fanø:

”…

§ 1. Fredningens formål.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

…

§ 3. Terrænændringer.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden, og der må ikke foretages opfyldning, planering og afgravning…

…

§ 6. Bebyggelse m.v. og andre anlæg.

…

c. Der må heller ikke etableres andre faste konstruktioner og anlæg end bygninger. Eksempelvis må der ikke opstilles vindmøller eller etableres flyvepladser, motorbaner, skydebaner, oplagspladser eller lossepladser. Der må ikke anbringes plankeværker, mure, tårne o. lign. eller master, herunder master til luftledninger… Der må heller ikke anlægges nye veje eller foretages vejreguleringer, medmindre de er nødvendige for land- og skovbrugsdriften og under forudsætning af, at de følger det naturlige terræn. Af hensyn til offentlighedens færdsel og ophold i området kan der dog anlægges mindre offentlige parkeringspladser i tilslutning til eksisterende veje samt etableres stisystemer.

…

§ 11 Dispensationer.

En dispensation fra bestemmelserne i §§ 2-9 kan meddeles efter reglerne i natur
fredningslovens § 34, hvis det ansøgte ikke vil komme i strid med fredningens for
mål.
…”

Det fremgår af ansøgningen, at der ønskes etableret en vejadgang til et påtænkt opført fritidshus på ejendommen, Slunden 143, Fanø.

På kortet nedenfor er den påtænkte vejadgang markeret på matr.nr. 24d, Rindby By, Nordby, med gul stiplet linje. Matr.nr. 20 v og 20x, Rindby By, Nordby, er ikke fredet.

Den ønskede vej over fredet område er planlagt til at blive en 3,5 - 4 m bred og 85 m lang grusvej, dog er kun ca. 20 m af længden helt nyanlagt vej, idet ca. 65 m anlægges ved at udvide en eksisterende badesti, skønsmæssigt til ca. dobbelt bredde.

Samtidig ønskes en aflåselig bom ved indgangen fra offentlig vej opført, så kun brugere med ærinde til Slunden 143 kan færdes på vejen i bil. Bommen er ikke nærmere beskrevet, og kan i øvrigt muligvis placeres på kanten af det fredede område, dvs. netop udenfor.

Af ansøgningen fremgår herudover:

> "…
> Netop fra sydsiden af badestien og sydpå ligger et område, som er udpeget som Natura 2000-områder, og som har et mindre overlap med den planlagte adgangsvej. Det er en forudsætning for projektet, at der ikke sker ændringer inde i de internationale naturbeskyttelsesområder, hvorfor vejen må flyttes ud af dem.
>
> Esbjerg Kommunes har udarbejdet en foreløbig vurdering af konsekvenser for arter på udpegningsgrundlaget for EUfuglebeskyttelsesområdet F53 Fanø og for arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget for EU-habitatområdet H78 Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde. Vurderingen er, at holdes arbejdet ude af Natura 2000 områderne, kan det udføres uden forringelse af dets habitatnaturtyper og levesteder for arter på udpegningsgrundlagene.
>
> Som projektet lige nu er oplyst, vurderes det ikke at have væsentlig påvirkning på særligt beskyttede arter på habitatdirektivets bilag IV.
> …"

Endvidere fremgår det:

> "…
> **Sagens hidtidige forløb**
> Ejendommen matr. 20x, hvor fritidshuset Slunden 143 skal opføres, er allerede i 1992 udmatrikuleret fra matr. 20v, med det med formål at betjene et kommende fritidshus på matr. 20x. Både matr. 20x og 20v ligger i et sommerhusområde, og netop udenfor fredningen.
>
> Det er af ansøger oplyst, at Fanø Kommune i forbindelse med udstykningen har krævet, at matr. 20x blev planlagt med en forbindelse til offentlig vej, men har derefter deltaget i en tinglysning mellem daværende ejere af matr. 20x og 20v…

Tinglysningen betyder, at adgangsvejen over sommerhusgrunden alligevel ikke må bruges, men i stedet skal føres ud af sommerhusområdet, ud på tredje parts ejendom, ud i landzone og ud på fredet område. Tinglysningen gør det også umuligt at bygge sommerhuset på matr. 20x, før den beskrevne adgangsvej er anlagt over den fredede matr. 24d.

Esbjerg Kommune, som på i 1992 ejede matr. 24d, blev hørt og anbefalede i december 1992, at adgangsvejen ikke førtes over det fredede område, da det vurderedes principielt at stride mod formålet med fredningen.

Ribe Amt har i marts 1993 samstemmende med ansøger udtalt, at anlægget af en adgangsvej over det fredede område på matr. 24d var et landskabsmæssigt mindre indgreb end direkte fra offentlig vej ind på matr. 20x.
Naturbeskyttelseslovens § 3, som trådte i kraft d. 1. juni 1992, og som Ribe Amt var myndighed på, ses ikke indgået i amtets vurdering. Dette kan skyldes, at opfattelsen af beskyttede overdrev var en lidt anden end den nuværende registreringspraksis.

Fredningsnævnet meddelte herefter i august 1993 dispensation til vej og bom på fredet område … Imidlertid blev dispensationen ikke udnyttet, og må nu jf. lov om naturbeskyttelse § 66 betragtes som forældet.

Områdets naturindhold.
Matr. 24d er endnu ikke registreret som overdrev, da Naturstyrelsen endnu ikke har besigtiget det.

Esbjerg Kommune er dog ikke i tvivl om, at både matr. 20v, 20x og den del af matr. 24d, som sagen omhandler, er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3 som en stor, sammenhængende og ensartet forekomst af naturtypen overdrev af forholdsvis ensartet beskaffenhed og af god naturkvalitet.

En besigtigelse fra 2013 samt Esbjerg Kommunes besigtigelse fra foråret 2022 viser, at sommerhusområdet - som altså inkluderer matr. 20v og 20x - er et klitområde med bl.a. revling, bølget bunke, sand-star, alm. hvene, håret høgeurt, vellugtende gulaks, gråris, lyng-snerre, gul snerre, liden klokke, bidende stenurt, gyvel, hjælme, marehalm og flere arter af rensdyrlav. Det fredede område på matr. 24d afskiller sig ikke vegetationsmæssigt herfra, men har en lidt mere markant klitdannelse.

Hele området kunne i øvrigt i stedet betragtes som hede, men hedens karakterplante – hedelyng – er kun til stede i ringe mængder, og området skal iflg. vejledningen registreres som overdrev. Heder og overdrev har i øvrigt også helt samme beskyttelsesstatus ift. naturbeskyttelseslovens §3.

Undersøgelse af de tilgængelige flyfotos af området 1945 – 2021 samt kort opmålt siden 1871 giver heller ikke grund til at formode, at vegetationen og landskaberne har ændret sig overordnet i denne periode.

Kystklitter er dynamiske, og der kan ske lokale forandringer. Selv i en afstand fra kysten, hvor de ellers er dækket af stabiliserende vegetation, kan en skade på plantedækket åbne for vinden, og skabe en lavning. Enkelte steder på overdrevsområdet findes derfor små lavninger (indtil 100 m2), som indeholder moser og vandhuller, som er beskyttet efter NBL §3 efter ”mosaikreglen”, jf. §3, stk. 2. Typisk findes her krybende pil/gråris, kryb-hvene, alm. star og her står lidt vandflade om vinteren. Flere sådanne små moseområder er fundet og opmålt ved kommunens besigtigelse i 2022, herom i det følgende.

Esbjergs Kommunes vurdering
Esbjerg Kommune er sindet at meddele dispensation efter lov om naturbeskyttelse til udvidelse og anlæg af adgangsvej på overdrev på matr. 24d.

Esbjerg Kommune bemærker dog, at tinglysningen af vejanlægget fra et sommerhusområde til et fredet område, som yderligere indeholder beskyttet natur, strider mod de grundlæggende formål med landzone- og fredningsplanlægningen. At tinglysningen af vejanlægget til det fredede område hindrer bygningen af fritidshuset, er et rent privatretslig forhold, som ikke vedkommer lov om naturbeskyttelse.
…"

Af protokollen fra Fredningsnævnet for Ribe Amt fra 4. juni 1993 fremgår blandt andet:

"…
Landinspektør Søren Nordby forelagde sagen. Han oplyste at… Ulla og Ole Thomsen kan etablere adgangsvej til grunden ved at gennemgrave klitpartiet på " koteletskaftet", der forbinder grunden med Slunden. Det er forudsat i udstykningsplanen for området. En gennemgravning af klitpartiet vil imidlertid efterlade et stort ar i klitten. Ulla og Ole Thomsen har derfor overvejet at anlægge adgangsvejen til grunden på en del af den badesti, som er anlagt på matr.nr. 20 d Rindby, Nordby, som ejes af Esbjerg kommune og er beliggende i det område, der blev fredet ved Overfredningsnævnets kendelse af 29. november 1983 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Denne løsning er at foretrække, fordi den vil medføre det mindste indgreb i det sårbare område.
…
Fredningsnævnet drøftede sagen. Der var enighed om, at det ansøgte ikke strider mod fredningens formål, navnlig i betragtning af indgrebets beskedenhed, og af at vejen etableres på fredningsgrænsen. Fredningsnævnet meddeler derfor Esbjerg kommune, samt Ulla og Ole Thomsen dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50 fra bestemmelserne i Overfredningsnævnets kendelse af 29. november 1983 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø…"

Af fredningsnævnets afgørelse fremgår, at Ole og Ulla Thomsens vejadgang via badestien skulle sikres ved en deklaration, der skulle tinglyses på matr.nr. 24 d Rindby og matr.nr. 20 x.

Ifølge den tinglyste deklaration fremgår blandt andet:

"…
§ 2

…
Det priksignaturede areal udbygges og anlægges så primitivt som muligt som vej – f.eks. som en 3 meter bred grusbelagt vej, men iøvigt efter forudgående aftale mellem ejerne af matr.nr. 20x, 24d og fredningsnævnet.
….
§ 5

Ejerne af matr.nr. 20v og 20x er herefter indforstået med, at der fremover ikke kan etableres adgangsvej til matr.nr. 20x på den del af vore ejendomme, der er vist med krydsskravering
…"

Det kan af det til deklarationen vedhæftede rids ses, at det krydsskraverede område svarer til det areal, der i protokollen fra fredningsnævnets møde er omtalt som "klitpartiet på " koteletskaftet".

Kystdirektoratet har den 16. juni 2022 meddelt, at forholdet ligger indenfor klitfredet areal, der kræver dispensation fra klitfredningen, naturbeskyttelseslovens § 8.

Fredningsnævnets behandling af sagen

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 30. juni 2022, hvor nævnet tillige har foretaget besigtigelse.

I mødet deltog formanden, dommer Margit Ø. Laub, det ministerudpegede medlem Kjeld Thamdrup og det kommunalt udpegede medlem Marco Brodde. Herudover deltog Ulla Tørnæs, landinspektør Søren Nordby, Peer Kammer Hansen på vegne Esbjerg Kommune, Frederik S. Wandall på vegne Fanø Kommune, Henrik Lykke Sørensen på vegne Naturstyrelsen, Søren Vinding på vegne Danmarks Naturfredningsforening og Karsten Havemose-Schmidt på vegne Friluftsrådet.

Fredningsnævnets formand redegjorde for ansøgningen og de relevante dele af fredningsbestemmelserne.

Landinspektør Søren Nordby uddybede ansøgningen. Han oplyste, at dispensationen i 1993 af forskellige årsager ikke blev udnyttet. Den nuværende ejer af ejendommen, Ulla Tørnæs ønsker nu at bebygge sommerhusgrunden, og derfor er der behov for etablering af en vejadgang. Det vil fortsat være den bedste løsning at anlægge vejen svarende til det forløb, Fredningsnævnet i 1993 gav tilladelse til. Han anviste vejforløbet og oplyste, at bredden forventes at blive 3 m. Vejen kan belægges med grus eller et andet af Fredningsnævnet godkendt materiale. Vejforløbet er valgt ud fra et ønske om foretagelse af mindst mulige terrænændringer, og således at vejen falder bedst muligt ind i landskabet. Den eksisterende badesti er 1- 1½ m bred og skal derfor udvides. Vilkåret om opsætning af en bom blev indsat for at undgå, at indkørslen til sommerhuset skulle benyttes af andre bilister. Det var ikke et ønske fra de daværende lodsejere, og er heller ikke et ønske fra de nuværende ejere af sommerhusgrunden.

Frederik S. Wandall oplyste, at man på Fanø har gode erfaringer med belægning med knuste skaller, der har vist sig at være kørefast.

Søren Vinding oplyste, at knuste skaller ikke nødvendigvis vil være en god løsning, da dette vil betyde, at der bliver tilført meget kalk og dermed meget næring til det fredede område, hvilket kan skade de naturmæssige interesser i området.

Peer Kammer Hansen oplyste, at det ønskede vejforløb vil berøre det fredede område og § 3 – beskyttet natur. Hvis man valgte i stedet at føre vejen gennem klitten, vil et vandhul, der er opstået siden 1993, skulle nedlægges. En alternativ løsning kunne være at etablere en vejadgang fra nord uden for det fredede område.

Henrik Lykke Sørensen oplyste, at Naturstyrelsen som lodsejere respekterer den tinglyste deklaration, men at det bør undersøges, om der ikke kan etableres en vejadgang, der ikke berører det fredede og § 3-beskyttede område.

Landinspektør Søren Nordby oplyste, at det ikke vil være muligt at etablere en vejadgang via vejen nord for sommerhusgrunden, da en sådan vej vil skulle etableres hen over to private ejendomme, hvilket ikke er muligt.

Søren Vinding oplyste, at Danmarks Naturfredningsforening ikke kan anbefale en dispensation. Der bør søges andre alternativer. Man kunne således i stedet etablere en parkeringsplads i tilknytning til den asfalterede vej, Slunden, således at lodsejeren derfra kan gå ind til sommerhusgrunden.

Frederik S. Wandall oplyste, at en sådan løsning ikke er mulig, da dette vil være i strid med kravene om redningsadgang.

Karsten Havemose-Schmidt oplyste, at man bør undersøge alternative løsninger, og at Friluftsrådet i tilfælde af en dispensation ikke kan anbefale opsætning af en bom.

Esbjerg Kommune har efter besigtigelsen fremsendt deres foreløbige miljøvurdering, hvoraf fremgår:

> "…
> I det følgende forudsættes, at adgangsvejen til Slunden 143 anlægges netop udenfor de på stedet sammenfaldende Natura 2000-områder H78 Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde og F53 Fanø.
> …
> Det forudsættes ligeledes, at der ikke forøves køreskader eller oprettes midlertidigt deponier af materiale, som kan beskadige landskaber eller vegetation udenfor adgangsvejen.
>
> **H78, som er et EU-habitatområde, er udpeget for at sikre følgende dyrearter:**
> Grøn køllеguldsmed, Havlampret, Bæklampret, Flodlampret, Stavsild, Laks, Snæbel, Marsvin, Odder, Gråsæl, Spættet sæl.
>
> Havpattedyrene marsvin, gråsæl og spættet sæl findes ikke på hedeområder, og odder yngler og fouragerer ved vandløb og søer. Heller ikke de i havet og vandløb levende fisk havlampret, bæklampret, stavsild, laks og snæbel har forekomster på heden. Grøn køllеguldsmed yngler fortrinsvis i større vandløb, men der er ingen vandløb i nærheden af vejen/stien og guldsmede-arten kendes i øvrigt ikke fra Fanø endnu.
>
> **H78 skal også sikre en lang række særligt beskyttede sk. habitatnaturtyper:**
> Sandbanke, Flodmunding, Vadeflade, Lagune, Bugt, Rev, Strandvold med flerårige planter, Kystklint/klippe, Enårig strandengsvegetation, Vadegræssamfund, Strandeng, Forklit, Hvid klit, Grå/grøn klit, Klithede, Havtornklit, Gårisklit, Skovklit, Klitlavning, Visse-indlandsklit, Græsindlandsklit, Søbred med småurter, Kransnålalge-sø, Næringsrig sø, Brunvandet sø, Vandløb, Våd hede, Tør hede, Kalkoverdrev, Surt overdrev, Tidvis våd eng, Urtebræmme, Hængesæk, Tørvelavning, Rigkær, Bøg på mor, Stilkege-krat, Skovbevokset tørvemose, Elle- og askeskov.
>
> Disse naturtyper - hvoraf de fleste samtidig er undertyper af de syv beskyttede naturtyper i naturbeskyttelseslovens §3 - kortlægges af Naturstyrelsen.
>
> Hele det nordlige område af H78 er kortlagt som habitatnaturtypen grå/grøn klit.
>
> Med andre ord: Såfremt adgangsvejen eller anlægsarbejdet af den overskrider grænsen til H78 ødelægges et tilsvarende område af habitatnaturtypen, heraf vilkåret om, at vejen skal holdes helt fri af H78.

F53, som er et EU-fuglebeskyttelsesområde, skal sikre ynglesucces for en række fuglearter:
Rørdrum, rørhøg, klyde, sandterne, dværgterne, hvidbrystet præstekrave, alm. ryle og havterne.

F53 skal også beskytte otte trækfugle-arter, således at de får mulighed for bl.a. at søge føde, hvile og fælde i området, som ligger på deres trækruter:

Vandrefalk, sandløber og lysbuget knortegås.

For begge funktionelle grupper er det afgørende, at de områder, hvor deres aktiviteter ikke hindres af at en del af F53 ødelægges eller forringes.

Der kendes i øjeblikket ikke områder af betydning for arter på udpegningsgrundlaget helt tæt på badestien. 100 m syd for den findes dog et rørskovsområde, hvor både rørdrum og rørhøg yngler eller i hvert fald har gjort det de seneste år. Ligeledes ligger ca. 250 m mod vest et område, hvor hvidbrystet præstekrave yngler stort set på stranden.

Et projekt som adgangsvejen må imidlertid heller ikke være til hindring for, at der kan opstå nye yngle- og rastområder i fuglebeskyttelsesområder.

Fuldstændig ødelæggelse af et potentielt område af værdi for yngle- og trækfugle vurderes kun at kunne ske ved det arealtab, som anlægget af vejen medfører, derfor vilkår om at vejen holdes helt ude af F53.

Forringelse af en del af et fuglebeskyttelsesområde kan derimod også forårsages af forstyrrelser, som skyldes aktiviteter eller projekter udenfor området, f.eks. støj, lugt eller et visuelt signal (at fuglene forstyrres af synet af en genstand, en bevægelse eller lys).

Adgangsvejen i sig selv vil i Esbjerg Kommunes vurdering ikke bevirke en forstyrrelse af nævnte karaktér, og dens anlæg vil antagelig være så kortvarigt, at dens forstyrrelse er forbigående. Dens drift vil fremover ift. badestiens nuværende brug betyde, at der daglig kører "få" biler langsomt langs den nordlige grænse af F53. Langsom kørende trafik på svagt trafikerede veje findes mange steder i F53, og badestien er allerede i dag befærdet af gående og cyklende. Det er kommunens skøn, at personbilkørsel i det formodede omfang ikke vil hindre at arterne på udpegningsgrundlaget yngler eller raster i F53. De tre nævnte fuglearter, som har nærliggende yngleforekomster ligger pga. forhold i langskaber og vegetation således, at de ikke kan forstyrres visuelt af den øgede trafik, og det virker er ikke sandsynligt, at lugt og støj fra biltrafik vil øges mærkbart i området.

Strengt beskyttede arter på habitatdirektivets bilag IV.
Udover den allerede behandlede grøn køllefuldsmed findes også grøn mosaikguldsmed i Vadehavsområdet. Den findes dog med stor sikkerhed ikke på Fanø, og planten den lægger æg på mangler så vidt vides også. Snæbel er allerede behandlet tidligere, da den også er på bilag II.

Af padder på habitatdirektivets bilag IV er kun spidssnudet frø og strandtudse sandsynlig på Fanø, og den sidste er kendt fra området, idet den yngler i kystnære søer. Alle padders nøglelokaliteter er vandhuller, enge eller moser. Anlægget og brugen af vejen indbefatter ikke ændringer af vådområder eller forbindelsen mellem dem.

Området synes velegnet som biotop for markfirben, men arten er ikke kendt fra Fanø endnu. Birkemus findes spredt på fastlandet, men er aldrig fundet på Fanø.

Ulv krydser ofte gennem Esbjerg Kommune, men kendes endnu ikke på Fanø, og permanente forekomster bliver nok næppe sandsynlige.

Flere arter af småflagermus kan forekomme på Fanø. De behandles her under et, da de alle er følsomme overfor ødelæggelse og forringelse af deres fødegrundlag, rastbiotoper og vejen imellem dem. Fødegrundlaget kan lide skade, hvis de naturområder, som yder de insekter som flagermusene jager skades. Deres rastbiotoper kan være ældre træer, tomme bygninger og lign., som fjernes eller ændres. Flagermus finder vej ved ekkolokalisering i flugten, og benytter bl.a. trærækker, skovkanter og bygninger som ledelinier. Der sker dog ikke ændringer i disse elementer ved dette projekt.

Odder og marsvin er allerede behandlet ovenfor, de er begge på bilag II.

Konklusion:

- Dyrearterne på habitatområdets H78 udpegningsgrundlag kendes ikke i eller nær projektområdet, og kan som følge deraf ikke skades anlægget og brugen af vejen. Der er heller ikke potentielle yngle- eller fødesøgningslokaliteter i tilknytning til vejen.
- Der findes ikke habitatnaturtyper på udpegningsgrundlaget af H78, som ødelægges eller forringes af adgangsvejens drift og anlæg, under forudsætning af, at vejen holdes udenfor habitatområdet.
- Det er også kommunens vurdering, at projektet ikke har en ugunstig effekt på fuglearter på udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområdet F53.
- Arter på Habitatdirektivets bilag IV vurderes heller ikke at skades ved vejens anlæg og brug.

…"

Esbjerg Kommune har den 2. august 2022 på Fredningsnævnets forespørgsel oplyst, at den

"…
allerede fremsendte vurdering (væsentlighedsvurdering el. foreløbig konsekvensvurdering) er altså det færdige produkt, som peger på, at der ikke sker væsentlig skade på den internationalt beskyttede natur ved projektet (den påvirkning, der f.eks. tilfalder samme naturtyper lige udenfor habitatområdet indgår jo ikke i vurderingen).
…"

Fredningsnævnets afgørelse

Ifølge naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, kan fredningsnævnet dispensere fra bestemmelserne i en fredning, når det ansøgte ikke er i strid med fredningens formål. Videregående afvigelser fra en fredning end nævnt i stk. 1, og helt eller delvis ophævelse af en fredning kan, jf. stk. 5, kun foretages efter reglerne om gennemførelse af fredninger.

På baggrund af oplysningerne om § 3-beskyttet natur skal betingelserne i naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 tillige være opfyldt. Ifølge denne bestemmelse kan fredningsnævnet kun meddele dispensation fra en fredning eller en foreslået fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelige forstyrrelser af arter, som området er udpeget for.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.

Fredningsnævnet for Ribe Amt har i 1993 givet dispensation til anlæggelse af en vej svarende til den vejadgang, der nu ansøges om. Dispensationen i 1993 blev ikke udnyttet inden den i naturbeskyttelseslovens § 66 fastsatte frist på 3 år, og dispensationen er derfor bortfaldet. Det forhold, at der som et led i dispensationen blev tinglyst en deklaration, der sikrer vejadgangen, kan ikke føre til et andet resultat. Det ændrer ikke herved, at deklarationen ikke er aflyst.

Det fremgår af fredningsbestemmelsen § 6 c, at det ikke er tilladt at anlægge nye veje eller foretage vejreguleringer, medmindre de er nødvendige for land- og skovbrugsdriften. Fredningsnævnet finder derfor, at anlæggelsen af en vej ind over det fredede område vil være i strid med fredningens formål. At vejen ønskes anlagt i udkanten af det fredede område, at der er anlagt en badesti, som over en strækning på ca. 65 m af den i alt 85 m ansøgte grusvej ønskes udvidet til en vej i dobbelt bredde, og at konklusionen på Esbjerg Kommunes foreløbige miljøvurdering angiver, at der ikke sker væsentlig skade på den internationalt beskyttede natur ved projektet, kan ikke føre til et andet resultat.

Fredningsnævnet finder endvidere efter besigtigelsen af området, at det bør være muligt at finde alternative løsninger som vejadgang til matr.nr. 20x, Rindby By, Nordby, uden for det fredede område.

Fredningsnævnet meddeler derfor afslag på det ansøgte.

Klagevejledning:

Der kan inden 4 uger efter den dag, denne afgørelse er meddelt, klages til Miljø- og fødevareklagenævnet over afgørelsen. Hvis afgørelsen er offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen.

Borgere, virksomheder, myndigheder og organisationer skal indsende klagen til Miljø- og fødevareklagenævnets klageportal via borger.dk eller virk.dk.

Der er et direkte link til borger.dk og virk.dk via Miljø- og fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk/planklagenaevnet.

Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb.

En klage skal være tilgængelig for førsteinstansen i Klageportalen senest kl. 23:59 på den dag, hvor klagefristen udløber. Det indebærer, at klager har godkendt og betalt gebyr/bestilt faktura i Klageportalen.

Klageren skal oplyse sit CPR-nummer eller CVR-nummer.

Miljø- og fødevareklagenævnets hjemmeside indeholder information om beregning af klagefrister i de tilfælde, hvor en klager anmoder om at blive undtaget fra brug af Klageportalen.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,

- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr. Gebyret udgør for privatpersoner 900 kr. Virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder skal betale 1.800 kr. for behandling af eller genoptagelse af en klage. Det nævnte gebyr reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks med virkning for klager, der modtages i nævnet fra og med den 1. februar 2017. Gebyret er endnu ikke reguleret for 2017, men vil blive teknisk efterreguleret.

Miljø- og fødevareklagenævnet påbegynder først behandlingen af en klage, når gebyret er modtaget.

Klagegebyr opkræves af Miljø- og fødevareklagenævnet. Betaling af klagegebyr sker ved elektronisk overførsel eller ved indbetalingskort til Miljø- og fødevareklagenævnet. Gebyr skal indbetales indenfor en af Miljø- og fødevareklagenævnet fastsat frist. Hvis gebyret ikke indbetales inden udløbet af fristen, afvises klagen.

Vejledning om gebyrbetalingen kan findes på Miljø- og fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk/planklagenaevnet.

Gebyret bliver tilbagebetalt, hvis klagen bliver afvist, fordi klagefristen er overskredet, klager ikke er klage-berettiget eller fordi Miljø- og fødevareklagenævnet ikke har kompetence til at behandle klagen.

Gebyret tilbagebetales også, hvis klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves, eller hvis klager får helt eller delvist medhold i klagen. Hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af en frist for efterkommelse af afgørelsen som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i Miljø- og fødevareklagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Hvis klager trækker klagen tilbage, mens sagen er under behandling i nævnet, vil gebyret som udgangspunkt også blive betalt tilbage. Miljø- og fødevareklagenævnet kan dog beslutte, at gebyret ikke tilbagebetales, hvis klagen trækkes tilbage på et tidspunkt, hvor nævnet allerede har foretaget en stor del af sagsbehandlingen.

Tilladelsen må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 7, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at tilladelsen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del
Esbjerg den 19. september 2022

Denne afgørelse er sendt til:

Landinspektør Søren Nordby, sn@landsyd.dk,
Naturstyrelsen, att. Skovfoged Henrik Lykke Sørensen, hls@nst.dk,
Biolog Peer Kammer Hansen, PEKH@esbjerg.dk
Fanø Kommune, raadhuset@fanoe.dk , bgseaj@fanoe.dk
Esbjerg Kommune, miljo@esbjergkommune.dk
Miljøstyrelsen, mst@mst.dk;
Kystdirektoratet, Lemvig, kdi@kyst.dk
Slot- og Kulturstyrelsen, post@slks.dk
Museum Sønderjylland, tekr@museum-sonderjylland.dk
Sydvestjyske Museer, Ribe, museum@sydvestjyskemuseer.dk
Danmarks Naturfredningsforening/København, dn@dn.dk
Danmarks Naturfredningsforening/Fanø, fanoe@dn.dk, dnfanoe-sager@dn.dk ,
Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, finn.borchsenius@sm.au.dk
Dansk Ornitologisk Forening, fanoe@dof.dk
Friluftsrådet centralt: fr@friluftsraadet.dk
Friluftsrådet Fanø: sydvestjylland@friluftsraadet.dk

NÆVNENES HUS

Denne afgørelse vedrører en dispensationsafgørelse fra Fredningsnævnet med sags nr. FN-SJS-27-2022.
Klik her for at se afgørelsen.

Dato: 23. januar 2025
Sagsnr.: 22/10872
Klagenr.: 1040127
Sagsbehandler: CFBR

Miljø- og Fødevareklagenævnet
Toldboden 2
8800 Viborg

Tlf.: 72 40 56 00
CVR-nr.: 37795526
Nævnets e-mail:
mfkn@naevneneshus.dk
www.naevneneshus.dk

AFGØRELSE FRA MILJØ- OG FØDEVAREKLAGENÆVNET

OPHÆVELSE OG HJEMVISNING af afslag på dispensation i sag om etablering og udvidelse af vej inden for fredning i Fanø Kommune

Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse efter naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 78, stk. 3.[1]

Miljø- og Fødevareklagenævnet ophæver Fredningsnævnet for Sydjylland, sydlig dels afgørelse af 19. september 2022 om afslag på dispensation til etablering og udvidelse af en vej inden for fredning på matr.nr. 24d, Rindby By, Nordby, og hjemviser sagen til fornyet behandling i fredningsnævnet.

Det indbetalte klagegebyr tilbagebetales.

Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. § 17, stk. 1, i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet[2] og gebyrbekendtgørelsens § 2, stk. 6.[3] Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. naturbeskyttelseslovens § 88, stk. 1.

Afgørelsen er truffet af nævnet, jf. § 1 i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet, der i overensstemmelse med naturbeskyttelseslovens § 78, stk. 3, har behandlet sagen i nævnets afdeling 10, jf. § 3, stk. 1, nr. 10, i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

---

[1] Lovbekendtgørelse nr. 927 af 28. juni 2024 om naturbeskyttelse.

[2] Lov nr. 1715 af 27. december 2016 om Miljø- og Fødevareklagenævnet, som ændret ved lov nr. 900 af 21. juni 2022 om ændring af museumsloven, lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet og forskellige andre love.

[3] Bekendtgørelse nr. 132 af 30. januar 2017 om gebyr for indbringelse af klager for Miljø- og Fødevareklagenævnet mv.

1. Klagen til Miljø- og Fødevareklagenævnet

Afgørelsen er den 9. oktober 2022 påklaget til Miljø- og Fødevareklagenævnet af ansøger.

Klager har navnlig anført, at

- fredningsnævnet i august 1993 har meddelt dispensation til samme projekt,
- vejen ønskes anlagt i udkanten af det fredede område,
- der er i forvejen anlagt en badesti, der hvor den ansøgte vej ønskes etableret, og
- det fremgår af Esbjerg Kommunes vurdering, at der ikke sker væsentlig skade på den internationalt beskyttede natur.

Klagepunkterne er nærmere uddybet i afsnit 2.3.

2. Sagens oplysninger

2.1 Ejendommen/området

Ejendommen matr.nr. 24d, Rindby By, Nordby, er på ca. 81 ha og støder op til matr.nr. 20x, Rindby By, Nordby, som det ansøgte skal fungere som vejadgang til. Ejendommen på matr.nr. 24d, Rindby By, Nordby, består hovedsageligt af klitlandskaber og åbne arealer. På den nordlige del af ejendommen er anlagt en badesti, der fungerer som adgangsvej til stranden, som ejendommens vestlige skel støder op til. Badestien støder mod øst op til et kryds med asfaltvejen Slunden, der forløber mod nord, og en grusvej, Slunden/Søndre Bjerge, der forløber mod øst. En stor del af ejendommen, herunder den ansøgte placering af vejen, er registreret som beskyttet overdrev efter naturbeskyttelseslovens § 3.

Ejendommen matr.nr. 20x, Rindby By, Nordby, er på 4.297 m^2. Ejendommen er ubebygget. Den ansøgte vej skal støde op til matrikelskel mellem matr.nr. 24d og 20x, Rindby By, Nordby.

Området nord for ejendommen er udlagt til sommerhusområde, hvor der er opført et større antal fritidshuse. Derudover består området hovedsageligt af klitlandskaber, strandenge og åbne arealer, som støder op til havet mod vest.

Ejendommen matr.nr. 24d, Rindby By, Nordby, er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø.[4] Fredningen indeholder blandt andet bestemmelser om fredningens formål, forbud mod terrænændringer samt regulering af bebyggelse, herunder at der ikke må anlægges nye veje eller foretages vejreguleringer.

[4] Link til fredning.

Ejendommen matr.nr. 20x, Rindby By, Nordby er ikke omfattet af fredningen. Hele ejendommen er registreret som overdrev i medfør af naturbeskyttelseslovens § 3. Det følger af naturtypebekendtgørelsens[5] § 1, at områder, der er registreret som hede, strandenge og strandsumpe samt ferske enge og biologiske overdrev, og som den 1. juli 1992 er beliggende i byzone eller sommerhusområde, ikke er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 2, om forbud mod tilstandsændringer, bortset fra tilstandsændringer til landbrugsformål. Området, hvori ejendommen er beliggende, blev udlagt som sommerhusområde ved Lokalplan nr. 8 for Fanø Kommune af 1. oktober 1979.[6] Heraf fremgår det af lokalplanens afsnit 3, pkt. 3.1., at der kun må opføres bebyggelse, som alene anvendes til beboelse fra den 1. april til 30. september, og uden for dette tidsrum kun til kortvarige ferieophold, weekender og lignende.

Området er tillige omfattet af klitfredningsbeskyttelsen. Der er søgt om dispensation herfra, men det er oplyst af Kystdirektoratet, at sagen blev lukket som følge af fredningsnævnets afslag på dispensation til etablering af vejindgang til ejendommen.

Den del af ejendommen, som er beliggende syd for badestien, er udpeget som Natura 2000-område nr. 89 Vadehavet (habitatområde H78, H86, H90 og H239 samt fuglebeskyttelsesområde F49, F51, F52, F53, F55, F57, F60, F63, F65 og F67. Den ansøgte vej skal placeres umiddelbart nord for Natura 2000-området.

2.2 Den påklagede afgørelse

Fredningsnævnet for Sydjylland, sydlig del har den 19. september 2022 truffet afgørelse om at meddele afslag på dispensation til etablering og udvidelse af vej på matr.nr. 24d, Rindby By, Nordby i Fanø Kommune.

Det fremgår af afgørelsen, at der påtænkes opført et fritidshus på matr.nr. 20x, Rindby By, Nordby, og den ansøgte vej skal etableres som vejadgang hertil. Det ansøgte er planlagt til at blive en 3,5 - 4 m bred og 85 m lang grusvej, som skal anlægges ved at udvide ca. 65 m af den eksisterende badesti og anlægge ny vej på ca. 20 m mod nord op til skelgrænsen til matr.nr. 20x, Rindby By, Nordby. Derudover ønskes der etableret en aflåselig bom ved indgangen fra offentlig vej, så kun brugere med ærinde på matr.nr. 20x, Rindby By, Nordby, kan færdes på vejen i bil. Bommen er ikke nærmere beskrevet, og det oplyses i afgørelsen, at den muligvis kan placeres lige uden for fredningsgrænsen.

Fredningsnævnet for Sydjylland, sydlig del, har i afgørelsen henvist til, at det ansøgte ønskes placeret på en ejendom, der er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø. Ifølge afgørelsen er fredningens formål at sikre

[5] Bekendtgørelse nr. 695 af 3. juni 2023 om beskyttede naturtyper (Naturtypebekendtgørelsen).

[6] Link til Lokalplan nr. 8 for Fanø Kommune af 1. oktober 1979

opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær, moser og det deraf følgende dyre- og planteliv. Derudover fremgår det, at fredningen bl.a. indeholder bestemmelser om forbud mod terrænændringer samt regulering af bebyggelse m.v. og andre anlæg.

Det fremgår videre af afgørelsen, at ejendommen matr.nr. 20x, Rindby By, Nordby, hvor fritidshuset ønskes opført, blev udmatrikuleret fra matr.nr. 20v, Rindby By, Nordby, i 1992 med det formål, at der skulle opføres et fritidshus. Ifølge afgørelsen blev det oplyst af ansøger, at Fanø Kommune i forbindelse med udstykningen krævede, at matr.nr. 20x, Rindby By, Nordby, blev planlagt med en forbindelse til offentlig vej. I afgørelsen henvises til, at en efterfølgende tinglysning betyder, at adgangsvejen til ejendommen over matr.nr. 20 v, Rindby By, Nordby, ikke må bruges, men i stedet skal føres ud af sommerhusområdet, ud på tredje parts ejendom, ud i landzone og ud på fredet område. Det fremgår her ud over, at tinglysningen gør det umuligt at bygge sommerhuset på matr.nr. 20x, Rindby By, Nordby, før den ansøgte adgangsvej er anlagt over det fredede areal på matr.nr. 24d, Rindby By, Nordby.

Ifølge afgørelsen udtalte Ribe Amt i marts 1993, at anlæg af en adgangsvej over det fredede område på matr.nr. 24d, Rindby By, Nordby, var et landskabsmæssigt mindre indgreb end en vejadgang direkte fra offentlig vej ind på matr.nr. 20x, Rindby By, Nordby. Fredningsnævnet meddelte herefter i august 1993 dispensation til en vej, som den nu ansøgte, samt bom på det fredede område. Det fremgår af afgørelsen, at dispensationen ikke blev udnyttet, og at den må nu anses for at være forældet, jf. naturbeskyttelseslovens § 66.

Esbjerg Kommune har udarbejdet en foreløbig miljøvurdering, hvoraf det fremgår, at kommunen har vurderet, at såfremt projektet anlægges udenfor Natura 2000-området, så kan det udføres uden påvirkning heraf, ligesom det er vurderet, at projektet ikke vil have en væsentlig påvirkning på yngle- og rasteområder for bilag IV-arter.

Fredningsnævnet foretog besigtigelse den 30. juni 2022.

Fredningsnævnet fandt ifølge afgørelsen, at det ansøgte er i strid med fredningens formål. Fredningsnævnet lagde vægt på, at det fremgår af fredningsbestemmelsens § 6 c, at det ikke er tilladt at anlægge nye veje eller foretage vejreguleringer, medmindre det er nødvendigt for land- og skovbrugsdriften. Fredningsnævnet bemærkede i afgørelsen, at det ikke kan føre til et andet resultat, at det ansøgte ønskes placeret i udkanten af det fredede område, at der allerede er anlagt en badesti, som over en strækning på ca. 65 m af den i alt 85 m ansøgte grusvej ønskes udvidet til en vej i dobbelt bredde, og at konklusionen i Esbjerg Kommunes foreløbige miljøvurdering angiver, at der ikke sker væsentlig skade på den internationalt beskyttede natur ved projektet.

Det fremgår afslutningsvis af afgørelsen, at fredningsnævnet på baggrund af besigtigelsen af området fandt, at det bør være muligt at finde alternative løsninger til vejadgang til matr.nr. 20x, Rindby By, Nordby, uden for det fredede område.

2.3 Klagens indhold
Klager har anført, at fredningsnævnet i en tidligere afgørelse fra 1993 har meddelt dispensation til det samme projekt som det nu ansøgte, og det undrer derfor klager, at fredningsnævnet nu har meddelt afslag.

Klager har videre anført, at det ansøgte ønskes placeret i udkanten af det fredede område.

Klager har endelig henvist til, at Esbjerg Kommune har vurderet, at det ansøgte ikke vurderes at indebære en væsentlig påvirkning af det nærtliggende Natura 2000-område eller risiko for at ødelægge yngle- eller rasteområder for bilag IV-arter.

3. Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger og afgørelse
Følgende medlemmer af Miljø- og Fødevareklagenævnet har deltaget i sagens behandling: formand Birgitte Egelund Olsen (formand), landsdommerne Annette Nørby og Olaf Tingleff, og de læge medlemmer Pelle Andersen-Harild, Lene Hansen, Kristian Pihl Lorentzen og Jens Vibjerg.

3.1 Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger
Ifølge naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, kan fredningsnævnet meddele dispensation fra en fastsat eller foreslået fredningsbestemmelse, når det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål. Videregående afvigelser fra en fredning end nævnt i bestemmelsens stk. 1 samt hel eller delvis ophævelse af en fredning kan efter bestemmelsens stk. 5 kun foretages efter reglerne om gennemførelse af fredningssager.

Ejendommen er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 29. november 1985 om fredning af arealer på den sydlige del af Fanø.

Om fredningens formål fremgår følgende af fredningsafgørelsens § 1:

> ” § 1. Fredningens formål.
> Fredningen har til formål at sikre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv.”

Af fredningsbestemmelserne fremgår blandt andet følgende:

> ” § 3. Terrænændringer.
> Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden, og der må ikke foretages opfyldning, planering eller afgravning. […]

§ 6. Bebyggelse m.v. og andre anlæg.

[…]

c. Der må heller ikke etableres andre faste konstruktioner og anlæg end bygninger. Eksempelvis må der ikke opstilles vindmøller eller etableres flyvepladser, motorbaner, skydebaner, oplagspladser eller lossepladser. Der må ikke anbringes plankeværker, mure, tårne o.lign. eller master, herunder master for luftledninger til strømforsyning. Der må heller ikke anlægges nye veje eller foretages vejreguleringer, medmindre de er nødvendige for land – og skovbrugsdriften og under forudsætning af, at de følger det naturlige terræn. Af hensyn til offentlighedens færdsel og ophold i området kan der dog anlægges mindre, offentlige parkeringspladser i tilslutning til eksisterende veje samt etableres stisystemer.

[…]

§ 10. Dispensationer.
En dispensation fra bestemmelserne i §§ 2-9 kan meddeles efter reglerne i naturfredningslovens § 34, hvis det ansøgte ikke vil komme i strid med fredningens formål."

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at det ansøgte ikke er i strid med fredningens formål. Nævnet har lagt vægt på, at etablering af en vejadgang til det påtænkte sommerhus, hvor der delvis benyttes en eksisterende badesti, ikke vil hindre opretholdelsen af et varieret naturområde med heder, strandenge, klitter, kær og moser og det deraf følgende dyre- og planteliv. Nævnet har tillige lagt vægt på, at vejen må forventes kun at blive benyttet i begrænset omfang, idet alene ejendommens beboere eller andre med ærinde vil køre på den.

Miljø- og Fødevareklagenævnet skal herefter tage stilling til, om der kan meddeles dispensation til det ansøgte i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at der kan meddeles dispensation til det ansøgte projekt. Nævnet har lagt vægt på, at den ansøgte placering af vejen vil være mindre indgribende end alternative placeringer, som vil kræve gennemgravning af eksisterende klit. Nævnet har tillige lagt vægt på, at den ansøgte vej ønskes etableret i udkanten af det fredede område og delvist på en allerede eksisterende grusbelagt badesti.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at den præcise placering og udformning af den ansøgte vej ikke ses at være tilstrækkeligt angivet i ansøgningen, særligt vedrørende de ca. 20 meter nyanlagt vej fra den eksisterende badesti til matr.nr. 20x, Rindby By, Nordby. Det fremgår endvidere af ansøgningen, at der ønskes opsat en aflåselig vejbom ved indgangen fra offentlig vej, og nævnet konstaterer, at fredningsnævnet ikke har taget stilling til spørgsmålet om dispensation i forhold til denne.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder på den baggrund, at sagen skal hjemvises til fornyet behandling hos fredningsnævnet med henblik på, at fredningsnævnet skal godkende det endelige vejforløb, herunder den præcise placering og udformning af de ca. 20 meter nyanlagt vej, så naturområdet i overensstemmelse med fredningen i videst mulige omfang opretholdes. Fredningsnævnet skal ligeledes tage stilling til, om den ansøgte vejbom kan opstilles inden for fredningen, og i så fald hvor og med hvilken udformning.

Miljø- og Fødevareklagenævnet henleder endvidere fredningsnævnets opmærksomhed på naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 og 3 ved fredningsnævnets fornyede behandling af sagen.

3.2 Gebyr
Som følge af afgørelsen tilbagebetales det indbetalte klagegebyr, jf. gebyrbekendtgørelsens § 2, stk. 2, nr. 1.

3.3 Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse
Miljø- og Fødevareklagenævnet ophæver Fredningsnævnet for Sydjylland, sydlig dels afgørelse af 19. september 2022 om afslag på dispensation til etablering og udvidelse af en vej inden for fredning på matr.nr. 24d, Rindby By, Nordby, og hjemviser sagen til fornyet behandling i fredningsnævnet.

Det indbetalte klagegebyr tilbagebetales.

Denne afgørelse gøres tilgængelig for Fredningsnævnet for Sydjylland, sydlig del (FN-SJS-27-2022) samt for klager via klageportalen. Afgørelsen sendes desuden til eventuelle andre parter i klagesagen.

Afgørelsen vil blive offentliggjort på https://mfkn.naevneneshus.dk. Personoplysninger vil blive anonymiseret.

Miljø- og Fødevareklagenævnet beklager den lange sagsbehandlingstid.

Klaus Meinby Lund
Stedfortrædende formand